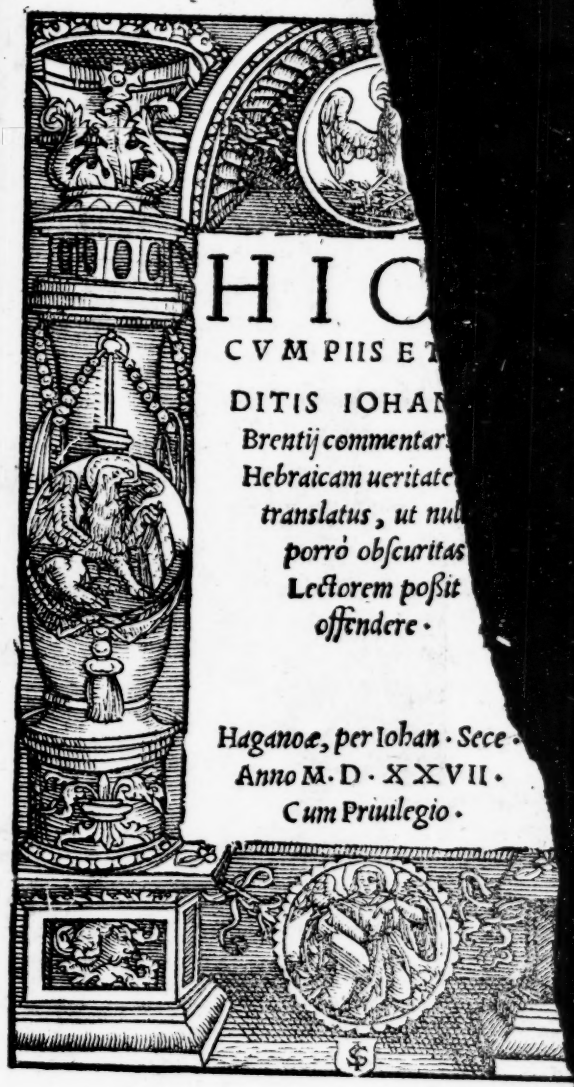

HIC

CVM PIIS ET

DITIS IOHAN

Brentij commentar

Hebraicam ueritate

translatus, ut nul

porrò obſcuritas

Lectorem poſsit

offendere.

Haganoæ, per Iohan. Secer.

Anno M. D. XXVII.

Cum Priuilegio.

INDEX

ANIMADVERTENDVM HOCINDICE, per · A · priorem faciem · B · alteram significari ·

A

Abusus donorum Dei 49 · B
Abiecti suscipiendi 63 · A
Adfectus damnati 67 · B · 91 · B
Adflictos respicit Dominus 91 · B
Adcusator Dominus 154 · B
Adfluentia fœlix 187 · A
Adulterij scelus 245 · B
Adulescentum disciplina 255 · B
Adulescentum mores indomiti 305 · B
AEternæ mortis pœnæ 139 · A
Agnoscenda sunt peccata non excusanda 198 · A
Aliena Dei opera 50 · A
Alexander Magnus 182 · A
Aliena iusticia saluat 193 · B
Amara omnia absq; Domino 96 · A
Ambulare cum Deo 268 · A
Anima pro uita 17 · B
Angelorum lapsus 41 · B
Angeli ministri sunt 51 · B

Annis comparatur prudentia 98 · A
Animam in manum ponere 127 · B
Animam Deus implet 181 · B
Aperire os super adfluctum 155 · B
Arrogantia carnis 42 · A
Argumenta iusticiæ Dei 47 · A
Arcturus 86 · B
Arbiter Christus 95 · A
Archangeli uox Verbum 175 · B
Arrogantia impij cordis 200 · B
Argumenta potentiæ Dei 215 · B
Argumenta præsentiæ Dei in adflictione 277 · A
Austri penetralia stellæ 87 · A
Autor omnium operum Deus 211 · B
Auaritia 240 · A
Auster 292 · A

B

Benedictio impiorum multos offendit 192 · A
Blasphemia rationis carnalis 18 · B · 214 · B
Blasphemia desperatorum 73 · B
Blasphemiæ Hiob 200 · A
Bona à Domino 18 · B
Boni quare adfligãtur & mali prosperantur 190 · A
Bona mundi impedimento sunt morituris 222 · B
Brachium 312 · A

Breuitas uitæ humanæ 42 · A · 68 · A · 78 · A
Breuis impiorum exultatio 178 · A · 186 · A · 190 · A
Breuis impiorum fœlicitas 188 · B

C

Carnis opera immunda 9 · A
Calumnia 9 · B
Carnis arrogantia 42 · A
Caro & os noſtrum eſt proximus 55 · A
Carnis riſus 114 · A
Carnis gloriatio 114 · B
Canones pœnitentiales 122 · A
Carnes lacerare 128 · B
Carnis calumnia 194 · A
Calumniatores carniuoræ ſunt fratrum 174 · A
Carrenſis lapſus 174 · B
Caſus impiorum 272 · A
Carnis ſtupiditas 275 · A
Cantus nocturnus uolucrum quid 277 · C
Ceruarum prudentia 304 · B
Charitas 55 · A
Charitas & timor Dei reſpondent 58 · B
Chriſti ſanguis ſanctificat 6 · B
Chriſtus nobis uictor 22 · A
Chriſti uirtus ſpes in cruce 56 · B
Chriſti iuſtitia ſaluat 84 · B

Christus arbiter 59 · A
Christus mediator 130 · B · 263 · B
Christianorum uita pœnitentia 157 · A
Christus fideiussor 160 · A
per Christum liberatio 171 · B
Conuiuia contemptum habent diuini iudicij 6 · A
Confessio piorum in cruce 14 · B
Cor hominis prauum 23 · A
Cor humanum indomabile 109 · B
Cornu quid 157 · A
Cor carneum 189 · B
Communione sanctorum eijcitur peccator 209 · B
Conditio tyrannorum misera 210 · A
Contemptus homo 213 · A
Commotio terræ 216 · B
Connubium castum 243 · B
Coruorum pulli quid 304 · B
Compatientia 248 · A
Cognitio operum Dei 291 · B
Creaturis fide recte uti possumus 104 · A
Creaturæ omnes magnificentiam Dei indicant 118 · A
Crucis commendatio 49 · A
Crux benedicitur Verbo 64 · A
Crux hominem explorat 126 · A
Crux ferenda per Christum 133 · B

Crucis commoda 262 · A
Cultus sanctorum præposterus 2 · A
Cultus Dei impij 79 · B
Cultus electitij absq; Verbo impij 80 · A
Cultus superstitiosi 232 · A

D

Damnati adfectus 67 · B · 91 · B
Deus fidutia piorum 14 · A
Dei derelictio 22 · A
Desperatis omnia maledicta 25 · A · 29 · A
Descriptio spiritus 41 · A
Deo resistere 84 · B
Desperatione nihil grauius 65 · B
Desperatorum infernus 66 · B · 91 · B
Decretum Dei fide infringi potest 88 · A
Deus exaudire simulat ut fidē probet 90 · B · 239 · A
Deo aduersante omnes creaturæ aduersantur 103 · B
Descriptio mortis 105 · A
in Deo sapientia 120 · A · 121 · A
Dei fortitudo 121 · B
Deus adfligens abnegatur 154 · A
Denarius numerus quid 169 · B
Deus animum implet 181 · B
Deus occulta iudicat 195 · B
Deus omnia agit in nobis 196 · A

Descriptio tyranni 305 · B
A Dextris tentari 136 · B
Desperatis redemptio infernus 340 · B
Deus non respicit personas 272 · A
Deo omnia patent 272 · A
Deo non commodat nostra iusticia, nec iniusticia incommodat 275 · B
Deus cur puniat iniquitatem 276 · A
Diruptio uestimentorum quid 13 · A
Dies resurrectionis 51 · A
Diuina iusticia 94 · B
Disciplina aduleſcentum 225 · B
Diuitiæ ſpinæ & laquei 283 · B
Doctrina ſanctorum pura quamuis uita impura 3 · B
Donorum Dei uſus 12 · A · 117 · A
Donorum Dei abuſus 49 · B
Domini iudicium graue 65 · A
Dominus errare facit 121 · A
Domini ira 155 · A
Domini uindicta 358 · B
Domorum exuſtores 206 · A
Domus uiuentium mors 240 · A
Dona ſpiritus libera 256 · A
Doctrinæ iudicium eſt apud Eccleſiam. 267 · B

E

Ecclesia iudicare habet doctrinas 267. B
Electitij cultus absq; uerbo impij 80. A
Equus 208. B
Errare facit Dominus 121. A
Eruere oculos 243. B
Euangelio intelligitur lex 145. A. 240. A
Euangelij uis 263. A
Exemplum patrum 45. A
Exaudire Deus simulat quo fidē probet 90. B. 239. A
Exatiari quid 155. B
Exultatio impiorum breuis 178. A. 186. A
Excusanda coram Deo peccata non sunt sed agnoscenda 198. A
Exustores domorum 206. A
Exactiones nimiæ 252. A

F

Faciem Dei respicere quid 126. B
Faciem Dei abscondi 132. A
Fames 167. B
Fœlicitas pij 111. B
Fœlix adfluentia 187. A
Fœlicitas impiorum breuis 188. B
Fœlicitas absq; calamitate non est 284. A
Filiorum delicta patribus imputantur 6. B

Filij Dei 7. B
Fides Hiob commendatur 9. A
Fiducia piorum Deus 14. A
Fides per Verbum purificat 244. B. 23. A
Filij impiorum maledicti 45. A
Secundum fidem aut infidelitatē iudicabimur 76. B
Fides sola in Verbum liberat 80. B
Fide infringitur Dei decretum 88. A
Fidei preces exaudiuntur 90. A
Fide recte utimur creaturis 104. A
Fideiussor Christus 160. A
Fidei tentatio 165. A
Fiducia humana confunditur 196. B
Filij impiorum parentum puniuntur 221. A
Fidei opera 232. A
Fiducia operum nulla 250. A
Fidelis cognoscit opera Dei 287. A
Filius sapientia patris 296. B
Flagellum linguæ 51. A
Fortitudo Dei 121. B
Fornicatio spiritualis peccatum 208. B
Fornicatorum leuitas 209. A
Fructus regenerationis 264. A

G

Garrulitas non est absq; peccato 107. A

Gentes donis Dei abutuntur 49 · B
Gemitus oppreſſorum exaudit Deus 206 · B
Germaniæ accidet ut olim Pharaoni 206 · B
Gladius ultor 176 · A
Gloria ſpiritus & carnis 114 · B
Gloriatio innocentiæ ex Chriſto petitur 218 · A
Grauitas iuditij Domini 65 · A · 93 · A · 132 · B
Grando træ Dei inſtrumentum 300 · A

H

Hypocritica impietas 58 · A
Hypocritarum zelus 143 · A
Hypocritica ſanctitas 149 · B
Hypocriſis 187 · B · 249 · B
Hypocritæ principis crudele imperium 272 · B
Hypocritarum iudicium 282 · A
Hominis cor prauum 13 · A
Hominis partus mirabilis 26 · B
Hominis uita militia 65 · B
Homo à nomine miſer 66 · A
Homo ad calamitates naſcitur 133 · B
Homo flos 134 · A
Horror mortis 157 · B
Homo contemptus 213 · A
Hoſpitalitas 250 · B
Hominis mendacitas 311 · B

Humanæ uitæ breuitas 42. A. 68. A. 78. A
Humanarum rerum uariatio 72. A
Humanæ uanitatis exemplum Hiob 74. A
Humana iusticia 94. A
Humanum cor indomabile 109. B
Hugonis carrensis lapsus 174. B
Humana fiducia confunditur 196. B

I

Lactantes concilia & patres 119. B. 141. B
Ignis Dei 183. B
Ignauia fornicatorum 209. A
Impij cruce Dei iram agnoscunt 15. A
Impijs accidit quod timent 29. B
Impij maledicuntur 35. B
Impij eleuantur ut grauius deijciantur 44. B
Impietas hypocritica 58. A
Impius sua iniuria opprimetur 59. A
Impietas nescit ubi sit dandum 62. A
Impiorum prosperitas 81. A. 117. A. 145. B
186. B. 190. A. 191. A
Impij deridentur in iudicio 82. B
Impij memoria 127. A
Impijs omnia desperata 146. B
Impiorum timiditas 149. A
Impiorum pollicitatio uana 161. A

Impiorum maledictiones 163. A. 181. A. 220. A
Impiorum exultatio breuis 178. A. 186. A. 190. A
Impiorum fœlicitas breuis 188. B
Impiorum pœna 189. A
Impuritas naturæ 213. A
Impiorum donis utuntur pij 221. B
Impiorum casus 272. A
Imperium hypocritæ principis crudele 272. B
Impij reges adfliguntur 281. A
Imago Dei quid 314. A
Impij membra Sathanæ 320. B
Infernus desperatorum 66. B
Infernus quid 68. B
Infidelis insatiabilis 219. B
Inconstantia fornicatorum 209. A
contra Inimicos oratio 274. A
Iniquitatem cur puniat Deus 276. A
Iudices maiestatis Dei leones 304. A
Secundum Infidelitatem aut fidem iudicamur 76. B
Iob humanæ uanitatis exemplum 74. A
Ira Domini 155. A
Iræ Dei instrumentum grando 300. A
Iuditium Domini 19. A
Iudicium spiritus in adflictionibus 31. B
Iusti benedicuntur 35. B

Iusti non delentur 37. B
Iuditium tyrannorum 38. B
Iustitiæ Dei argumenta 47. A
Iuditij Domini grauitas 65. A. 93. A. 99. A. 132. B
Iuditium Domini oratione uincendum 74. A
Iustus cui non imputatur peccatum 84. A
Iustitia Christi saluat 84. B
Iusticia operum iuditium ferre non potest 94. A
Iusticia diuina & humana 49. B
Iuditium Domini irretractabile 120. B
Iuditium impiorum manifestum 189. B
Iusticia aliena saluat 193. B
Iudices non corrumpantur muneribus 245. A
Iuditium doctrinæ apud Ecclesiam 267. B
Iusti reges prosperantur 280. B
Iudicium hypocritarum 282. A
Iustus Dominus 295. A
Iustus Hiob 158. A
Iuditia impiorum exempla sunt impijs 169. A

L

Lapsus angelorum 41. B
Lacerare carnes 117. B
Lapsus Hugonis carrensis 174. B
Læta sepulchra 159. B
Lex externum opus cohibet 23. A

Leuiathan 25·B·317·A
Lex Euangelio intelligitur 145·A
Leuitas fornicatorum 209·A
Leones inducs ſunt maieſtatis Dei 304·A
Linguæ flagellum 51·A
contra Liberum Arbitrium 93·B
Liberatio per Chriſtum 171·B·182·A
Libera ſunt ſpiritus dona 256·A
Loquendum partius & meditato 164·B
Lumen fœlicitas 249·A

M

Mala à Sathana 107·A
Malus magiſtratus, populo malo datur 223·B
Maledictiones impiorum 220·A·168·A
Mali quare proſperentur cum boni adfligãtur 190·A
Mare 195·B
Maxillam dare ad peccandum 247·B
Manus oſculari 249·B
Mare opus Domini 297·A
Memoria pij & impij 127·A
Mediator Chriſtus 130·B·263·B
Meditato loquendum 164·B
Mediatore ad Deum acceditur 200·B
Mendax omnis homo 311·B
Membra Sathanæ impij 310·B

Militia eſt uita hominis 65 · B
Mirabilia Dei opera 102 · A
Mores tyranni leonum 38 · A
Modus diuinæ reuelationis 40 · A
Mortuorum uigiliæ unde 74 · B
Montes ſunt tyranni 85 · B
Mortis deſcriptio 105 · A
Mors non accidit caſu 134 · A
Mortis æternæ pœnæ 139 · A
Mortis iuditia 153 · B · 163 · A
Mortis horror 57 · B
Mors irreuerſibilis ſemita 159 · A
Mors repentina bona 187 · A
Morituris impedimento ſunt diuitiæ 222 · B
Mors uuentium domus 240 · B
Multiloquium odioſum 107 · A
Mundana caduca 234 · A
Mundi regna quatuor 272 · A
Mundus negotiatur Sathanæ 328 · A

N

Natura 101 · A
Natura impura 213 · A
Nix & pluuiæ unde 289 · A
Nocturnus cantus uolucrum quid 177 · B
Nubes argumenta ſunt ſapientiæ Dei 86 · A

Nubes quid 290. B
Numerus denarius quid 169. B

O

Occulta iudicat Deus 195. B
Oculos eruere 243. B
Odioſum eſt multiloquium 107. A
Officium patrisfamilias 250. A
Omnia amara abſq; Domino 96. A
Omnia Deo patent 272. A
Omnis homo mendax 311. B
Onager 206. B
Operum uſus 5. A
Opera carnis immunda 9. A
Opera Dei propria 50. A
Operum iuſticia iuditium ferre non poteſt 94. A
Opera Dei mirabilia 289. A. 102. A
Oppreſſorum gemitus exaudit Deus 206. B
Operum omnium autor Deus 211. B
Operum fiducia nulla 250. A
Opera Dei adoranda non perueſtiganda 260. B
Operum Dei cognitio 291. B
Orion 86. B
Oratio peccatorum non exauditur 219. B
Oratio contra inimicos 274. A
Oratione uincendum Domini iuditium 74. A

Os nostrum est proximus 95 · A
Os aperire super adflictum 155 · B
Osculare manus 249 · B

P

Partus hominis mirabilis 26 · B
Patrum exempla 46 · B
Pauperes ulciscitur Deus 115 · A
Parcius & meditato loquendum 164 · B
Pauperem uestire 248 · A
Patris familias officium 250 · A
Pœnitentiales canones 122 · A
Patris sapientia filius 296 · B
Pœnæ æternæ mortis 139 · A
Pœnitentia est uita Christianorum 157 · A
Pœna impietatis perpetua 189 · A
Personam non respicit Deus 135 · B
Peccata corā Deo agnoscenda non excusanda 198 · A
Peccator communione sanctorum ejicitur 209 · B
Peccatores non exaudit Deus 219 · B
Pij filij Dei 7 · B
Piorum fiducia Deus 14 · A
Pij in cruce Dei bonam uoluntatem agnoscunt 15 · A
Pius præter Dominum nihil timet 51 · A
Pij cum creaturis bene conueniunt 15 · B
Pij fœlicitas 111 · B

Pietas mundo eſt ſtulticia 110 · A
Pij memoria 117 · A
Piorum reiuuenescentia 136 · B
Pius ſemper ſecurus 146 · A
Pij ſub cruce magis proficiunt 161 · A
Pij cur tententur 201 · B
Pij utuntur impiorum donis 221 · B
Phyſica tonitruum ratio 288 · B
Pliades 87 · A
Pluuiæ & nix unde 289 · B
Poſteriora Dei cognobilia 87 · B
Populus malus malo magiſtratu punitur 123 · B
Pollicitatio impiorum uana 161 · A
Preces fidei exaudiuntur 90 · A
Principis boni opera non ſuperſtitioſa 231 · B
Principis hypocritæ imperium non crudele 272 · B
Proximus caro & os noſtrum eſt 55 · A
Proſperitas impiorum 81 · A · 117 · A · 145 · B
Promiſſa Dei ueracia erga impios 88 · B
Promiſſio 163 · A
Probandi ſpiritus 267 · B
Prudentia ſenum 78 · A
Prudentia ceruarum 204 · B
Pſeudoprophetæ de uiſionibus & miraculis gloriantur 40 · A

Pseudoprophetæ cur mittantur 122 · A
Puluis pro terra 223 · A
Pulli coruorum quid 304 · B

R

Ratio crucis piorum 32 · A
Rationis sensus de Deo 204 · B
Ratio physica tonitruum 288 · B · 289 · B
Reuelationis diuinæ modus 40 · A
Resurrectionis dies 51 · A
Rerum humanarum uariatio 72 · A
Resistere Deo 84 · B
Respicere faciem Dei 125 · A
Resurrectionis locus 136 · B
Reiuuenescentia piorum 136 · B
Reprehensio sit sine calumnia 169 · B
Resurrectio uentura 175 · A
Redemptio desperatis infernus 240 · B
Regenerationis fructus 246 · A
Regna mundi quatuor 272 · A
Reges iusti prosperantur 280 · B
Reges impij adfliguntur 281 · A
Risus carnis & spiritus 114 · A
Rhinoceros 305 · B

S

Sanctorum cultus præposterus 2 · A

Sancti exempla sunt misericordiæ Dei 3 · A
Sanctorum uita impura doctrina pura 3 · B
Sanguis Christi sanctificat 6 · B
Sathan 8 · B
Sathanæ malitia 8 · B
Sapientia Dei nubibus probatur 86 · A
Sapientia in Deo 120 · A · 121 · A
Sanguinem operuri terra quid 158 · A
Sanctorum communione eijcitur peccator 209 · B
Sapientia Dei Verbum 226 · A
Sapientia 227 · A
Sapientia patris filius 296 · B
Sathanæ membra impij 320 · B
Senum prudentia 78 · A
Sepulchra læta 159 · B
Securitas 187 · A
Semita seculi 195 · B
Sensus rationis de Deo 104 · B
Serui non contemnendi ob dominum 245 · A
Scheba 11 · B
Simplex 4 · B
à Sinistris tentari 236 · B
Spiritus descriptio 41 · A
Spiritus ex fide prouenit 163 · B
Spes in tribulatione 104 · B

Spiritus risus 114. A
Spiritus gloria 114. B
Spiritualis fornicatio peccatum 208. B. 278. A
Spiritus dona libera 256. A
Spiritus probari 267. B
Stellæ penetralia austri 87. A
Status pij 257. B
Stupiditas carnis 275. B
Struthiocamelus 505. B
Superstitiosi cultus 231. B

T

Tentatio uera omnia præsidia eripit 11. B
Tentatio probat 12. A. 46. A. 83. A. 157. B
Tentationes uincit Verbum 43. B
Terror Domini aduentum præcedit 40. B
Terræ motus cur 86. A
Tenebræ maledictionem indicant 146. B
Terram sanguine operiri quid 158. A
Tentatio fidei 165. A
Tenebræ 295. A
Tentatio piorum cur fiat 201. B
Tentatio à dextris & sinistris 236. B
Timor Dei 5. A
Tyranni mores leonum 38. A. 205. B
Tyrannorum iudicium 38. B

Timor Dei & charitas proximi respondent 58. B
Tyranni montes 85. B
Tyranni descriptio 205. B
Tyranni incorrigibiles 206. B
Tyrannorum conditio misera 210. A
Transeuntes uiam 191. A
Tribulationi erectio spes 110. B
Tonitru uox Dei 288. A
Tonitruum ratio 288. B. 289. B
Turbo 295. B

V

Variatio rerum humanarum 72. A
Vana impiorum pollicitatio 161. A
Verbo benedicitur crux 64. A
Vestimentorum diruptio quid 13. A
Verbum uincit tentationes 43. B
Veratia sunt Dei promissa etiam erga impios 88. B
Ventura resurrectio 175. A
Verbum sapientia Dei 226. A
Verbum Dei lucerna 230. A
Vestire pauperem 248. A
Verbum Dei omnes iudicat 260. B. 267. A
Verbum cardo quo terra tota uoluitur 296. A
Vita sanctorum impura doctrina pura 3. B
Virtus Christi spes in cruce 56. B

Vita hominis militia 65 · B
Vitæ humanæ breuitas 42 · A · 68 · A · 78 · A
Vigiliæ mortuorum unde 74 · B
Vita Christianorum pœnitentia 157 · A
Vindicta Domini 158 · B
Viam transeuntes 191 · A
Viuentium domus mors 240 · B
Vis Euangelij 263 · B
Vox Archangeli uerbum 175 · B
Vox Dei Tonitru 288 · A
Volucrum cantus nocturnus quid 277 · B
Vsus donorum Dei 12 · A · 117 · A

FINIS.

EXIMIAE PIE

TATIS VIRO, THEODORI CHO A GEMMINGEN, APVD

Gutenbergam Necchari Regulo, Suo in Christo patrono obseruandiſs.

Iohannes Brentius.

ITTO AD TE, VIR *longe omnium optime, quas in Hiobis tragœdiam adnotationes meditatus ſum. Cur enim non tragœdiam appellarem? quandò, ut in tragœdia, ingentes perſonæ, magni timores, luctus, exilia & cædes habentur: ita in hoc libro magnates reges & ſapientes colloquuntur, funeſta mortis deſyderia, terribiles inferni horrores, interim & in Deum blaſphemiæ execrabiles deſcribuntur. Huc adde, quod & libri phraſis, apud ſuos Hebræos, cothurno tragico incedit, adeoq; in toto ferè libro nihil non tragicũ reperies, niſi quod exitus multo omnium lætiſſimus eſt, qui in Ethnicorum tragœdijs, funeſtus habetur. Nam hoc ipſo Spiritus ſanctus docuit, non ſolum quantum ſacra à prophanis, uerumetiam quantum calamitates piorum ab impio-*

tragœdia Hiobis

rũ luctu diſtent. Lugent enim Ethnici, dolent impij, ſed luctus eorũ finis, eſt funus, id quod ſuæ ipſorũ tra gœdiæ teſtantur. Lugent & pij, ſed exitum habent eorum calamitates optatiſſimum, cuius rei exemplar in hoc libro propoſitum eſt. Has igitur, qualeſcunq; adnotationes, ad te, Theodoriche humaniſſime, mitto, non tam hoc nomine, quod ob pietatem tuam dignus ſis, quẽ certatim omnes pij colant et uenerẽtur, quàm quod multa, tum propter egregias fortunæ dotes, tum propter celſam & planè heroicã animi uirtutem, qua ingentia crucis aduerſa, toleras, communia cum Hiobe habere uideris. Noui, tantam animi celſitudinem in cruce conſtantiſſime perdurantẽ, in mortali tua carne non eſſe natam. Dei Opt. Max. donum eſt, non hominis, aut natura, aut artificiũ. Itaq; ſi hæc adnotationũ mearum αὐτοσχεδία (non enim auſim eas honorificentius appellare) boni conſulas, & grato animo ſuſceperis, ſi & his, ſtudia fratrum meorum, quos in Kreichgoia tua, habeo amiciſſimos, adiuuero, ſuo munere ſatis defunctæ erunt. Vale in CHRISTO Domino noſtro. Ex Hala Sueuorum, tertio Decembris. Anno M. D. XXVI.

ANNOTATIONVM IN HIOB PRAEfatio de Sanctis, per Iohannem Brentium.

RINCIPIO, LONge alio iudicio, Spiritus in Scriptura, nobis Sanctos proponit, atq; hypocrisis carnis existimat: nam caro audiēs, Sanctos cōmendari, uel à fide, uel à crucis tolerantia, ut facit Epistola ad Hebræos: uel à uitæ austeritate, ut CHRISTVS Iohannem commendat Matth. 11. uel à miraculis, nō à Sanctis ad Dei gloriam & laudem adsurgit, sed à diuina gloria déciidens, in admirandis sanctis, sanctorumq; utrib. occupatur: quo fit, ut si quid forte simile faciendum, tolerandum'ue fuerit, nō in Deo, sed in Sanctis auxilium quærat, Sanctos inuocet, colet & ueneretur: quod quàm pernitiosum fuerit, hactenus non sine ingenti fidei nostræ iactura didicimus: non solum autē hypocrisi, in Sanctorum ratione peccatur, sed & te

Sanctorum præposterus cultus.

meritate: ſiquidem, ut non is tantum impius eſt cenſendus, qui factiçijs cultibus & operibus DOMIMVM ueneratur, in corde interim dicens, non eſt Deus: ſed etiã is, qui palàm Deum aut negat, aut blaſphemat, ita una eſt impietas eorum, qui uel ſanctos etiamnum adorant, & ut Deum uenerantur, confidendo, credendo, inuocando, uel qui palàm eos cõtemnunt, aut blaſphemant: hic à ſiniſtra, illic à dextra, peccantes. Nam quando Sancti hi ſint, propter quos mundus eſt conditus, propter quos Verbum caro factũ eſt, adeoq; per CHRISTVM, filij Dei facti ſint, patrem blaſphemat, qui ſanctos blaſphemat. Sic CHRISTVS nobis Apoſtolos commendat: Vos, inquit, eſtis lux mundi, ſal terræ. An quia in DOMINO obdormierunt, ceßauit commendatio? abſit, VERBVM enim DOMINI manet in æternum. Hæc quum hypocriſis audit, quos non cultus fingit, ut ſibi ſanctos demereatur? Rurſus quum forte temeritas, ſanctos non eſſe factiçijs cultibus uenerandos, audierit, in contemptum ferè blaſphemum ruit: quaſi uero creaturæ Dei, ideo contemnendæ ſint, quod non ſint creator. Sol & Luna, bonæ DEI creaturæ ſunt, Moſe uero Deut. 4. præcipiens, ne adoremus & colamus ea, in miniſterium nobis, nõ in cultum creata, num propterea reiecit?

Nam

Nã & saxũ & lignũ, optima Dei creatura sunt, nemo tamen sanus reijciet ea, quod audiat à Prophetis non esse colenda. Itaq; in hunc usum, præcipue nobis Sancti, etiã in Domino obdormiscentes, proponuntur, ut sint exempla fidei, charitatis, misericordiæ & iudicij diuini. 1 Timoth. 1. Ideo misericordiã sum adeptus, ut in me primo ostenderet IESVS CHRISTVS omnem clementiam, ad exprimendũ exemplar, ijs qui crediturí essent in ipso, in utã æternam. Nam si, ut Paulus ait, inuisibilia Dei, ex uisibilibus cognoscenda sunt, & ex creatione mundi ipsa æterna Dei potentia, ac diuinitas peruidetur, quanto magis mirabilia eius ex sanctis cognoscuntur? Glorificatur Dei maiestas è cœlo, è stellis, cur nõ glorificaretur misericordia eius è sanctis? Nam quum uel latro, uel peccatrix illa Euangelica, uel Petrus nobis ob oculos ponitur, nonne misericordia Dei ante inuisibilis, nunc per hos uisibilis facta est? Propone Dauida, & habes non solum misericordiæ diuinæ, sed & iudicij exemplar exactißimũ. Iam ut maxime sancti uita æquales sint damnatis, sunt tamẽ filij Dei, fide, & Dij doctrina. Neq; doctrinam contemperis sanctorum, quod uita non usquequaq; commendabiles sint, hanc enim DOMINVS in sanctis insyceram reliquit, ut habeant propter quod orent, libe

Sancti exemplum misericordiæ Dei.

Vita ſanctorũ impura, ſed doctrina pura eſt.

rati gratias agant, & ut non glorientur, niſi in DOMINO. Doctrinã autem puram reddidit, ut ſit uitæ gnomon certus, nam uita impura, per ſanam doctrinam pura reddi poteſt. Da uero doctrinam impuram, quis purificabitur? Si ſal, inquit CHRISTVS, inſatuatus fuerit, in quo ſalietur? Proinde ſancti qua uiuunt, carne adhuc infecti, inſyncériter uiuunt: ubi uero DOMINI VERBVM docent, ibi planè DOMINVM, non homines agnoſcas. Porrò inter eos ſanctos, in quibus & miſericordia & iudicium DOMINI manifeſtantur, uel inter præcipuos, Hiob primus eſt. Si enim miſericordiam reſpexeris, quis maior in donis? quis Deo in tota terra adceptior? Quis Hiobe commendatior? inquit enim DOMINVS: Non eſt ei ſimilis in terra, ſimplex & rectus, timensq; DOMINVM. Rurſus, ſi ad iudicium oculos dirigas, quis abiectior? quis à Deo derelictior? quis damnatior? unde & in medio iudicij igne, ut damnati ſolent, Deum contemnit, odit tantũ non blaſphemans. Quantũcunq; enim ſanctus uel iuſtus fueris, iudiciũ Dei non feres. Feres quidẽ ut auferantur, & bona & dona Dei, ſed non ſuſtinebis, ſi DOMINVS ſeſe ſubduxerit, hoc enĩ ſubducto & irato, nulla creatura fauet, ſed oẽs te fugiunt, id quod ex orationibus Hiob, manifeſtiſſime colliqueſcit.

FINIS.

CAP. I.

VIr erat in terra Huz, nomine Hiob, & erat uir iſte integer, & rectus, timens Dei, & declinans a malo.

Et nati ſũt ei ſeptẽ filij et tres filiæ.

Poſſidebatq; ſeptem millia ouium, & tria millia camelorum, & quingenta paria boum, quingentaſq; aſinas, ac famulitiũ nimis multum, et fuit uir iſte maior omnibus filijs orientalibus.

Moſen ſcriptorem libri Hiob eſſe, teſtantur Hebræi, & Origenes, quanquam non eadẽ phraſis, in hoc libro & Pentateucho uidetur, cuius ſimiliter Moſe autor eſt: utcunq;, de ſcriptore libri nulla, ſed præcipua de ſpiritu eius, cura erit.

Porrò digeſti ſunt ſinguli uerſus in ſuum ordinem, quemadmodum apud Hebræos habentur. Primum, quod uerſuum diſtinctio, nonnihil interdum ſententiam adiuuat: deinde in orationibus Hiobis & amico-

rum, ferè singuli uersus, singulæ gnomæ & generales sententiæ sint. Postremo quod Hieronymus scribat à uerbis Hiob, in quibus ait: Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, conceptus est homo, usq; ad eum locum, ubi ante finē uoluminis scriptū est: Idcirco ipse me reprehendo, & ago pœnitentiā in fauilla et cinere, exametra esse, Dactyloq;; Spondeoq; currentia &c. Cæterum, si cui hæc non satisfaciat, consulat D. Luther. tralationem, qui hunc librum optima fide, in uernaculam nostræ regionis linguam traduxit, & ferè clarius, quàm commentario explicari possit.

ERAT VIR IN TERRA HVZ.

Huz עוּץ filius est Aram, filij Sem, filij Noa, quem Hieronymus scribit Trachonitidos & Damasci conditorem esse: unde forte eius regionis pars, terra עוּץ uocatur. Græcus pro terra עוּץ ἐν τῇ χώρᾳ ἀυσίτιδι transtulit.

SIMPLEX ET RECTVS &c.

Simplicem, non intelligas ignarum, stupidum, imprudentem, sed probatum, innocentem, perfectum et integrum: hoc enim significat Hebræa uox תּוֹם Prouerb. 10. Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter, hoc est, qui innocenter, iuste, pro integra fidei ratione, ambulat, confidenter ambulat. Non enim

Simplex.

enim ſimplicitas imprudens, aut rerum neſcia, in Chriſtianis commendatur, ſed ea quæ eſt morum, & uitæ integritas.

NATI SVNT EI SEPTEM FILII &c.

Quod Hiob liberos, & multas opes habuiſſe dici tur, benedictio DOMINI cõmendatur, & opes non eſſe malas declaratur. Opes enim pietati nihil of ficiunt, modo in pietate poßideas, & adminiſtres. Fuit & Abraham opum dives, non pro ratione diui tum huius mundi, quorum Deus MAMMON eſt: de quibus communi prouerbio dicitur: Dives aut iniquus, aut iniqui hæres: ſed pro ratione pietatis, quæ opibus, alioqui ſpinis, bene utitur. Cæterum quid diuitibus præcipiatur, uide. 1. Timoth. 6. In opibus agnoſcenda benignitas Dei.

TIMENS DEVM, ET DECLINANS.

Timor, ait Iohannes, non eſt in charitate: perfecta charitas foràs mittit timorem. Quid igitur Hiob à timore Dei commendatur? Et alibi: Timor DOMINI, eſt inutiũ ſapientiæ. Aliud eſt timere ex infidelitate, aliud timere ex fide. Timet hoſtis hoſtem, propterea quod nihil boni, nihil amici, alter ab altero ſperet, diffidentes de beneuolentia: ſic impij Deum timent, nam diffidentes de bona eius uoluntate, horrent iudicium, blaſphemant iudicem. Timet & filius patrem, non quod diffidat de bona patris uolun Timor Dei.

tate, ſed ne inobedientia patrem ad iram prouocet. Sic pij Deum timent, non quod male ſuſpicentur de eius miſericordia, ait enim Apoſtolus: Fiduciam habemus in die iudicij, ſed ne uoluntatem patris amarricent. Is autem timor, optimus eſt præceptor, bene, iuſte, ac ſapienter operandi: ſiquidem uolueris iram Dei declinare, pro bona eius uoluntate operaberis. Proinde pius ex fide timet, ne iratum habeat Deum: impius ex infidelitate, ne crucietur, non enim timet impius iram Dei, ſed pœnam iræ. Contra, pœnam fert pius, iram Dei omnibus modis effugere ſatagit.

Porro filij eius conuiuia celebrabant, unuſquiſq; ſuo tempore in domo ſua, miſſoq; nuncio, uocabant tres ſorores ſuas, ut una ederent & biberent.

Et factum eſt, quum in orbem tranſiiſſent dies cõuiuij, miſit Hiob, ut ſanctificaret eos, & quum mane ſurrexiſſet, obtulit holocauſta omnium numero, quia dicebat Hiob, Ne forte peccarint filij mei, & be

nedixerint Deum in cordibus ſuis. Sic faciebat Hiob omni die.

FILII EIVS CELEBRABANT CONVIVIA &c. Altera benedictionis & fœlicitatis Hiob, pars fuit, quod liberos habuerit concordes & amicos, mutuam mutuis conſilijs beneuolentiam teſtantes: alioqui enim fratrum gratia rara eſt. Porrò, conuiuia filiorum Hiob, ſi externam ſpeciem reſpexeris, honeſtiſſima erant, & ab omnibus commendabilia. Solus autem Hiob, ſpiritu Dei plenus conuiuiorum impietatem uidet, quæ eſt iudicij diuini contemptus, & futuri Dei operis, neglectus: quanquã enim ciuilis amicitia, talibus conuiuijs nutriatur, exprobrantur tamen à ſpiritu, propterea quod poſt plenum promptuarium, abundans penu, repletum uentrem, ſequatur obliuio Dei, obdormitio dei, & iudicij diuini neglectus. Huc accerſe, ſi allubeſcat, teſtimoniorum è ſcriptura ſyluam, Deuter. 32. Dilatatus & incraſſatus eſt dilectus meus et recalcitrauit, Eſa. 5. Cithara, lyra, tympanum, tibia & uinum, in conuiuijs ueſtris, opus aũt DOMINI nõ reſpicitis, nec opera manuum eius conſyderatis. Et Ezech. 27. Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ, ſuperbia, abundantia & ſaturitas panis, otium &c. Lucæ. 21. Ca

Conuiuia contemptum habẽt iudicij diuini.

uete ne forte grauentur corda uestra crapula & ebrie tate &c.

VT SANCTIFICARET &c.

Sanguis Christi sanctificat

An holocausta sanctificant? Oblationes holocaustorum carnalium non sunt uera sanctificatio, sed ueræ sanctificationis signum & umbra, quæ per Christi sanguinem nobis cõtigit. Nõ enim poterat sanguis hircorũ aut agnorũ, peccata auferre. Heb. 10. Sanctificãt igitur legis sacrificia, non quia sacrificia sint, sed propter sanguinem Christi quẽ adumbrant.

Quãdoq; patribus filiorũ delicta imputari.

NE FORTE PECCARINT. Solicitudinem uides patris in liberos, solent enim liberorum delicta patribus, quorum curæ commissi sunt, imputari: nam non solum commendauit Deus liberos parentibus, ut corpora nutriãt, sed etiam ut moribus eruditant: minor cura est nutrire pueros, maxima recte instituere, quod si recte institueris, corporalis educatio sua sponte sequetur. Psalm. 36. Non uidi iustũ derelictum, nec semen eius quærens panem. Porrò, quanquam sanctificarit Hiob mane liberos suos, non tamen à iudicio potuit eos liberare, parum enim profuerit aliena pro te sollicitudo, nisi tu ipse resipiscas & dignam factis pœnitentiam agas, Ezech. 14. Si bestias pessimas induxero super terrã, ut uastent eam, tres uiri isti Noha, Daniel & Hiob, si fuerint in ea,

Vt oratio aliena tibi prosit, ipse resipiscere debes.

uiuo

uiuo ego dicit DOMINVS, *quia nec filios ſuos, nec filias, liberabunt, ſed ipſi ſoli liberabuntur: neq; uel parens, pro filio, uel filius pro parente puniur, niſi eiuſdem impietatis participes, & ut Moſe inquit, in tertia & quarta generatione, hoc eſt, completa in filijs parentum malitia.*

BENEDIXERINT *&c.* *Benedicere pro maledicere hoc loco ſumitur, ut* 3. Reg. 21. *Benedixit Naboth Deum & regem, id eſt, maledixit, id quod et Latinus in hoc nomine Sacrũ, familiare eſt, ut Virgilius.* Quid non mortalia pectora cogis: Auri ſacra fames? *Id eſt, execrata.*

Factum eſt quodam die, quum ueniſſent filij Dei, ut conſiſterent coram Domino, uenit & Sathan in medio eorum.

Et dixit Dominus ad Sathan, unde uenis? Reſpondens Sathan Domino, dixit, Circuiui terram & perambulaui eam.

Et dixit Dominus ad Sathan, Nunquid animaduertiſti ad ſeruũ

meum Hiob, quod non ſit ſimilis ei in terra, uir integer & rectus, timens Dei & declinans a malo?

Reſpõdit Sathan Dño, & dixit, Nunquid gratis timet Hiob Deũ?

Nonne tu uallaſti eum & domũ ſuam, adeoq; uniuerſa ſimul, operi manuum eius benedixiſti, & poſſeſſio eius inundat in terra?

Veruntamen, extenſa manu, tange omnia quæ poſſidet, ſi non in faciem tuam benedixerit te.

Et dixit Dominus ad Sathan, Ecce omnia quæ poſſidet, in manu tua ſint, tantummodo in ipſum ne extendas manum tuam, & egreſſus eſt Sathan a facie Domini.

CVM VENISSENT FILII DEI &c.

Pij filij Dei ſunt.

Filios Dei hoc loco, non angelos ſolum intelligas (quanquam & ipſi ſemper in conſpectu ſint Dei, miniſtrantes

miniſtrantes & collaudantes eum, Heb. 1.) ſed omnes pios, qui ſemper in conſpectu Dei ſunt, quorum Dominus perpetuam agit curam, fouens, nutriens, conſeruans, ac ab omni malo eos præſeruans. Eſt autem hic locus firmiſſima fidei petra, quod pij certo cognoſcant ſe continenter ob oculos Domini poſitos eſſe, et in manu ſua cuſtodiri. Calamitas ne opprimet te? an crux? an peccatum? an mors? an infernus? Confide, quandoquidem in conſpectu Dei fueris, nō præualebunt: Dominus enim curat: Domini conſpectus in te directus eſt, à quo ergo timebis? Hinc etiã eſt, quod quicquid mali pio intuleris, Deo intuleris, quicquid boni feceris, Domino feceris. Fidei locus pro conſolatione. Quod feceritis uni ex minimis meis, mihi feciſtis.

VENIVNT FILII DEI AD DOMINVM. Quia Dominus curat pios, qui per fidem filij facti ſunt, unde & angelos in eorum cuſtodiam mittit, Pſalm. 90. Angelis ſuis mandauit de te &c. Pſalm. 33. Immittetur angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos &c.

VENIT ET SATHAN &c. Vt enim in regno Chriſti nunquam deeſt Antichriſtus, ſic in regno Dei nunquam abeſt Sathan. Sathan.

SATHAN DIXIT DOMINO &c. Colloquium Sathanæ & Domini. Colloquutio Domini cum Sathana, humana phraſi deſcripta eſt, neq; eſt ut imagineris, eos pro homi

meum Hiob, quod non sit similis ei in terra, uir integer & rectus, timens Dei & declinans a malo?

Respõdit Sathan Dño, & dixit, Nunquid gratis timet Hiob Deũ?

Nonne tu uallasti eum & domũ suam, adeoq; uniuersa simul, operi manuum eius benedixisti, & possessio eius inundat in terra?

Veruntamen, extensa manu, tange omnia quæ possidet, si non in faciem tuam benedixerit te.

Et dixit Dominus ad Sathan, Ecce omnia quæ possidet, in manu tua sint, tantummodo in ipsum ne extendas manum tuam, & egressus est Sathan a facie Domini.

CVM VENISSENT FILII DEI &c.

Pij filij Dei sunt.

Filios Dei hoc loco, non angelos solum intelligas (quanquam & ipsi semper in conspectu sint Dei, ministrantes

miniſtrantes & collaudantes eum, Heb. 1.) ſed omnes pios, qui ſemper in conſpectu Dei ſunt, quorum Dominus perpetuam agit curam, fouens, nutriens, conſeruans, ac ab omni malo eos præſeruans. Eſt autem hic locus firmiſſima fidei petra, quod pij certo cognoſcant ſe continenter ob oculos Domini poſitos eſſe, et in manu ſua cuſtodiri. Calamitas ne opprimet te? an crux? an peccatum? an mors? an infernus? Confide, quandoquidem in conſpectu Dei fueris, nō præualebunt: Dominus enim curat: Domini conſpectus in te directus eſt, à quo ergo timebis? Hinc etiã eſt, quod quicquid mali pio intuleris, Deo intuleris, quicquid boni feceris, Domino feceris. Fidei locus pro conſolatione. Quod feceritis uni ex minimis meis, mihi feciſtis.

VENIVNT FILII DEI AD DOMINVM. Quia Dominus curat pios, qui per fidem filij facti ſunt, unde & angelos in eorum cuſtodiam mittit, Pſalm. 90. Angelis ſuis mandauit de te &c. Pſalm. 33. Immittetur angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos &c.

VENIT ET SATHAN &c. Vt enim in regno Chriſti nunquam deeſt Antichriſtus, ſic in regno Dei nunquam abeſt Sathan. Sathan.

SATHAN DIXIT DOMINO &c. Colloquiũ Sathanæ & Domini.

Colloquutio Domini cum Sathana, humana phraſi deſcripta eſt, neq; eſt ut imagineris, eos pro homi-

num more, ſermonem contuliſſe, ſed ſpiritus, noſtro loquendi modo, exprimit colloquutiones ſpiritualiũ, carni incomprehenſibiles: ut enim Idioma uel Græcum uel Arabicum alicui ignotum, in linguam cognitam transfertur: ita idioma Dei, & ſpiritualium ſermo incognitus, transfertur noſtri cauſſa, in uernaculum nobis loquendi modum.

CIRCVIVI TERRAM &c. Hæc eſt Sathanæ natura & unicus conatus, ut circumeat uelut leo rugiens, terram, quærens quem deuorat, quẽ in conſpectu Dei accuſet, & calumnietur: id quod nomine ſuo ſignificatur, Hebræ isenim שטן, Latinis aduerſarius eſt, & Græcis ac Germanis διάβολος, Germanis Diobel, Latinis calumniator eſt. Apoc. 12. Proiectus eſt accuſator fratrum noſtrorũ, qui accuſabat illos in conſpectu Dei noſtri, die ac nocte &c. Zachar. 3. Sathan ſtabat à dextris Ieſu ſacerdotis magni, ut aduerſaretur, ne Hieruſalẽ reædificaretur. Nam quoties pro Verbi ratione uſtũ, aut æquum quidpiam conaris, Sathan ſuo aſtu, aut impedit opus: aut ſi hac uia non promouerit, calumniatur opus. Quando regnum Dei in hoc mundo perinde ſit, ac aula quæpiam regia, in qua inuenias & aulicos honeſtos, & calumniatores ſordidos. Ita in aula Domini, Angeli boni, et pij homines ſunt, omniã amore

Sathan.

Malitia Sathanæ.

amore, & fide faciemus. Sunt & calumniatores, Satan, angeli eius, & homines ministri, omnia facta in peßimam partem interpretantes.

NVNQVID ADVERTISTI ANIMVM

Quantus est hic, qui etiam à Deo, testimonium innocentiæ, pietatis, integritatisq; habet? Vnde hanc laudem meretur Hiob? An à patientia? Sed ea non constitit in iudicio. An à uitæ puritate? At omnis homo est mendax: &, Non iustificatur coram Deo omnis caro. Quid ergo? sine caussa laudatur à Domino? At Deus nihil imprudēter agit? Vnica ergo caussa quare Hiob tantopere laudetur, Fides est, qua quis coram Deo iustificatur. Nihil enim in conspectu Dei mundum est, aut purū præter Verbum suum, quod est IESVS Christus. Sola autem fides Verbum adripit, Christum capit. Proinde ubi Christus inuenitur à Domino, ibi inuenitur iusticia, sanctificatio, redemptio, & sapientia. Siquidem Christus factus est nobis à Deo sanctificatio. 1. Cor. 1. Aduerte itaq; diligenter, sanctos non commendari propter opera, quæ semper impura sunt, ut pānus menstruatæ, sed propter fidem, quæ purißima ex Verbo est: opera tur autem impura opera, propter carnis instrumentū, sordes. Quemadmodum luminoso lumini, tenebricosum uitrū obieceris, pellucet quidem lumen, sed

Hiob fide cō mendatur à Deo.

Opera bona immūda sunt propter carnem.

obſcure, propter uitri obiecti opacitatem: ita fides puriſſima eſt, ſed impura in carne ſunt opera eius, propterea quod caro gentilicio morbo ſordidata ſit.

NVNQVID GRATIS TIMET &c.

Calumnia. Calumnia eſt, ſi bona, aut media, male interpreteris: An malum eſt domum habere opibus plenam? an facinus eſt ampla poſſidere? Nonne opes, donum Dei ſunt? quæ abutenti quidem obſunt, ſed bene utenti proſunt. Proinde diligenter conſydera calumniatoris malignitatem, qui reprehendit, ac male interpretatur, id quod ex ſe nec bonum, nec malum eſt, ſed fit uel bonum uel malum, ex utentis ratione. Calumnia hæc, etiam apud nos frequens eſt, aiunt enim: facile huic licet Euangelico eſſe, aut Euangelion profiteri, quod domum habeat opibus plenam, & amplo ſtipendio uiuat. Abſit autem à pijs mentibus calumnia, ſi enim mala proximi uideris, inter te & ipſum ſolum corrigenda ſunt, apud alios autem celanda, ſin bona, apud alios commendanda ſunt, apud ipſum uero celanda, ne infletur faſtu elatus.

SI NON IN FACIEM TVAM BENE DIXERIT TE &c. Iurandi forma, in ſcriptura familiaris, ut Pſalm. ss. Si Dauid mentiar &c.

ECCE OMNIA QVAE POSSIDET.

Principio notabis Sathanam, nec capitis capillum poſſe

posse mouere citra uoluntatem Domini, Matth. 8. Mitte nos in gregem porcorum: quod si Sathan nihil iuris in porcos habuit, quanto minus in homines? Dein tentari sinit Dominus suos, ut probentur, Sathan uero tentat, ut perdantur. Hiob enim à Domino tentatur, ut clarior fiat fides eius (quanquam interim in iudicio labascat, sed in maiorem sui resurrectionem) tentatur autem à Sathana, si quo modo eum è fide & Verbo eijciat. Sic Abrahã tentatus est, Gen. 22. ut probaretur, & Deut. 13. Tentat uos Dominus Deus, ut palàm fiat, utrum diligatis &c. Hinc intelligis, quod Iacob ait: Deus neminem tentat, scilicet, ut perdat, sicut Sathan: tentat autem, ut probatos nos declaret. Postremo quod additur

TANTVMMODO IN IPSVM &c.

Docet tentationes habere suos terminos, nam ut est 1. Corinth. 10. Fidelis Deus, qui non sinit uos tentari &c. Non enim possunt afflictiones, ultra terminum suum progredi. Et ut mare, suis limitibus circũscriptum est, Hiob. 38. ita omnes cruces, quæ in Scriptura per mare significantur, suos habent fines, ultra quos progredi non licet.

EGRESSVS EST SATHAN. Hoc est, Machinatus est in Hiob tentationes, non ut probet, hæc enim diuinæ tentationis ratio est, sed ut perdet & conculcet.

Et factum est quodam die, quũ filii & filiæ eius biberent uinum in domo fratris eorum primogeniti.

Nuncius uenit ad Hiob, & dixit, Boues arabant, & asinæ pascebant ad manus eorum.

Ad manus, id est, iuxta. Synecdoche est scripturæ familiaris Scheba percusserũt. Sicut, turba ruunt.

Et irruit Scheba, & abegit ea, & adolescentes percusserunt ore gladii, & euasi duntaxat ego solus, ut adnunciarem tibi.

Illo adhuc loquente, uenit alius et dixit, ignis Dei decidit de cœlo, & combustis ouibus, adolescentes etiam deuorauit, & euasi duntaxat ego solus, ut adnunciarem tibi.

Adhuc illo loquente, alius uenit, & dixit, Chaldæi instruxerunt tres acies, & impetum fecerũt in camelos, ac rapuerunt eos, & adolescentes

lescentes percusserunt in ore gladii, & euasi duntaxat ego solus, ut adnunciarem tibi.

Adhuc illo loquente, uenit alius & dixit, Filiis tuis & filiabus edentibus ac bibentibus uinum in domo fratris eorum primogeniti,

Ecce uentus magnus uenit a regione deserti, & concussis quatuor angulis domus, deiecit eam super adolescentes, & mortui sunt, euasi autem dūtaxat ego solus, ut adnunciarem tibi.

CVM FILII ET FILIAE EIVS BIB.

Liberi Hiob hilare cōuiuantur, iudicium Dei ne suspicantes quidem: ecce autem in medijs conuiuijs dum longe aliud cogitant, uenit subitum Domini iudicium: ut agnoscas hanc perpetuam Domini consuetudinem, quod supplicio suo, hominibus nihil dum tale expectātibus & securissime uiuētibus præsens adsit. Luc. 17. Sicut adcidit in dieb. Nohe & Loth, edc-

Imminente iudicio Dei, impij securissime uiuunt.

bant & bibebant &c. sic erit in aduentu filij hominis. 1 Thes. 5. Dies Domini, ut fur in nocte (nobis non expectantibus,) ita uenturus est, quum enim dixerint, pax & securitas (id est, cum securissime, citra timorem iudicij Dei, uixerint,) tunc repentinus eis imminet interitus &c. Huc pertinet parabola, quæ est Matth. 24. de seruo lurcone & percussore, & 25. de uirginibus dormientibus. Origenes conuiuium filiorum Hiob iustificat: abundet sanè ille suo sensu, quando non impie, sed forte huic loco, non usqueadeo commode, sentiat.

IRRVIT SCHEBA.

Sabea.

שבא *Scheba filius est Reüma filij Chus, filij Cham, filij Noha, unde fœlix Arabia, Sabea regio dicitur, aliâs Thurifera.*

Vera tentatio omnia præsidia eripit ex oculis nostris

NVNCIVS VENIT. *Verissimum est, quod uulgari Apophthegmate effertur. Nulla calamitas sola. Ea enim ueræ tentationis natura est, ut nihil spei, nihil consolationis, nihil auxilij in rebus humanis relinquat: quod si semel cœperit in nos grassari, non desinit, nisi ex oculis nostris omnia humana asyla abstulerit. Perditis bobus & asinabus, adhuc spes erat in ouibus: ablatis etiam ouibus, aliquod solatium erat in camelis: sed & his abactis, re-*

stabat

ſtabat conſolationis nonnihil in liberis ſuperſtitibus, nec tamen illis quoq; parcitur: breuiter, nihil exterorum bonorum uideas ſuperare. Porrò in hac tentatione & Dominus ſuum habet conſilium, & Sathan ſuum. Domini conſilio, crux probat & ſanctificat, abripiturq; à pijs, quod ante donatum erat, ne adſueſcant potius in dona, quàm in datorem confidere. Abrahæ filius erat donatus dilectiſſimus, & unicus, iubet Dominus, ut immoletur, non, quia odore immolati hominis gaudeat, ſed ut Abraham ſanctificaretur, & diſceret, ſpem ſuam, non in donum, ſed in donatorem collocare. Egredientibus ex Aegypto Iſraëlitis, aufertur omne humanum auxilium, periculo ex omni parte imminente: ex altera hoſtis terribilis erat, ex altera horriſonum mare, ex altera, montes inacceſſi. Hæc autem omnia ideo fiunt, ut cruce preſſi, diſcamus, non in carnem, nec carnalia dona, nec etiam ſpiritualia confidere aut gloriari, ſed in ſolum Dominum, Hierem. 9. Ne glorietur ſapiens in ſapiẽtia ſua, ſed qui gloriatur in hoc gloriatur noſſe me &c. Non eſt mala ſapientia, non eſt mala fortitudo, ſed eiuſmodi ſunt, ut eis ſit utendum, non confidendum. 1 Corinth. 7. Qui emunt, tanquam non poßideant. Proinde rectiſſimo Dei conſilio, Hiob omnibus bonis ſuis carnalibus priua-

Tentat Dominus, ut probet & ſanctificet.

Vtendum donis eſt, non cõfidendum.

tur, ut discat uoluntatem Dei, quæ est, in solum Deũ datorem, respiciendum esse, nõ in dona. Satanæ autem cõsilio hæ tentationes fiunt, ut dimoueatur, nõ solum à donis, sed etiam à datore: hoc enim astu adgreditur pios, ut ereptis donis, eripiat & ipsis Dominum, uel per blasphemias, uel per contumelias, uel per impatientiam, uel id genus scelera.

Satan tentat ut perdat.

REMANSI, *uel*, EVASI SOLVS, &c.

Iudicante Domino, nulla creatura consistit: fluit quicquid est rerum à facie Domini, quasi cæra à facie ignis, & quasi fumus à uento dissipatur. Proinde si reliquiæ superarint, non ipsarum merito fit, sed, uel ut sint misericordiæ Dei exemplar, Rhom. 11. uel ut sint, qui adnunciant iudicũ Domini. Sic unicus Hiobis seruus, euasi inquit, solus, non meo merito: cur ergo? ut adnunciarem tibi iudicium Domini. Ezech. 12. Relinquam ex eis uiros paucos, à gladio, fame & peste, ut narrent eorum scelera in gẽtibus, id est, ut narrent iudicia Domini propter scelera inflicta. Præterea superstites serui, sic affabre factum narrant, ut subinde grauior fiat tentatio: oportet enim in tentatione omnes uires concuti, ne ulla humanarũ rerum spes relinquatur.

Nulla res cõsistet iudicante Domino.

Quare reliquiæ paucæ.

Et surrexit Hiob, ac dirupit ue-

stimentum

ſtimentum ſuum, euulſa coma capitis ſui, & quum cecidiſſet ſuper terram, adorauit.

Et dixit, nudus exiui de uētre matris meæ, & nudus reuertar illuc. Dominus dedit, & Dominus abſtulit, ſit nomen Domini benedictum.

In omnibus iſtis non peccauit Hiob, & non dixit inſulſum contra Deum.

DIVERSA LECTIO.

Quod noſtra tralatio habet, ſtultū, Hebræis eſt תִּפְלָה, *quod ſignificat inſulſum, imprudens.*

ET SVRREXIT HIOB, ET DISRVPIT *&c.* *Quid ueſtimentorum diruptio, & capillorum euulſio, ſigná ne ſunt patientiæ? inſani citius ſigna dixeris, quàm patientis. Origenes rhetoricatur dicens, Hiob ideo diſrupiſſe ueſtimenta, & capillos euulſiſſe, ut nihil apud eum remaneret ex his, quæ in poteſtatē nequitiæ Satanæ, tradita erant. At qui, ueſtimentorū diruptio, ueteribus luctus, dolo-*

Diruptio ueſtimentorum carnis eſt impatienter ferentis crucē-

tur animi turbationem. Sic & Hiob, auditis nuncijs, de clade, non tam bonorũ, quàm liberorũ, carne turbatus, uestimenta disrupit, quã tamen turbationem mox spiritu Verbi domuit: solet enĩ in cruce caro tumultuare, ac insanire, domatur autem Verbo, & fide, Rhom. 8. Si spiritu facta carnis mortificetis, uiuetis. Et alibi, Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis.

NVDVS EGRESSVS SVM.

Fidei uox, sed & carnis conquestio est, quod natura homini tristior nouerca, quàm melior parens fuerit, hunc enim alienis uelat opibus, cæteris animantibus uaria tegumenta tribuit, testas, cortices, coria, spinas, ullos, setas, pilos, plumam, pẽnas, squamas, uellera. Truncos etiam, arboresq;, cortice interdum gemino, à frigoribus & calore tutata est: hominẽ tantum nudum, & in nuda humo, natali die abijcit: ad uagitus statim & ploratum, nullumq; tot animalium aliud, ad lachrymas, & has protinus uitæ principio. At, hæc carnis conquestio, morosior est, quàm fidelior: nam fides, ut maxime nihil rerum externarum, quod nostrũ, quod propriũ sit sentiat, & omnia externa bona aliena esse iudicet, uidet tamẽ summas diuitias, omnemq; plenitudinem, quia Dominum esse SVVM uideat, nudi enĩ abijcimur, quod etiãsi multa posti-

Hæc Plinij sunt, lib. 7. cap. 1.

Domini est terra & ple-

ta poßideamus, omnia tamen abneganda ſint: ditißimi autem ſumus, quod per fidem in Domino, omniũ rerum abundantiam, & theſaurum habeamus. 2. Corinth. 6. Nihil habentes, & omnia poßidentes: An tu nudum dixeris, qui in manum opulẽtißimi Domini ſtatim, ut per fidẽ naſcitur, irrepit: adde, quod non ſolum quum renaſcimur, ſed & quum naſcimur, propinquißimũ Dominũ habemus. Vnde Pſal. 21. dicitur, Tu es qui extraxiſti me de uentre, ſpes mea ab uberibus matris meæ, in te proiectus ſum ex utero: quod ſi proijcimur ab utero in Dominũ, quis nunc eſt cõqueſtionis locus, quod nudi naſcamur? an unquam magis curamur, quàm adhuc in matris utero exiſtentes? poſt, in cunis uagientes, curant quidem tunc parentes, at quis alius eam curam ſubminiſtrat, quàm Dominus, qui in parentibus, ſuam pro nobis ſolicitudinẽ declarat? Iam ſi tanta liberalitate, Dominus ſeſe effundit, nobis adhuc ignorãtibus, quãta munificẽtia tractabit eos, qui Verbo ſuo ipſum agnoſcũt? Quod igitur Ethnici cõquerãtur de nuditate hominũ, infidelitatis eſt: quod autem Hiob, ſe nudũ ex utero matris egreſſum teſtatur, fidei eſt, quæ oĩa externa Domino reſignat, ſatis interim habẽs, ſi modo Dominus nõ auferatur. Celebre eſt etiã Stilponis dictũ, huic loco nõ incõmodũ, nam quũ Demetrius, Megarenſiũ

nitudo eius, qui habet Dominum, omnia habet cũ illo, Pſalm. 23. 1. Cor. 10.

Deus fiducia piorum.

Stilpo

urbem cepisset, Stilponem interrogasse dicitur: ecquid suarũ rerum direptum esset? ad quem ille, neminem inquit, mea auferentem uidi, omnia mea mecum porto. Magnifica uox Ethnica, magnificentior si tanta fide, quanta carnis iactantia, prolata esset?

Confessio est ptorum, sicut Iudæis in primitijs obseruãdum erat. Deut 26.

DOMINVS DEDIT. Confidentium in Deum, nõ in dona, confessio q. d. etiamsi omnia ablata sint, Dominus tamen nondum ablatus est: non enim cameli, oues, aut liberi, dominus mihi fuerunt, sed aliena: Domini, non mea, sunt: Dominus sua adcepit, nihil mearum rerum mihi ablatum est. Quid? Dominus ne abstulit, quod à Satana per Sabæos, per Chaldæos crudeles factum est? Fidei naturam expressissime uides: hæc enim in cruce non respicit uel ipsam crucem, quæ potius perdit, uel ministros crucis, qui citius ad indignationem, quàm patientiã prouocãt, sed Dominũ respicit, cruci, bona sua uolun tate, nos adfigentem. Impius contra, in adflictionib. non respicit Dominum cruci adfigentem, sed uel ipsius crucis grauitatem, proinde desperat: uel ministros nobis inimicos: proinde ad maledicta, & animi amaritudinem uertitur. Præterea tentatio quæuis, & à Domino & à Satana fit, ab hoc ut perdat & prodat, ab illo ut probet, & suam uoluntatem doceat.

Fides, in cruce sustinet Domini bonam uoluntatem, cætera fert patiẽter.

Itaq;

Itaq; fides, ut bona è manu Domini adcipit, ita & crucem: qui enim è manu Satanæ crucem ſuſcipit, in ſui perditionem ſuſcipit, qui uero è manu Domini, in ſui probationem.

SICVT DOMINO PLACVIT, ITA FACTVM EST. Non eſt in Hebræo, ſed tamẽ nõ otioſe adiectum, non enim ſufficit crucem è ſola Domini uoluntate ſuſcipere, nam & impij fatentur, crucem à Deo obtrudi, ſed ſuſcipienda eſt è beneplacito, è bona uoluntate Domini. Quod ſi in cruce nõ agnoueris, benignam & beneuolentem percutientis manũ, nunquam candide feres eam. Sed quæ eſt bona Domini uolũtas in cruce? Hæc eſt, crucifigit Dominus, ut reſurgere faciat, percutit ut ſanet, occidit ut uiuificet, triſtes reddit, ut lætificet. Satan contra, percutit ut perdat, occidit ut in morte detineat.

Impij crucem agnoſcunt ut iram Dei, pij beneuolentiã Dei ſciunt.

SIT NOMEN DOMINI BENEDICTVM. Hæc uera laus Domini eſt, quæ in nocte in tribulatione cantatur. Impij tantiſper laudant, dum beneficia adcipiant, iuxta illud: Confitebuntur tibi, quãdo benefeceris eius, abeuntib. beneficijs, abit & laus. Pij autem clamant: Media nocte ſurgebam ad confitẽdũ tibi (id eſt, in media tribulatione) ut enim qui in proteruũ canem lapidem librans, quũ ab illo aberrans, nouercam non deſtinato percußiſſet, ne

Pijs, bono aliquo uertitur crux.

hoc quidem inquit modo, male: sic, si contra uoluntatem nostram, aliquid retrorsum quàm uolumus, cadat, emendare, aliorsumq; uertere licet. Israël exulat, & opprimitur in Aegypto, sed ne sic quidē male, quia quanto magis opprimebantur, tanto magis multiplicabantur & crescebant: Dauid expellitur è regno, sed ne sic quidem male, quia nota fit eius fidei magnanimitas: Hiob spoliatur omnibus bonis, sed ne sic quidem male, quia hæc crux, laudem Dei excitat: nunquam igitur res male pijs cadit, etiamsi pessime cadit, quia semper cruce eruditur, aut sibi ipsis manifesti fiunt.

SED IN OMNIBVS IIS NON PEC. *Nondum Dominus ablatus est, sed sola Domini bona: mediocri autem molestia tuleris, si omnia auferantur, modo Dominus, bonorū thesaurus, maneat, Sepone & ipsum Dominum, sola cruce obiecta, uidebis, quid non blasphemiarum in hominis corde surgat.*

CAP. II.

ET factum est quodam die, quū uenissent filii Dei, ut consisterent coram Domino, uenit etiam Satan

Satan in medio eorum, ut conſiſteret coram Domino.

Et dixit Dominus ad Satan, unde uenis? reſpondens Satan Domino, & dixit, circumeo terram, & perambulo eam.

Et dixit Dominus ad Satan, nũquid aduertiſti animum tuũ, ad ſeruum meũ Hiob, quod nõ ſit ſimilis ei in terra, uir integer & rectus, timens Dei, & declinãs a malo, & adhuc mordicus tenens innocentiam ſuam, tu autem incitaſti me, ut perdiderim eum ſine cauſſa,

Reſpõdẽs Satan Domino, dixit, Pellem pro pelle, & oĩa quæ quiſpiam (habet) dabit pro anima ſua.

Verũtamen extẽſa manu tua, tange oſſuũ, & carnem ſuã, ſi non in

Parentheſis in textu, ſignificat eam dictionem in Hebræo non haberi, ſed tamen ſenſui commodam-

faciem tuam benedixerit tibi.

Et dixit Dominus ad Satan, ecce ipse (est) in manu tua, tantūmodo animam eius custodi.

PERDIDERIM EVM SINE CAVSSA. *Quid? An ne sine caussa Dominus, qui est sapientißimus, adfligit? an aliquis est, qui unq̄ à Domino immerito perijt? Quis enim est, qui nō uel multos infernos propter peccata sua meruerit? quid ergo est illud, sine caussa? Aliud est esse sub lege, aliud esse sub Euangelio. Lex omnes concludit sub peccatum, omnes damnat & occidit. Proinde, quodcunq; supplicium adhuc sub lege existentib. nondū Euangelio renatis, adciderit, iuste et merito adcidit, propterea quod iusta sit pœna, quæ peccato infligitur. Euāgelion uero, credentes à peccato soluit, adeoq; offert omnia Christi bona, sanctificationem, iustitiam, redemptionem. Fides ut magnes ferrum, ita bona Christi per Euangelion oblata, ad se adtrahit. Quæcunq; igitur calamitas, per Euangelion in Christo renatis adciderit, immeritis & insontib. adcidit, quando iam per fidem iustificati, purificati, ac innocentia Christi circūdati sint. Itaq; in adflicto, si respexeris*

ſpexeris legẽ uel peccata, merito adfligitur, ſin Euã-
gelion uel fidem, immerito adfligitur: neq; tunc ſup-
plicium, ſed potius CRVX dicenda eſt. Quemad
modum enim Chriſto, partim iuſtiſſima cauſſa, quia
peccata multorum tulit, & maledictionem legis pro
omnibus CREDENTIBVS ſubijt: partim iniu
ſtiſſima, quia nullum unquam peccatum fecit, nec in
eius ore dolus inuentus eſt, mors illata eſt: ita pij, par
tim meritiſſime adfliguntur: quia ſi iniquitatem obſer
uaueris Domine, Domine quis ſuſtinebit? &, non iu
ſtificatur in conſpectu tuo omnis uiuens: partim ue-
ro immerito, quod per fidem eiuſdem, cum Chriſto ca
pite ſuo, innocentiæ & iuſtitiæ participes ſunt. Igi-
tur quod Dominus fateatur, ſe Hiobem ſine cauſſa ad
flixiſſe, non in legem & peccati maledictionem, re-
ſpicit, ſed in Euangelion & in fidem, quam in Hiob,
ſe donante, inuenit. Eſt autem hoc libri huius THE
MA, Dominum ſine cauſſa adfligere pium cruce.

Crux innocẽ
tibus, ſed no
centibus eſt
ſupplicũ.

Eſaiæ. 53.

Status diſpu-
tationum Hio
bis & amico
rum eius.

PELLEM PRO PELLE &c.

Rurſum Sathan agit, quod ſuæ malignitatis eſt,
male enim interpretatur id quod optimum erat, di-
cens: Nondum uideo innocentiam Hiobis, necdum
uera eius iuſticia in his tentationibus probata eſt, quã
do, & in Gentibus, & incredulis, hos inueniam mo
res, quæ ut corpus redimant, ferrum patiuntur &

ignes. Et quemadmodũ ſi quis tẽpeſtate aliqua in mari obruitur, oĩa in pelagus abiicit, modo uitã ſeruet: ita Hiob, oues, boues, aſinas, camelos, liberos, facile relinquit, præcute ſua & uita. Quid igitur amplius facit, infirmo, paciente ferrũ nauta, aut mercatore quopiã, uitæ auaro? Sed audi ô Sathan: Gentiũ quidẽ iuſticia eſt, pellẽ pro pelle dare: at Dominũ in aduerſis laudare, id quod Hiob facit, nõ eſt niſi piorũ. Sicut Gentiũ iuſticiæ eſt, benefactores diligere, quod nec ipſum malũ eſt: at ſolius Chriſtiani eſt, diligere ECCE IN MANV TVA. *(malefactores.*

Pij in nocte ſurgunt ad cõfitendum Domino.

Traditur Sathanæ poteſtas in corpus Hiob, ut probatior, nõ abiectior reddatur, ſed rurſum ponitur terminus cruci, et poteſtas Sathanæ definitur, ut ſcias eũ, ultra præſcriptũ et cõceſſum, nihil poſſe, inquit eni: animã eius cuſtodi, id eſt, uitæ nihil noceas: anima enim hoc loco pro uita corporali ſumitur.

Et egreſſus eſt Sathan a facie Domini, & percuſſit Hiob puſtula mala, a planta pedis, uſq; ad uerticẽ, et adcepit ſibi teſtam ad ſcalpendũ ſe, & ipſe ſedit in medio puluеris.

Et dixit ei uxor ſua, quouſq; per

duras in innocentia tua? Benedic Deo & morere.

Et dixit ad eam, loquuta es, quasi una de stultis mulieribus, si bonũ suscepimus a Dño, malũ non suscipe remus? In omnibus istis, nõ peccauit Hiob labijs suis.

QVOVSQVE PERDVRAS? *Grauissima tentatio de cura & prouidẽtia Dei, est enim sensus. Quousq; stultus es, putásne Deũ curare mortalia? nã si uel mica prouidentiæ rerũ, aut curæ ptorũ in Deo esset, qui fieri posset, ut tam horrendi cruciatus tibi acciderent? putás ne pateretur Dominus, ut tam crudeliter adfligereris? quid Deũ imploras? quid perduras in simplicitate, imò in fatuitate? Deus sua curat, interim hominibus nec bene, nec male faciens, sine igitur Deũ: tu tua cures, si uel morte è tantis malis eruaris: stultus es, qui existimes te habere propitiũ Deum, in tantis calamitatibus: dic Deo uale, & malorũ finis erit. Vides hoc loco, quantũ malũ sit uxor impia? nã alitâs, uxor à Domino datur, ad cõmunes labores ferendos: & ut Scriptura ait, in adiutoriũ. Sed ecce Hiobi fit scandalum & blasphemiũ Sa-*

Tentatio de prouidentia Dei.

Blaſphemia rationis carnalis.

thanæ inſtrumentũ: adeoq; impiæ carnis præco eſt, quæ hanc blaſphemiam agnatam habet, ut in adflictionibus Deum aut mortuum, aut rerum humanarum negligentem exiſtimet, & diffidentia ſalutis diuinæ, ad proprias uires, induſtriam, ſtudiaq;, confugere ſuadeat, Trenorum. 3. Ex ore altiſſimi non egredientur, nec bona, nec mala, Ezech. 8. Quiſq;, in abſcondito cubilis ſui dicunt, non uidet Dominus nos, dereliquit Dominus terram. Quod ſi cui libuerit, uideat apud Origenẽ huius impiæ uxoris blaſphemias, et muliebrem conqueſtionẽ, artificioſiſſime tractatã.

SI BONA SVSCEPIMVS &c.

E manu Domini & bona & adflictiones ueniunt: hæ, ut probemur: illa, ut in bonis terræ, bonorum cœleſtium guſtum habeamus. Porro, adflictiones, mala dicuntur, non ex ſe, ſed pro communi opinione: quod enim è manu Domini uenit, non eſt malum. Fit autem malũ, aut ex Sathana, aut ex homine per Sathanam ſeducto, & bonas Domini res male abutenti. Paupertas bona eſt, quia à Domino, teſtante Solomone, Prouerb. 17. Qui ridet pauperem, conuitium facit factori eius: fit autem mala, quia ab impio male recipitur. Sic infirmitates, & adflictiones, bonæ ſunt, ſi fide: malæ, ſi infidelitate, receperis. Neq; hoc ſolum de adflictionibus uerum eſt, ſed &

Bona à Domino.

Mala ſunt à Sathana.

de

de omnibus Dei *donis, ut ſunt diuitiæ, potentia, glo ria, ſapientia &c. imò & de ipſo Deo. Nam ut bo na ſunt dona pio, impio uero mala, ita* Dominus *cũ ſanctis, ſanctus eſt, cũ peruerſis peruerſus. Pſalm. 17.*

IN OMNIBVS HIS NON PECCAVIT.

Hactenus Hiob perdurauit conſtans, bonorum di reptiones, corporis plagas, fortiſſima fide ſuſtinens. Præterea, carnis impiæ, hoc eſt, uxoris tentationes de prouidentia Dei, ſuperans, non ſuis uiribus, ſed manu Domini ſuffultus, & quod alioqui homini im poſſibile fuiſſet, hoc per fidem in Dominum, non mo do poſſibile, ſed & facile factum eſt. Poſt autem, Domino ſe ſubtrahente, ac in corde pij ſeſe occultãte, adhæc horrore mortis, ſine ullo conſolationis Verbo ob oculos poſito: poſtremo, amicis optimis & ſapi entiſſimis iuxta carnem, uiris calumniantibus, longe alia, quàm laudes Dei, & gratiarũ actiones, à tam honorifice laudato, audies.

Iudicium Domini.

Et audiuerunt tres amici Hiob, omne malum quod uenerat ſuper ipſum, & uenerunt, unuſquiſq; de loco ſuo. Eliphas Themanites, & Bildad Suhites, & Sophar Naa-

mathites, & decreuerũt ſecum, ut irent ad condolendum ipſi, & conſolandum eum.

Et ſublatis oculis ſuis, procul nõ agnouerunt cum, leuataq; uoce, plorauerũt, diſruperũt unuſquiſq; ueſtimentum ſuum, & ſparſerunt puluerem ſuper capita ſua ſurſum.

Et conſederunt cum ipſo ad terram ſeptem diebus & ſeptem noctibus, nec loquuti ſunt cum eo quidquam (propterea) quod uiderent maximum eſſe dolorem.

AVDIERVNT TRES AMICI &c.

Neq; amici, neq; honeſtas morum, doctrinam ſatis probãt. Deuteron.

Ea demũ uera eſt amicitia, non ollis aut patinis conciliata, quæ in aduerſis æque, ut in proſperis, perdurat: fœlicitas quidẽ multos cõnumerat amicos, infœlicitate autẽ, uelut aurũ igne probantur. Quod igitur ad uerã amicitiæ rationẽ pertinet, nihil potes in amicis Hiob reprehendere, ſpecimen enim candidi pectoris, etiam in aduerſitatibus exhibent, conue-

nunt,

niunt, uisitant adflictum, compatiuntur, complorant, uestes disrumpunt, spargunt puluerē super capita, considunt in terram. Quod si tanto candore docuissent, quanto amarunt, nemo ferè ipsis magis pie docuisset. Iam uide, quanto periculo è uita cuius piam honestā, doctrinam eius iudicaueris. Si enim horum uirorum doctrinam, & orationes, quibus Hiob aduersantur, ad uitam & charitatis opera honestissima, exegeris, optimas dices: contra, si Hiobis doctrinam, ad importunitatem eius conferas, falsam dixeris. Aliter Spiritus Domini iudicat, dicens Capite 42. Iratus est furor meus in te, et in duos amicos tuos, quoniā nō estis loquuti rectū, sicut seruus meus Hiob.

Vita hominis

AD CONDOLENDVM.

Vt congratulatio prosperitatibus cōmunicat, ita condolentia tribulationibus: habere enim qui condoleſcat, non mediocre adflictis solatium exhibet: & ut facilius fert onus, qui suppositio alterius humero adiuuatur, ita facilius fert adflictiones, qui condolentem sortitur: unde & Paulus ait: Gaudete cum gaudentibus, flete cum flentibus &c. Adeoq́, hæc est uera ecclesiæ communio, quod habeat communes & fœlicitates & adflictiones.

SPARSERVNT PVLVEREM &c.

Sic Ioſue Septimo, audito cladis nuncio, scidit

Ioſue ueſtimenta ſua, & ſeniores miſerunt puluerem ſuper capita ſua. Sunt enim hæc ſigna conſternatæ, humiliatæq; mentis, nec mirum quod nondum reuelato Euãgelio, his ſignis uetuſtas uſa fuerit, quãdo oportebat & legem & legis ſigna concordia eſſe. Lex occidit & in puluerem deducit, dicens: Puluis es, & in puluerem reuerteris: proinde humiliatus commode puluere adſpergitur, ut etiam exteriori larua, ſe eſſe quod eſt, declaret. Euangelion uero, induit nos ueſtimentis gloriæ: induit Chriſto, puluerem abſtergente, ut iam non puluerulenti, ſed cœleſtes ſimus: Conuerſatio noſtra, inquit Paulus, in cœlis eſt. Coruſcante itaq; Euangelio, & lex & legales umbræ abceſſerunt.

NEC LOCVTI SVNT &c. Et hoc prudentiæ eſt, adflicto importunitate non eſſe moleſtum, importuna enim beneuolentia, ut prouerbio dicitur, nihil ab inimicitia diſtat, & medicus, ſeu mauis, conſolator loquax, nouus morbus ægroto eſt.

ELIPHAS THEMANITES. Gen. 26. Eſau genuit Eliphas, Eliphas genuit Theman, qui regioni nomen dedit, unde forte hoc loco Eliphas Themanites dicitur. Et Gen. 25. Abraham ex Cetura ſuſcepit Suha, qui ſimiliter regioni nomen dedit. Vnde Buldad Suhites dicitur. De Naamath nihil certi conſtat.

conſtat: Fuerunt autem iſti regionum principes, ſicut & Hiob, ut ex græca tralatione intelligere licet: Ita enim habet Græcus, ἐλιφὰζ ὁ θαιμανῶν βασιλεὺς, & βέλλαδ ὁ σαυχαίων τύραννος, σωφὰρ ὁ μιναίων βασιλεύς, *Id eſt, Eliphaz Thæmanorum rex, & Beldad Sauchæorum tyrannus, Sophar Minæorum rex. Reor autem apud ſuos, tali loco fuiſſe, & Hioben & amicos, quali apud nos habẽtur comites, aut, ut uocant, barones, ſeu principes.*

CAP. III.

POſt hæc adperuit Hiob os ſuũ, & execratus eſt diem ſuum

Euictæ ſunt ab Hiob grauiſſimæ tentationes, non ſuo marte, ſed Domini præſentia: nunc autem ablatis diuitijs, liberis, & ſanitate, Dominus patrem & præſentiam ſuam occultat, ac ſubtrahit Hiobi: interim obiecto mortis iudicio, iudicem, imò carnificem agens, nõ ut perdat: ſed primũ, ut toti mundo declaret, priores uictorias ſuas, non Hiobis fuiſſe: Dein, ut doceat, quid ſit homo quantumcunq; pius, ſine Deo patre, niſi enim Deus patrẽ egerit, actum eſt, non ſolum de peccatoribus impijs, uerum etiam de

In tentatiõe dante Domino, perſiſtit homo.

In iudicio Dominum, quando relinquitur homo ab omni auxilio Dei destitutus, blasphemat.

uniuersis sanctis: omnia propitia erunt, uel ipse infernus, si Dominus patrẽ agat: sin iudicem, omnia habebis aduersa, uel ipsum cœlum. Quid igitur in iudicio agendum? num desperandum, quod pater recesserit? Absit, nam in hunc usum, Christus dilectus Dei filius, propositus est, adeoq; in nostrã infirmitatem coniectus, ut uinceret, & nos in se uincere doceret. Audis Christum clamantem in cruce, DEVS MEVS, VT QVID ME DERELIQVISTI? Quid uero hoc? nam quum Christus, naturalis Dei filius fuerit, potuit' ne unquam à Domino Deo suo derelinqui? nonne ait, EGO ET PATER VNVM SVMVS, EGO IN PATRE, ET PATER IN ME? Age, Christum suũ Dominus nunquam dereliquit, nunquam ab eo uel latum unguem discessit, sed interim patrem agit, interim iudicem. Exemplo res manifestior fit: de Lucio Bruto, scribit Valerius, filios suos, Tarquinij dominationem, à se repulsam, reducentes, cõprehensos, proq; tribunali, uirgis cæsos, & ad palum religatos, securi percuti præcipiente, exuit, inquit, patrẽ, ut cõsulem ageret. Quid? potuit ne Brutus unquam, quod pater esset suorum filiorum, abijcere? factum, infectum fieri nequit. Quomodo ergo patrem exuit? nihil paternæ στοργῆς (pietatis) exhibuit, nullam

Lucius Brutus.

patris

patris humanitatem ostendit, sed seuerum duntaxat consulem. Ita Christus clamat se derelictũ, quia Dominus, obiecto mortis iudicio, solum iudicem egit, abscondens interim paternam σοργὴν: id quod Scriptura, nunc derelinquere, nunc obdormiscere uocat. Iam, tu quisquis es, ô HOMO, quum audieris Christum clamantem, DEVS MEVS, VT QVID ME DERELIQVISTI? tuam ipsius uocem agnoscito in Christum tralatam, ut in eo uinceretur: alioqui enim, nisi hæc nostra blasphemia, qua in medijs tribulationibus clamamus, nos præsentissimo etiamnum Domino derelictos, tantum nõ desperantes, in Christo deuicta esset, nihil obstaret, quin unà cum impietate ea in infernum detruderemur: nam ut Dominus, Christo filio suo, semper præsentissimus adest, ita à pijs, nunquam abest, Vt quid igitur clamant, quasi desperabundi, se derelictos? Vox ea est, horrendo Domini iudicio extorta, sed in Christo uicta. Eadem iudicij ratione, tractatur Hiob: in prioribus enim tentationibus sensit Dominũ adhuc PATREM, et manũ suã supponentẽ: proinde facillime constitit, super firmã petrã fundatus: nũc autẽ occultato PATRE, atrox mortis iudiciũ, proponitur. Non igitur audis amplius, gratiarũ actiones, sed blasphemias et execratiões, ut discas

Deus dereliquit.

Christus pro nobis uicit in iudicio.

In iudicio Dominj, quando relinquitur homo ab omni auxilio Dei destitutus, blasphemat.

uniuersis sanctis: omnia propitia erunt, uel ipse infernus, si Dominus patrē agat: sin iudicem, omnia habebis aduersa, uel ipsum cœlum. Quid igitur in iudicio agendum? num desperandum, quod pater recesserit? Absit, nam in hunc usum, Christus dilectus Dei filius, propositus est, adeoq; in nostrā infirmitatem coniectus, ut uinceret, & nos in se uincere doceret. Audis Christum clamantem in cruce, DEVS MEVS, VT QVID ME DERELIQVISTI? Quid uero hoc? nam quum Christus, naturalis Dei filius fuerit, potuit' ne unquam à Domino Deo suo derelinqui? nonne aut, EGO ET PATER VNVM SVMVS, EGO IN PATRE, ET PATER IN ME? Age, Christum suū Dominus nunquam dereliquit, nunquam ab eo uel latum unguem discessit, sed interim patrem agit, interim iudicem. Exemplo res manifestior fit: de Lucio

Lucius Brutus.

Bruto, scribit Valerius, filios suos, Tarquinij dominationem, à se repulsam, reducentes, cōprehensos, proq; tribunali, uirgis cæsos, & ad palum religatos, securi percuti præcipiente, exuit, inquit, patrē, ut cōsulem ageret. Quid? potuit ne Brutus unquam, quod pater esset suorum filiorum, abijcere? factum, infectum fieri nequit. Quomodo ergo patrem exuit? nihil paternæ σοργῆς (pietatis) exhibuit, nullam

patris

patris humanitatem ostendit, sed seuerum duntaxat consulem. Ita Christus clamat se derelictũ, quia Dominus, obiecto mortis iudicio, solum iudicem egit, abscondens interim paternam στοργὴν: id quod scriptura, nunc derelinquere, nunc obdormiscere uocat. Iam, tu quisquis es, ô HOMO, quum audieris Christum clamantem, DEVS MEVS, VT QVID ME DERELIQVISTI? tuam ipsius uocem agnoscito in Christum tralatam, ut in eo uinceretur: alioqui enim, nisi hæc nostra blasphemia, qua in medijs tribulationibus clamamus, nos præsentissimo etiamnum Domino derelictos, tantum nõ desperantes, in Christo deuicta esset, nihil obstaret, quin unà cum impietate ea in infernum detruderemur: nam ut Dominus, Christo filio suo, semper præsentissimus adest, ita à pijs, nunquam abest, Vt quid igitur clamant, quasi desperabundi, se derelictos? Vox ea est, horrendo Domini iudicio extorta, sed in Christo uicta. Eadem iudicij ratione, tractatur Hiob: in prioribus enim tentationibus sensit Dominũ adhuc PATREM, et manũ suã supponentẽ: proinde facillime constitit, super firmã petrã fundatus: nũc autẽ occultato PATRE, atrox mortis iudicĩ, proponitur. Non igitur audis amplius, gratiarũ actiones, sed blasphemias et execratiõcs, ut discas

Deus derelinquit.

Christus pro nobis uicit in iudicio.

ſolum Dominum, bonum & ueracem, omnem autè hominem, quamuis pium & iuſtum, mendacem eſſe: nec ſine prudẽtiſſimo Domini cõſilio ſit, quod pij interim in tentationibus conſtent, interim in iu dicio labaſcant. Primum, ut in conſtantia bonitas Dei declaretur: dein, ut ex lapſu adſueſcant, Domino conſtantiæ donum adceptum ferre, ac non tam ipſi, quàm nos omnes, manifeſta experientia uideamus, in tentationibus, conſtantiam Domini opus eſſe, non noſtrarum uiriũ: nam & hac cauſſa, omnes concludit ſcriptura ſub peccatum, ut Deus omniũ miſereatur: hoc eſt, ſolus glorificetur, & ipſi ſoli, quicquid eſt ſalutis, adceptum feratur, adeoq; ex multis peccatis, lapſibus & blaſphemijs, multa agnoſcatur Dei miſericordia, & gloria. Blaſphemabimus ergo, & labemur, ut glorificetur Deus? Abſit: eadem habes apud Paulum Rhom. 6 Manebimus in peccato, ut gratia abundet? prædicarat enim multa peccata, multam Dei miſericordiam commẽdare: at non ideo peccandum eſt, ſeu blaſphemandum, quod ex multis blaſphemijs, Domini gloria cognoſcatur, niſi forte quis iubeat, imbecillem eſſe & infirmum, ſi docuerit infirmitate graui, declarari glorioſam medici artem. Mala eſt blaſphemia, ſed ex hoc malo eluceſcit, quanta maledicentis uanitas ſit, & ſolum Dominum

Pij uincunt, in tentatione, interdũ uincũtur, bono Dei conſilio.

Dominus bonus, ẽ malo bonum facit.

minum esse bonum. Porrò, non aliunde certius cognoscēs, natiuum cordis nostri ingenium, quàm Domino iudicem agente, patrem abscondente: nam cor nostrũ, utpote à Sathana captiuũ, & natura iræ filius, non est nisi Ierna καὶ ἰλιάς malorum, de corde enim, inquit Christus, exeunt cogitationes malæ, cædes, adulteria, stupra, &c. Si exeũt, inesse oportet. Verum enimuero, hæc tanta mala, cordi agnata, latent interim, non solum in spiritualibus, ac VERBO renatis, sed etiam in carnalibus, in quibus, quod in externos fructus non pullulent, prohibentur, uel ætate, uel magistro, uel pœna, uel lege, quæ sic natiuam hominis maliciam cohibent, ut præter spetiosam quandam hypocriseos honestatem, nihil operentur. Lex enim pædagogus, manum, os, externosq; mores, honesta reddit, cor nõ item, quod data opportunitate, in suos mores erumpit: uulpi pellem facile detraxeris, naturam non item: & lupum, ut maxime à præda deterreas, ab animi rapacitate, nunquam deterrebis. In spiritualibus uero ac Verbo renatis, fides per Verbum, quod capit, mala cordis cohibet, ac purificat, ne in fructus protuberent, Ioan. 15. Mundi estis, propter sermonem: Sic & Petrus Act. 15. & 1. Epist. 1. Cor purificatur fide, & obediendo ueritati, unde & Paulus Rhom. 8.

Cor hominis prauum.

Lex cohibet externum opus.

Fides per Verbum purificat cor.

monet, ut facta corporis, ſpiritu mortificentur, ne regnet in nobis peccatũ: multo enim omniũ ualidiſſimum eſt Verbum Domini: quod ſi per fidem capiatur, mortificat, etiam in ſumma tentatione, cordis mala. Nam cum Verbum omnipotẽs ſit, nihil potentius ſuper peccatum regnat. Detrahe autem uel carnali, ſuum pædagogum, legem, uel pœnã: uel ſpirituali, Verbum, aut Dominũ patrẽ, & ſubſtitue huic, pro patre iudicem: illi uero opportunitates, & occaſiones cõmodas, fieri tum non poteſt, quin utercq; ad ingeniũ redeant: neq; eſt, quod ablato pædagogo, aut Verbo, noua quædam mala generentur in corde, ſed uetera, ante à conceptu agnata, & in cordis officina, hactenus latenter nutrita, promuntur: uel uno exemplo, hoc manifeſtũ fit. Inuidia unicuiq; in utero matris cognata eſt, per Adam enim, omnes moriũtur: itaq; tantiſper in carnali latet, ne in fructum externum exeat, dum pœna legis cohibet, aut alienis beneficijs obtegitur: deme autem aliena beneficia, ac legis pœnam, ſubſtituens occaſiones, ac uicini cuiuſpiam iniurias, tum erumpere etiamnum geſtit, quod ante latebat, perinde ut calor è calce, infuſa aqua. In ſpirituali uero, quandoquidem fide in hoc, uel aliud Verbũ (EGO REMITTO TIBI, VT ET TV FRATRI REMITTAS)

Peccata externa continguntur, ceſſante lege, & Verbo.

Ab inuidia exemplum.

inuidia expurgetur, non poteſt fieri, ut mox obiecta tentatione, in opus erũpat, propterea quod habeat Dominum, in ſe regnantem, qui Verbo omnipotente, peccatum cohibet. At remoue etiam, a ſpirituali Dominum, & Verbum eius, mox redit & ipſe, ſicut carnalis, ad ingeniũ ſuum. Proinde quod Hiob, nunc obiecto mortis iudicio, maledicit, cum antea, tot mortes ſuſtinens, quot tentationes, benedixerit, ne mireris: non nouum eſt, quod audis, quum enim benedictiones audieris, Domini uocem & opus, in Hiob agnoſcas: quum uero nunc blaſphemias crepet, hominem in iudicio Dei, ſuis uiribus relictũ, ſcias: & ante quidem, habebat Hiob, Deum benignum PATREM, nunc Deum habet tremendum iudicem, nõ ut pereat, ſed ut uirtus Dei in infirmitate perficiatur.

Hiob, ante benedixit, nunc maledicit.

APERVIT HIOB OS SVVM, &c.

Adperuit, & latius quàm iuſtum fuerit: atqui ſic adperiunt os, quotquot horrendo mortis iudicio adficiuntur: cogit enim ignis infernalis, iudicio Dei accenſus, ut adperiatur os, quo flammæ blaſphemiarum efflentur. Eoſdem ignes ſenſerunt Dauid, Pſal. 6. & 37. Domine ne in furore, Ezechias, Eſa. 38. & Hieremias 20. capite. Iã quũ hos audieris dici

monet, ut facta corporis, spiritu mortificentur, ne regnet in nobis peccatū: multo enim omniū ualidissimum est Verbum Domini: quod si per fidem capiatur, mortificat, etiam in summa tentatione, cordis mala. Nam cum Verbum omnipotēs sit, nihil potentius super peccatum regnat. Detrahe autem uel carnali, suum pædagogum, legem, uel pœnā: uel spirituali, Verbum, aut Dominū patrē, & substitue huic, pro patre iudicem: illi uero opportunitates, & occasiones cōmodas, fieri tum non potest, quin uterq; ad ingeniū redeant: neq; est, quod ablato pædagogo, aut Verbo, noua quædam mala generentur in corde, sed uetera, ante à conceptu agnata, & in cordis officina, hactenus latenter nutrita, promuntur: uel uno exemplo, hoc manifestū fit. Inuidia unicuiq; in utero matris cognata est, per Adam enim, omnes moriūtur: itaq; tantisper in carnali latet, ne in fructum externum exeat, dum pœna legis cohibet, aut alienis beneficijs obtegitur: deme autem aliena beneficia, ac legis pœnam, substituens occasiones, ac uicini cuiuspiam iniurias, tum erumpere etiamnum gestit, quod ante latebat, perinde ut calor è calce, infusa aqua. In spirituali uero, quandoquidem fide in hoc, uel aliud Verbū (EGO REMITTO TIBI, VT ET TV FRATRI REMITTAS) inuidia

Peccata externa continguntur, cessante lege, & Verbo.

Ab inuidia exemplum.

inuidia expurgetur, non poteſt fieri, ut mox obiecta tentatione, in opus erũpat, propterea quod habeat Dominum, in ſe regnantem, qui Verbo omnipotente, peccatum cohibet. At remoue etiam, a ſpirituali Dominum, & Verbum eius, mox redit & ipſe, ſicut carnalis, ad ingeniũ ſuum. Proinde quod Hiob, nunc obiecto mortis iudicio, maledicit, cum antea, tot mortes ſuſtinens, quot tentationes, benedixerit, ne mireris: non nouum eſt, quod audis, quum enim benedictiones audieris, Domini uocem & opus, in Hiob agnoſcas: quum uero nunc blaſphemias crepet, hominem in iudicio Dei, ſuis uiribus relictũ, ſcias: & ante quidem, habebat Hiob, Deum benignum PATREM, nunc Deum habet tremendum iudicem, nõ ut pereat, ſed ut uirtus Dei in infirmitate perficiatur.

Hiob, ante benedixit, nunc maledicit.

APERVIT HIOB OS SVVM, &c.

Adperuit, & latius quàm iuſtum fuerit: atqui ſic adperunt os, quotquot horrendo mortis iudicio adficiuntur: cogit enim ignis infernalis, iudicio Dei accenſus, ut adperiatur os, quo flammæ blaſphemiarum efflentur. Eoſdem ignes ſenſerunt Dauid, Pſal. 6. & 37. Domine ne in furore, Ezechias, Eſa. 38. & Hieremias 20. capite. Iã quũ hos audieris dici

natiuitatis ſuæ maledicentes, in tuum ipſius cor de-
ſcendas, & eaſdem in te blaſphemias (licet ante in-
diciũ occultas) eſſe cogites: ſunt enim Hiob & Hie-
remias, cordis noſtri iudicio, obpoſiti præcones.

Pereat dies, in qua natus ſum, et nox, in qua dictum eſt, conceptus eſt maſculus.

Dies illa fiat tenebræ, non requirat eum Deus deſuper, & non illuſtret eum ſplendor.

Obſcurẽt eum tenebræ, & umbroſitas habitet ſuper eum obnubilata, & terribilem reddant eum uapores diei.

Noctem illam occupet caligo, non gaudeat inter dies anni, in numero menſium non computetur.

Ecce, nox illa ſit ſolitaria, nõ ueniat gaudium in ea, maledicant ei, execrantes diem, futuri deuaſtare Leuiathan.

Obtenebrentur ſtellæ obſcuritate ſua, expectet lumen & non ueniat, nec uideat palpebras auroræ.

Quoniam nō concluſit oſtia uentris mei, nec abſcondit calamitatem ab oculis meis.

DIVERSA LECTIO.

Quod nos legimus, *inuoluatur amaritudine*, Hebræus habet יבעתהו כמרירי יום *id eſt*, terribilē faciant eū Dæmones diurni. Annotante enī Reuchlino, מרירי *ſpiritum æſtuantem, furiam infernalem ſignificat: niſi malueris à* כמר *deducere, quod calere ſignificat: ut ſit ſenſus, terribilem reddant eum calores, uel uapores calidi diei.* Vbi nos habemus ſuſcitare, Hebræis eſt עורר *quod non iam ſuſcitare, quàm ſuffodere & deuaſtare ſignificat.* Pro, *uentris qui portauit me*, Hebræus *ſimpliciter habet uentris mei, quod idem eſt, cum noſtra tralatione.*

Dies & noctes adeoq; omnia maledicūtur à deſperatis et CREATOR illorum.

PEREAT DIES &c. Vbi nunc eſt illud: *Sit nomen Domini benedictum?* Porrò natiuitatis noſtræ dies, ex ſe quidem benedicta eſt, quia bona creatura Domini. *Vidit enim Deus omnia quæ fecit, quod*

bona essent. Optat aũt Hiob ut pereat, ac maledicti propterea, quod morte ob oculos posita, uideat et sentiat eũ diẽ, nõ nisi horrendæ mortis initiũ fuisse. Hæc uero optio, nõ in creaturã Dei solã, sed & in creatorẽ redundat, & si exactius consyderes, Dei blasphemia est. Origenes & Gregorius utcunq; has maledictiones excusant, nobis tamen ita excusationes receptendæ sunt, ut gloria Dei non obscuretur.

ECCE NOX ILLA SIT &c.

Quid nox commeruit, quod & illa maledicatur? An quia non concluſit ianuas uentris materni? quæso uero hoc in noctis potestate, & non potius in manu Dei situm esset. Sed uides adfectũ desperatorũ, omnia maledicunt & blasphemant, etiã innocentissimæ.

DEVASTARE LEVIATHAN &c.

Leuiathan. Leuiathan, draco marinus est: sub cuius nomine Sathan intelligitur, infra Capite. 41. & Esaiæ. 27. & est sensus: Opto, ut dies illa natiuitatis meæ eiusdem sortis sit cũ Sathana, et eiusdẽ maledictionis. Maledicãt ei, qui maledicturi sunt, et cõfossuri Sathanã, id quod ab angelis Domini fit, Apoc. 12. Factũ est prælium magnũ in cœlo, proiectus est draco ille magnus serpens.

Quare non de uulua moriebar? (quare) de uentre egressus non perij?

Quare propoſuerunt me genu/bus? quare mamillas ſuxi?

Nunc cũ dormirẽ & quieſcerẽ, dormiſcerẽ, & requies mihi eſſet.

Cum regibus & conſulibus terræ, ædificantibus deſerta ſibi.

Vel cũ principibus, quibus eſt aurũ, quorum domus impletæ fuerunt argento.

Vel ſicut abortiuus abſcõditus, non eſſem, ſicut infantes, qui non uident lumen.

Illic impij ceſſant a tumultu, & illic requieſcunt fatigati labore.

Simul uincti, pacati ſedent, non audiunt uocem exactoris.

Paruus & magnus illic ſunt, & ſeruus manumiſſus a domino ſuo.

QVARE NON DE VVLVA.

Embryon in uulua, mirabili Dei opere fouetur,

Partus hominis opus Dei est mirabile.

donec adueniat tempus partus, quo aduenien̄te, mira biluus puer nascitur, adeoq; in partu mulierbri, nil nisi diuina miracula (quamuis ob familiaritatem & frequentiā uilescant) agnoscis. Vt enim initio Deus mire creauit & formauit puerum in utero, ita in partu miro modo, in mundum collocat. Sed ecce, hæc diuinissima Dei opera, Hiob maledicit, sic enī affectus est, qui mortem & iudicium Dei, præterea nihil ob oculos uidet. Itaq; cum tanto Dei miraculo nascamur, & in lucem producamur, ut omnibus uiribus nostris, nunquam queamus Deo dignas agere gratias, derelictus tamen à Domino, opus maledicit & blasphemat. Porrò, mirabilis ille conceptus & partus, nonnulla spei nostræ ancora est, dum ex prioribus beneficijs, colligimus fide, futuram Dei liberalitatem, ut est Psalm. 21. In te protectus sum ex utero. Si enim nescientes nos, tanta misericordia complexus est Dominus, ut curarit nondum natos, quanta complectetur scientes & renatos? Ecce autē quod fide constanti spes est, hoc suis uiribus relicto, maledictionis occasio est.

Mirabilis partus hōis spei ancora.

QVARE PROPOSVERVNT &c.

Genubus gestare, tale beneficium est, ut & matri & Domino per matrem curanti, gratiæ pro eo agendæ sint. Præterea mamillis nutriri, ualde mirum est. nam

nam cum infans tenellus, recens natus, cibo ſolido ueſci nequeat, mox paratur in uberibus maternis lac teneritudini infantili commodum. Fides hoc cognoſcens, non poteſt ſe continere, quin laudes Domino cantet, ac parenti, per quam Deus talia operatus eſt, humili obedientia obſequatur. At rurſum hæc oĩa, mortis iudiciũ ſentiens, damnat & blaſphemat.

NVNC ENIM DORMIREM &c.

Hoc eſt. Quod ſi in matris lacte mortuus eſſem, tantis calamitatibus non fuiſſem obrutus, ſed quieſcerem cum alijs regibus & diuitibus, cum conſulibus et prudentibus terræ, qui ut nomen parent, ædificationi ſtudent: quemadmodum legitur Gen. 11. Venite faciamus nobis ciuitatem, & celebremus nomen noſtrũ: nam hoc loco, deſerta ædificare, eſt celebrem eſſe, aut gloriæ humanæ ſtudere. Vel quid, ſi omni no abortiuus eſſem, aut perijſſem, ut pueri non uidentes unquam lumen, multo melius mihi conſultum eſſet, quàm quod tam horrendam calamitatem ſuſtineam: Mors enim ultima linea rerum eſt: impiorum tyrannidem ſædat: fatigatum, à labore liberat: uinctum, à uinculis: oppreſſum, à uoce exactoris: ſeruum, à graui ſeruitute & minis tyranni ſui. Porrò, mortem eſſe ultimam lineam rerum, quietem & à malis liberationem, & pij & impij pronunciant. Sed

Pius aliter mortem oppetit, aliter impius.

bi ex infidelitate, illu uero ex fide. Pius enim, uidet in se grauissimas carnis impiæ blasphemias aduersus Dominũ: et ut Paulus ait, malũ in carne inhabitans sentit: optat itaq; dissolui, & esse cũ Christo, quando ab impietate carnis, nullã quietẽ se habere uidet, nisi morte, quæ tamẽ nõ mors eius est, sed redemptio. Impius uero, sentiens in se grauissima iudicij diuini flagella, mortẽ optat, ceu quietẽ, & à flagellis redemptionẽ. Sed hanc optionẽ, infidelitas operatur, quæ non propter carnis impietatẽ, sed ptopter flagella, in mortẽ inbiat: ut enim pius omnia grauissima pati promptissimus est, modo fauentẽ habeat Dominum, & ab impietate liberetur: ita econtra, impius, parum curat carnis suæ impietatem, ac Dei fauorem modo à flagellis liber fuerit.

Impius ex impatientia supplicij mortẽ inuocat.

IBI IMPII CESSANT A TVMVLTV.

Vox misere indignantis iudicio Domini. Hiob enim manu Domini destitutus, & in extremam calamitatem delectus, pro more impiorum, à Domino derelictorum, loquitur, dicens, se miseriorem omnibus tyrannorum subditis, omnibus mercenarijs, seruis, uinctis & fatigatis: qui, si non prius, tamen uel morte ab adflictionibus liberantur, se uero nec morte liberari posse. Quod autem inquit, uinctos & oppressos, uel morte liberari, pro humanæ rationis opinione, & externa specie loquitur. Ratio enim iudicat,

mortem esse, à miserijs liberationẽ, cũ tamen mors, nisi credideris in Christũ, qui est uita æterna, ueræ infœlicitatis exordium sit: adeoq; hæc misera uita, impio non sit aliud, quàm futuræ extremæ & æternæ miseriæ meditatoriũ. Proinde nõ hoc agendum est, ut impio murmure & mortis uoto, iudiciũ Domini repellere conemur, sed ut discamus manum Domini FI DE ET EXPECTATIONE *ferre.*

PARVVS ET MAGNVS *&c. In morte nullus est personarum respectus, nemini parcit mors, & æqua conditione tractat, & magnum & paruũ.*

Quare data est misero lux, & uita amaris animo?

Expectantibus mortem, & non uenit, & ijs qui effoderent eam de absconditis.

Iis qui gauderẽt uehementer gaudio, iis qui lætarentur, quod inuenirent sepulchrum.

Viro cuius uia abscondita est, et quem Deus obtexerit.

Quoniam ante panem meum, gemitus meus uenit, & adoriuntur

me, ſicut aquæ ſuſpiria mea.

Nam timor quem timui, uenit ſuper me, & quod uerebar, accidit mihi.

Nonne proſperabar? nonne ocio uacabam? nonne quieſcebã? & (tamen) uenit calamitas.

Quod dicat: MISERO *in ſingulari numero, & dein:* AMARIS EXPECTANTIBVS IIS QVI EFFODERENT *&c. in plurali: poſtremũ* VIRO *rurſus in ſingulari, numeri mutatio eſt, frequentiſſima apud Hebræos, ſicut et perſonæ mutatio, ut enĩ de eodẽ Scriptura utitur, nunc ſecũda, nũc tertia perſona, ut eſt in Pſalm:* Domini eſt ſalus, *et ſuper populũ tuũ benedictio tua, ita unus & idẽ de ſe, nunc in ſingulari, nunc in plurali loquitur.*

DIVERSA LECTIO.

Vbi noſtra tralatio legit: quaſi effodientes theſaurũ, Hebræus habet ויחפרהו ממטמנים *& effoderent ipſam de abſconditis. Eſt aũt prouerbialis facies, qua ſummum deſyderium & uotum explicatur, ut nos dicere ſolemus, de ſeruo quopiam fido mortuo: effoderem ipſum, uel è terra, aut*

à marinis

à marinis usq; insulis, uel proprio impendio uocarẽ. Sic Hiob ait, se mirari, quare non sibi solũ, sed quibusuis miseris, mors differatur, quam tamen, uel ex abscondutis terræ locis effoderent, usqueadeo uitæ calamitosæ pertæsi. Vbi nos habemus, non dissimulant, Hebræus habet: Nonne prosperabar &c.

QVARE DATA EST MISERO LVX.

Lux & uita corporalis ingentia Dei dona sunt: sed uides hoc loco, quas pro tantis beneficijs, gratias agant, à Domino derelicti & iudicati. Hoc solũ referunt, quod blasphement, indignentur, & fremant aduersus donũ Dei. Quare, inquit Hiob, prorogatur mihi miserrimo uita, mortem potius optanti, qui effoderem ipsam, uel è profundissima terra, modo optata adueniret: cui nihil gratius cõtingere posset, quàm si sepulchrum inuenirem, in quod mortuus cõijcerer. Breuiter, expers omnis cõsilij, quid agam nescio: abscondita est uia mea, ut quo mihi diuertendum sit, ignorem: tantis undiq; malis obruor, & à Deo calamitatibus obtegor: cur adhuc diutius uiuo? me miserum, quis me à tam horrenda calamitate liberabit? suspendio pertre mallem, quàm tantas iudicij diuini molestias diutius ferre.

Qui à Domino sunt derelicti, omnia blasphemãt, etiam bona Dei dona.

QVONIAM ANTE CIBVN MEVM, id est, omnia mea maledicta sunt, nihil mihi in bonũ

cedit, ne cibus quidē benedictus est, sed suspirijs obsitus. Effusi enī sunt super me gemitus, sicut aquæ, id est, abundantissime.

NAM TIMOREM. Sic Prouerb. 10. de impijs scribitur: Accidunt impijs, quæ metuunt: nam Hiob, quanquam sanctus, & Deo gratissimus, in iudicium tamē impiorum coniectus est, de quare postea. Porrò, quod impijs contingant, quæ timēt, iusto admodum Dei iudicio fit: solent enim non resipiscentia, aut iusto consilio, pericula futura præcauere, nec fugiunt, quà patet effugiendi uia, quæ est fides, sed impia carnis ratione, & iniquis conatibus, seu malis, ut ita dicam, medijs: nam quum Deū ignorent, & uiam eius contemnant, interim tamē discrimina suarum rerum sentientes, non mirum, si impietatem adripiant, qua sese discrimina excussuros, arbitrentur, propterea quod huc cogant ex una parte, periculorum imminentium minæ, ex altera, ignoratio Dei, & Verbi eius: adcedunt scripturæ exempla: Fratres Ioseph, audito somnio, quod Iosepho principatum decernebat, futurum fratris iugum excutere uolentes, citius impijs conatibus promouerunt, quam reiecerunt: non enim conabantur dominationē Iosephi, ab humeris suis reijcere, uel diuino consilio, uel

Impio adcidit, quod timet.

Iosephi fratres, male uitant periculum.

fide

fideli pietate, sed cõcepto fratricidio, uenditiõe impia, præterea conficto apud patrem mendacio: proinde, quod timebant, iustissime eis adcidit. Quid dicam de Pharaone, qui timens, ne populus Israël auctus, aut libertatem suã uindicaret, aut se, & suos opprimeret, ac è terra Aegypti, ui expelleret, periculum præcauebat, non pietate, non iusta imperij moderatione, sed tyrannide, exactionibus, & homicidijs? Rectissimo igitur Dei iudicio, quod timuit, euenit: nam & populus Israël, libertatem suam, per Mosen recuperauit, & ipse, unà cum suis marinis fluctibus, obrutus est. Saul formidabat, ne suæ familiæ posteritas, regno Israëlitico priuaretur: proinde nihil non insidiarum, in Dauida successorem, à Domino destinatum, machinatus est, quo eum perderet. Iam quia dolis, insidijs, & impietate, familiæ suæ dispendium præcauere conatus est, accidit et quod timuit, & regno, unà cum posteritate sua tota, est priuatus. Quid uero narrem de Caiapha, & Pilato formidantibus, ne si pergat Christus sua doctrina, imperator Rhomanus ueniat, & tollat locum, gentemq; Iudæorum? ut enim immenens hoc discrimen effugerent, conati sunt præuenire, non fide in Deum, non resipiscentia, non consilio spiritus, sed impijs medijs, morte scilicet Christi,

Pharao uitando periclitatur.

Saul regnum perdit à se, quod male quærit.

Caiapha, Pilatus, quod inique cauēt, codē pereunt periculo.

cedit, ne cibus quidē benedictus est, sed suspirijs obʒlutus. Effusi enī sunt super me gemitus, sicut aquæ, id est, abundantissime.

NAM TIMOREM. Sic Prouerb. 10. de impijs scribitur: Accidunt impijs, quæ metuunt: nam Hiob, quanquam sanctus, & Deo gratissimus, in iudicium tamē impiorum coniectus est, de qua re postea. Porrò, quod impijs contingant, quæ timēt, iusto admodum Dei iudicio fit: solent enim non resipiscentia, aut iusto consilio, pericula futura præcauere, nec fugiunt, quà patet effugiendi uia, quæ est sedes, sed impia carnis ratione, & iniquis conatibus, seu malis, ut ita dicam, medijs: nam quum Deū ignorent, & uiam eius contemnant, interim tamē discrimina suarum rerum sentientes, non mirum, si impietatem adripiant, qua sese discrimina excussuros, arbitrentur, propterea quod huc cogant ex una parte, periculorum imminentium minæ, ex altera, ignoratio Dei, & Verbi eius: adcedunt scripturæ exempla: Fratres Ioseph, audito somnio, quod Iosepho principatum decernebat, futurumfratris iugum excutere uolentes, citius impijs conatibus promouerunt, quā reiecerunt: non enim conabantur dominationē Iosephi, ab humeris suis reijcere, uel diuino consilio, uel fide

Impio adcidit, quod timet.

Iosephi fratres, male utuntur periculum.

fideli pietate, sed cõcepto fratricidio, uenditiõe impia, præterea conficto apud patrem mendacio: proinde, quod timebant, iustissime eis adcidit. Quid dicam de Pharaone, qui timens, ne populus Israël auctus, aut libertatem suã uindicaret, aut se, & suos opprimeret, ac è terra Aegypti, ui expelleret, periculum præcauebat, non pietate, non iusta imperij moderatione, sed tyrannide, exactionibus, & homicidijs? Rectissimo igitur Dei iudicio, quod timuit, euenit: nam & populus Israël, libertatem suam, per Mosen recuperauit, & ipse, unà cum suis marinis fluctibus, obrutus est. Saul formidabat, ne suæ familiæ posteritas, regno Israëlitico priuaretur: proinde nihil non insidiarum, in Dauida successorem, à Domino destinatum, machinatus est, quo eum perderet. Iam quia dolis, insidijs, & impietate, familiæ suæ dispendium præcauere conatus est, accidit ei quod timuit, & regno, unà cum posteritate sua tota, est priuatus. Quid uero narrem de Caiapha, & Pilato formidantibus, ne si pergat Christus sua doctrina, imperator Rhomanus ueniat, & tollat locum, gentemq; Iudæorum? ut enim immenens hoc discrimen effugerent, conati sunt præuenire, non fide in Deum, non resipiscentia, non consilio spiritus, sed impijs medijs, morte scilicet Christi,

Pharao uitando periclitatur.

Saul regnum perdit à se, quod male quærit.

Caiapha, Pilatus, quod inique cauẽt, eodẽ percunt periculo.

& persecutione Euangelij? Itaq; quod uerebantur, adcidit: nam & Caiaphas à pontificatu, & Pilatus à magistratu, ut autor est Iosephus, detecti sunt: ad hæc imperator Rhomanus, locũ & uniuersam gentem deuastauit. Adeo in diuersum, cadunt omnia impiorum consilia, & iuxta prouerbium, dum uitant Scyllam, incidunt in Charybdim. Sic Iob sanctus, quidem fide, sed Domino se occultante, in carnis impietate relictus: hoc unum satagebat, ut à dolore & iudicio Dei liberaretur: conabatur uero id adsequi, maledictionibus, fremitu, murmure aduersus Deum, impio, importuno mortis uoto: quod igitur timebat, malo conatu præuertere studens, adcidit ei, & quanto magis dolorem, ac iudicium Dei detrectabat, tanto magis subinde augebatur.

NONNE PROSPERABAR, &c.

Hoc est, nonne ter maximus eram, ter fœlicissimus numerabar, uita non pro carnis libidine, sed ex Dei præscripto instituta? Quid igitur tanta me obruit calamitas? admiratur enim, & cõqueritur caro, subtracto Dei spiritu, & iudicio eius, ob oculos posito, cur tam crudeliter, Deus iudicet & adfligat? non respiciens, nec uitam egregie actam, nec agnoscẽs bona opera, sed pro animi sui libidine, quosuis, citra ullum discrimen, etiã maxime pios, immanissime tra-

ctans,

ctans: adhæc pollicetur sibi caro, omnia futura, prospera, in prosperitate præsenti: nec est, ut sapiens monet, Malorum memor, in die bonorũ: sed putat præsentem fœlicitatem, æternum duraturã. Itaq;, cum mutato rerum statu, prosperitati, calamitas successerit, desperat, quò se uertat, nescia, quãdo iam Dominus, caput suum occuluerit, Esa. 59. Expectauimus lucem, & ecce tenebræ: splendorem, & in tenebris ambulamus, Hierem. 14. Expectauimus pacem, & non est: bonum tempus curationis, & ecce turbatio. Vnde & Hiob, ex uita probe & fideliter instituta, pollicebatur sibi omnia fœlicia: sed ecce subito uenit calamitas, qua maior homini uix adcidere potest, usq; adeo Dominus suos profundissime subprimit, ut altissime eleuet.

CAP. IIII.

REspondens Eliphaz Themanites, dixit.

Status disputationis totius amicorũ Hiob, cum ipso usq; ad finẽ libri.

Hactenus, futuræ controuersiæ, inter Hiob, & amicos eius, fundamenta iacta sunt, & belli præludium propositũ est, testimonio enim Domini, Hiob pius, rectus, & Deum timens pronunciatur, adflagitur tamẽ, perinde ac impijssimus quispiam, &

à Deo abiectißimus. Erumpit præterea, in impias blaſphemias, ut in priori capite dictum eſt. Hinc naſcitur inter carnaliter prudentes, & ſpirituliter eruditos, controuerſia: num Deus pium quempiam, citra ullam impietatis cauſſam, pro ſola ſua libidine, καὶ δυδκίᾳ adfligat & iudicio impiorum afficiat? habet hæc quæſtio, utrinq; ſuos aſſertores: qui enim carne duntaxat ſapiunt, contendere ſolent, Deum pro immenſa ſua ſapientia, & iuſticia, neminem citra meritum, & impietatis notam, adfligere, ſcilicet, diuinam ſapientiã, è carnali ratione metientes, quæ neminem, niſi iuſtis de cauſsis meritum, digne puniri pronunciat, ac eam demum, ueram iuſticiam eſſe putat, cum ſupplicium culpæ & noxæ detur, et præmium immerito: proinde, ex adflictionibus & calamitatibus, concludunt falſiſſima ratione, meritum & impietatem, ac perfricta fronte, eum impiũ iudicant, qui impiorum ſupplicia, & maledictiones ſuſtinet: ubicunq; enim, caro pœnam inuenerit, ibi culpam arguit, & ubi præmium, ibi meritum: contra uero, qui oculis Dei, hoc eſt, ſpiritu ſancto, uidentem, rem acu, ut dicitur, tangunt: non enim ex adflictionibus, aut carnalibus benedictionibus, uel impietatem, uel pietatem hominis æſtimant, ſed potius, ex pietate & impietate, adflictiones: ſiquidem

Iudicium ſpiritus, in adflictionibus.

cum piũ

cum pium hominem, piam cauſſam eius, inuenerint, iudicant ex Verbo Domini, adflictiones, non eſſe indignantis Dei ſignum, aut impietatis ſupplicium, ſed crucem, fauorem Dei ſummum declarantem. Cum uero impium hominem, & cauſſam eius impiam cognouerint, iudicant adflictiones eſſe uera, & legitima impietatis ſtipendia. In huius controuerſiæ harena, uerſatur etiam Hiob, cum amicis ſuis: nam amici, ut ſunt iuxta carnem, uiri prudentiſsimi, contendunt Hiobem eſſe impium, propterea quod adfligatur, Deum enim iuſtiorem eſſe, quàm ut tam horrendo ſupplicio, adfligat, bene de pietate meritum: Hiob uero contra depellit, ſuam innocentiam adſerendo, docens adflictiones, non ſemper impietatem, aut iram Dei arguere, ſed interim crucem eſſe, qua Deus ſuos electos, ueluti aurum igne, probet et purificet, ac ſuam gloriam, in deijciendis electis, & rurſum ſublimandis, oſtentet. Eandem contentionem habes Ioan. 9. inter diſcipulos & Chriſtum: prætereuntes enim diſcipuli, cæcũ à natiuitate, aiũt, Rabbi, quis peccauit, hic, aut parentes eius, ut cæcus naſceretur? hoc eſt, quum Deus, hunc cæcitate adflixerit, propter peccatum adflixit: ſiquidem omnis adflictio, peccati ſupplicium eſt. Reſpondet

Hiobis, & amicorũ controuerſia.

Hæc ratio eſt crucis piorũ.

Christus, non omnem adflictionem esse peccati pœnam, sed interim, gloriæ Dei manifestationem: ait enim, neq; hic, neq; parentes eius peccauerunt, sed ut manifestentur opera Dei in illo. Peccarunt quidē & parentes, & cæcus, quãdo omnes homines peccato obnoxij sunt: propter peccatum autem, hæc calamitas, cæco non adcidit, sed ut declaretur in eo maiestas, & potētia Dei, per Christum. Ita & Iob, peccauit quidem, quis enim iustificatur in cõspectu Dei? propter peccatum autem, nõ adflixit eum Dominus, sed ut gloria Dei manifestaretur, & uanitas hominis à Deo derelicti, uniuerso mundo nota fieret. Porrò, quanquam Hiob, à Domino testimonium ferat, cap. 42. infra, quod uera loquutus sit, amici autem impia, nõ existimes Hiobem propterea, in omnibus suis uerbis iustificatum, & amicos, ex omni parte errasse: est enim, ubi Hiob pia disserit, caussæ suæ, aduersus amicos, patrocinans: est ubi impia profert, aduersus Dei iudicium murmurans: contra, amici, ut pie proponunt, ita impie, contra Hiobis innocentiã concludunt, id quod clarius ex sequentibus cognoscetur. Nam quemadmodũ si uir honestus, calumniam à quopiã extremæ sortis homine, patiens, caussam ad iudices referat, & sic calumniatorẽ adcuset, ut interim præ ira et animi indignatione, à conuitijs non temperaret,

Hiob, interdum blasphemat, amici eius bene disserunt, sed male colligũt

raret: nec dignitati iudicis parceret, ſed importuniſ ſime nunc iudicem, nunc calumniatorem adpellaret, nulla habita honeſti ratione: is quidem cauſſam aduerſus calumniatorem ageret iuſtam, & æquam, ſed in iuſte & inique perageret, nõ pro actionis honeſtate, ſed pro importuno animi furore, uti Nebucadnezar iuſtam cauſſam aduerſus Iudæos habuit, ſed interim iniuſte exequutus eſt. Sunt & qui iniuſtam habent cauſſam, ſed iuſte eam exequuntur, hoc eſt, honeſte, ciuiliter, opportune, nullis conuitijs. Ita Hiob iuſtam contra amicos cauſſam agit, ſcilicet, adflictiones non arguere impietatem hominis, aut iram Dei, ſed iniuſte peragit: ſolet enim in media cauſſæ actione, nonnunq̃ in Deum & eius iudicium, tantum nõ debacchari: amici uero iniuſtam agunt cauſſam, quæ eſt ex adflictionibus, probari impietatem, ſed iuſte peragunt: multa enim diſſerunt præclara, de ſapientia, de potentia Dei, è penetralibus diuini ſpiritus, petita. Proin, utrinq; peccatur, ſed Hiob præ amicis ueritatis teſtimoniũ habet à Domino, propterea quod ſolus iuſtam, piamq; cauſſam tractauerit.

An ne dum tentauero loqui tecum moleſtia adficieris? ſed cohibere ſermonem quis poterit?

Ecce erudiisti multos, & manus laſſas confortaſti.

Nutabundũ erexerũt ſermones tui, & genua incuruata ſuſtuliſti.

Nunc autem quum tibi accide-rit (malum) moleſte fers, & quum tetigerit te, obſtupeſcis.

An ne is eſt timor tuus & fidu-cia tua, expectatio tua, & innocẽtia uiarum tuarum?

DIVERSA LECTIO.

Vbi Hebræus habet (concludi in ſermone quis po-terit?) ibi Græcus legit ἰσχὺν λὲ ῥημάτων συν τίς ὑπίσει; id eſt, pondus uerborũ tuorũ, quis feret? atq; adeo per totũ hunc librũ, aliter Græcus legit q Hebræa ueritas habeat, ut ferè uideri poßit, proprius liber, non ex Hebræo tralatus. Proinde partius admi-tare cogimur Græcæ lectionis diuerſitatem, niſi ubi clarius ſententiam quampiam exponat.

AN' NE DVM TENTAVERO &c.

Primus Eliphas tantis ampullis, & tanto ſuperci-lio exorditur, ut iurares cogi eũ à Spiritu ſancto, gl-riam

riam Dei aduersus impiã, pro sua opinione, Hiobis præsumptionẽ, uindicare, ait enĩ: quanq̃ uideã te in genti dolore obrutũ, & consultius esset tacendo dolorem mitigare, quàm loquendo excitare, sed quis poterit ferre blasphemias tuas in Deum? si homini, tuis calumnijs, suam gloriã auferres, liceret nunc propter doloris magnitudinem connuere: at cum Deum innusticiæ insimules, quis tacebit? an uero, Deus citra ullam impietatis caussam, te adfligeret, quò interim abijsset diuina iusticia? Itaq;, os porrò continere non possum, quin impiam tuam sententiam arguam: siue igitur æqui, siue iniqui, meum sermonem consulas, nihil morabor, pro gloria enim Dei, loqui, etiamnum cogor. Existimabat enim Eliphas, gloriam Dei euacuari, si pro uero haberetur, Deum citra meritum, pios supplicijs adficere, quasi uero Deus ut homo, iudicaret. Humanus quidẽ captus docet, neminem citra meritum adfligendum esse, alia autem sunt iudicia Dei. Quemadmodum enim apud Ethnicos, quidã supplicijs adficiebãtur, propter scelera sua, quidã uero nõ propter scelera, sed dũtaxat ad uoluptatẽ, spectaculis adhibiti occidebãtur: ita quosdã Deus punit, propter facinora: quosdã adfligit, ut sint spectacula, pietatis exẽpla, et gloriæ Dei encomion. 1. Corinth. 4. Spectaculũ facti sumus mundo,

angelis & hominibus, Heb. 10. Probris & pressu
ris adfecti, spectaculo fuistis hominibus. Proinde q
Eliphas argumentetur, iustos benedici, & impios
adfligi, uere loquitur, sed carnaliter intelligit, &
impie ad Hiobis adflictiones torquet.

ECCE ERVDIISTI. Id est, hactenus alijs
consilia præclara in adflictione dedisti: & ueluti deli
catus miles, de muro ictus dictasti: ut omnes quum
ualemus, recte ægrotis consilia damus: at nunc
quum adflictio teipsum inuaserit, blasphemijs & fu
rore declaras, qui sis, nempe impius, & à Deo ab
iectus.

AN NE IS EST TIMOR TVVS &c.

Absoluto exordio fastu pleno, caussam ipsam ad
greditur: ex adflictionibus, impietates Hiobis pro
bans: adfligeris, inquit, impius igitur es, id quod
est commune carnalium omnium argumentum, est
enim sententia: Putás ne, tibi innocenti, Deum ti
menti, tantas calamitates adcidere? ante quidem,
innocens uidebaris, iuuans pauperes, & consolans
adflictos, sed ecce, erumpit tandem impietas tua,
diu latens, propter quam, nunc à Deo pœnam dig
nam sustines: qui enim fieri posset, quod tanta seue
ritate, à iusto Deo, citra meritum adfligereris? in
iustús ne esset Dominus, qui tanta mala, in immeritũ
coaceruaret?

Argumentũ perpetuũ li
bri.

coaceruaret? proinde, abijt timor tuus, euanuit innocentia hypocritica, & nihil præter impietatem, ſuperat. Quod ſi probe conſyderes, recte Eliphas te ſtatur, innocentiam & timorem Dei, à Hiobe receſſiſſe, mò potius aliquandiu abſcondita eſſe, furorem enim Domini quis ſuſtinet? & unde blaſphemiæ illæ ſuperiores? nonne oriuntur è corde, damnationem ſentiente? ſed quid hæc ad cauſſæ ſcopũ? non enim nunc quæritur, qualis, propoſito iudicio Dei, Hiob reperiatur (nullus enim quantumuis iuſtus, iudicante Deo, conſtat) ſed an adfluctio contigerit merito, & propter impietatis cauſſam.

Memorare obſecro, quis innocens perierit, & quando recti deleti ſint.

Quemadmodum uidi arantes iniquitatem, & ſeminantes laborem, meſſuiſſe ea.

A flatu Dei periſſe, & a ſpiritu iræ eius conſumptos eſſe.

Clamor leonis & uox leunculæ,

& dentes catulorum leonis, con-
triti ſunt.

Leo periit, ut non depredetur,
& catuli leonis diſperſi ſunt.

DIVERSA LECTIO.

*Vbi nos habemus iniquitatẽ & laborem, ibi He-
bræus habet* און ויעמל, *quibus deſcribitur
impiorum fruſtraneus, ſed tamen laborioſus & irre-
quietus conatus. Sunt enim omnia eorũ opera aun
& amal, id eſt, uanitas & adflictio.*

MEMORARE OBSECRO &c.

*Prioris argumenti, quod ex adflictionibus probe-
tur impietas, confirmatio, nam & lege & exempl
rũ experientia, manifeſtũ fit, iuſtos et innocentes b
nedici, impios uero maledici, & adfligi, Leuit. 26.
Deut. 28. ENOCH, à Deo raptus eſt, quia piu
Noë, cum familia è diluuio: Loth, ex incendio, li-
berati ſunt, quia pij. Rurſum, omnes gentes diluui
perierunt, quia impiæ: Sodomitæ, ſulphure comb
ſti ſunt, quia impij: Pharao aquis ſubmerſus eſt, qua
impius. Sed hoc loco, diligentiſsime aduertas oport
tet, carnales æſtus, & ſtultam humanæ rationis pr
dentiam: quemadmodum enim aliás, in Libri Arbo
trij,*

*Iuſti benedi-
cuntur.*

*Impij perie-
runt.*

*Male colligit
ratio huma-
na, impios eſ
ſe qui adfli-
guntur.*

trij cauſſa, ridicule ſolet ex lege, Arbitrij Libertatem colligere, cum lex captiuitatem potius, quàm libertatem indicet, & magis iram, quàm fauorem operetur: ita nimis ſubdole, ex adflictione impietatem colligit: propterea quod pronunciet lex, impios male dici: iam, ut ueriſſimum eſt, omnem impium adfligi, ita falſiſſimum fit, ſi inuertas, omnem qui adfligitur, impium eſſe. Ridetur à pueris elementarijs, qui ſic argumentatur: Omnem hominem uiuere, quicquid igitur uiuit, hominem eſſe. Quanto magis ridendus, aut potius exibilandus eſt Eliphas, qui non minus inepte, legis ſententiam, qua impijs maledictio decernitur, inuertit, conſectaneum putans, omnem maledictum eſſe impium. Sed ut hæc clarius intelligas, paulo altius repetendum eſt. Lex ait: Si audieris uocem Domini Dei tui, (id eſt, ſi pius fueris) benedictus fructus uentris tui, terræ tuæ, & iumentorum tuorum: abundare te faciet Dominus, omnibus bonis, aperiet Dominus theſaurum ſuum &c. Si uero non audieris, maledictus eris in ciuitate, in agro, percutiet te Dominus ulcere: plantabis, & alius comedet &c. Iam quum ad hanc legis amuſſim, communes mores, & rerum ſortunam exigamus, planè diuerſum adcidit, nã & bonis cõtingunt mala, et mala bonis, atque adeo quæ lex pijs decernit, impijs euenĩut: pijs.

Benedictiones impijs ob ueniũt & maledictiones pijs.

quæ impijs, adcidunt pijs. Decernit lex pio benedictionem fructuum uentris, terræ, iumentorum, horrei, uictoriam super inimicos, thesauri abundantiã: sed ecce, hæc omnia adcidunt impio, testante Psal. 4. Frumentum eorum, & mustum eorum (impiorum) multiplicata sunt &c. Psalm. 72. Non est respectus mortis impiorum, in labore hominum non sunt, cũ hominibus non flagellantur: ecce ipsi peccatores, et abundantes, in seculo obtinuerunt diuitias. Ecclesiastes. 8. Sunt impij, qui ita securi uiuunt, quasi iustorũ facta habeant, Hierem. 12. Via impiorum prosperatur, bene est omnibus, qui præuaricantur: plantasti eos, & radicem miserunt &c. Contra decernit lex impio maledictiones, tormenta, ægestatem &c. Sed hæc omnia in caput piorum redundant: ædificant pij, sed alius possidet: plantant uinum, & alius uindemiat: percutiuntur ulcere & morbis, ut Hiob: sunt prouerbium & fabula, omnibus populis. Breuiter, quicquid lex impijs minatur, pijs contingit: Sunt, inquit Ecclesiastes, iusti, quibus mala prouenient, perinde ac si impiorum opera egissent, Esaiæ. 57. Iustus perit, & nemo est qui recogitet corde. Itaq; caro prudentiam suam ex lege, citra spiritũ petens, necessario iudicat ex adflictione, pios esse impios, et ex benedictionibus, impios esse pios: ac eos colligit, Domino

git, Domino gratos, quos uidit opulentia, potentia, ſanitate, aliiſq; bonis corporalibus dotatos: eos uero abiectos, quos uidet adflictionibus, cruciatibus & dolore premi. Sed longe alia ſunt iudicia ſpiritus, is enim intrans in ſanctuariũ Dei, & cognoſcẽs abſconditam eius ſapientiam, intelligit impios ideo benedici & magnifieri, ut poſtea grauius maledicantur, et deijciantur: Pios uero, ideo deijci in extremas miſerias, ut poſtea altius, in æternam ſublimitatem effe-rãtur, Eccleſiaſtes. 8. Etiamſi peccator, centies malum faciat, & diu uiuat, noui tamen, quod bene erit timentibus Deũ. Quid igitur? an lex mendaciũ eſt, quod adflictiones, quæ non adcidant impijs, minetur, & pijs bona promittat, quibus non fruuntur? abſit: nam quod impijs nõ mox eueniant maledictiones, & pijs benedictiones, per legem decretæ, dilatio probationis eſt, non mendacium. Iam pro communi prouerbio, quod differtur, non aufertur, habent enim & hi, ſua bona, & illi, ſuam iram repoſitam, in diem illum, quo Dominus iudicaturus eſt uiuos & mortuos: interim uero diuerſum adcidit, ut impij ſubinde magis atq; magis obdurentur, & pij ſyncerius probentur. Itaq;, non tam ridicule, quàm impie, humana ratio, ex adflictionibus colligit, iram Dei, & impietatem hominis adflicti, quando potius,

Ratio adflictionũ piorum, & benedictionum impiorum.

Cur pijs benedictiones differantur, & impijs maledictiones legis.

quæ impijs, adcidunt pijs. Decernit lex pio benedictionem fructuum uentris, terræ, iumentorum, horrei, uictoriam super inimicos, thesauri abundantiã: sed ecce, hæc omnia adcidunt impio, testante Psal. 4. Frumentum eorum, & mustum eorum (impiorum) multiplicata sunt &c. Psalm. 72. Non est respectus mortis impiorum, in labore hominum non sunt, cũ hominibus non flagellantur: ecce ipsi peccatores, et abundantes, in seculo obtinuerunt diuitias. Ecclesiastes. 8. Sunt impij, qui ita securi uiuunt, quasi iustorũ facta habeant, Hierem. 12. Via impiorum prosperatur, bene est omnibus, qui præuaricantur: plantasti eos, & radicem miserunt &c. Contra decernit lex impio maledictiones, tormenta, ægestatem &c. Sed hæc omnia in caput piorum redundant: ædificant pij, sed alius possidet: plantant uinum, & alius uindemiat: percutiuntur ulcere & morbis, ut Hiob: sunt prouerbium & fabula, omnibus populis. Breuiter, quicquid lex impijs minatur, pijs contingit: Sunt, inquit Ecclesiastes, iusti, quibus mala proueniant, perinde ac si impiorum opera egissent, Esaiæ. 57. Iustus perit, & nemo est qui recogitet corde. Itaq; caro prudentiam suam ex lege, citra spiritũ petens, necessario iudicat ex adflictione, pios esse impios, et ex benedictionibus, impios esse pios: ac eos colligit, Domino

git, Domino gratos, quos uidit opulentia, potentia, ſanitate, alijsq; bonis corporalibus dotatos: eos uero abiectos, quos uidet adflictionibus, cruciatibus & dolore premi. Sed longe alia ſunt iudicia ſpiritus, is enim intrans in ſanctuariũ Dei, & cognoſcẽs abſconditam eius ſapientiam, intelligit impios ideo benedici & magnifieri, ut poſtea grauius maledicantur, et deijciantur: Pios uero, ideo deijci in extremas miſerias, ut poſtea altius, in æternam ſublimitatem efferãtur, Eccleſiaſtes. 8. Etiamſi peccator, centies malum faciat, & diu uiuat, noui tamen, quod bene erit timentibus Deũ. Quid igitur? an lex mendaciũ eſt, quod adflictiones, quæ non adcidant impijs, minetur, & pijs bona promittat, quibus non fruuntur? abſit: nam quod impijs nõ mox eueniant maledictiones, & pijs benedictiones, per legem decretæ, dilatio probationis eſt, non mendacium. Iam pro communi prouerbio, quod differtur, non aufertur, habent enim & hi, ſua bona, & illi, ſuam iram repoſitam, in diem illum, quo Dominus iudicaturus eſt uiuos & mortuos: interim uero diuerſum adcidit, ut impij ſubinde magis atq; magis obdurentur, & pij ſyncerius probentur. Itaq;, non tam ridicule, quàm impie, humana ratio, ex adflictionibus colligit, iram Dei, & impietatem hominis adflicti, quando potius,

Ratio afflictionũ piorum, & benedictionum impiorum.

Cur pijs benedictiones differantur, & impijs maledictiones legis.

ut pater filium quem diligit, castiget, & uirgæ nõ parcat: ita Deus, quos elegit, unà cum filio suo Iesu Christo Domino nostro, crucifigat.

QVANDO RECTI DELETI SVNT?

Vera disserit Eliphaz, sed pro carnali iudæo interpretatur: non enim pereunt innocentes, sed tamen adfliguntur: non moriuntur iusti, sed occiduntur: nõ delentur, sed opprimuntur: Abel occisus est, sed nõ mortuus: Hiob innocẽs, adfligitur, sed nõ perit, &c.

Iusti nõ delentur.

QVEMADMODVM VIDI, &c.

Non pereunt, inquit, iusti & recti, sed impij, qui enim arant iniquitatem, & seminant impietatẽ, quid aliud meterent, quàm quod ararunt & seminarunt, hoc est, laborem & dolorem? Prouerb. 22. Qui mala seminat, mala metet, oportet enim fructum, seminis genus referre: proinde, cum impij, nihil aliud spirent, conentur, meditentur, ac operentur quàm impia, rectissimo iudicio, fructum suo labori æquum, qui est perditio & damnatio, reportant: hoc nanq; impiorum iudicium est, ut pereant à facie Dei, & à spiritu labiorum eius interficiantur, Esa. 11. Psalm. 67. Sicut defecit fumus, deficiant: sicut fluit cæra à facie ignis, sic pereant peccatores, à facie Dei. Exaltantur quidem impij, sicut cedrus in libano, in excelso gradientes: sed quid ipsis coram Deo fragilius aut contemptius

Prouerb. 10. Iniuria ab ipsis concepta, obruet eos.

Impiorum iudicium.

contẽptius eſt, quod nullis gladijs, nullis bombardis, ſolo autẽ leui oris Dei flatu, et adſpectu eius dũtaxat duriuſculo, pereant?

NOTABIS hoc loco metaphoram, à naturalibus rebus ſumptam: quẽadmodum enim, qui arant & ſeminant hordeum, metunt hordeum, qui tritticum, metunt triticum: ita, qui impia ſeminant, metunt & impiorum iudicium. Opus impiũ, meretur impij iudicium.

CLAMOR LEONIS. id eſt, tyranni pereunt, non mites & miſericordes. Tyranni deſcribuntur, per leonem & per clamorem, uocem, ac dẽtes leonum: terribiles minæ, exactiones, oppreſſiones tyrannorũ intelliguntur, qui tantum nõ plebem ſubditam excoriant, & pro libidine ſua, cuncta deprædantur. Sic & aliâs in ſcriptura, ſub his nominibus, tyrannorum mores adumbrantur, Ezech. 19. Iehoiakim factus eſt leo, didicit prædã capere, & homines deuorare, didicit uiduas facere & ciuitates deſolare: ſunt enim leones, expreſsiſsima tyranni εἰκὼν, nam ſæuiſsimum omnium animalium eſt leo, ſolo ſuo rugitu, reliqua animantia terrens, telum ſpernit, uenabula non expaueſcit, quod uero ad eſum ſpectat, deuorat in mandendo ſolida: quamlibet autem ſæuus ſit, terretur tamen orbibus rotarũ circũactis, et gallorũ cãtu: ita tyrãnus Tyranni mores leonum.

in ſubditos imperioſiſſimus, ſola uoce terrorem immittit, nullum periculum, quamuis magnum, timet, modo tyrannidem retineat, cunctas ciuium opes deuorat, & deuaſtat. Porrò, ut maxime crudelis ſit, habet tamen ſuum iudicium, quo dentes eius conterantur, & catuli eius diſperguntur, hoc eſt, quo propter tyrannidem, & ſæuitiam, dignam meritis pœnam, luet: eſt enim tyrannorum iudicium, perditio, Eſa. 33. *Væ qui prædaris, nonne & ipſe prædaberis? qui ſpernis, nonne & ipſe ſperneris?* Ezech. 31. *in quo capite, Propheta pulchre, futurum tyrannorum municipatum, infernum eſſe deſcribit. Ex his colligit Eliphaz, Hiobem eſſe reum impietatis, & tyrannum, quando iudicio & ſupplicio impiorum ac tyrannorũ, obrutus ſit, ſed quàm candide & dextre, ex ſuperius dictis manifeſtum eſt.*

Iudicium tyrannorum.

Porro, ad me aliquid furtiue dictum eſt, & ſuſcepit auris mea, ex eo, notabile quidpiam.

Cogitãte me uiſiones noctis, cadente ſomno, ſuper homines,

Pauor occupauit me, & tremor, ac omnia oſſa mea exterrita ſunt,

Et ſpi-

Et ſpiritu, faciem meam præ-
reunte, horruit pilus corporis mei,
Stetit, cuius uultum non agno-
ſcebam, imago coram oculis meis,
ſilentium erat, & uocem audiebam.
An homo, iuſtior Deo eſt? an
uir, purior factore ſuo?
Ecce, inter ſeruos ſuos, non eſt
fidelis, & in angelis ſuis, reperit
ſtulticiam.
Quanto magis in eis, qui inhabi
tant domos luteas, quorum funda-
mentum, ex pulũere eſt, qui con-
ſumendi ſunt, a tinea?
Qui a mane, ad ueſperam uſq;
(durantes) contunduntur, nec dũ
ſuſpicantes, in æternum pereunt.
Nõne abeunt reliquiæ inter eos,
& moriũtur priuſquam intelligãt?

DIVERSA LECTIO.

Vbi Hebræus legit, ואלי דבר יגונב ibi Græcus habet, εἰ δὲ τι ῥῆμα ἀληθινὸν ἐλαλήθη ἐν λόγοις σου, οὐδὲν ἂν σοι πρὸ τῶν κακῶν ἀπήντησε &c. Id est, si Verbum uerum fuisset in sermonibus tuis, nihil tibi huius mali contigisset, nam & sequentia non conueniunt cum Hebræo, &c.

PORRO AD ME ALIQVID.

Argumenta à iusticia Dei ducto, probat impietatem Hiobis.

Secunda confirmatio, quod Hiob immerito adfligatur, constans ex argumẽto à iusticia Dei ducto: nam cum solus Deus iustus & uerax sit, omnis autem homo mendax, per legem, sub peccatum conclusus, qui fieri posset, quod aut Deus iustus, iniuste adfligeret, aut homo iniustus, citra meritum adfligeretur? Porrò, Eliphaz hanc confirmationem exorsurus, ut fidem uerbis suis adferat, præfatur prius de reuelatione diuina, de illapsu spiritussancti, quasi diceret, quod nunc secundo loco dicam, non somnium est, nõ aniles fabulæ, sed diuina inspiratio, & spiritus sententia, contra quam, nullus uel hiscere audebit, non enim quæ nunc ad caussæ meæ confirmationem, loquar, ex humana inuentione, aut hominum commentarijs, petita sunt, sed è secreto, diuinæ maiestatis adyto: sunt autem quæ sequuntur, nullum sciliicet hominem

cet hominem, esse Deo iustiorem, aut puriorem, sed & angelos, cum Deo collatos prauos esse. Quis uero hæc, quantumcunq; rudis, ignoret? neque ad hanc rem cognoscendam, nouis opus est miraculis, & reuelationibus, sed è uerbo legis patet: Lex enim ideo & literis descripta, & nobis à Deo insculpta est, ut ducat nos, in nostri cognitionem, & doceat, quantum homo distat à Domino Deo suo. Sed hic Pseudoprophetarum, familiaris mos est, sua magnifice & glorioſe iactare, de uisionibus nouis gloriari, cum interim nihil præclarius doceant, quàm quod alioqui, è communi Verbi Dei prædicatione, manifestum est: Spiritus nanque mendacij, ideo tantis ampullis, ueritatis uisionem celebrat, ut commoduus sub ueritatis specie, suas nugas inculcet. Quanquam autẽ ueriſsimum sit, quod Eliphaz hoc capite, de puritate Dei, & impuritate creaturæ, ad Deũ collatæ, disserit, non tamen in loco, nec ad causſam, quam tractat, apposite accommodat.

Pseudoprophetæ, de uisionibus & miraculis gloriantur.

PORRO ALIQVID AD ME FVRTIVE, &c. Is est uerus modus diuinæ reuelationis: solet enim Dominus seſe insinuare, pro furũ consuetudine, in medio silentio, & medio noctis cursu, siue cõsolaturus, siue iudicaturus aduenial. Sic media nocte ingressus est Aegyptũ, et occidit oĩa primogeni-

Reuelationis diuinæ modus.

ta eorum. Sic Heliæ, post commotionem & ignem, uenit sibilus auræ tenuis, quo uocem Domini audiuit. Sic in nouissimo die, uenturus est, ueluti fur in nocte, quum dicent, pax & securitas. Porrò, quo maiore timore & reuerentia, suscipiatur, præmittit terrorem, quo præsentiam maiestatis suæ declaret, id quod non admodum, ab humanis moribus abhorret: imperatore enim, nouiter ingrediente urbem, undique bombardarum tonitrua, circũstrepant, aduenientis maiestatem declarãtia: ita imperator, omnium Opt. Max. terrorem, initio reuelationis incutit, ut eo reuerentius suscipiatur. Cuius rei exemplum habes. 3. Reg. 19. ubi ante aduentum Domini, transiuit spiritus grandis & fortis, subuertens montes, petras conterens, post spiritum, commotio, & post commotionem, ignis. Similiter Exod. 19. Dominum, per legem aduenientem, tonitrua & fulgura excipiebant: non enim potest uox Dei, dulciter suscipi, nisi ante omnes ures carnales concussæ, & subuersæ sint: nec potest Dominus suauis esse, nisi ante grauis fuerit: unde & ante Euangelion, suaue & dulce, præmisit Mosen, durum & austerum. Proinde Eliphaz, hoc loco, uerum quidem, diuinæ reuelationis modum, explicat, sed glorioſius & intempestiuius, quàm spiritus ferat, proponit, dicẽs,

Terror præcedit Dominum.

clanculum

clanculum se, quasi furtiue arcanum quidpiam in uisione nocturna, quum omnia horribili silentio impleta essent, ex illapsu Spiritus sancti adcepisse: & quanquam omnia alia quieta essent, se tamen omnibus suis ossibus concussis, obstupuisse: tãto enim terrore insinuat se Dominus. Quod uero dicat, imaginem coram oculis stetisse, cuius uultum non agnouerit, spiritus descriptio est, cuius uocem quidem audimus, sed nescimus unde ueniat, aut quò uadat, nam & Saul ex equo concussus, uocem audiuit, neminẽ uidens, id est, uultum non agnoscens, ideo ait: Domine, quis es? & audit: Ego sum IESVS, quem tu persequeris. Græcus significantius habet εἶδον καὶ οὐκ ἦν μορφὴ πρὸ ὀφθαλμῶν μου ἀλλ' ἢ αὔραν καὶ φωνὴν ἤκουον, id est, uidi, & non erat forma ante oculos meos, sed auram & uocem audiebam.

Spiritus descriptio. Iohan. 2. Act. 9.

AN HOMO IVSTIOR DEO EST?

Hæc est uisio & uox Dei, tantopere ab Eliphas iactata, hominem non esse Deo iustiorem, quid isto uerius? nam & aliâs Scriptura inquit: Non iustificatur in conspectu Dei omnis homo. Item: non iustificatur à facie Dei omnis caro. Item: Omnis homo mendax, solus Deus uerax. Hac itaq; ueritate, conatur Eliphas probare, neminem adfligi à Deo citra meriti caussam: propterea quod hac ratione, homo

Deus iuste adfligit immeritos.

Immerito adflictus, multo iustior Deo esset: siquidē iu
stior est, qui malū patitur insons, q̄ qui malū infert im
merito. Iā quanq̄ Dominus Hiobē sine causſa plectat,
supra Capite 2. nihil tamen iusticiæ eius decedit, qui
do & hæc, non minima iusticiæ, ac sapientiæ diuine
pars sit, quod adflictionibus probet, & suam maie
statem per crucis infirmitatem declaret.

ECCE INTER SERVOS SVOS &c.

Deme ab electis, ab angelis, quod Dei est, nihil
commendabile remanet, angeli initio purissimi &
Lapsus angelorum. *sanctissimi conditi sunt, sed quàm primum aliquot,*
contempto Deo, sua dona admirabantur, à ueritate
in mendacium corruerunt, Iohan. 8. In ueritate non
stetit (Sathan) quia non est ueritas in eo, menda
est, & eius rei pater. Et qui adhuc inter angelos sta
biles sunt, si & ab ipsis, quod Dei est, auferes, nil
nisi uanum, & inane relinques.

QVANTO MAGIS IN EIS QVI &c.

Argumentum à maiori: si angeli cœlestes, in con
spectu Dei non sunt iusti & puri, quanto minus ho
mines, ex luto terræ formati. Quid enim in homine
præclarum esse posset, cuius fundamentum in pulue
re, id est, qui de puluere terræ factus est? Quod est
ex carne, caro est: quod igitur ex luto & cœno est,
lutosum ac cœnosum fit. Hæc sentētia alta mente repo
nenda

nenda est: ut ea deijciamus carnis nostræ adrogantiã. Quid enim superbis de nobili prosapia, de diuitijs, potentia & maiestate regia? respice amâbo, quid fueris, quid sis, & quid fias, ac cristas erigere desinas, lutum eras, sterquilinium es, putredo, & uermium esca fies: quid igitur gloriaris? Qui gloriatur, inquit Propheta, in Domino glorietur &c. Contra adrogantiam carnis.

CONSVMENDI A TINEA.

Magnificẽtior forte homo putaretur, si leonis esca fieret, aut alterius generosi animantis: nunc cum sit uermium & tinearum esca, quid eo abiectius, & contemptius? Sic alibi umbra, alibi fumus, alibi fumi somnium & umbra dicitur, quibus rebus nihil inanius excogitari potest. Sunt tamẽ hæc uocabula, ferè dignora, q̃ ut ad plenũ homis indignitatẽ explicare posint.

QVI A MANE AD VESPERAM &c.

Id est, breuissima est hominũ duratio, & uix ἐφ' ἡμέρας, ut quæ uix durat à mane usq; ad uesperã. Nõ igitur frustra dicitur, Homo BVLLA est, & οἵη περ φύλλων γενεὴ τοίη δὲ καὶ ἀνδρῶν. Quale est foliorum genus tale est & hominum. Es weret ein nona und ein uesper. Homerus.

NONNE ABEVNT RELIQVIAE.

Id est, optima & electissima pars inter homines perit, usqueadeo enĩ fragilis est hoĩm cõditio, ut præstantissimus & electissimus inter eos, nõ perduret, sed intermoriatur.

PRIVSQVAM INTELLIGANT.

id est, incauti, improuidi, opprimuntur, & lon
ge aliud suspicantes, quàm mortē. Quid igitur cri-
stas erigeret homo, aduersus Deum, & immemor cō
ditionis suæ, Deo resisteret? HAEC *omnia, ut*
uera sunt, ita non probant sententiam Eliphas, nam
ut maxime Deus solus iustus, & omnis homo men-
dax sit, per fidem tamen in Christum iustificatu
homo, ut habeat pacem erga Deum: proinde ad-
flictiones post fidem non sunt impietatis, iam per fi-
dem ablatæ, supplicia, sed crux, probatio & glorie
Dei instrumenta.

CAP. V.

CIta obsecro, aliquem, qui re-
spondeat tibi (uel similis sit ti
bi) etiamsi ad aliquem sanctorum te
uerteris.

Sed stultum interficit ira, & insi
pientem occidit zelus.

Ego uidi stultum bene radica-
tum,

tum, & maledixi pulchritudini eius statim.

Longe fiunt filij eius a salute, & conteruntur in porta, nec est liberator.

Cuius messem famelicus deuorat, & ab armatis spoliatur, absorbent sitibundi substantiam eius.

Non egreditur calamitas de terra, nec de humo germinat adflictio.

Sed homo ad adflictionem nascitur, sicut pulli uolatilium eleuantur uolatu.

Hebræa phrasis per famelicos & sitibundos, tyrannos et latrones describit, alienis opibus, ueluti lupi uespertini, inhiantes.

CITA OBSECRO *&c.* *Quod uulgata tralatio legit uoca, hoc Hebræus habet* קְרָא *id est, nomina, cita, adpella, è quo loco quidam inuocationem probant sanctorum: perinde, ac si Eliphas suaderet Hiobi, ut propter adflictiones, se ad aliquē*

PRIVSQVAM INTELLIGANT.

Id est, incauti, improuidi, opprimuntur, & longe aliud suspicantes, quàm mortẽ. Quid igitur cri-
stas erigeret homo, aduersus Deum, & immemor cõ
ditionis suæ, Deo resisteret? HAEC omnia, ut
uera sunt, ita non probant sententiam Eliphas, nam
ut maxime Deus solus iustus, & omnis homo men-
dax sit, per fidem tamen in Christum iustificatus
homo, ut habeat pacem erga Deum: proinde ad-
flictiones post fidem non sunt impietatis, iam per fi-
dem ablatæ, supplicia, sed crux, probatio & gloriæ
Dei instrumenta.

CAP. V.

CIta obsecro, aliquem, qui re-
spondeat tibi (uel similis sit ti
bi) etiamsi ad aliquem sanctorum te
uerteris.

Sed stultum interficit ira, & insi
pientem occidit zelus.

Ego uidi stultum bene radica-
tum,

tum, & maledixi pulchritudini eius ſtatim.

Longe fiunt filij eius a ſalute, & conteruntur in porta, nec eſt liberator.

Cuius meſſem famelicus deuorat, & ab armatis ſpoliatur, abſorbent ſitibundi ſubſtantiam eius.

Non egreditur calamitas de terra, nec de humo germinat adflictio.

Sed homo ad adflictionem naſcitur, ſicut pulli uolatilium eleuantur uolatu.

Hebræa phraſis per famelicos & ſitibundos, tyrannos et latrones deſcribit, alienis opibus, ueluti lupi ueſpertini, inhiantes.

CITA OBSECRO &c. *Quod uulgata tralatio legit uoca, hoc Hebræus habet* קרא *id eſt, nomina, cita, adpella, è quo loco quidam inuocationem probant ſanctorum: perinde, ac ſi Eliphas ſuaderet Hiobi, ut propter adfluctiones, ſe ad aliquẽ*

ſanctorũ uertat, qui inuocatus liberare poſsit, ſed lon
ge aliam ſententiã eſſe, & præcedentia & ſequentia
docent: ſiquidẽ Eliphas adhuc in eodẽ argumento cõ
ſtat, quo probat, Deũ nullũ innocentẽ adfligere. Pro
inde, ut in priori Capite ab impiorũ & tyrannorũ
ſupplicio, ſui propoſiti rationẽ duxit: ita in hoc Capi
te, idẽ oſtendere conatur à ſanctorũ impuritate, &
ſtultorũ perditione, dicens: Circũſpice, quæſo, &
percurre uniuerſum ſanctorũ ac iuſtorũ Catalogũ:
non tamẽ uſpiã reperies, aut ſanctũ aut piũ, qui tibi
reſpõdeat, id eſt, ſimilia tibi paſſus ſit, et tam grau,
horrendoq; ſupplicio, quali tu, adfectus fuerit. Quod
Si forte Abel uſtũ obieceris, ſed ille morte citiſsimã
ab inuido fratre occiſus eſt: ab impio, impie tracta-
tus eſt: tu uero nõ ab impijs ſolũ Chaldæis, ſed à Deo
ipſo, ab igne cœleſti, à plaga, non è corpore κακὸ
χύμῳ, ſed è cœlo deſcendenti, adflictionẽ ſuſtines:
proinde tratũ oportet Deũ habeas, quãdo nunq̃ aliũ
iuſtũ tã horribiliter adfixerit. Quod ſi tratũ habeas
Deũ, conſectaneũ eſt te impiũ eſſe, & iuſta de cauſ-
ſa adflictũ, propterea quod Deus nõ niſi impietatem
odio habeat, & adfligat. Eſt autẽ grandis tentatio,
nullũ habere in pœna aut cruce ſimilẽ: priorũ enim
exemplã, non mediocriter fidem ſuffultiunt. Iã
quum non habeas priorem, tibi in adflictione ſimi-
lem,

Verbo Domini uincendæ ſunt grauiſsimæ tentationes contra fidem.

lem, tanto infœlicior tibi uideris, quanto magis solus pateris: porrò si maxime similes habeas, pauci tamen sunt, inter quos uix uel umbra sis. Adflictus est & Abel, ac liberatus, sed unus: uenditus est Ioseph in Aegyptum, & post multas tribulationes in regnũ eleuatus, sed unus. Vexati sunt Israëlitæ in Aegypto, & è uexationibus liberati: sed gens sancta & populus electus fuerunt. Quid igitur mihi sperandũ esset, quando cum illis collatus, nec somnium fuero. Aduersus hanc tentationem, maxime nos munitos esse oportet VERBO. Quo? illo: Pater quem diligit, corripit. Item: Dominus prope est ijs, qui tribulato sunt corde. Item: Ego sum cum ijs, qui sunt in tribulatione &c. Quibus promißionibus non unus duntaxat Abel: non unus Ioseph: non solum Israëlitæ, populus sanctus liberati sunt, sed omnes liberantur, quotquot fideli corde eas custodiunt. Ais uero, ij sancti fuerunt, ego peccator sum: quomodo igitur ipsis similiter sperauero? Recte dicis: sancti sunt, sed unde sanctitatem habent, an è suis operibus, an è iusticia proprijs uiribus parta? absit: Omnis enim homo mendax: solus autẽ Christus, qui est Verbum Dei, in quo & omnes promißiones Dei sunt etiam, & amen: ueritas, iusticia & sanctificatio est. Proinde quicunq; sancti sunt, non aliunde sanctitatẽ

habent, quàm ex fide in promissionem diuinam, seu Christum, qui est omnium promissionum caput & summa, itaq; si tu idem uerbum, eundem Christum, fide adripueris, eandem sanctitatem adripies, & liberaberis, uel solus si sine exemplo patiaris: uel cũ paucis, si cadẽ fide, qua illi uerbũ, tu quoq; adceperis.

SED STVLTVM INTERFICIT IRA.

Id est, innocens & pius non perit, sed impius, quem Scriptura stultum uocat, ab ira Dei interficitur, & insipiens à zelo eius occiditur. Dicitur enim in lege: Dominus zelotes, uisitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartam generationem, & rursum: Faciens misericordiam in millibus, ijs qui diligunt eum, & custodiunt mandata eius.

EGO VIDI STVLTVM &c.

Mordet tacite Eliphas Hiobem, quia idem ipsi euenerit, quod impijs euenire solet. q. d. floruisti hactenus opibus, potentia & gloria, nunc omnibus his bonis priuatus es. Sic enim impijs adcidit: inutio bellent, & late dominantur, post uero in extremas miserias deijciuntur: inutio florent, sine marcescunt: & sicut flos agri ac gramen prati, mane uirent, uesperi arescunt, Psalm. 36. Vidi impium superexaltatum, sicut cedros Libani: transiui, & ecce non erat. Esaiæ. 14. de Nebucadnezar. Ezech. 28. de principe Tyri,

Impij eleuantur, ut deijciantur grauius.

pe Tyri: eiusdem · 31 · Ecce Assur, quasi cedrus in libano, &c· Vnde hoc loco, Eliphaz ait, uidi stultũ, id est, impium, bene radicatũ, superexaltatum, & maledixi pulchritudini eius, hoc est, cognoui, quod, ut maxime nunc eleuatus sit, & belle ualeat, sit tamẽ statim perdendus, & in æternum maledicendus: nec solum ipse maledicitur, sed & filij eius, lõge à salute fiunt, liberatorem nõ habentes: nam hæc sententia, in lege, super impios lata est, Exod·20· Visitãs iniquitatem patrum in filios, Deut·28· Filij tui, & filiæ tuæ tradentur populo altero, uidentibus oculis tuis, & deficientibus, ad conspectum eorum tota die: nec erit fortitudo, ad liberandum eos, in manu tua, fructus terræ tuæ, & omnes labores tuos, comedet populus, quem ignoras, & eris semper calumniã sustinens, &c· Huius sententiæ exemplum habes in Sedecia · 4 · Reg · 25· Docet etiam iste locus parentes, timorem Dei: quis enim non optima quæuis, & amplissimam hæreditatẽ, suis liberis optat? proinde cura, ut pie uiuas, & pueros in pietate, & eruditione Domini educes, ampliꝰ illo patrimonium eis relinquere non poteris: quod si tu impie uixeris, & filij tui impietatem à te cœptam, compleuerint, nõ solum tu maledicẽris, sed & filij, maledictionem patris hæreditabunt, non quod liberi, si resipiscant, paren

Super filios impiorũ, maledictio.

Amplum patrimonium, liberorum pietas.

Exempla patrum, hæc docent.

tum peccata portent, sed quod ubi inter parentes et liberos, cadē fuerit impietas, ibi necesse fuerit, idem impietatis supplicium fore.

Adflictiones non aliunde, atque nostro peccato adcidunt.

NON EGREDITVR CALAMITAS DE TER. Id est, tantæ adflictiones, non à rebus externis, aut à fortuna tibi adcidunt, sed oportet ipsum, tui mali autorem esse: nulla enim adflictio aut pœna aliūde, uel è terra, uel é cœlo, nobis citra meritū contingit: sed quēadmodum aues, secū in aërem ferunt, suā uolandi rationem, nō ax aëre petūt: quomodo enim fieri posset, ut in aëre uolarent, si nō secum ferrent pennas & alas, quibus in aëre sustollerentur? ita nec terra, nec cœlū, nobis calamitatum, aut suppliciorū autores sunt, sed nostra impietas, quā nobiscū innatam circūferimus, omniū adflictionum

Impietatis mala nō auertuntur, nisi pietate, aut maiori cōmodo tolleran=tur.

causſa, & autor est: & quemadmodum laborantis agricolæ sudor, non ex agro promanat, sed ad agrū in agricola fertur: ita nō aliunde, nobis adcidūt adflictiōes nostræ, quàm ex merito nostro. Pulchra certe sententia, qua admonemur, ut nos ipsos, tāquam malorum nostrorū autores adcusemus, nō reijcientes

Contra diuinos.

causſam, uel in Deum, uel in alienas res, quādo nemo nisi à se ipso lædatur: nam omnes homines nascuntur peccatores & filij iræ: qui uero secum agnatum circūfert peccatum, is etiam unà cū peccato, maledic-

ctionem,

ctionem, calamitates, mortem & infernũ circũfert: siquidẽ hæc peccati stipendia sunt. Proinde, quãdocunq; adciderit maledictio, mors, & infernus, iuste, & nostro merito, nõ aliena iniusticia, aut importunitate adcidit, imò uero non nouiter adcidit, sed quod ante latebat, nunc reuelatur: ubicunq; enim peccatum latet, ibi infernus latet. Omnes igitur homines, pro Eliphaz sentẽtia, iuste & merito propter peccatum & impietatẽ, adfligũtur? Respõdeo, omnes homines peccatores nascũtur, et propter peccatũ, quæuis supplicia, quãuis ingentia, meriti sunt, at multi pij interim, per fidem renascuntur, & per sanguinẽ filij Dei, à peccatis purgãtur, ut sint noui homines; quales & Patriarchæ & Prophetæ fuerunt. Itaque, quod ante fidem, digna meritis pœna & maledictum legis, supplicitũ erat, post fidem, crux fit sancta, benedicta, fidei probatio, & reliquiarũ carnis, ueluti falx putatoria. Exemplum habes in latrone, qui ad Christi latus, propter homicidia, patibulo adfixus est: huic enim priusquam in Christo crederet & cõfiteretur, patibulũ, legis maledictio, & dignum factis supplicitũ erat: at postquàm suã agnoscens iniquitatẽ, in Christũ credit, ex patibulo maledicto, crux fit benedicta: siue igitur patiàris merito, siue immerito, crede, & benedicta erunt quæcunq; tibi adciderint.

Adflictiones propter fidẽ, fiunt crux et probatio.

Veruntamen, ego Deum requiram, & de Deo faciã sermonẽ meũ.

Facit magna, imperueſtigabilia, mira, innumerabilia.

Dat pluuiam ſuper terrã, & effundit aquas ſuper plateas.

Ponit humiles in ſublime, abiecti exaltantur (eius) auxilio,

Cõterit conatus prudentum, ut manus eorum nihil efficiant.

Comprehendit ſapientes in prudentia eorum, & conſilium prauorum, ſtultum,

Die adprehendunt (prudentes) tenebras, & tãquam in nocte, palpabunt in meridie,

Liberat de gladio, ab ore eorũ, & de manu capientis, ægenum,

Atq; adeo pauperis expectatio eſt, ut

est, ut iniquitas contineat os suum,

VERVNTAMEN EGO DEVM, &c.

Quod Eliphaz priori capite, de iusticia Dei cœpit, nunc prosequitur, probando Deum non esse iniustũ; argumento à potẽtia, & operibus eius ducto, quasi uero nunc de iusticia Dei quæstio esset, ac non potius de crucis natura, & adflictionum conditione: est autem sensus, ut uere tu Hiob, agnoscas Deũ non esse iniustum, enumerabo aliquot facta eius, quæ si quis animaduertat, iniusticiæ Deum adcusare nõ poterit, facit magna inperuestigabilia, dat pluuiã terræ, comprehendit sapiẽtes in astutijs eorum, saluat ægenũ: hæccine, iniusti cuiuspiam opera sunt? Itaq; his rebus cohibet Deus, os loquentiũ iniqua, ut nemo, etiamsi uelit, possit eum calumniari. Porrò, quemadmodum hypocrita, suis impietatibus & prophanis sacris, nihil aliud prætexere potest, quàm nomen boni operis: interim non disquirens, an sua impia sacra, uera sint bona opera: ita Eliphaz duinam iustitiam, & potentiam, contra Hiob, iterum atq; iterũ iactat, nulla interim ratione habita, causse & controuersiæ: non enim de iusticia Dei cõtentio est, sed de crucis ratione, quæ in pijs, non peccati pœna, sed gloriæ Dei instrumentum est.

Quæ argumenta iusticiæ Dei.

FACIT MAGNA, &c. Psal. 105. Fecit magna in Aegypto, mirabilia in terra Cham, terribilia in mari rubro, Psal. 146. Magnus Dominus noster, & magna, &c.

DAT PLVVIAM. Psal. 146. Parat terræ pluuiam, Hierem 10. Ad uocē suā dat multitudinē aquarū in cœlo &c. & quod Dominus in manu sua pluuiam cōtineat, testatur per Mosen, & Heliæ exemplū, in lege enim dicitur: Dabo uobis cœlū æneū, & terram ferreā, &c. Helias uero ex spiritu ait. 3. Reg. 17, Viuit Dominus Deus Israēl, in cuius cōspectu ego stō, si erit annis his ros, & pluuia &c. Iam si nec pluuiæ stilla de cœlo, nisi iubēte Domino, cadit, quanto magis uerum est, quod alibi dicitur, nō
Math. 10. Luc. 12. cadit capillus de capite uestro, citra Dei uoluntatem.

PONIT HVMILES IN SVB. &c. Vt aliâs habes. 1. Sam. 2. Suscitat &c. de stercore, eleuat pauperem, &c. Et in cantico Mariæ: Deposuit potentes de sede, &c.

CONTERIT CONATVS PRVD. &c. Huius sentētiæ exempla sunt, quotquot pro sua prudentia, contra Verbum, aut populum Dei electum, consultarunt, ut Pharao, Saul, Sanneherib, Pharisæi, Caiaphas, & Pilatus.

DIE ADPREHENDVNT, &c.

Eandem

Eandem ſententiã habes inter maledictiõnes, Deut. 28. Percutiet te Dominus cæcitate, ut palpes in meridie, ſicut ſolet cæcus palpare, & Exod. 10. Tenebræ palpabiles.

SALVAT DE GLADIO, *&c. Id eſt, Dominus liberat oppreſſum de manu tyrãni, adeoq; ipſe ſolus eſt egeni et adflicti expectatio: nã aliãs dicitur* PATER ORPHANORVM, *et iudex uiduarũ.* HAEC OMNIA *huc ſpectãt, q; probent potentiam & iuſtitiam Dei: cæterũ, quod omnes adflictiões, impietatis ſuppliciũ ſint, probare nõ poſſũt.*

Ecce bene uiro, quẽ corripuerit Deus, & eruditionem omnipotentis ne ſpernas.

Quoniã ipſe uulnerat, et medetur, percutit, & manus eius ſanant,

In ſex adflictionibus liberat te, & in ſeptima non tangit te malum,

In fame liberat te a morte, et in bello, a gladio,

In flagello linguæ abſcõderis, ut nõ timeas a uaſtitate, quũ uenerit.

In uaſtitate & fame ridebis, & a beſtijs terræ non formidabis.

Sed cum lapidibus campi pactũ tuum erit, et beſtiæ campi pacificæ tecum erunt.

Agnoſces, quod pax ſit tabernaculo tuo, cuſtodies habitationẽ tuam, & non aberrabis.

Agnoſces, quod multum ſit ſemen tuum, & progenies tua quaſi herba terræ.

Abibis in ſenio ad ſepulchrum, quaſi truncorum aceruus in tempore ſuo.

Ecce, hoc inueſtigauimus, ſic eſt, audi illud, & memineris tibi,

DIVERSA LECTIO.

Pro truncorum aceruus, &c. Hebræus habet, בעלות גריש בעתו *Id eſt, ſucciſionũ, uel meßiũ cumulus, uel foliorũ cumulus, quod Gre-*

cus para-

eius paraphrasi quadam explicat, ἐλεύσῃ δὲ ἐν τάφῳ ὥσπερ σῖτος ὥριμος, κατὰ καιρὸν θερίζόμενος, ἢ ὥσπερ θημωνία ἄλωνος καθ' ὥραν συναγομισθεῖσα, id est, ingredieris in sepulchrum, quēadmodū frumentū maturū, tēpore suo demessum, aut sicut aceruus areæ tempore suo comportatus.

BENE VIRO &c. Post argumentorum seriem, quibus Eliphas probare conatus est, omnem adflictionem esse impietatis stipendium, quasi egregie suo munere defunctus esset, ac totā caussam abunde satis munijsset subijcit paræneſim longe omnium pulcherrimam, qua monet Hiobem, ut agnoscens impietatem suam, patienter crucem Domini ferat: Beatus, inquit, homo, quem corripuerit Dominus &c, id est, crux sanctificat, non perdit, beatificatq; · Quæ autem posßit maior cruci cōmendatio adcidere, quàm quod sanctificet, & Dei fauorem declaret, nam crux schola est, qua docemur uoluntatem Dei, hoc est, abnegationem nostri, & sanctificationem. Vetus enī Adam, usque adeo totus impietate obrutus est, ut nec legi Dei obsequatur, nec posßit etiam suis potentißimis utribus obsequi: proinde uoluntatem Dei implet, non adiutus à gratia, ut Sophistæ nugantur, sed prorsus per gratiam mortificatus, ut Paulus ait: Si spiritu carnis facta mortificaueritis, uiuetis. Quē

Cōmendatio crucis qd' eruditat & mortificet ueterem hominem.

admodum enim amor habendi nõ impletur habendo, sed ut in hydropico, quo plus potantur, eo plus sitiũtur aquæ: sic, crescit amor nummi, quantũ ipsa pecunia crescit: et ut gloriæ cupiditas, aut dominandi libido, non saturantur adquisita gloria, & nacto imperio: ita uetus homo quo plus per gratiam ad bona iuuatur, eo plus insanit ad mala: id quod exemplis manifestum fit, nam quos unq̃ Deus, maiori sapientia, & potentia donauit, quàm Gentes, Græcos, Babylonios & Romanos. Iurares, à parte eorum Deum solum stetisse, quando in nullam aliam gentem, maiora dona & animæ & corporis, effuderit. Sed uide, quantũ tãta Dei gratia, ad iusticiã & sanctificationẽ promouerint. Mutauerunt, inquit Paulus, gloriam immortalis Dei, per imaginem, non solum ad mortalis hominis simulitudinem effictam, uerumetiam uolatilium quadrupedum & reptilium. Rursum quibus unquam Deus fœliciores successus, & celebratiorem carnis iusticiam, quàm Iudæis tribuit, cum graui seruitute pressi erant sub Pharaone, liberauit eos sine exercitu, per mare rubrum saluos eduxit: in deserto quadraginta annis manna de cœlo cibauit: in arido aqua de petra potauit, legem dedit, cultus carnis sanctissimos instituit, cum transissent illæsi Iordanẽ, breuissimo tempore totam terram Chanaan, in eorum potestatem

Gentes abutuntur donis suis.

Neq; sancte recte usi donis.

poteſtatem redegit, & dominos terræ fecit· Quid igitur tanta Dei gratia adiuti ſunt? Peiores ſubinde efficiebantur: ita enim Moſe conqueritur: incraſſatus eſt dilectus & recalcitrauit: incraſſatus, impinguatus, & dilatatus dereliquit Deum factorem ſuum· Et talis fit uetus Adam, ſi adiuuetur, & non mortificetur· Proinde ut legi Dei obtemperet ſubigendus & mortificādus eſt cruce· Nam propter Adæ præuaricationem, ſic comparatum eſt, ut Dominus in homine non perueniat in propria opera, niſi per aliena: propria autem Dei opera ſunt, fauere, benefacere, uiuificare & ſaluare, propterea quod Deus natura ſua ſummum ſit bonum, uita et ſalus: aliena ſunt iraſci, adfligere, mortificare & damnare: itaq; ut faueat, iraſcitur (nam & ideo lex tram operans, Euangelion præcedit) ut reſocillet, adfligit: ut uiuificet, mortificat: ut ſaluet, damnat, Sam· 2· Dominus mortificat & uiuificat, ad inferos deducit & reducit, Hoſe· 6· Ipſe cœpit & ſanabit nos, percutiet & curabit nos, Ezech· 33· Nolo mortem impij, ſed ut conuertatur & uiuat, hoc eſt: Quum mortificauero impium, non operor meum naturale opus, ſed alieno opere morte ſcilicet, ad meum penetro, quod eſt conuertere impium, & uiuificare, Eſaiæ· 28· Alienū eſt opus eius, ut operetur opus ſuum·

Per crucē re= cte formātur pij·

Aliena opera Dei·

Opus Dei proprium ut ſaluet, uiuet et benefaciat

IN SEX ADFLICTIONIBVS LIBE
RABO TE &c. *Senarius numerus, operibus & negocijs ſacer eſt: Sex enim diebus creauit Dominus cœlum & terram: & in lege, Sex diebus operaberis, & facias omnia opera tua. Septenarius autem numerus, quieti & ocio dicatus eſt, ut Moſe ait: Septimo die requieuit Deus ab omni opere: &, nullum facias ſeptimo die opus. Itaq; quum Eliphas dicat: Dominum nos liberare in ſex tribulationibus, & in ſeptima nihil ultra mali nobis adcidere poſſe, hunc habet ſenſum: toto adflictionis tuæ tempore, & in omni calamitate tua, liberaberis, ſi fide conſtes, in ſeptima autem non adcedet malum, id eſt, tandem in fine, quum iam ſatis fueris cruce eruditus ſic liberaberis, ut porrò fœliciſſime uiuas, tantum abeſt, ut adflictionem uel tantillam ſentias: liberat enim Dominus in ſex adflictionibus (id eſt, toto crucis tempore) non quod auferat crucem ab humeris noſtris, ſed quod tribuat uires, & patientiam crucis ferendæ: in ſeptima autem adflictione (id eſt, poſt crucis tempus) ſic liberat, ut et crucem auferat, & meram, nudamq; fœlicitatem donet. Eodem ſenſu Paulus. 1. Corinth. 10. inquit. Fidelis eſt Deus, qui non ſinet uos tentari, ſupra id quod poteſtis, immo facietet unà cum tentatione euentum, quo poſſitis*

Crux ferenda dante Domino ad id uirtutem, donec liberet integre.

ſufferre,

ſufferre. Simili ferè tropo uſus eſt Hoſe. 6. Viuificabit nos poſt duos dies: die tertia ſuſcitabit nos. Tertia enim dies, reſurrectionis dies eſt, & liberationis à cruce, ut uides in Chriſto tertia die reſurgente. Dies reſurrectionis.

IN FAME LIBERABIT TE &c.

Enumerat benedictionem pij, manum Domini fidem ſuſtinentis: pius enim per fidem Dominum poſſidens, ſecuriſſimus aduerſus omnes calamitates, perſtat, non timens, nec famem, nec gladium, nec rumores bellicos, nec uaſtitatem, nec beſtias terræ, adeoq; etiamſi cœlum cadat, & fractus illabatur orbis, impauidum ferient ruinæ. Pius præter Dominum nihil timet.

A FLAGELLO LINGVAE &c.

Per flagellum linguæ, puto intelligi, horrendam de hoſtibus uenturis famam, aut ſtrepitum quadrigarum bellicarum, ut enim flagellum corpus, ita fama hoſtium, aut tumultus curruum bellicorum, impiũ cor extimulat, ut tantum non metu emoriatur, Hieremiæ. 50. Ecce populus ueniet ab aquilone, uox eorum quaſi mare ſonabit. Auduit rex Babylonis famam eorum, & diſſolutæ ſunt manus eius: anguſtia adprehendit eum, dolor quaſi parturientem. Contra, pius fide in Verbo domini conſtans, & Dominum ueluti propriam hæreditatem poſſidens, nihil eiuſmodi rerum, uel rumoris, uel tumultus bellici timet: Si Flagellum linguæ.

Deus, inquit, pro nobis, quis contra nos? quis separabit nos à dilectione Dei: num afflictio: num angustia? &c. Vnde & Hieremias de Christi tempore scribit: In diebus illis, ait, saluabitur Iuda, & Israël habitabit CONFIDENTER &c.

SED CVM LAPIDIBVS CAMPI &c.

Bene cũ creaturis, conuenit pijs.

Qui in Domino securus est, & cum ipso pacem habet, cum uniuersis creaturis concordiæ pactum habebit, & qui Dominum adiutorem, aut fautorem habuerit, habebit & omnes creaturas adiutrices, oportet enim creaturas è nutu Domini sui creatoris, pendere: ille si fauet, fauent omnes: ait, aiunt: negat, negant: Proinde qui Dominum custodem habuerit, habebit & lapides campi custodes, ut aut in murum compositi, nos unà cum familia & frumentis nostris custodiant, aut ne offendamus ad lapidem pedem nostrum. Si, inquit Psalm. 90. perierint hinc mille, hinc decem millia, ad te tamen non adcedet malum, nec adpropinquabit tabernaculo tuo: quare? quia Dominus spes tua, & altissimum posuisti refugium tuũ: & angelis suis mandauit de te, ut custodiant te in omnibus uijs tuis.

Angeli sunt administratorij spiritus, Heb. 1.

BESTIAE TERRAE PACIFICAE &c.

Eadem habes Esaiæ. 11. Habitabit lupus cum agno,

no, delectabitur infans super foramina aspidis, & in cauernam reguli ablactatus manum suam mittet: non nocebunt, neq; occident in uniuerso monte sancto meo &c.

ET AGNOSCES QVOD MVLTVM.

Sic Deuter. 28. Benedictus fructus uentris tui, & iumentorum tuorum &c.

ABIBIS IN SENIO.

Hoc est, uiues satur dierum. Soli impij, etiamsi uel sexcentos annos uixerint, non dimidiant dies suos, propterea quod fiduciam suam in hunc mundum collocârint: proinde omne tempus quo uixerint, breuius est, quàm ut satisfaciat libidini eorum. Soli pij saturi dierum uiuunt, etiamsi uel decem duntaxat annos uixerint. Non enim è suo animo, *sed ex præscripto Dei pendent: parati igitur sunt, ut uitæ renuncient, quandocunq; Domino placuerit.*

Impij uix dimidiabunt dies suos.

ECCE ISTVD INVESTIGAVIMVS.

Vide adrogantiam. q. d. quæ dicta sunt alta mente reponas, non enim è triuio, sed è spiritus penetrali petita sunt: & egregie quidem Eliphas, hactenus de iusticia Dei, crucis commendatione, & priorũ benedictione disseruit, sed à causſæ presentis ratione, aliena sunt.

CAP. VI.

RESpondens Hiob dixit, utinã libra ponderaretur ira mea, & calamitates meæ, in statera leuarentur simul.

Quoniam nunc super harenam maris grauiores essent, ideo uerba mea absorpta sunt.

Sagittæ omnipotentis mecum, quarum furor absorbet spiritum meum, & terrores Dei directi sunt in me.

Argumentum huius Capitis: grauissima patior, nullus autem amicorum meorum adfectu compassionis in me pio, tangitur, sed potius dolorem dolore augent, calumniantes, me iusta pati: utcunq;, certo tamen scio, me innocentem adflictum esse.

RESPONDENS HIOB &c. Vt amici Hiobis, frequẽtius in orationibus suis iusticiã & prudentiã Dei iactant: sugillãtes interim Hiobẽ tanq; impium,

piũ, & iusta cauſſa adflictũ, ex blaſphemijs eius, quas propter grauem dolorem, in Deũ profert, offenſi: ita Hiob frequentius, grauitatem diuini iudicij recenſet, ignes infernales, hoc eſt, impatientiam, importunitatem, & blaſphemias in Deum efflando, ſuam interim innocentiam, & immeritam adflictionem teſtans. ſed quî conuenit, ut idem innocenter adfligatur, & tamen in Deum blaſphemus ſit? Pulchre, nam quicquid alicui per fidem ſanctificato, & purificato adciderit, innocẽti adcidit (fides enim ſanctificat) præterea manet innocentia, quàm diu Dominus per fidem manſerit: at ſi receſſerit, & iudiciũ ſuum abſq; ulla miſericordia, ob oculos ponat: nemo quantumuis iuſtus, innocens manebit, ut eſt Exod. 34. Innocens, nõ innocẽs reputabitur apud te, &c. Vnde & Hiob, tam diu patiens fuit, ac Dominum in adflictionibus laudauit, quàm diu Dominus fauore ſuo præſens fuerit: quum uero iam non fauore, ſed furore, ira & iudicio ſe præſentem exhibeat, mirum quantas audias contumelias, quantas blaſphemias, à tam ſancto uiro it ferè hæc duo ſequẽtia capita, nõ ſint niſi cõtumelioſis querelis, et impijs in Deũ blaſphemijs referta, adeo nullus eſt quãtũcũq; ſanctus, qui poſsit graue Domini iudicium ferre. Itaque hoc unum & diſcendum & curandum eſt, ut omnes ui-

Quomodo innocenter adflictus blaſphemet.

res, oēs conatus noſtros, ſoli Deo reſignemus, quando nullius creaturæ, ſeu conſilio ſeu auxilio, e iudicio Dei liberari poſſimus, niſi ſola eius miſericordia.

VTINAM LIBRA PONDERETVR, &c. Id eſt, adflictio quam ſuſtineo, & innumerabilis & immenſurabilis eſt: citius enim quis poſſet harenam maris numerare & metiri, quàm dolorem ac calamitatem meam. Eſt autē communis ſcripturæ tropus, quod per harenam maris, res innumerabiles ſignificentur, ut de Abraham dicitur: Erit ſemen tuum ſicut harena maris, id eſt, innumerabilis. Et tram hoc loco non intelligas eam, qua Hiob iraſcitur, ſed iracundam, ut extrinſecus adparet, adflictionem Dei, qua Hiob affectus eſt: hæc inquam ira, maior eſt quàm ut ponderari poſſit. Proinde, deficiunt uerba uox faucibus hæret, uſq; adeo nihil intentatum in me relinquit iudicium, ira aut terror Dei: & quemadmodum ſagittæ arcu eiaculatæ, uſq; ad penetralia corporis penetrant: ita iudicium Dei, & grauis eius horror, quicquid in me eximium, quicquid uitale fuerit, totum exhaurit. Hinc igitur colligere licet, quàm intolerabile ſit iudicium Dei, propterea quod adimat uocem, & ſpiritum uitalem exhauriat: intrinſecus in homine nihil preciоſius eſt ſpiritu, (hoc enim homine cōprehēditur omnis interior uigor & energia

extrinſecus

extrinsecus uero in homine nihil est præstantius sermone uel uerbo: hæc in homine præciosissima, ebibit & absorbet ira Dei, adeoq; omnes uires frãgit. Iam quum Paulus dicat, scripturã esse ad nostrã eruditionem scriptã, discamus ex hoc loco timere Deum, et ei tota mentis reuerentia obsequi, ne inducat nos in hãc tentationem, & ne ab tra tudicij sui absorbeamur.

Nunquid rugiet onager super herbam, aut mugiet bos super migma suum?

Nunquid comedetur insulsum non salitum? aut quispiam gustabit albuginem uitelli?

Abominabile tactu animæ meæ, præ dolore cibus meus est.

DIVERSA LECTIO.

Quod Hebræus habet כדוי לחמי Id est, sicut dolores panis mei, uel præ dolore panis meus est, Græcus sic interpretatur, ἐρῶμον γὰρ ὀρῶ τὰ σῖτά μου, ὥσπερ ὀσμὴν λέοντος, fœtidas enim uideo escas meas, quasi odorem leonis, hoc est, omnia mihi insipida sunt, & ueluti halitu leonum sordidata: testantur enim & Plinius,

& Aristoteles, de natura animaliũ, leonem grauissimum habere halitum, & ex halitu fœdum odorem in cibo relinquere.

NVNQVID RVGIET ONAGER, &c. Similitudo est, quasi diceret, quod grauissima & intolerabilia patiar, argumento sunt gemitus, suspiria, querelæ, difficiles mores, incõditi gestus & impatientissimæ animi mei indignationes: nisi enim extrema paterer, non sic ingemiscerem, indignarer, clamarem, aut ferocirem: nam quemadmodum onager (qui est asinus syluestris) non rugit, nec bos mugit, si habuerint escas suas paratas: ita nec ego ingemiscerem, aut ferocirem, aduersus iudicium Dei, si omnia mihi prospera, ex animi mei sententia, succederent: & ut homo cunctis opiparis dapibus affluens, contemnit insulsa & insipida, neque quispiam gustat, uitelli albuginem, paulo insipidã, si habuerit ipsum oui uitellum, quod si præcioribus fercilis careat, cogitur insipidis uesci: ita ò amici, nihil est quod uos nunc conqueramini, omnia uobis adfluunt, migma uestrum (id est, cibus, ἀμίγνυμι, id est, misceo) uobis pro palato paratum est, nulla uos obruit calamitas, nullam sentitis iudicij diuini iram, licet uobis nunc securis, me consolari, & cõsilia dare: omnes enim quum ualemus recte, ægrotis consilia

damus.

damus. Itaq; quando uobis omnia ex uoto succedãt, patientes estis, pij uidemini, & Deo deuoti: cæterũ si eodem, quo ego iudicio comprehensi essetis, cogeremini & uos, insipidis ac insulsis uesci, hoc est, pati quæ nolletis: nam quod ego nunc clamem, & ferociens indigner, hoc extorquet, grauissimum diuini iudicij pondus, quod uelim nolim, sustinere cogor. Est autem molestissima difficultas, nolle, & tamẽ cogi. Porrò, quod Hiob conqueratur, amicos suos esse ἀσόρητους καὶ ἀνελεήμονας, non existimes eos nouo quodam affectu, Hiobem ueluti ignotum, cõtempsisse: nam hæc genuina carnis natura est, quod afflictorum passionibus, nec tangatur, nec compatiatur: tanta enim cæcitas, totum hominem per peccatum inuasit, ut in aliena carne, non uideat suam, nec in aliena afflictione, suam intelligat. Itaq; spiritus in scriptura, proximos nostros, non amicos: interim neq; fratres, uocat carnem nostram, (ut est. 2. Reg. 5. Os tuum & caro tua sumus, Esa. 58. Carnem tuã (id est) proximum non despexeris,) ut hac occasione doceat, & trahat nos ad mutua, ad compatientiam, qua aliorum infirmitates, ueluti suppositio humero, unà portamus: nam quod in alterius carne uidemus, hoc & in nostra latet: si uideris hominẽ putredine corruptum, aut febri affectum, cogita te eandem

Ingeniũ carnis, quod nõ mouetur alienis adflictionibus.

Proximus caro nostra, et os nostrum.

Locus charitatis.

dem gestare carnem, ad eadem patienda natam: pro-
inde mutua officia exhibeto, ne & tu simili morbo
correptus, officijs charitatis destituaris, & quod
de corporalibus morbis dicitur, hoc & de spiritua-
libus intelligendum est, ut Paul. ait Rhom. 11. Si tu
de constitisti, ne efferaris animo, sed timeas: nam
Deus naturalibus ramis non pepercit, uide ne quà
at, ut nec tibi parcat. Et Gal. 6. Vos qui spiritua-
les estis, instaurate hominem, delicto occupatũ, spi-
ritu mansuetudinis, considerans temetipsum, ne &
tu tenteris.

Quis dabit, ut ueniat petitio mea, & expectationem meam de Deus?

Et placeat Deo, ut conterat me exiliat manus eius, & uulneret me

Tunc esset adhuc mihi consola tio, & obsecrarem in dolore meo, ut non parceret quandoquidem, non negauerim (uel occultauerim) sermones sancti (Dei)

Quæ est fortitudo mea, ut per

durem,

durem, & quis finis, ut patiens sit anima mea?

An uirtus mea, lapidea uirtus est, an caro mea ænea?

Nonne nullum in me auxilium est, & robur fugit a me?

QVIS DABIT, &c.

Optantis est mortem, non ut Paulus optabat, cupiens dissolui, & esse cum Christo, sed ut desperatissimus quisq; : quid est, inquit, quod tam immaniter cruciar, tam dire adfligar, cum non occultauerim sermones sancti? hoc est, non abnegaui fidem, non blasphemaui nomen Domini, nec unquam tanta flagitia designaui, quanta supplicia sustineam, cur igitur punior, aut si omnino decretum est, ut adfligar, cur non mox occidor? age conterat me Deus, occidat, deijciat uel in infernũ. En habet me paratũ, modo nõ diutius tam dira supplicia feram. Sancte loquitur Hiob, & pro testimonio Dei, dum se innocentem pronuntiat, impatienter autẽ: sed quid? blasphemeloquitur, dum mortem optando, aduersus iudiciũ Dei fremit, et indignatur, pietas enĩ manũ Domini,

Hiob humana patitur, optando sibi mortem.

etiam grauissimam, tolerat, nõ abijcit: at rursus hic
docemur, quid sit homo, sine Domino PATRE, in
iudicio relictus.

QVAE EST FORTITVDO MEA, &c.
Vt sola fortitudo, sub graui pondere perdurare po-
test, ita nemo patiens est, nisi fine patiendi ob oculos
posito: hinc spiritus in scriptura, plerumq; solet pa-
os in cruce consolari, argumẽto à fine crucis & re-
surrectionis initio, ducto: tam quum in inferno & in
dicio Domini, omnis humana uirtus euanescat: prae-
terea nullus adflictionum finis adpareat, sed sempi-
ternus horror & ira. Proinde, nulla in inferno po-
test esse uel laus Dei, uel patientia, ut Dauid canit,
in inferno quis confitebitur tibi? Verissime igitur, si-
militer & impatientissime confitetur Hiob, se non
posse, tam diras inferni adflictiones, patiẽter ferre:
nulla enim tam fortis uirtus, aut robur tã efficax est,
etiamsi lapideum aut æreum fuerit, quod possit iram
Domini ferre, à facie enim Domini silet omnis ter-
ra. Porrò, quanquam in iudicio constare, carni im-
possibile fuerit, in Christo tamẽ omnia impossibilia
fiunt, cuius uirtute & infernus uincitur: igitur quã
audieris, nullam fortitudinem tantam esse, quae pos-
sit iram Domini sustinere, discas tu timere Domi-
num, & manui eius te committere, ut libereris: at
enim

Adflicti, sola spe suffulti, persistũt sub cruce.

Virtus Christi, spes sub cruce.

enim, bono animo eſtote: quia ego uici mundam, id eſt, adflictiones, cruces, mortem, adeoq; infernũ, & quiſquis victoriam cupit, in me ſolo eam ferat.

Auferens a proximo ſuo miſericordiam, timorem omnipotentis derelinquit.

Fratres mei infideliter agũt (mecum) ſicut torrens & inundatio fluminum tranſeunt.

Quæ ſunt congelata glacie, ea abſcondit nix.

Tempore, quo caluerint, interibunt, & in calore ſuo conſumentur de loco ſuo.

Declinabunt a ſemitis greſſuum ſuorum, aſcendent in inuium & peribunt.

DIVERSA LECTIO.

Pro eo quod nos habemus, miſericordiam, Hebræus legit, חסד *quod proprie ſignificat beneſi-*

cium, liberalitatem, & eleemosynã: & quod apud Hebræũ legitur מקרים מני קרח עליהמו יתעלם שלג duplicitèr exponũt: Alij sic, qui sunt compacta glacie, ea abscondet nix: nam קרח potius glaciem sonat, quàm pruinam: & קרים natiua sua significatione, tenebrescentes, obfuscatos, & translatitie condensatos, aut compactos sonat (aqua enim per se lucida, concreta autẽ, fit tenebrosa, propter densitatem) similiter, & exhorrescentes significat, unde alij interpretantur: qui exhorrescunt pruinam, super eos cadet nix &c.

AVFERENS A PROXIMO SVO &c.

Antea Hiob grauitatem iræ Dei proposuit, nunc duriciam & immisericordiã amicorum suorum reprehensurus, ac falsam eorum de adflictionibus sententiã declaraturus à רנומא exorditur, dicens: Qui infirmum, in proximũ, immitis, durus, & illiberalis est, timorem Domini non habet, hoc est, amici mei in tanta adflictione, nec opibus, nec consilio, nec consolatione me iuuant, quando igitur nulla pietate in me affecti sint, uiri boni, & Deum timentes, iudicari non poterunt: & cũ me ueluti cõtemptissimũ quenq; & impiissimum præ se contemnentes, naso suspendãt, iudiciũ Dei non effugient: eãdem enim mensura, qua nunc mihi metiuntur, remetiẽtur eis, & Deus &

mine

mines: nam quemadmodum torrens, aut impetuosum flumen, nullo adfectu, nulla cura, multo fragore, horridisq; fremitibus, uicina loca præterlabitur: ita impij hypocritæ, si quando adflictum uiderint, tum mox multa increpatione, multa exprobratione insultant, & peßima quæq; de ipso uel à cunis repetentes, si nõ traducunt, certe suspicantur: nunq; aunt, placuit mihi institutum tuũ, semper ab adolescentia perdite uixisti: adultus uidebaris honestus, sed nunc ex adflictione, licet tua flagitia æstimare: nisi enim pleraq; impia designaßes, tanta non patereris. Est autẽ hoc impietatis ingeniũ, quod Domino conniuente, cõniueat & ipsa ad flagitia: interim & collaudet opibus & cõsilio iuuet, Domino uero adfligente, adfligit & ipsa, nunc insultãdo, nunc exprobrãdo: cõtra pietatis natura est, tantisper arguere, reprehẽdere, & instare, βύκαί ρως ἀκαί ρως dũ Dominus cõniueat, et resipiscentiæ tẽpus largiatur, nã & hac ratione, tolerantißime fert malos, ut interim liceat eos, doctrina, exhortatiõe, ac increpatiõe, ad resipiscentiã inuitare, adfligente aũt Domino, nõ iã increpat, sed cõsolatur: non præterita delicta exprobrat, nõ culpando insultat, sed opibus, auxilio, aut consilio iuuat, cõgemiscitq;: & breuiter, impij quum corrigendũ esset, cõniuent, & corrident, dum cõniuendũ & consolandũ

Impietatis hypocriticæ ingenium.

Pietas arguit cõniuente Domino, & cõsolatur iudicãte Domino.

esset, culpant: & ut iustam denegandi auxilij causam habeant, priora delicta exprobrant: pij uero docent, ubi docendum est: arguunt, ubi arguendum est. Ad hanc amussim, exige nunc amicorum Hiobis ingenium, ante enim dum sereniore fortunæ ultu respiciebatur, non erat apud illos, aut laudatior, aut sanctior: solus Hiob omnium, ne dicam amicorum tantum, ore celebrabatur, nunc uero, quum adfligitur, austeriori Dei flagello percussus, nemo apud illos, magis impius est, nemo grauiora scelera commisit: proinde adcommodatissime, eos communi quadam sententia perstringit. Qui aufert misericordiam à proximo suo &c. id est, qui non benefacit proximo, nec timet Deum, nec in eum credit: benefacimus proximo, si errantem in uiam reduxerimus doctrina, admonitione, increpatione, adeoq; insultu: benefacimus item, si adflictum consolemur, non insultando, sed iuuando. Rursum male facimus, si cum errante, colludamus, & post adflicto insultemus, id quod λοιδορίαν πόνων à caritatis ratione abest. Iam, qui à charitate proximi abfuerit, nec timet, nec habet Deum: siquidem, Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet: & qui non diligit fratrem, quem uidet, Deum quem non uidet, quomodo potest diligere?

Charitas proximi et timor Dei respondent.

QVAE

QVAE SVNT CONGELATA GLACIE &c. Iuxta duplicem lectionem, duplex est & sententia, nam si legeris: qui timet pruinam, cadet super eum nix. Prouerbialis figura est (ut aliàs dici solet: Incidit in Scyllã, qui uult uitare Charybdim) qua Hiob admonet amicos iudicij diuini, super eos uenturi, quasi diceret: qui paucis parcit, quo adfluctum fratrem iuuare posset, multis priuabitur: & qui non ministrat carnalia, quomodo poterit spiritualium particeps fieri? Obstruens, inquit Solomon, aurem, pauperum clamori, clamabit ipse uicissim, & non exaudietur: & Christus: Estote misericordes, ut & pater uester cœlestis misericors est. Item alibi: Facite uobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula. Nam qui egentem iuuat, non egentẽ, sed Dominum in egente, iuuat: ut qui in sinum pauperis, eleemosynam, hoc est, opes, beneficium, consilium, & id genus recondit, in cœlum reponit: ac, quod maximum est, qui, ait Christus, propter nomen meum (id quod non solum persequutionis tyrannide, sed etiã eleemosyna in fratres fit) relinquit domos, aut agros, centuplum adcipiet, & uitæ æternæ sortietur hæreditatem, ut Psalm. canit: Dispersit dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculũ seculi.

Iacturam madorem facit, qui negat pauperi modicũ.

Impius ã sua ipsius iniuria opprimetur, Prouerb. 10.

Itaq; qui timuerit pruinam, paruum admodum fami-
liaris, propter fratrem, dispendium, obruetur nive,
æternæ uitæ dispendio, & quod habet auferetur ei
eo. Quid autem insanius, quàm euanido lucro, æter-
num amittere? Est igitur sententia, nunc uos o ami-
ci, insultatis, timentes forte, ne opibus uestris me-
uare cogamini, qui uero timet suo compendio pro-
pter fratrem, æterno priuabitur, & quanquam nun-
uideamini belle ualere, ueniet tamen tempus, quan-
super uos exarserit ira Domini, & iudicium eius in-
caluerit, tunc consumemini, in iudicij ardore, nul-
lam uspiam spem habentes, in Deum impij, nec ul-
proximorum auxilium sentientes, in proximos dur-
& immisericordes. In summa, qua mensura nunc m
timini, ea metientur uobis alij. Quod si legeris qu
sunt congelata glacie &c. aliam habent sententiam
minatur enim Hiob, amicis suis, futurum Domini
dicium, monens pulcherrima similitudine, ductu
glacie, niue tecta, ne præsenti fœlicitate confidant
& præ se fratrem contemnant, nam etiamsi satisf
ma & stabilia, nunc omnia uideantur, consyderan
dum tamen est, quid serus uesper uehat: quemadm
dum enim asperum hyemis frigus, aquam compin
git, & in duram glaciem contrahit, dein glacies n
ue contecta, firmissima redditur, uta ut etiam pla
fr

ſtra ingentibus oneribus onuſta, quaſi ſolida terra, ferat, at quũ Sol incaluerit, mox duriſſima glacies, in mobilem & fluidam aquam, unde concreta erat, reſoluitur: ita impij, præſenti fœlicitate ſperant, & confidunt, at quum incaluerit Sol, iudicij diuini ignis, & uehementia, nullo loco ſatis tuti, ac firmi conſtant: peſſum eunt, errabundi uagantur, & ſpe & auxilio deſtituti, euaneſcunt, & conſumuntur. Sic perierunt Pharao, Nebucadnezar, Sanneherib, ut eſt in Pſalm. Vidi impium exaltatum ut cedri in Libano, tranſiui, adſpexi, & ecce non erat. Sic & Hiob ait: Iam amici mei, nondum iudicio diuino ob oculos poſito, pulchre ualent, & ſibi conſtare uidentur: at quum incaluerint, id eſt, iudicio Dei comprehenſi fuerint, conſumentur ueluti cæra à facie ignis, & glacies à calore ſolis.

Nemo miſerior eſt impio, in die iudicij.

Adſpiciunt (amici mei) ſemitas Thema, itinera Seba obſeruant.

Confundentur quum ſecuri fuerint, & cum uenerint ad ea, erubeſcent.

ADSPICIVNT SEMITAS. Thema unus ex duodecim principibus Iſmahel, de quibus Gen. 25.

& habitauit ad Austrũ in Arabia, unde ea regio Thema dicta. Scheba uero filius Reĩma filij Chus, filij Cham, Gen. 10. à quo Arabia fœlix, Sabæa dicitur: ex Thema autem & Scheba, id est, Arabia irruerunt hostes Hiobis (ut supra Capite primo) & boues ac asinas eius abegerunt. Itaq; Hiob, de falsis amicorum calumnijs queritur, quod adspiciant ad itinera Thema, & uias Scheba obseruent, hoc est, quod pronuncient Arabes, iuste Hiobem suis armentis spoliasse, quasi diceret, uide iniquissimum amicorum meorum iudicium, condemnantes me insontem, causam Arabum iustificant, ac pronunciant, me iuste afflictum, & illos iuste adfluxisse, quando uideant à parte mea, iratum Deum, & ab hostium parte fauentem, & auxiliantem, huc enim omnes ingenij sui neruos, intendunt, ut me calumnientur, & hostes impios, à culpa uindicent, hoccine est candidi animi, & amici pectoris, tantáne libido est, insontem condemnare, & sontes absoluere? sed utcunque, uel maxime aduersariorũ causam iustam pronuncient, scio tamen eos in sententia, quam in hac causa non æqua lance tulerunt, aberrasse, & tum potissimum confundendos, cum iam se uicisse existimauerint, & ἐπινίκιον iudicij sui celebrauerint. Nã impietas, multitudine fœliciter agentiũ, & euentu prospero offensa,

offensa, Polypi mentem assumit, sententiam suam ac decretum, ad multitudinis ingenium, euentusq; rationem adcõmodans: pietas uero è solo Verbo pendet, & è Verbo, contra omnem multitudinem, contra omnes euentus, sua iudicia comparat: iam quum euentus uarij & caduci sint, & multitudinis ingenio, nihil aut instabilius, aut uanius: Verbo autem Domini, nihil firmius aut potentius, etiamsi interim diuersum aliquandiu adciderit: proinde impietatis iudicium, à multitudine & rerum fœlicium euentu comparatum, rectißima pœna sequitur. CONFVSIO ET ERVBESCENTIA: pietatis uero sententiam, ex Verbo immortali collectam, merito sequitur immortalitas et firmitudo, ut Paulus ait, Spes nõ pudefacit. Vnde maxima pars populi sub Noha re sipiscentiæ Verbum prædicante, & arcam diluuij proœmium fabricante, non è uerbo, sed è fœlici rerum euentu, ac multitudine persequentium, & irridentium Noha sententiam petens, confusa est, etiam dum maxime secura uidebatur. Qui sub Pharaone, Iudæos adfligente, erant, ex euentu regis fœlici, & aduersa Iudæorum fortuna, sententiam comparantes, subito in mari perierunt, non tam pudore, quàm morte adfecti. Quid dicam de Prophetarũ tempore? futuram Hierusalem deuastationem, quum flo-

Iudicium humanæ rationis offensæ infirmitate.

rentißima & munitißima erat, denũciantibus? nam maxima Iudæorum pars, qui tunc iudicia ſua, nõ ex Verbo Prophetarum, ſed è fortalicio urbis, è fœlici impiorũ ſtatu, ex infœlici Prophetarum cõditione, collegerant, uiſte aduentu Nebucadnezar inopinantes, confuſi ſunt: ita & omnes impij unà cum amicis Hiob, ex fœlici rerum euentu, & multitudine populi, non ex ipſa ueritatis cauſſa, aut Verbo Dei, ſententiã ſuam cõparantes, conſtare perpetuo nõ poſſunt, ſed oſcitãtes CONFVNDVNTVR

Nunc ueniſtis huc, & uidentes calamitatem, timetis.

Nũquid dixi, adferte mihi (munera) & de ſubſtantia ueſtra donate mihi?

Liberate me de manu adfligentis, & de manu tyrannorum redimite me.

DIVERSA LECTIO.

Quod Hebræis eſt תיראו Græcus habet, φοβήθητε in imperatiuo, timete, q. d. in mea adflictione diſcite, quid uos commeriti ſitis, & quantum uos ſup-

uos ſuppliciũ maneat: ſi enim hoc in uiridi contingit, in arido quid fiet? & ſi iuſtus in terra perſoluit, impius & peccator ubi manebunt?

NVNC VENISTIS, &c.

Apoſtrophe ad amicos, quid eſt, inquit, quod huc cõueneritis? an ad conſolandum? ſed uelut impium me calumniamini: an ut conſilio aut opibus, miſero ſuccurratis? Sed ecce, ut iuſtam habeatis auxilij denegandi cauſſam, priores me arguitis: & quum antea nobis omnia, prout uera amicitiæ lex poſtulat, communia erant, nunc, poſtquàm iudiciũ Domini ſentiam, timetis opibus ueſtris, ne forte in mei auxilium, à uobis aliquid poſtulem, deſinite quæſo timere, non eſt, quod ueſtram opem implorem, an unquam de ſubſtantia, de diuitijs ueſtris quicquam emendicatus ſum? an unquam auxilium ueſtrum imploraui, ut me de manibus aduerſariorũ et tyrãnorũ liberaretis? Porrò, ut in amicis Hiob, affabre impietatis, in expẽdendis aut retinendis opibus, ita in ipſo Hiob, deſperatiõis ingeniũ deſcribitur: nã impietas in egentes parciſſima & tenaciſſima eſt, in opulẽtos uero prodigaliſſima: ut & Ethnicus conqueritur, Quàm inique, inquiẽs, cõparatũ eſt, ut ij qui minus habẽt, ſemper ditioribus aliquid addũt: Ita amici, liberales fuerãt ĩ Hiob fœlicitatis tẽpore, nũc ĩ egẽtẽ et

Impietas neſcit, ubi ſit dandum.

adflictum, tenaces sunt, adeo nullam μεσότητα ser-
uare potest impietas. Rursum, Hiob desperatiõis spe-
cimen præbet, ubi enim impatiẽtia & desperatio fu-
erit, ibi abominabile fit omne cõsilium & auxilium:
nam, etiamsi affuerint, qui in adflictum, officio fra-
tris defungi, summis uotis exoptent, nihil gratum,
nihil adceptum fecerint, propterea quod impatien-
ti & desperato, omnia perinde fiunt, ac intra se af-
fectus fuerit: quicquid igitur contingat, uel huma-
nitatis uel officij, citius mentis turbam prouocat,
quàm sedat.

Docete me, & ego tacebo, & quod ignorauero, instruite me.

Quare calumniamini sermones rectos? et quis ex uobis arguet eos?

Nonne ad increpandum, uerba concinnatis, & loquimini uerba diffidentiæ?

Verũtamen super pupillum irruitis, et eradicatis proximũ uestrũ.

Sed quia cœpistis, respicite ad me, coram uobis non mentiar.

Respondet

Reſpondete obſecro, nulla iniquitate, ſimiliter & in mea reſponſione, uſq; iuſtitia erit.

Anne eſt in lingua mea iniquitas, an guttur meũ ꝓſonat ſtultitiã.

DOCETE ME ET EGO, &c.

Hoc eſt, deſcendi uobiſcum ò amici, in certamen, non calumniandi, ſed diſputandi: cur igitur conuitijs & calumnijs, non argumentis, cauſſam ueſtram tuemini, tacerem, ſi doctrinam audirem, nunc quum præter calumnias & uirulentias, nihil audiam, quĩ tacere poſſem? & quanquam nihil unquam impium, ad defendendam innocentiam meam, dixerim, uniuerſum tamen hoc ſtudiũ ueſtrũ eſt, ut uerbis arte concinnatis, me calumnieminī, et ad diffidentiã ac deſperationem commoueatis: iam conſiderate, quem inſectemini, proximum ſcilicet ueſtrum, pupillum, id eſt, ab omnibus derelictum (negliguntur enim ferè pupilli) utrunq; à charitate alienum eſt: nam primũ, hoc nomine uobis commendatus eſſe deberem, quod proximus, quando lex dicat: Diligas proximum tuũ ſicut teipſum, deinde, quod pupillus, hoc eſt, contemptus ac neglectus: ſic enim & Chriſtus, Luc. 19. in ieiunio ſuſcipiendus quia abiectus.

homine à latronibus despoliato, ac semimortuo relicto, docet eum nostrum esse proximum, & in nostram curam commendari, qui adflictus, nostra opera egeat. Nam hic consyderandum fuerit, non quia ignotus, non quia aduersarius est, sed quia auxilij egens, & quanti faciat Dominus pupillum ac derelictũ, quantumq; indignetur, si uel calumnijs uel sycophantijs pupillus contristatus fuerit, hoc argumento cõstat, quod uocet se iudicem pupilli, Deut. 12. facit iudicium uiduæ, amat pupillum. &c.

SED COEPISTIS, &c. Id est, quãdo coeperitis mecum pedem conferre, agite, pugnabimus æquo Marte, æquis armis, uera loquor, respondete & uos uera, iusta dissero, respondete & iusta, facessant argutiæ, abeant calumniæ: nunquam egocẽ mittam, ut in hac tuendæ innocentiæ meæ caussa, à uero scopo aberrauero. Sed hæc intelligas de sermone, quo Hiob innocentiam suam, aduersus amicorum blasphemias tuetur: cæterum, quum de grauitate iudicij diuini, sermonem instituerit, ex adfectu quidem animi sui loquitur, sed in Deũ impie: an uero Hiob, ideo tam mordicus, innocẽtiam suam defendit, quod tanta gloriæ suæ cupiditate ardeat, quemadmodum homines impij, ut famã seruent, etiam usq; ad mortem interim digladientur? absit, nam Hiobis caussa, pro

ſa, pro innocentia ſua, aduerſus amicos, non gloriæ humanæ libido eſt, ſed confeßio Euangelij & commendatio ſanctitatis eius: Euangelij enim Verbum, fide adceptum, liberat à peccatis, ſanctificat & purificat: igitur crux, fide ſanctificato contingens, nõ iam maledicta et merita, ut in lege, manet, ſed per fidem benedicta & immerita fit. Itaque, ſi Hiob in amicorum ſententiam ceßiſſet, Euangelium abnegaſſet, & crucem fide ſanctam, rurſum maledictam pronuntiaſſet, quod, quãm impium & blaſphemum fuerit, quotusquiſq; eſt, qui non intelligat? Neque mireris, quod inhumanius fortè, amicos tractet, q̃ alióqui charitas ferat, fidei enim cauſſa agitur, in qua hominum opinioni, aut amicitiæ cedere, nõ tam charitas eſt, quàm in Deum impietas.

Crux benedicitur Verbo Euangelij

Nam euangelion abnegatur, ſi negantur ea, quæ ad illud pertinent.

FINIS CAP. VI.

CAP. VII.

NOnne, militia homini eſt ſuper terram, et ſicut dies mercenarij, dies eius?

Sicut ſeruus deſiderat umbram,

& mercenarius expectat premium operis sui,

Ita adprehendi (uel expectaui ad requiem) mihi mẽses, (sed) frustra, adeocꝫ noctibus, dolor mihi incumbit.

Dormiturus dicere soleo, quando surgam, & metior uesperum: propterea quod replear abominationibus, usꝫ ad crepusculum.

Induta est caro mea, uerme et puluere, pellis mea diriguit, & detestabilis facta est.

Dies mei abierũt uelociores nauicula telæ, & consumpti sunt, nulla mora,

NONNE MILITIA, &c. *In priori Capite Hiob amicos suos, duriciæ & immisericordiæ argut, suam interim innocentiam, testimonio Dei comprobatam, adserens: nunc hoc capite, grauissimam infernalis*

ſernalis ignis moleſtiam, explanat, adeoq́, uelut ob oculos ponit, animum, horrendo Dei iudicio, & æterna damnatione, adfectum: atq; hæc omnia ſpiritus, hac cauſſa ſcripturis mandauit, ut & noſtram, non dico infirmitatem, hoc enim uocabulum minus eſt, quàm ut adſequi naturæ noſtræ ſordes poßit, ſed prorſus ὑυθενίαν agnoſcere, & Deum timere diſcamus, ſumus enim per Deum PATREM, robore & confidentia, Leones, cuius exemplum eſt Hiob ante iudicium: ſed Deo, PATREM occultante, & furorem ſuum obijciente, nihil timidius, aut deſperatius homine inueniri poteſt, cuius rei ſimiliter Hiob, iam in iudicio poſitus ſpectaculum præbet: Nonne, inquit, uita, militia homini eſt ſuper terra? hoc eſt, longe alia conditione, cum derelicto à Deo, qualis ego ſum, agitur, quàm aliâs in communi hominum uita, fieri ſolet, nam perinde, ut milites quanquam diu, & pericula, & labores Martis ἀλλο πρόσαλλα in militia ſuſtinuerint, tandem tamẽ, iam ueterani facti, exautorantur, ac miſsionem impetrant: & mercenarij æſtum quidem, totius diei ferunt, ſed optatum præmium, & laboris requiem tandem conſequuntur: ita communis hominũ uita, quanquam periculis multis, & uarijs diſcriminibus, expoſita ſit, adſequitur tamen requiem à laboribus, uel

Iudicij Domini grauitas.

Desperatione nihil grauius

morte. At iudicatus à Domino, & in medios ignes, quales Hiob sustinet, coniectus, multo grauiora, quàm uel milites, uel mercenarij, pericula patitur. Neq; interim uspiam, laborum finem aut Sabbathum uidet, in iudicio enim Domini, nec tam grauat adflictionis dolor, quàm quod iudicati nullas adflictionum ferias, uident. Porrò calamitates & discrimina, communis hominum uitæ, non possent ferè magis proprie explicari, quàm militia mercenarij, & serui nomimibus: quid enim est militia, nisi periculorum, adeoque mortis, officina? nihil in ea tutum, undique circunstrepunt iacula & tormentorum tonitrua: & dum hostem uideris, parum abest, quin mortem ipsam uideas: breuiter, qui militat, omnibus malis obiectus est, hanc solam spem, & ueluti hiantem expectationem habens, ut hostem uincat, & uictoria ac pace tandem fruatur. Et mercenarius, totos dies, totos annos, esurit, sitit, friget, alget, sudat, fatigatur, & nihil non molestiarum perfert, sola spe sustentatus, ut præmium tandem optatum contingat, cuius dulcedine & desyderio, grauissima quæq; sustinet. Præterea, seruus, aut emptitius, aut captiuus, ut maxime, toto seruitutis tempore, ingenti labore, & tyrannide pressus sit, contingit tamen ei,

Vita hominis militia est, & tota plena malis adflictionibus.

uel

uel tandē, umbra deſyderata & laboris refocillatio, aut manumiſsio: ita uita humana, undique periculis, & tentationibus expoſita eſt, ut miles: maximis moleſtijs obruta, ut mercenarius: intolerabili tyrannide preſſa, ut ſeruus: interim tamen ſuam habet recreationem, & ſi adflictiones non prius, tamen uel morte finiuntur. Huc accedit, quod Græcus pro militia πειρατήριον, quod latine tentationis officinam ſignificat, eſt enim uita hominis, grauiſsimis tentationibus expoſita: à dextra tentanur diuitijs, honore, potentia, ſanitate: à ſiniſtra, infirmitate, exilio, peccatis, morte, adeoq; ipſo inferno. Quomodo igitur homo, tot iaculis undique petitus, non interim uulneraretur: non mirum eſt, quod pauciſsimi in fide conſtent, & uſq; ad finem perdurent: hoc magis mirum eſt, quod non omnes pereant, tanta eſt tentationū magnitudo. Ab hac re, non ita multum abludit, Hebræum hominis nomē, quod hoc loco ponitur: nam hebræi præterq̄ quod hominem אָדָם nominant: quod ſi interpreteris, ſonat adflictū, infirmatū, ac deſperatū, ut agnoſcas hominē, nō ſolū conditione, ſed & nomenclatura, calamitoſum eſſe. Iam ut maxime calamitoſus fuerit, eſt tamē tempus, quo rude donatur, ut ab ærumnis liber fiat.

Homo à nomēclatura miſer.

Infernus est desperatio auxilij.

At longe diuersum adcidit, derelicto à Domino, & condemnationi adiudicato, huic enim omnia conclamata, & desperata uidentur, nullum uspiam in adflictione asylum, aut quietem habet, quocunq; diuerterit, præsentem uidet carnificem, nam Dominum aduersarium habet, omnia implentem, ut Psalm. canit: Quo ibo à spiritu tuo, aut quo à facie tua fugiã? Si ascendero in cœlum, tu illic es, si descendero ad infernum, ades &c. Porrò, hoste, & eodem implacabili, ob oculos continenter uersante, quæ posset esse spes, quod refugium: atque adeo, hac miseria, nulla maior excogitari potest. Hic demum, uerus inferni ignis est, in quem Hiob coniectus, conqueritur, longe aliter sibi euenire, atq; pro communi hominũ more soleat, se enim totos etiamnum menses, pro more militum ueteranorum mercenarij, aut serui expectasse, uel tandem, laboris & adflictionis exautoramenta: sed quô longius expectet, eò grauius, furor Domini incumbat, ut nec noctes, quieti hominum datas, liceat securas, & à molestijs liberas, agere: atqui hoc uerum damnatorum iudicium est, quod eis optata nõ contingant, & pudefiant in sua expectatione, Esaie 59. Hiere. 8. Expectauimus pacẽ & nõ erat bonũ &c.

DORMITVRVS &c. Descriptio desperationis, quæ legitimum impietatis suppliciũ est, & sæpe in lege

in lege repetitum, Deut. 28. *Erit uita tua, quasi pendens ante te: timebis nocte & die, & non credes uitæ tuæ: mane dices, quis mihi dabit uesperum? & uespere, quis mihi dabit mane?* Dominus enim *solus est, per Verbum suum, spes, fiducia, fortitudo, & audacia: illo igitur sese, unà cum Verbo suo subducente, quid remanet, nisi timor, impotentia, & desperatio? Nam & tunc terret sonitus folij uolantis, ut est Esaiæ. 57. Impij quasi mare feruens, quod quiescere non potest, cuius fluctus redundant in conculcationem & lutum: Non est pax impijs, dicit Dominus. Iam quanquam desperatio impietatis pœna sit, adficiuntur tamen ea, etiamnum pij, inter quos Hiob, nõ postremus est: Domino sic uolente, ut solus uerax sit, omnis autem homo mendax.*

Desperatio suppliciũ impietatis.

PROPTEREA QVOD REPLEAR.

Hoc est, omnibus abominabilis factus sum: nam qui coram Domino *se abominationẽ esse sentit, is existimat se etiam omnibus creaturis, abominationem esse, propterea quod uniuersæ creaturæ, ad habitum, & faciem* Domini *sui iudicantis, & abominantis, se cõparent, ac totæ ex ipsius uultu pendeant. Quid aũt miserius est, quàm omnium ludibrio, risui, & abominationi expositum esse: time igitur* Dominum.

INDVTA EST CARO MEA &c.

dfectus dam nati.

Ratio, quare abominabilis omnibus factus sim, quo niam non est in toto corpore, uel mica salutis: cari uermibus, è putrefactione natis, scatet, ac præ sor diū situ & squalore fœtet, cutis arida ossibus uix ca amnum pendet: adeoq; omnia membra mea, ab u Dei facta sunt pellucida. Quondam ter fortunatu omnibus rebus abundans uiuebam: nunc in inferm positus, priores dies, uix umbram reputo, & uide tur uelociores textorio instrumento (quod nauicula uocant) aufugisse. Describitur autem his uerbis, a fectus, iudicio æterno damnati, cui præ doloris pre sentis grauitate, omnis prius actæ uitæ, longitudo, uix momentum adparet, ideo sequitur

Memêto, quod uentus uita mea sit, nec conuertetur oculus meus, ut uideat bonum (uitam).

Non intuebitur me oculus uide tis, oculi tui in me, sed ego non fe re possum.

Consumitur nubes, & abit, sic descendens ad infernum, non ascendet.

non

Non reuertetur ultra ad domũ ſuam, neq; occupabit amplius locum ſuum.

MEMENTO &c.

Verba impatientiæ & deſperationis pleniſſima, quid eſt, inquit, o Deus Phalaride crudelior, quod me tam horrende adfligas, an neſcis, uitam meam ueluti uentum aut uaporem eſſe: ut etiam Iacobi quarto dicitur: Quæ eſt uita ueſtra? uapor eſt, qui ad exiguum tempus adparet, & deinde euaneſcit: ut enim uentus, non conſtat, ſed uelociſſime abit, & uapor, uel leuiſſima aura diſſipatur, ita hominis uita, in iudicio Dei, nulla ratione conſtare poteſt, ſed mox in mortẽ æternam euaneſcit. Vnde & hoc loco, Hiob ait: oculum ſuum, nunquam uitam uiſurum, nec porrò ab ullo uiuentium, ſe adſpectum iri, quando in inferno nulla ſit redemptio: nam qui iudicio Dei, ut Hiob, in infernum coniectus eſt, nihil ſalutis, nihil redemptionis, nec ſentit nec uidet: quo cunq; ſe uerterit, mors ſempiterna ob oculos poſita eſt.

Impatientiæ ſignum, mortis optio.

Iudicium Domini tale.

OCVLI TVI IN ME &c. Id eſt, Tanta grauitate iudicium tuum in me directum eſt, ut prorſum nullæ ad ferendum uires ſuppetant, nam

condemnatis, grauior pœna, uultu Dei præsente abscidere non potest, secunda Thessal. primo: Inobedientes pœnam luent, interitum æternum à FACIE DOMINI, & à gloria fortitudinis illius: uidere enim continenter ob oculos tyrannum, carnificem, & hostem, subinde pœnas ingeminantē, qualis Deus condemnatis est, quem non possis effugere, & qui extreme odias, superat omnem corporalem dolorē.

CONSVMITVR NVBES &c.

Pulchra similitudo, ut nubes transit, euanescit & non reuertitur: sic, qui in infernum descendit, euanescit, nunquam illinc reuertens: reuocare enim gradus ab inferno, superasq; euadere ad auras, hoc opus, hic labor &c. Sed quî conuenit iste locus, cum alio, qui est. 1. Samuel. 2. Dominus deducit ad inferos, & reducit, bene, nam in inferno nulla est redemptio sensu desperationis, proprijs uiribus aut iustitijs: sed copiosa est redemptio, etiam in inferno, misericordia, & reductione Domini. Iam infernum nomine, simplicissime intelligenda est perditio, aut condemnatio: & ad infernum descendere, nihil aliud est, quàm perire, aut pessum ire, quod nostra uernacula lingua proprie explicamus, zu grund geen. Est enim fundus uniuscuiusq; rei infimum,

Infernus quid & descendere ad infernū.

fundus

aut infernũ. Sic ſimpliciter admodũ Iacob ait, Gen. 37. Deſcendam ad filium meum lugens, ad infernũ, id eſt, lugens moriar: ſimiliter. Num. 16. Deſcenderunt uiui in infernũ, hoc eſt, ſubitanea morte perierunt. Sic Ezech. 32. Tyranni deſcendũt ad infernum, id eſt, pereunt. Siue igitur perditionem, mortem, ſiue infernum adpellaueris, idem dixeris. Porrò mortis ſeu inferni, ea conditio eſt, ut natura ſua quoſcunq; comprehenderit, tantiſper teneat, nec dimittat, dum Chriſtus filius Dei, morte ad infernum deſcenderit, hoc eſt, perierit: per hunc enim deuicta morte, & inferno, liberantur quotquot fide renouati ſunt: proinde, ſi reſpexeris inferni naturam ſine Chriſto, & æſtimaueris eum, iuxta ingenũ condemnatorum, & deſperationem impiorum, nulla in eo redemptio eſt, illis enim, nulla uſpiam euaſionis uia patet: quod ſi uero ad Chriſtum, qui eſt Dei miſericordia & potentia, retuleris, multa eſt in inferno redẽptio, ut planè uerum ſit, quod Chriſtus in Euangelio ait: Apud homines impoßibile, apud Deũ omnia poßibilia ſunt: nam & Hiob, & Dauid & Hizkia, ac plerique omnes ſancti, ex inferno redẽpti ſunt: neque hic ſermo eſt, de ſententia condemnationis definita, & æterno igne, impijs in uniuerſali die iudicij reuelãdo, è quo nullus unquam liberabitur, clau

Per fidem liberantur pij ex inferno, iudicij Domini.

detur enim tunc ianua ſponſi, & dicetur his, qui à dextris erunt: uenite benedicti patris: & his qui à ſiniſtris, diſcedite maledicti, in ignē æternū, qui paratus eſt diabolo, & angelis eius: ſed de ſententia Domini, qua per inferni ignes probat electos tentās, et qua ſuam gloriam, præ hominum uanitate declarat.

Quapropter, ego non prohibebo os meum, loquar in tribulatione ſpiritus mei, & meditabor amaritudinem animæ meæ.

Nunquid mare ego, aut cetus, quod ponas mihi cuſtodiam?

Quod ſi dixeram, conſolabitur me lectus meus, & alleuiabit me in meditatione mea, cubile meum.

Tunc terrebas me ſomniis, & uiſionibus obſtupefaciebas me,

Vt eligeret ſuſpendium anima mea, mortem omnia oſſa mea.

Abominor uitam (ſeu deſpero) non ultra uiuam, ceſſa a me, quia

uanitas

uanitas dies mei sunt.

QVAPROPTER EGO NON PROHIBEBO. *hoc est, quia uideo & experior, uitam meam uentum esse, nec ex inferno ullum reditum sperare licet, ideo, si non alia consolationis uia datur, quærelis aut murmure, me refocillabo, aut potius uindicabo: aiunt, iuxta referre, siue curras festinus, siue lentus adeas infernum: Proinde, quum mihi nulla uspiam redemptio speranda sit, loquar pro animi mei libidine, conquerar de iniuria, murmurabo aduersus iudicium Dei, quando uideam omnino mecum actum esse. Iam cõsydera tecum, lector in Christo amicissime, quanta sit miseria, non habere aliam consolationem, quàm querulari & murmurare, extrema numerum hæc est desperatio, & deplorata calamitas.*

NVNQVID MARE EGO, &c.

Expostulatio indignabunda, aduersus Deum, & est sententia: an times ô Deus, ne turbam aliquam interrarum excitem, quod me tam diligenter observes, & ueluti mare, undiq; uectibus, ne quo effugiam, cõcludas? nam si ad lectum diuertero ut quiescam, tantum abest, ut inueniam requiem, ut semper plus exterrear: horribilia enim somnia

Iudicatus à Domino, uidetur sibi undique malis esse conclusus.

& uisiones terribiles, usq; adeo me conturbant, u
sæpe decernam, me uitam suspēdio finiturum, quā
do nusquam uel mica spei de uitæ salute affulgeat.
Porrò, mare hostijs cōclusum est, & ueclibus cohi
citum, ut habes infra capite 28. ne impetu suo, te
tum orbem terrarum inundet: similiter martnis ce
tibus & draconibus, sua custodia posita est, ne inf
nis suis moribus & furibundo natatu, conturbent e
mare & terram: sic derelicto à Domino, uidetur f
undiq; obseruari, quum nulla euadendi uia pateat,
quocunq; se receperit, inuenit Dominum, qui adfu
gat, cui inuideat, quem odio habeat: atq; hic rur
sum notabis ignem infernalem esse, odisse Domin
carnificem, & tamē semper eum præ oculis habere.

QVOD SI DIXERAM CONSOLABIT. Somnus, alióqui mortalium quies est, & l
laboribus recreatio, unde & in Euangelio dicitur:
sufficit diei sua malicia, hoc est, interdiu labora, sol
licitudinem nocturnam pone, ut saltē noctu quiescas.
sentienti uero iudicium diuinū, nulla quies, nulla re
creatio, nec in somno quidem, aut lectulo relinqui
tur: omnia etiā quietissima, turbida sunt, propterea
quod uera quies, qui est Dominus noster, ablata est:
sic Psal. 6. Laboraui per singulas noctes, in gemitu
meo, laui lectū meū lachrymis meis, stratū meū riga

VT ELI

VT ELIGERET ANIMA SVSPENDIVM. *Quid impatientius aut desperatius excogitari potest, quàm sibi ipsi optare mortẽ & suspendium? nam, quum impatientia non ferat supplicium Dei, nec desperatio finem eius uideat, non mirum, si ad restim, suspendia, aut mortes uiolentas cogant: miseri enim homines, et extreme infelices, existimãt se uel morte, iudicij grauitatem euasuros, quod tantum abest, ut potius mors, quam sibi conscisc unt, æterni iudicij ianua sit, quò ergo in tanto horrore & desperatione confugiendum? non ad suspendium, nõ ad mortem, sed ad* Dominum: *at non licet ad* Dominum *exosum & inimicum penetrare: quid igitur faciendum? sustinenda est manus* Domini, *donec retrahatur: In silentio, inquit* Propheta, *& expectatione erit fortitudo uestra, et alibi: adhuc uisus procul adparebit in fine, & non mentietur, si moram fecerit, expecta illum, quia ueniens ueniet, & nõ tardabit.*

CESSA A ME, *&c. Quod nos eadem sententia legimus: parce mihi* Domine, *nihil enim sunt dies mei. q. d. Mirandum profecto est, quod me tantopere obserues & adfliges, propterea, quod uanitas, umbræ somniũ, aut si quid inanius est, dies mei sint. Iam, quum tam nullius frugi homo sim, quid non cessas à me? & tollis manum tuam longe omniũ*

grauissimam? ut enim turpe fuerit imperatori in ter-
ris, hominem quempiam uilem, & in miserias extre-
mas abiectum, timere, ac præ formidine, omnes ui-
as obseruare, omnia castella munire, ne quò miser ho-
mo euadat, aut alicubi negocium facessat: præterea,
ridiculum fuerit heroi, in calamitoso homine, & ho-
ste uicto, sua strategemata exhibere: ita uidetur Hio-
bi, maiestatem diuinam, minime omnium decere,
quod miserum & calamitosum hominem, tanta ob-
seruatione custodiat, & in eo sua strategemata ex-
erceat, quum multo honorificentius esset, misero cõ
dolescere, non insultare. His omnibus, spiritus nos
docet, quanta sit iudicij diuini grauitas: & rursum,
quanta hominis inanitas, & οὐδένια: nam iudicium
horribilius est, quàm ut ferri possit grato animo, &
homo uanior est, quàm ut in eo constare possit. Nos
igitur miseri, quis liberabit nos de corpore mortis hu-
ius? Gratias agimus Deo, per Iesum Christum.

Carni uide-
tur indignũ,
quod Deus
contemptis,
magna fa-
ciat.

Quid est homo, quod magnifa
cias eum, & ponas super eum cor
tuum?

Visitas eum mane, subito autẽ
probas illum, quare non recedis a
me, &

me, & non dimittis me, donec deglutiam saliuam meam?

Peccaui, quid faciam tibi o custos hominis? quare facis me aduersarium tuum, ut & mihi ipsi sim onus?

Quare non aufers iniquitatem meã, & tollis impietatẽ meã? sed nunc in puluere dormiam, & si mane quęsieris me, non adero.

DIVERSA LECTIO.

Pro eo quod Hebræus habet נֹצֵר הָאָדָם *Græcus legit,* ὁ ἐπισκόπενος τὸν νοῦν τῶν ἀνθρώπων, *id est, obseruãs, scrutãs, cognoscẽs seu explorans mentẽ hominum, ut aliâs, Deus scrutator cordium dicitur.*

QVID EST HOMO, &c. *Post expostulationem & murmura, sequitur admiratio, seu potius deploratio miseriæ humanæ: quàm calamitosa, inquit, res est homo, tollitur in altum, sed ut altius cadat: magni fit à Domino, sed mox deijcitur. Bene*

Res humanæ miserè uariantur.

quidam dixit tyrannorum magnates, calculis similes esse, qui pro libidine arithmetici, nunc supremum locum occupantes, multam summã, paulo post, apposito digito, aut in infimum locum subducti, minimam significant: sic tyrannus, pro ut uult, nunc illum eleuat, nunc rursum deijcit, nec quisquam maioris autoritatis est, quàm principis animo allubescat. Hoc idem Hiob Domino obijcit, quod pro sua libidine, quempiã magnificet, custodiat, honoret, adeoq; omnibus beneficijs adficiat: mox uero, non expectata uespera, rursus deijciat, supprimat, & conculcet, ut homo planè sit ludus, & morio Dei: & quemadmodum in recitandis tragœdijs, ulißimus quißiam, interim regis personam agit, paulo post, depositis persona, apparet qualis sit: ita in hoc mundo, non alia uidetur uita nostra, quàm tragœdiæ ludus: qui enim nunc rex est, mox inter seruos obambulat, qui quondam diues, nunc pauper uiuit, ut Ecclesiastes 4. de carcere catenisq; : interdum quis ingreditur ad regnum, & alius natus in regno, inopia consumitur. Porrò, hac diuersa humanarum rerum sorte,

Fides & timor discenda in mutatione rerum.

docet Dominus & fidem & timorem: nam si abiectum in altum sustulerit, crede, quod misericordiam faciat ijs, qui diligunt eum, si eleuatum deiecerit, time quoniam fortis zelotes est, &c. Aduersus autẽ

hæc Dei

hæc Dei opera, desperatum cor, citius indignatur, quàm quod ex eis pietatem discat, iniquum putans, eleuatum, tam immaniter deijcere, & conculcare.

QVARE NON RECEDIS &c.

A fremebunda, miseriæ humanæ deploratione, rursus deflectitur ad expostulationem: adumbrantur autem pulchre in Hiobe uarij, & subinde mutabiles, condemnati hominis adfectus: nunc enim conqueritur de iniuria, nunc exclamat, nunc expostulat, nũc indignatur, nunc blasphemat, nunc murmurat: breuiter, nusquam sibi constat, in omne malorum genus ruens. Vnde & Hiob, quum antea de miseria humana, indignanter conquestus esset, nunc rursus ad expostulationem, cum Deo intermissam, relabitur, dicens: quare tam diu me adfligis, ut nec, uel saliuam, citra horrorem deglutire liceat? agnosco te citius carnificem, quàm Deum, an me hominem, non nisi stultum, stolidum, fatuum, fungum, bardum, blennum, aut potius iniustum, impium, iniquum, blasphemum & Dei abnegatorem iudicas, quod non tam ridicule, quàm horribiliter me tractes, & adfligas: quid feci? quid commerui? quid in te tantum potui committere nephas, quod non uel paululum ab adflictione interquiescas.

Blasphemia. PECCAVI. Blasphemia longe omnium impiissima, ait enim: Si propter peccatum meum, tam topere me adfligis, & condemnas, tibi Deo potius imputandum fuerit, quàm mihi: nam quando sis hominum custos, formator & conseruator, cur meliorem me non fecisti? cur à peccatis me non prohibuisti? quum hoc ipsum potueris: iustiora facerem, si iustiorem me condidisses, nunc quando me creaueris, non solum, ut sim tibi molestus, sed & mihi ipsi onus in te creatorem hæc faba cudetur, non in me creaturam. Potes & sic legere.

Blasphemia. PECCAVI. Quid feci tibi o custos hominũ, hoc est, si peccaui, quid ad te? quando meo peccato tibi nihil incõmodare possum, neq; enim ob iniquitatẽ meã, tu è cœlo & maiestate tua deturbaberis, neq; quicq̃ mali tibi, è delicto meo inferetur: proinde, adfligis me nulla necessitate, sed mera libidine et tyrãnide. QVARE NON AVFERS INIQVITATEM. Eadem cũ priori blasphemia. Si, inquit, omnino peccaui, cur non aufers à me peccatum, diceris misericors: cur non & talem te mihi impartis? nam si misericorditer me tractares, non sic te blasphemarem. Iam quum erga me carnificem agas, qui possem tibi aliter obuiare: hostilia intentas, hostilia regero: si me alium habere uolueris, alium formato. Vide, obsecro,

ero, mi frater, quanta blasphemia, ignis infernalis, in desperato homine accensus sit: tu enim, ait Paulus, homo quis es, qui ex aduerso respondes Deo? num dicet figmentum ei qui se finxit, cur me finxisti ad hunc modum? an non habet potestatem figulus luti, ut ex eádem massa, aliud quidem uas fingat in honorem, aliud uero in ignominiam? Sed si huiusmodi blasphemiæ, præ doloris magnitudine, in nobis oriantur, quid faciendum erit? Dauidis exemplo, orandum est, ut habes Psalm. 6. Conuertere Domine, eripe animam meam, saluum me fac, propter misericordiam tuam, quoniam non est in morte qui memor sit tui: in inferno autem quis confitebitur tibi, hoc est: rogo mi Domine, ne diutius me in morte, aut in ferno perdurare sinas, uides enim ipse, in inferno non esse, nisi tui nominis blasphemiam, & in morte, tui oblitionem: quid autem hæc tibi proderunt? eripe itaq; me, ut tui meminero, & laudē tuā adnuntiem.

Oratione uincendum: iudicii Domini.

SED NVNC IN PVLVERE DORMIO.

Conclusio desperationis plena, ecce, inquit, pereo, spes nulla mihi uitæ relicta est, en occido, quod si me porrò quæsieris, nō reperies, perditio enim oculos uersatur, usq; adeo, ut prorsus desperauerim. Sed heus tu, quisquis has blasphemias legeris, noli quæso, præ te sanctum Hiobem, instar amicorum

Hiob humanæ uanitatis exemplū præbuit.

ſuorum, contemnere, qui ob has blaſphemias, eum etiam à principio, iuſte adflictum iudicabant: ſed diſce potius hinc, Dominum deum tuum timere, & hominis uanitatem agnoſcere: qui, quantumuis ſanctus & pius fuerit: iudicium tamen Domini graue, ferre non poteſt. Porrò ultima huius Capitis περικοπή, hactenus in mortuorũ uigilijs lecta eſt, quam ut initio Maiores, non impie celebrarunt, ita poſteriores, ſub Papiſtico regno, impijſſime ueluti ſimia imitati ſunt: nam ut teſtantur aliquibus locis & Auguſtinus & Cyprianus, de mortuo fratre, aut martyre occiſo, conuenerunt fratres in Domino, noctu, ad ſepulchrum martyris uigilantes, & interim mutuis conſolationibus ſe ad pietatem, & martyrium patienter ferendum, exhortantes, iuxta Pauli monita, qui Theſſalonicenſibus ſcribit, ut ſe mutuo cõſolentur ſermonibus, de morte & reſurrectione Chriſti, qua omnes pij unà cum ipſo reſurrecturi ſunt in uitã æternã &c. Vnde conijcere licet patres, hanc pericopen in memorijs defunctorum recitaſſe, qua admonerent præſentes auditores, quantus eſſet mortis horror, quantæ deſperatorum blaſphemiæ, ut poſtea, eô commodius per Euangelion, per Chriſtum Dominum noſtrum, adflictæ conſcientiæ reſtaurarentur. Papiſtæ uero Patrum facta uidentes, & quaſi

Vnde uigiliæ mortuorum.

quasi per manus adceptantes interim non curata eorum uel fide, uel pietate, solum opus imitantur, quanquam hoc tolerabile esset, nisi impia opinione sordidarent: nam Vigiliarũ opus, non faciunt ad præsentium doctrinam & consolationem, sed ad mortuorum auxilium, quasi uero, aut mortui murmure tuarentur, aut Deus aliena opera respiceret, quum unicuiq; iuxta sua, non aliena opera daturus sit. Pulchre uero conuenit, ut hic locus, Vigilijs Papistarum aptatus sit, hic enim non nisi Hiobis blasphemiæ recitantur, & ipsum Vigiliarum opus, pro hypocritarum ratione factum, in Christi sanguinem blasphemum est. Proinde, adcommodate admodum, blasphemia blasphemijs conditur, hoc est, simules habent labra lactucas: quàm enim incommode hæc ad demortuorum auxilia quadrent, agnoscit quisquis è uigilijs illis, sed uerius insomnijs, excitatus fuerit.

CAP. VIII.

REspondens Bildad Suites, dixit,
VSquequo garris talia, & spiritus elatus, sermones oris tui?

ſuorum, contemnere, qui ob has blaſphemias, eum etiam à principio, iuſte adflictum iudicabant: ſed diſce potius hinc, Dominum deum tuum timere, & hominis uanitatem agnoſcere: qui, quantumuis ſanctus & pius fuerit: iudicium tamen Domini graue, ferre non poteſt. Porrò ultima huius Capitis περικοπὴ, hactenus in mortuorũ uigilijs lecta eſt, quam ut initio Maiores, non impie celebrarunt, ita poſteriores, ſub Papiſtico regno, impijſſime ueluti ſimia imitati ſunt: nam ut teſtantur aliquibus locis & Auguſtinus & Cyprianus, de mortuo fratre, aut martyre occiſo, conuenerunt fratres in Domino, noctu, ad ſepulchrum martyris uigilantes, & interim mutuis conſolationibus ſe ad pietatem, & martyrium patienter ferendum, exhortantes, iuxta Pauli monita, qui Theſſalonicenſibus ſcribit, ut ſe mutuo cõſolentur ſermonibus, de morte & reſurrectione Chriſti, qua omnes pij unà cum ipſo reſurrecturi ſunt in uitã æternã &c. Vnde conijcere licet patres, hanc pericopen in memorijs defunctorum recitaſſe, qua admonerent præſentes auditores, quantus eſſet mortis horror, quantæ deſperatorum blaſphemiæ, ut poſtea, eô commodius per Euangelion, per Chriſtum Dominum noſtrum, adflictæ conſcientiæ reſtaurarentur. Papiſtæ uero Patrum facta uidentes, &

Vnde uigiliæ mortuorum.

quaſi

quasi per manus adceptantes interim non curata eo=rum uel fide, uel pietate, solum opus imitantur, quanquam hoc tolerabile esset, nisi impia opinio=ne sordidarent: nam Vigiliarũ opus, non faciunt ad præsentium doctrinam & consolationem, sed ad mor tuorum auxilium, quasi uero, aut mortui murmure tuuarentur, aut Deus aliena opera respiceret, quum unicuiq; iuxta sua, non aliena opera daturus sit. Pulchre uero conuenit, ut hic locus, Vigilijs Papi=starum aptatus sit, hic enim non nisi Hiobis blasphe miæ recitantur, & ipsum Vigiliarum opus, pro hy=pocritarum ratione factum, in Christi sanguinem blasphemum est. Proinde, adcommodate admodum, blasphemia blasphemijs conditur, hoc est, simules hã bent labra lactucas: quàm enim incommode hæc ad demortuorum auxilia quadrent, agnoscit quisquis è uigilijs illis, sed uerius insomnijs, excitatus fuerit.

CAP. VIII.

RESpondens Bildad Suites, dixit,
VSquequo garris talia, & spi=ritus elatus, sermones oris tui?

Nunquid Deus iniquus esset iudicio, nunquid omnipotēs iniquus esset iusticia?

Etiamsi filij tui peccauerint contra ipsum, quod dimiserit eos in manu impietatis suæ.

Tu tamen si requisieris Deum, & omnipotentem rogaueris,

Si purus & rectus fueris, mox euigilabit ad te, & restaurabit tabernaculum iusticiæ tuæ.

Et quod initio erat paruum, postremo multiplicabitur nimis.

Secundus amicus Hiob Bildad Suites, impatientiam Hiobis audiēs, quasi iam certus de communi cū amicis caussa, & ex præsentibus blasphemijs, præteritam adflictionem impietatis pœnam esse coniiciens, conatur Hiobem ad confessionem peccatorum & resipiscentiam reuocare, duobus argumentis: primum ducitur à resipiscentium benedictione, quod patrū auctoritate cōfirmatur. Secundū, à subitanea hypocrita-

rum

vñ maledictione, tacite Hiobem mordens, tanq̃ hypocritã. Sunt autem paræneses ueriſsimæ & piiſsimæ, hoc uno impiæ, quod in Hiobem, citra cauſſam adflictum, male torquentur, ut ſolent mendaces, etiam ueriſsimis pro ſua libidine abuti, & ea aliò torquere.

VSQVEQVO GARRIS TALIA.

Adhuc ne, o Hiob, adcuſas Deum iniuſticiæ, & ponis in cœlum os tuum, nondum fateris, te iuſta peccatorum cauſſa, adfligi, putásne Deum iudicio iniquum, aut iuſticia impium eſſe. Porrò, iudicium eſt, quum punitur ſons: iuſticia, quum abſoluitur inſons: nuſquam autẽ iniuſtus reperietur Deus, nec iudicio puniens ſontem, nec iuſticia abſoluens inſontem, reddit enim, ut iuſtus iudex, unicuiq; iuxta opera ſua: ſi impia fuerint, pœnã: ſi pia, gloriã et uitã æternã: nam & legis & iuſticiæ ratio exigit, ut nullũ malum impunitum, & nullum bonũ ἄμισθον. i. ſine mercede, maneat. Cæterum, hanc legis ſententiã, et iuſticiæ decretũ, Euangelion οἰκονομεῖ. i. diſpenſat, nam per fidem in promiſsionem Dei, quæ eſt IESVS Chriſtus, malum impunitum manet, hoc eſt, peccatum remittitur, & culpa & pœna: per infidelitatem uero, bonum ingloriũ relinquitur. Quicunq;

enim ex operibus legis sunt, ex maledicto sunt, & Israël sectando legem iustitiæ, ad legem iustitiæ non peruenit, quia non ex fide, sed operibus. Atq; hæc est unica nostra gloriatio, quam habemus in Euangelio IESV Christi, quod non iudicabimur iuxta peccata, & opera, sed iuxta fidem & infidelitatem: Qui crediderit, ait Christus, non condemnatur: qui uero non crediderit, iam iudicatus est. Et Rom. 8. Nihil est condemnationis (licet multum sit peccatorum) his, qui insiti sunt Christo IESV. Huc adludit Ezech. 18. Quum auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem, morietur in eis: in iustitia, quã operatus est, morietur: & quũ auerterit se impius ab impietate sua, quam operatus est, & fecerit iudiciũ & iustitiam, uita uiuet, & non morietur: omniũ iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor, ait Dominus &c. Vnde qui Euangelij Dei gloriam, non intelligunt, & zelo legis (quæ mala punit, non remittit nec obliuiscitur, bona uero honorat) imprudẽter feruntur, dicunt: nõ est æqua uia Domini, quod scilicet maliciæ resipiscentis, & bonitatis in impietatem relabentis obliuiscatur, quando iuxta legis decretum, malum sit puniendum, et bonũ honorandũ. Sed audiunt rursus: nolo mortem impij, dicit Dominus

Iuxta fidẽ aut infidelitatẽ iudicabimur.

nus Deus: Reuertimini & uiuite, id est, credite, et omnia peccata oblitioni tradentur.

ETIAM SI FILII TVI PECCAVERINT. Adhortatio ad resipiscentiam: filij tui, inquit, perierunt, uulla spes salutis eorum relicta est: iusta enim caussa, ob grande forsitan scelus mortui sunt, tibi uero spes resipiscētiæ relicta est: neq; enim pater iniquitatem filij portabit: age itaque, require Deum, agnosce afflictiones tuas iustas esse: noli Deū iniusticia arguere, sed potius precare omnipotentem, misericors est, ignoscet tibi: si enim purus & rectus fueris, hoc est, si resipiscas, euigilabit Dominus ad te, & restaurabit tabernacula tua, pro iusticiæ tuæ merito: insuper, tanta benedictione, domū tuam uisitabit, ut quod initio paruum fuerit, post abundantissime multiplicetur. Eandem habes benedictionem Deut. 28. Si audieris uocem Domini Dei tui, benedictus eris in ciuitate, benedictionem effundam super cellaria tua, Psal. 127. Vxor tua sicut uitis abundās, in lateribus domus tuæ, filij tui sicut nouellæ oliuarum, &c. Prouerb. 10. Benedictio Domini super caput iusti. Sed quid hæc recensentur, quum tota scriptura promittat Verbum Domini, audienti benedictiones? Porrò, ut hæc adhortatio, ad resipiscen- Ezech. 18.

tiam iusta est, ita non probat, Hiobem immio propter peccatorum merita, adflictum esse.

Nam obsecro, interroga generationem priorem, & para te ad inuestigandum patres eorum.

Nos enim hesterni sumus, & rerum ignari, quandoquidem umbra dies nostri super terram sunt.

Nonne ipsi docebunt te? dicent tibi (ueritatem) & a corde eorum egredientur sermones (prudentes)

INTERROGA GENERATIONEM.

Quod dixerat, iustos benedici, patrum autoritate confirmat, quasi diceret: sordent forte tibi iuniorum testimonia, maiori ueneratione patrũ canitiem suspiciens: quære igitur, maiores interroga patres, qui multo usu & experientia, sapientiam collegerũt: ecce ij docebũt, me uera loqui, & adflictionem tuã, tibi iuste contigisse.

NOS HESTERNI SVMVS. &c.

Prudentia

Prudentia multo usu & experientia constat: hinc seniores iuuenibus prudentiores sunt, iuuenes enim hesterni sunt, id est, nuper nati, nondum prudentiam annis collectam, possidentes: pulchre autem, breuitatem uitæ nostræ, per hesternum & umbram delineat, nam nihil nobis propinquius, ex præteritis diebus adiacet, quàm hesternus dies: ita ortus noster, etiam si ante quinquaginta annos fuerit, uidetur tamẽ nobis hesternus, ac nuperrime factus: Præterea, quid citius transit umbra? Sic uita nostra, ut ortum habet nuperrimum, ita finem habet celerrimum, adeoq; probe quidam dixit: homo bulla est, quæ in superficie aquarum subito orta, mox interit. Iam quum breuissima sit uita nostra, prudentia rerum, è senioribus & maioribus discenda est, sancta enim & ueneranda est senum autoritas, unde & Leuit. decimo nono, præcipitur: coram cano capite consurge, honora personam senis, & time Dominum Deum tuum, hoc est, Dominus in senioribus timendus & uenerandus est. Sed ne quis existimet, senioribus in omnibus rebus, etiam diuinis, ideo credendum esse, quod autoritas eorum, sacrosancta habenda sit, Htob infra capite 12. hunc locum diluit, dicens: in maioribus (iuxta amicorum meorum opinionem) est sapientia, & in longæuis

Prudentia cõparatur annis.

Homo bulla.

Senes uenerãdi, ob prudentiam.

intelligentia: at ego dico, apud Dominum eſt ſapien
tia, fortitudo, & intelligentia, hoc eſt, fateor me
omnibus hominibus, audiẽdos & uenerãdos eſſe ma
iores, ſed ita, ut Dominũ in ipſis agnoſcamus: quod
ſi in ipſis, Dominũ aut Verbũ eius non inuenerimus,
ſenectus & canicies nõ perſuadeant: non enim pro
pter canos, ſed propter Dominum ipſos audimus &
ueneramur, Sapien. 4. Senectus uenerabilis eſt, nõ
diuturna, nec annorum numero computata, nam ca
ni hominis, ſunt prudentia eius, & ætas ſenectutis,
uita immaculata.

Nunquid uireſcet ſcirpus, ſine luto humido, aut creſcet pratum ſine aqua?

Alioqui, dum adhuc in floreſcu erit, priuſquam ſuccidatur & fœnum fiat, areſcit.

Sic ſunt ſemitæ omnium obliui/ſcentium Dei, & expectatio hypocritæ perit,

Quoniam exterminatur fiducia eius, et domus aranei cõfidẽtia eius.

Innititur

Innititur ſuper domũ ſuam, ſed non perdurabit, adprehendet eã, ſed non ſurget.

NVNQVID VIRESCET SCIRPVS.

Secundum, exhortationis ad reſipiſcentiam argumentum, ab hypocritarum maledictione ductum: ni ſi forte malueris patrum autoritatem, quam ante Bildad allegauit, ueluti præfationem eſſe illius, quod nunc ſequitur, qua probare uelit, nullum iuſtum adfligi, ſed ſolũ impium hypocritã, ſicuti in fine addit. ECCE DEVS NON REPELLIT INTEGRVM, *&c. Iam ut reſipiſcẽtes, & peccata ſua coram Domino confitentes, benedicũtur, id quod in priori huius capitis parte, Bildad docuit: ita impij hypocritæ, ſeſe iuſtificãtes (qualem Bildad Hiobem inſimulat) maledicuntur. Porrò, quemadmodũ aliás Spiritusſanctus, profectum pietatis, frugiferis arboribus, iuxta aquam plantatis, comparat, ut eſt Pſal. 1. Erit tãquam arbor plantata, iuxta decurſus aquarum, quæ fructum ſuum dabit in tẽpore ſuo: ita hoc loco, impietatis maledictio, cum iuncis & floribus, arido, inhumectatoq; ſolo enatis, comparatur: iuncus enim, natura ſua, in locis humectis naſcitur, &*

niſi pratum irrigaueris in medio flore, priuſquam d
fœnum demetatur, areſcit: ſic nulla ſpes, nulla fidu
cia conſtat, niſi Domino, aut Verbo eius irrigata, a
fer Dominum, aut Verbum Domini, cadit omne h
manum auxilium, omnis claritudo, magnitudo, &
altitudo: VERBVM AVTEM DOMINI MANET IN AETERNVM. *Iam hypocrita, aridiſſimo loco conſtat, nullo Deo, nullo Verbo irri-*
gatus, ſed mera opinione, imaginatiõe propria ſuſ-
fultus: perit itaq; à fiducia ſua, & ſpe ſua in iudicio
pudefit. Exempli gratia: qui mane MISSAM *Pa-*
piſticam uidet, ut per totã diem fœlicius uiuat (hæc
enim potiſſima hypocritarum ratio eſt, in uidendis
ſeu audiendis MISSIS) *aut qui ad diuum aliquem*
peregrinatur, ut ab aduerſis liberetur, is perinde a-
iuncus ſine humore, & pratum ſine irrigatione, ſpe
ſua deſtituetur, propterea quod careat Verbo, fœli-
citatem ex auditu MISSARVM, *aut ſanitatem*
uiſitatione reliquiarum ſanctorũ promittente: quum
igitur ſol ortus fuerit, & iudicium Domini incalue-
rit, perit omnis eius ſpes & fiducia.

Humana ratio, in cultibus impijs cõfunditur.

QVONIAM EXTERMINATVR. &c.

Cultus electicij fiduciã

Confidentia hypocritæ, impia eſt, neque in iudicio Domini perdurare poteſt: nam admonitiones pri-

priæ &

priæ, & nugæ humanæ, quibus hypocrita fidit, coram Deo abominationes sunt: proinde non possunt in se confidentem, iudicij tempore liberare, unde & aranei domus dicuntur: araneus enim uenationi studiosus, mirabili artificio, rete suum in aëra extendit, non tam sibi in domum, quàm in uenationem muscarum, in quod rete, si graue inciderit, nõ sustinetur, sin leue, ut musca, capitur: unde & quidam, legem aranei telæ comparat, propterea quod fere dat ueniam coruis, uexat censura columbas: ita quum confisus fueris humano auxilio, & adinuentione propria, sustineberis quidem tantisper, dum luis fueris, & à iudicio Domini liber: at cum ingraueſcat horrendum Dei iudicium, aranei rete, hoc est, humanæ promissiones, & adinuentiones propriæ, non poterunt te liberare: exemplum habes in Iudæis Aegyptiorũ, & Assyriorũ auxilio confidẽtibus, ut est Esa. 30. & 31. Habebãt illi imitio spem, Aegyptiorum ampullis, & magnificis promissis inflati, sed in iudicio, Aegyptus erat aranei tela.

reddunt, do nec iudicium Dei ingruit,

Humanũ auxilium inualidum, iudicante Domino, Domino non iudicante, sepes, murus erit ualidus satis.

INNITITVR SVPER DOMVM SVAM.

Impius confidit in domum, uel aranei, uel in domũ propriã, hoc est, omnẽ suã substantiã, oẽs diuitus, fortitudinẽ & cognationẽ: sed nec substantia, nec diuitiæ, nec fortitudo, nec cognati hypocritã ab

Fides sola in Verbum liberat.

ira Dei liberare possunt, sola fides in Verbū Domini, liberat: non perdurat, qui super harenā ædificat: perdurat, qui super firmam petrā, quæ est Christus IESVS, domum suam collocauerit.

Virescit (iuncus) priusquā uniat sol, & in horto suo germen egreditur.

Ab irrigatione radices eius condensantur, domū lapideam uidet.

Si deglutiuerit eum (sol) de loco suo, mētietur ei (locus, dicēs) non uidi te.

Ecce hæc est lætitia uiæ suæ, & de puluere alii germinabunt.

DIVERSA LECTIO.

Vbi Hebræus habet גבל alij interpretantur accruum lapidum, alij fontem seu irrigationē, ut sit sensus: iunci nascuntur inter petras, in locis humectis, & scaturigine fontium adfluentibus.

VIRESCIT PRIVSQVAM. &c.

Perstat Bildad, in eadem Scripi metaphora, sub qua antea hypocritarum interitum descripsit: nam sicut pus in

pus in humectis locis, & quæ plerunq; firmißimis petris concluſa ſunt, naſcitur: uireſcit igitur, & in loco horti ſui ob humorem luxuriat, ut uideatur diu-tißime duraturus, præſertim cum undiq; etiam ſaxo durißimo ſit circundatus, at quum ſol incaluerit & ſerpi hortũ calore ſuo, exiccauerit, tum langueſcit & perit, quaſi nunquam enatus fuiſſet, ac petra quæ ante uidebatur eius firmitudo, & defenſaculum, poſt incaleſcente ſole, fit ſumma eius pernicies: itaq; ſic euaneſcit, perinde ac deglutiretur à ſole, adeoq; locus eius propter ardorem, ſic mentitur fertilitatem, ut nihil minus uideatur, quàm quod illic iuncus quondam enatus fuerit: hæc enim eſt lætitia uiæ eius, hoc eſt, hæc iuncorũ conditio, ut propemodũ uideantur ea re delectari, ſi ſubito naſcantur, & incaleſcente ſole, ſubito emarceſcant, ac rurſum alij, de puluere germinauerint, ſi denuo locus humore irrigetur. Eadem planè eſt hypocritarum conditio, priuſq; enim incaluerit ſol, id eſt, iudicium diuinum, fœlices, uirides, floridi ſunt, hortus eorum plantis nouellis luxuriat, ager frugibus denſatur, domus fundamento lápideo conſtat: breuiter, omnia impij benedicta uidẽtur, ut & ſpiritus in Prophetis miretur profundũ hoc Dei iudicij, quod impijs bene, pijs male faciat, Hieremiæ. 12. Quare uia impiorum proſperatur? bene eſt Impij proſperantur.

omnibus qui præuaricantur, & inique agunt, Habu

Benedicuntur impij, sed ut mox pereant, ne offendātur pij.

cuĕ. 12. Quare non respicis super inique agentes, t
taces, deuorante impio, iustiorē se. Multū præter
spiritui negotiū, exhibet hæc impiorum benedictio
ut pios in officio contineat, ne prospera impiorum
uita offensi, crucis tædeat, & pietatis pœniteat. Pe
rò hoc potissimum argumento à scandalo eos cont
net, quo ostendit benedictionem impiorum non dur
re, sed temporaneam, diuturnam, & potius mo
mentaneam esse, ut & hoc loco ex metaphora iunct
Bildad docet: tantisper impios florere, dum Dom
nus iudicio suo uenerit, et eos deglutiuerit, ante ui
cium enim uidentur, quasi Deo maximè omnium pr
barentur: in iudicio autem, non uel per transenna
eos agnoscit, ut est Matth. 7. Multi dicent in illo
die, Domine, Domine, nónne per nomen tuum pr
phetauimus &c. & tunc confitebor illis: non cog
noui uos, hoc est, multos abijcit Dominus, qui uid

Victimæ impij reges.

bantur inuito electissimi, Psal. 36. Vidi impiū supe
exaltatū, ut cedros Libani: transiui, et ecce nō er
Vsq; adeo enim uarie impij tractantur, dū nunc ex
uantur, nunc deijciūtur, ut hanc fortunæ aleā, una
eorū conditionē & lætitiā dixeris: eleuatur enim i
pius, & mox perit: rursum alius de puluere surgit
qui & ipse mox perit. Vides hoc iudiciū in regibus
raëliticis. Sallū percussit Zachariā regē Israël, & i

gnauit pro eo: quũ uix mensem regnasset, occisus est à Menahem: post quẽ Pexahia, qui interfectus est à Pexa: rursus Pexa ab Hosea, ut legis. 4. Reg. 15. Idem iudicium habes in Romanorum regibus, Pertinace, Iuliano, Seuero, Caracalla, Macrino &c. ut testantur Sextus Aurelius, & Eutropius.

ECCE HAEC EST LAETITIA &c.

Potes & hunc locũ sic intelligere: ecce hoc est mirabile Dei iudiciũ, hæc est lætitia eius, ut deijciat impios, et alios de puluere excitatos, substituat. Impij enũ sunt uictima Domini odoratissima: sed prior sentẽtia, metaphoræ à scirpo cœptæ, cõmodior uidetur.

Ecce Deus nõ reijcit innocentẽ, & non adprehendit manu iniquos.

Donec impleatur risu os tuum, & labia tua iubilo.

Odientes te induãtur cõfusione, & tabernaculũ impiorum pereat.

ECCE DEUS NON REIICIT. Conclusio, qua Bildad sententiã suam in Epilogum colligit, Deus inquiens iustum non perdit, impium non saluat: Proinde, cum ô Hiob, propter impietates adfluctius sis, non cessabit adfluctio, donec resipueris,

& peccata tua agnoueris, quod si uero resipiscas, in pleberis gaudio, & lætaberis: ad hæc quicũq; te oderint, confundentur, & impiorum tibi aduersantiũ habitacula corruent, sic enim & Abrahamo benedictũ: faciam te in gentem magnã, benedicam benedicentibus te, & maledicã maledicentibus tibi. Nam quãuis impij uideantur in hoc mundo florere, & benedicti esse, sunt tamẽ maledictioni obnoxij, quæ suo tempore reuelatur: tam, ut nunc impij maxima animi lætitia, piorũ adflictiones in hoc mundo adspiciunt: ita rursum in iudicio Dei, risui erunt omnibus creaturis, & corã eis confundentur, Esa. 66. Erunt adsaietatem uisionis, omni carni. Huc adcedit, quod & pij, in hoc mundo persecutionem ab impijs patientes, impios iudicabunt, ut est Matth. 18. & 1. Corin. 6. Græcus paraphrasticõs, ita exponit ὁ γὰρ κύριος οὐ μὴ ἀποδοκήσηται ὃν ἄκακον, πᾶν δὲ λῆρον ἀσεβοῦς οὐ δέξεται, ἀληθινῶν δὲ στομάτων πλήσει γέλωτος, τὰ δὲ χείλη αὐτῶν, ἀγομένων λογισμῶν. οἱ δὲ ἐχθροὶ αὐτῶν, ἐνδύσονται αἰσχύνην, καὶ τὰ ὑπ' ἀσεβοῦς, οὐκ ἔσται, id est, Dominus non reijciet malignum, & nullum donum impij suscipiet, ueraciũ autẽ os implebit risu, & labia eorũ confessione: porrò inimici eorum induentur cõfusione, et habitatio impij nõ perdurabit. Vt scilicet,

Impij erunt risui pijs, in iudicio Domini.

sub

sub particulari loquutione, uniuersalē intelligas, qua Baldad non solū Hiobem, sed quemuis pium peccata sua agnoscentem, & se iusta in adflictione pati, confitentem, benedici & ab aduersariorū casu gaudio repleri pronunciat. Porrò quod hic dicitur, innocentem non repelli, impium nō iuuari, uere dicitur, sed non commode hic profertur, quamuis enim Dominus non reijciat innocentem, adfligit tamen sine causa: quamuis non iuuet impios, nec saluet, beneficijs tamen afficit, usq; ad illum diem, quem Dominus nouit.

Adfligit ut probet & liberet.

CAP. IX.

RESpondens Hiob dixit,

VEre scio, quod ita sit, quomodo enim iustificaretur homo cum Deo (collatus).

Si cui placuerit contendere cum ipso, non respondebit quispiam unum pro mille.

Sapiēs est corde, et potens uirtute, quis restitit ei, et prosperatus est?

Transfert montes, ignorantibus ipsis, quos in furore suo subuertit.

Conturbat terram de loco suo, ut columnæ eius tremant.

Præcipit Soli, & nõ oritur, ac de oc̃ & stellas obsignat.

Extendit cœlos suos, & graditur super excelsa maris.

Facit arcturũ, oriona, pliades, & interiores stellas austri.

Facit magna, imperuestigabilia et mirabilia, quorũ nõ est numerus.

Supra capite · 4 · Eliphas disseruit, neminem ex comparatione Dei iustificari, ne angelos quidem puros esse in cõspectu eius, unde & colligit, neminẽ absque gratia Deo sine caussa, siquidẽ omnis homo est mendax, solus uero Deus uerax · Proinde, si adfligat, iustè adfligit, propterea quod non conueniat iustitiæ Dei punierit insontem, atq; is præcipuus fere amicorum Hiob, in hac caussa, scopus est · Hinc est, quod ita

gis orationibus ſapientiam, potentiam & iuſticiam Dei, commendant, exiſtimantes pro carnali ſapientia, ſi Dominus adflixerit inſontem & innocentem, hominem Deo multo iuſtiorem eſſe: ſiquidem iuſtior eſt innocenter patiens, quàm innocentem flagellans. Itaq; Hiob falſam amicorum imaginationem improbans, docet uerum eſſe, quod nullus iuſtificetur in conſpectu Dei, neq; ullum eſſe qui poſsit unam excuſationem, ad mille adcuſationes in iudicio Dei obtendere, ut eſt in Pſal. centeſimo quadrageſimo ſecundo In conſpectu tuo non iuſtificatur omnis uiuens. Sed interim non conſectaneũ eſt, omnem adflictionem impietatis ſuppliciũ eſſe, probe enim conueniunt, quod nullus coram Deo iuſtificetur, & quod omnis fidelis coram Deo iuſtificetur, ac propterea innocens patiatur, ſi adfligatur, nam coram Deo nemo iuſtificatur COMPARATIONE ET IVDICIO.

Coram Deo iuſtus eſt, cui peccatum nõ imputat.

Quæ enim conuentio peccati & iuſticiæ, hoc eſt, hominis & Dei? nec ſtellæ ipſæ mundæ ſunt, ſi ad iuſticiam Dei conferantur: & ſol, planè tenebroſus eſt, collatus cum claritate Dei: quanto magis luteus homo? quod ſi uero ad iudicium reſpexeris, nec angeli, nec cœli, iudicium ſuſtinere poſſunt, nedum homo, iam antea in Adam mortuus. Domine, inquit Pſal. ſi iniquitates obſeruaueris, quis ſuſtinebit? &

quando prooti oſo uerbo reddenda ſit ratio: qui poſſemus uel unam excuſationem, ad mille adcuſationes habere. Sed rurſum, omnis pius iuſtificatur, etiam coram Deo, non quidem comparatione, iudicio, aut propria iuſticia, ſed miſericordia, Chriſto, fide, aliena iuſticia. Eſt enim unica Chriſti iuſticia, quæ iudicium Dei ſuſtinere poteſt, eam ex miſericordia nobis Deus donat, quam ſi fide receperimus, reputamur coram ipſo iuſti: non quia nos iuſti ex nobis ſimus, ſed quod alienam iuſticiam, fide poſſideamus, Rom. 3. Iuſtificati gratis per illius gratiam, per redemptionem, quæ eſt in Chriſto IESV, quem propoſuit Deus reconciliatorem: & 5. Iuſtificati ex fide, pacem habemus ad Dominũ &c. Quicquid igitur poſt fidei iuſtificationem, pio adciderit, innocenti adcidit, ut probetur, aut ſeſe agnoſcere diſcat. Porrò, quod comparatione & iudicio, ſine Chriſto aut fide, nemo iuſtificetur in conſpectu Dei, probatur argumentis à ſapientia, & potentia Dei ductis, ut ſequitur.

Iuſticia aliena ſeruatur pij.

SAPIENS CORDE EST ET POTENS.

Quid ſit reſiſtere Deo.

Reſiſtere Deo, eſt ſe ſublimiorem, iuſtiorem, & potentiorẽ exiſtimare, quales ſunt omnium impiorũ cogitationes, quibus mirũ in modũ diſplicent iudicia Dei: tales ſunt & qui dicunt: Quare me ſic feciſti? hinc

Hinc igitur manifesta sit potentia Dei, quod nemo unquam restiterit Deo, qui impune tulerit: Satan restitit Deo, & detectus est, Nebucadnezar dixit in corde suo: In cœlum cõscendam, supra astra Dei exaltabo solium meum, similis ero altissimo: sed audit rursum, ad infernum detrahêris, in profundum laci & c. Sanneherib aut ad populum Hierosolymitanum: nunquid dij gentium, liberauerunt terrã suam, de manu mea? & quis est Dominus uester, ut possit Hierusalem eruere? sed mox infœlicem exercitus sui stragem expertus est.

TRANSFERT MONTES, & c.

Hoc est, tãta potentia præditus est Deus, ut uno momento dimoueat, & alio transferat montes, ipsis nihil tale expectantibus, & longe aliud propter suam firmitudinem (ut ita loquar) opinantibus. Plinius scribit Lucio Mar. SEX. IVLIAN. COSS. in agro Mutinensi, duos montes inter se concurrere ut sos, crepitu maximo adsultãtes, & recedentes. Huic non absimile est, quod refert terram deuoraſſe Cybotum altissimũ montem, cum oppido Curite & Sypilum in Magnesia, quæ si ulla penes autorem fides est, non mediocria potentiæ Dei miracula sunt. Porrò, declarat Deus potẽtiam suam, transferendo montes, nõ tam terreos illos & petrosos, quàm adrogan

Tyrãni montes.

tes & sublimes tyrannos, sublimia seculi regna. Pharao, mons seculi fuit, sed uno momento, nihil tale expectans, translatus est in mare rubrum: Nebucadnezar, mons seculi fuit, sed de loco suo dimotus est Regnũ Babylonicam, mons seculi fuit, quid autem de illo supereſt, nisi inane nomen? Hanc transferendi montes potentiam, dat & Christus suis, Marxi. Confidite Deo, amen dico uobis, quod quicunq; dixerit monti huic, tollaris ac mittaris in mare, & non hæsitauerit in corde suo, sed crediderit fore, quæ dixerit, erit illi quicquid dixerit, hoc est, impoßibilia, erunt per fidem poßibilia, usq; adeo, ut si etiam montes transferre opus esset, puis per fidem transferre posset. Impoßibile est, Sathanam, mortem, et peccatum ab homine uinci, sed ij montes, petroßi montibus multo sublimiores, per fidem in Christum, mittuntur in mare, id est, uincuntur. Transtulerunt & Prophetæ montes, hoc est, regna deuaßtarunt, non quidem gladio, sed Verbo, Hierem. i. Ecce dedi uerba mea in ore tuo, constitui te hodie super gentes, & super regna, ut euellas, destruas, dißperdas, & dißipes: hæc autem omnia, potentiæ Dei specimen præbent.

CONTVRBAT TERRAM. &c.

Declaratur potentia Dei, terræ motibus: Physici aiunt,

ri aiunt, terræmotum fieri, à ſpiritibus terræ inclu-
ſis, & erumpere geſtientibus: non omnino hoc ua-
num eſt, ſed tamen Domini opus eſt, qui per aëris
eruptionem, & terræmotum oſtendit, quàm potẽs
ſit, unde & noua ac mira operaturus, terræmotum Cur terræ-
excitare ſolet. Moriẽte Chriſto, terræmotus factus motus.
eſt, quia mors tunc uincebatur: ſimiliter, reſurgen-
te eo, commota eſt terra, quia tunc perditio peri-
bat, & uita parabatur: quibus operibus, nulla ma-
iora excogitari poſſunt. Porrò, quod ait: VT CO
LVMNAE EIVS TREMANT, non intelli-
gas, terram eius columnis innixi, quemadmodum
Poëtæ fabulantur, cœlum ſuſtineri Atlantis humc-
ro, columnæ enim terræ, dicuntur firmitudo & ſta-
bilitas eius: & præterea, manus Domini, qua ter-
ra forma conſtat, columna terræ dici poteſt.

PRAECIPIT SOLI, ET NON ORI- Sapiẽtia Dei
TVR. Aliud potentiæ Dei argumentum: Cœlũ ob- probatur à
ducit nubibus, ut ſol non iudeatur, hoc enim ſigni- nubibus.
ficat, ſolem non oriri: Præterea ſtellas noctu obſi-
gnat, hoc eſt, abſcondit nubibus: quem uero inter
homines etiam potentiſſimos reges, in his operibus,
ſecundum habet?

EXTENDIT COELOS. &c.

Declarat & cœlorũ extenſio, potentiã Dei, Gen. 1.

dixit Deus: fiat firmamentum in medio aquarũ, Psal. 103. Extendens cœlum sicut pellem.

A fluctibus maris.

GRADITVR SVPER EXCELSA. Id est, commotione fluctuum, qui sunt maris excelsi, declarat Deus se præsentẽ & potẽtem. Græcus ita legit, τοῦ πατῶν ὡς ἐπὶ ἐδάφους ἐπὶ θαλάσσης id est, deambulat sicut super pauimentum super mare, quasi diceret: cum Deus moueat marinos fluctus, uidetur in mari incedere, perinde ac in pauimento, non enim submergitur: atque hoc est, quod Paul. Rhom. 1. scribit: quæ sunt inuisibilia Dei, ex creatione mundi, dum per opera intelliguntur, perueniri tur, ipsáq; æterna eius potentia & diuinitas.

FACIT ARCTVRVM. &c.

Ab ordine et numero stellarum

Ecce sapientiam Dei, è stellarum dispositione cognoscibilem, Hierem. 31. Qui dat solem in lumen diei, ordinẽ stellarũ in lumẽ noctis, qui turbat mare & sonũ fluctus eius: Breuiter, quis posset aut sapientiã, aut potentiam Dei enumerare, cum faciat magna inperueſtigabilia, mirabilia & innumerabilia? Vbi nos legimus arcturum, quod interpretatur ursæ cauda: Hebræus habet עש quod est, totum sydus draconis, & ursarum, circa polum arcticum, collectione plurium stellarum, sic nominatũ: unde Capnionem. Pro Orion. Oriona כסיל, quod est, sydus unũ è stellis faciis in

Arcturus.

Orion.

octaua sphæra, insigne. Pro, PLIADES כימה de quo Rabi Abrahã scribit, quod sint septẽ stellæ, in fine signi arietis. Pro, interiores STELLAS AVSTRI, Hebræus habet חדרי תימן penetralia auſtri: sic enim uocantur stellæ in parte meridionali, quæ cum non uideantur ab aquilonaribus, nominatur penetralia seu interiora auſtri. Porrò mea sententia, hic specialibus stellarum nominibus, comprehendit Hiob uniuersitatem stellarum in cœlo, quãdoquidem arcturus in polo arctico, interiora auſtri, in polo antartico, Orion in meridie, Pliades in septentrione sint, ut ex uniuersitate stellarum, sapientia Dei intelligatur, Psal. 146. Qui numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina uocans, Magnus Dominus noſter, magna utrtus eius, & sapientiæ eius nõ eſt numerus. Iam si tam potens & tam sapiens Deus eſt, ut nihil eo aut potentius, aut sapientius inueniri poſsit, quis iuſtificaretur in conſpectu eius, aut in iudicio eius conſtaret?

Pliades.

Penetralia auſtri ſtellæ.

Ecce si trãſgreſſus fuerit me, nõ uideo, et si præterierit, nõ intelligo.

Ecce, si præceps abierit, quis reducet eum? quis dicet ad eũ, quid facis?

Deus est, nemo retractabit ira eius, sub ipso humiliantur confœderati fortes.

Ergo, quomodo ego responderem ei, & quomodo eligerem uerba mea coram ipso?

Quoniam, etiam si iustus fuero, non respondebo, ad iudicium meum ueniam deprecabor.

ECCE SI TRANSGRESSVS FVERIT.

Posteriora Dei, cognobilia.

Ante uindicauit Hiob, Deo iusticiam suam, expotentia & sapiētia, nunc ab occultis eius iudicijs, probat Deum iustissime operari, etiamsi iudicium iustitiæ eius, ab oculis humanis absconditum sit, dicens: ecce, si TRANSGRESSVS *fuerit me, non uidebo, hoc est, occulta sunt Dei iudicia, quæ prima facie aut iniusta aut stulta, in oculis hominum adparent, in nouissimo autem, intelligutur consilium eius, & posteriora eius, non anteriora uidentur. Ioseph uidebat somnium, quo designabatur fratrum suorum dominus, sed hinc fratres inuidia moti, durissimæ seruituti*

uituti eum uendiderunt: quis carnaliũ nõ indignatus fuiſſet Deo, & eius factũ, tãquam iniquũ, non iudicaſſet? uidens Ioſephum propter ſomnium innocenter adfligi, qui & poſtea in carcerem coniectus eſt, ob falſam ſtupri calumniam? ſed quò hæc omnia tenderint, nouiſſimo reuelatum eſt. Iudicat & ſtultũ ratio, quod filius Dei crucifigatur, ſed quorſum reſpexerit crux, in nouiſſimis diebus, id eſt, in die reſurrectionis Paſchæ, declaratũ eſt: proinde, ſi tranſierit Deus, hoc eſt, aliquid mirabiliter coram oculis tuis operatus fuerit, etiamſi neſcias prima facie, quid ſit, aut quid miro ſuo opere uelit, bonum tamẽ, prudens & iuſtum eſſe, minime dubitaueris.

ECCE SI PRAECEPS ABIERIT.

Id eſt, iudicia & ira Dei, decreta ſunt irretractabilia, Eſa. 14. Dominus exercituũ decreuit, quis poterit infirmare? manus eius extenta eſt, & quis auertet eum? Sic & Naum 1. Ante faciem indignationis eius, quis ſtabit? & quis reſiſtet in ira furoris eius? quæ ita intelligenda ſunt, ut confiteamur, nullã carnem, nullam creaturam, poſſe decretum Dei infringere, aut træ eius reſiſtere, ſi extra fidẽ, extra Chriſtum, Dei iudicium aut tram, adceſſeris. Cæterum, ſola fides uincit iudicium legis (quæ eſt decretũ Dei) & trã eius, unde et Ezec. 22. ait Dominus: quæſiui

Decretũ Domini non poteſt infringi, niſi per fidẽ.

de eis uirum, qui interponeret sepem, & staret oppositus contra me, pro terra &c. Et ad Mosen dicitur: dimitte me ut perdam populum: qui autem ait, dimitte me, significat se posse retinere id, quod nullis armis carnalibus, nullis muris, nulla humana sapientia fit, sed sola fide in Verbum Dei, quod est IESVS Christus.

SVB IPSO HVMILIANTVR. &c.

Egregio facto, declarat Deus, iudicia & decreta sua esse irreuocabilia, quod enim semel à Domino decretum fuerit, à nullis quantumuis adrogantibus, fortissimisq; confœderatis retractari potest, id quod re ipsa comprobatum est: decreuerat Deus, se seruaturum Dauidis stirpem, propter promissiones Dauidi factas, cõiurabant autem aduersus Achas (id est Esa. 7.) impium licet, de prosapia tamen Dauidis descendentem, rex Syriæ & rex Israël, multo potentiores, dicentes: ascendamus ad Iudam, & euellamus eum: sed quid respondet spiritus? non erit istud, & non stabit consilium impiorum, uos ô iuda, confœderationem coniurationis nolite timere, sed Dominũ exercituum, ipsum sanctificate, &c. Iam nõ est malum, fœdera icere, nam & Salomon cũ Hyram rege Tyri, non impie fœdus percußit: at fœdus percutere contra Dominum, hoc demum impium est, &

Deus promissi est uerax, etiam erga impios.

minime durabile, Prouerb. xi. Mali, utut inter sese conspirârint, non elabuntur: adde, nec infringunt iudicium Domini Psalm. 2. Astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in unum, aduersus Dominum, et aduersus Christum eius. Sed quid sequitur? Qui habitat in cœlis, irridebit eos, Dominus subsannabit eos &c. Porrò cum tanta sit Dei potentia, ut cogantur eius iudicio cedere, arctißime confœderati, quid ego, ait Hiob, conferrem pedem meum cũ ipso? quid possem ego ipsi respondere, aut quî licêret mihi cum ipso contendere?

QVONIAM ETIAMSI IVSTVS FVERO. Nulla comparatio est hominis quantumcunq; iusti, cum Domino: iustus uix saluatur, & nisi ueniam ac misericordiam consequatur, perit. Proinde quicquid agendum erit homini coram Deo, peragendum erit, non iudicio, non contentione, non iustitia propria, sed fide, precibus, & iustitia aliena, quæ est IESVS Christus. Hæc omnia ut potentiã & iusticiam Dei probant, quibus rebus fit, ut nullus hominum in conspectu Dei iustificetur, ita nondum concludunt, innocentem fide purificatum, non affligi à Deo.

Si inuocauero & exaudierit me,

non credo quod audierit uocẽ meã.

Quia in turbine conculcat me, & multiplicat uulnera mea ſine cauſſa.

Non dat recreationem ſpiritui meo, quoniam implet me amaritudinibus.

Si ad potentiam (reſpexero) robuſtiſſimus eſt, ſi ad iudicium (appellauero) quis teſtis meus erit?

Si iuſtum me dixero, os meum condemnabit me (etiamſi) innocens fuero, deprauabit me.

Etiamſi innocens fuero, non audeo agnoſcere animo meo, abominor uitam meam.

Hoc unum illud eſt, quod dixi, innocentẽ & impium ipſe cõſumit.

Si flagellauerit, occidit ſtatim,

ad

ad tentationem innocentum ridet.

Terra datur in manus impij, uultum iudicum eius operit, an non ita est? quomodo ergo?

SI INVOCAVERO ET EXAVDIERIT ME &c. Relabitur rursus Hiob, sicut solet, ad recensionem grauitatis iudicij, in quod coniectus est: huc enim cogit dolor, ac iudicij horror, quando aliud non habeat, ut supra dixit, quo se solari possit, quàm ut suarum miseriarum catalogon enumeret: itaq; diuisione quadam, docet se omnino periisse, nec ullam effugij spem, quocunq; se uerterit, uidere: si uertero me, inquiens, ad preces, quæ sunt extrema adflicti anchora, quid mihi profuerit, cum non credam me exauditum? etiamsi maxime exauditus fuero: usq; adeo premit me Deus miseria, conculcat me furoris sui turbine, multiplicat pro sua libidine, non meo merito, uulnerat citra causſam, nihil respirationis spiritui meo relinquit, implens me subinde magis atque magis amarissimis doloribus. Est autem hic adfectus longe omnium, & miserrimus & desperatissimus, quo sentimus preces nostras non exaudiri coram Deo: quid enim tunc spei, Preces exfide facta exaudiuntur, licet seruus adpareat nobis.

aut fidei relinqueretur? Porrò preces ex fide factas, certum est semper exaudiri, & nunquam irritas esse, habent enim ingentes promissiones: quicquid petieritis patrē in nomine meo, dabit uobis. Item: Petite, & accipietis. Item: Antequàm clamauerint, exaudiam eos. Nihil tamen in desperato precum exaudītione, incertius est, propterea quod non mox sentiat exauditionis reuelationem, habet nanque Deus hanc consuetudinem, ut preces ex fide fusas, continuo exaudiat, non tamen continuo se exaudiuisse reuelet, ut interim probemur, num è uera fide oraue rimus. Iam uide impietatem derelicti à Domino, quā quam enim preces exaudiantur, non tamen credit ex auditas, propterea quod oculos habeat directos, nō in promissionē diuinā, sed in iudiciū Dei horrendum.

SI AD POTENTIAM &c.

Neq; preces, nec potentia, aut iustitia Dei, solātur à Deo derelictum.

Pergit Hiob ad alias diuisionis partes, dicens: Quod si me à precibus, ad potentiam Dei uertero, si quò utribus meis elabi possem, ne à tanta potentia opprimerer: sed ecce, Deus robustissimus est, nemo è manu eius elabi potest: si à potentia ad iudicium appellauero, nullam creaturam uideo mihi patrocinari, sed simul, cum suo creatore, in meam perniciem conspirant, & aduersum me testantur. Quod si rursus ad iu-

ad iusticiam meam respexero, si quid inuenirem, quo ab ira Dei me uindicarem: sed etiamsi innocens & iustus fuero, tamen coram iudicio Dei, non habeo quod glorier: neq; enim mea iusticia confidere audeo: neq; eam, animo meo agnoscere, quando pro libidine sua, Deus iudicet, non respiciens innocentiam, aut iusticiam: miser ego, quis me liberabit de mortali hoc corpore? abominor uitam meam: suspendia, gladios & mortem ipsam opto, tantummodo, ut liberer ab hac miseria. Vide rursus quantus cruciatus sit à Deo relinqui, & in infernum conijci.

HOC VNVM ILLVD EST QVOD DIXI. *Id est, hæc iam ante, quàm primum in infernum coniectus eram, mea fuit sententia, quod Deus nullo delectu aut respectu, pium & impium perdat, ac pro sua libidine, utrunq; tractat, ut homo merus sit Dei ludus. Quid autem posset in Deum magis blasphemum cogitari, quàm si quis dicat, eum non habere pietatis respectum? num iniustus Deus qui inducat iram in immeritos? & quomodo iudicabit mundum? Sed mirum non est, has impietates, in corde derelicti à Domino, adsurgere, quum Dominus unà cum omnibus suis bonis, sese à tali homine absconderit.*

aut fidei relinqueretur? Porrò preces ex fide factas, certum est semper exaudiri, & nunquam irritas esse, habent enim ingentes promissiones: quicquid petieritis patrē in nomine meo, dabit uobis. Item: Petite, & accipietis. Item: Antequàm clamauerint, exaudiam eos. Nihil tamen in desperato precum exauditione, incertius est, propterea quod non mox sentiat exauditionis reuelationem, habet nanque Deus hanc consuetudinem, ut preces ex fide fusas, continuo exaudiat, non tamen continuo se exaudiuisse reuelet, ut interim probemur, num è uera fide oraue rimus. Iam uide impietatem derelicti à Domino, quã quam enim preces exaudiantur, non tamen credit exauditas, propterea quod oculos habeat directos, nõ in promissionē diuinã, sed in iudiciũ Dei horrendum.

SI AD POTENTIAM &c.

Neq; preces, nec potentia, aut iusticia Dei, solãtur à Deo derelictum.

Pergit Hiob ad alias diuisionis partes, dicens: Quod si me à precibus, ad potentiam Dei uertero, si quò utribus meis elabi possem, ne à tanta potentia opprimerer: sed ecce, Deus robustissimus est, nemo è manu eius elabi potest: si à potentia ad iudicium appellauero, nullam creaturam uideo mihi patrocinari, sed simul, cum suo creatore, in meam perniciem conspirant, & aduersum me testantur. Quod si rursus ad iu-

ad iuſticiam meam reſpexero, ſi quid inuenirem, quo ab ira Dei *me uindicarem: ſed etiamſi innocens & iuſtus fuero, tamen coram iudicio* Dei, *non habeo quod glorier: neq; enim mea iuſticia confidere audeo: neq; eam, animo meo agnoſcere, quando pro libidine ſua,* Deus *iudicet, non reſpiciens innocentiam, aut iuſticiam: miſer ego, quis me liberabit de mortali hoc corpore? abominor uitam meam: ſuſpendia, gladios & mortem ipſam opto, tantummodo, ut liberer ab hac miſeria. Vide rurſus quantus cruciatus ſit à* Deo *relinqui, & in infernum conijci.*

HOC VNVM ILLVD EST QVOD DIXI. *Id eſt, hæc iam ante, quàmprimum in infernum coniectus eram, mea fuit ſententia, quod* Deus *nullo delectu aut reſpectu, pium & impium perdat, ac pro ſua libidine, utrunq; tractat, ut homo merus ſit* Dei *ludus. Quid autem poſſet in* Deum *magis blaſphemum cogitari, quàm ſi quis dicat, eum non habere pietatis reſpectum? num iniuſtus* Deus *qui inducat iram in immeritos? & quomodo iudicabit mundum? Sed mirum non eſt, has impietates, in corde derelicti à* Domino, *adſurgere, quum* Dominus *unà cum omnibus ſuis bonis, ſeſe à tali homine abſconderit.*

SI FLAGELLAVERIT &c.

Hoc est, tantus tyrannus est Deus, ut si flagel-
lare & condemnare cœperit, nunquam desinat, se
omnia occidat, deuastet, corrumpat, nihil inta-
ctum relinquens.

AD TENTATIONEM INNOCEN-

Adfectus homi-nis desperati.

TVM. Hoc dicto, exprimitur planè, affe-
ctus hominis à Deo derelicti: opinatur enim talis,
quisquis fuerit, Dominum negligere piorum curam,
& crucem eorum non respicere, sed potius subsan-
nare, & deridere: at longe aliter se res habet, a
enim, qui tetigerit uos, tangit pupillam oculi mei
& spiritus, imò omnis creatura, testante Paulo, ge-
let, contristatur, congemiscit cum electis, usq; ad
diem redemptionis, tantum abest, ut rideat, aut sub-
sannet, ad adflictiones piorum, ut potius impiorum
conatus irrideat, dum furore & insania correpti,
in pios debacchentur, ut habes in Psalm. 2.

Dominus respicit adflictos.

TERRA DATVR &c.

Quod Deus ad piorum crucem rideat, uel hinc
cognobile fit, quia tradit potestatem terræ, in manu
tyrannorum, & uultum iudicum terræ, operit,
id est, pios, qui ueri terræ iudices sunt, per impio-
rum tyrannidem conculcat, & opprimit. Quod si
respicere

respiceret, aut indignaretur, super piorum adflictiones, tantas calumnias in terra pati non posset. Quis igitur eum, iustum Deum diceret, qui tyrannis terræ, omnia permittat, donec pij, omnino perire uideantur? Hic rursus habes inferni blasphemias, quibus laborant, quotquot in iudicio Domini aliquã diu derelinquuntur.

AN NON ITA EST?

Quasi diceret: Scio ita esse, sicut loquor: scio me uerissima dixisse, Deũ scilicet potius tyrannũ esse, q̃ iustum iudicem, quando pro libidine sua, nõ pro merito, pium adfligat: loquitur autem Hiob, iuxta sensus sui rationem. Non enim in tanto iudicij horrore, Deum patrem, sed carnificem sentit.

Dies mei uelociores fuerunt cursore, fugerũt, non uiderunt bonũ.

Præterierunt una cum nauibus desyderabilibus, sicut aquila uolans ad escam.

Si dixero, obliuiscar querelæ meæ, derelinquam uultum meum, & confortabor,

Tunc uereor omnes ærumnas meas, sciens quod non innocentem me sinas.

(Si) ego impius sum, quare sic uane laborauero?

Si lotus fuero aquis niuis, & purificauero in fonte manus meas,

Tamẽ sordibus intinges me, & abominabilia erunt uestimẽta mea.

Quoniam (Deus) non est uir, sicut ego, cui respondere possem, ut una iremus ad iudicium.

Non est inter nos arbiter, qui ponat manũ suam inter ambos nos,

Auferat a me uirgam suam, & pauor eius non terreat me.

Tunc loquar, & non timebo eum, neque enim sic mihi cum ipso conuenit.

DIVERSA LECTIO.

Pro deſyderabiles, Hebræus habet אבח quod uarie trãsfertur, alij fortes, alij deſyderabiles: translatio uetus habet, poma portantes, ab אביב, id eſt, maturus fructus, uirgultum &c. Græcus legit ἢ καὶ ὅτι νεωσὶν ἴχνος ὁδοῦ, id eſt, ſi eſt nauibus ueſtigium uiæ. Elige nunc quodcunq; allubeſcat, nam ſenſus conſtat, quod uelocitas uitæ, comparetur naubus fortibus, uel deſyderabilibus, hoc eſt, naugijs, ad uelocitatem & uoluptatem paratis, quæ celoces uocant, uel quod uita trãſeat, ſicut nauis, quæ poſt ſe nullum uiæ ueſtigium relinquit.

DIES MEI VELOCIORES. &c.

Rurſus deſcribitur affectus condemnati, aut derelicti à Domino, tempus enim uitæ noſtræ, ſuis ſpacijs & interuallis, trãſit: hora ſequitur horã, dies diem, annus annum, idq; pedetentim, ſua menſura: præterea, ut dies nunc ſerenus, nunc nubilus adparet, ita uitæ tempus, nunc proſperum, nunc aduerſum nobis eſt. At longe alius ſenſus eſt, derelicti à Domino, nihil enim ei breuius tempore quo uixit uidetur, tota uita eius, in oculis ſuis, momentum eſt: quod ſi etiam aliquid boni eo tempore contigerit, amariſſimum in iudicio redditur, nam, quod Hiob ait: Dies mei non uiderunt bonum (hoc eſt, nullam unquam

Iudiciũ Domini graue, omnia reddit amariſſima.

in uita mea fœlicitatem expertus ſum) quis credit de præterita eius uita, quando etiam uſq; ad Satanæ inuidiam, benedictam domum, benedictam familiã habuerit: & ut infra ait, cum procedebat ad portã ciuitatis, in platea parabant ei cathedram, uidebant eũ iuuenes & abſcõdebãtur, ſenes adſurgebãt, &c. Itaq; nunc loquitur iuxta præſentis iudicij affectum, quo omnia priora iucunda & grata, inucũda & ingrata reddũtur. Cõparatur autẽ uelocitas uitæ tribus rebus, curſori, nauibus celocibus, & aquilæ uolãti ad eſcã, quæ ut cupidiſsime, ita uelociſsime uolat.

velocitas vitæ

SI DIXERO, OBLIVISCAR. &c.

Omnia præter animi ſententiam adcidũt, derelicto à Domino, ſi enim ad recreationem ſpirauerit, uidex obſiſtit, qui neminem ſinit innocentem, ut ipſe teſtatur apud Moſen, Exod. 34. Omnes enĩ corã eo dãnati ſunt: quis autẽ damnationẽ ſentiens, recreari poſſet? Legimus de diuite Euangelico, qui petebat ab Abraham, ut mitteret Lazarum, & intingeret in aquã extremũ digiti ſui, ac refrigeraret linguã eius, ſed denegatur ei: nulla enim in iudicio eſt recreatio, ſola innocentia uera eſt, & gloriatio & recreatio, ſed illam in nullo hominũ, abſq; Chriſto, inuenire licet. Proinde, quotquot ablato Chriſto & abſconſo, in iudiciũ Dei uenerint, nullam unquam refocillationem ſpe-

Contra lib. arbit.

nem ſperare poſſunt. Eſt autẽ hæc Hiobis ſententia, etiam ſi conatus fuero, ut obliuiſcar querelæ meæ, et uultum meũ toruum & auſterũ ponam, & frontem meã exporrigam, fruſtraneus tamẽ conatus meus eſt: nõ enim hoc ſinunt ærumnæ et calamitates, quas grauiſſimas patior: nec permittit iudicium Dei, quo uelim, nolim, tanquàm nocentiſſimus condemnor. Vbi nunc eſt Liberũ hominis Arbitriũ? ubi iuſticia operum? ſi enim hæc in homine aliquid poſſent, numirum hoc loco, ab Hiobe producta fuiſſent: uanũ igitur Liberi Arbitrij in homine uocabulũ eſt, & ſonus ſine mente, tantiſper aliquid eſſe adparens, dũ Dominus iudicauerit. Sic & operũ iuſticia, larua quædam eſt, ad tempus impietatem excuſans, in iudicio autem, minime conſtans.

Iuſticia operum, nõ poteſt ferre iudicium Dei.

SI EGO IMPIVS SVM. &c.

Vox impatientiſſimi animi: ſi, inquit, omnino ſtat firma ſententia, ut iudicer, ut uelut impius, condemner, age feſtina, ut mox condemnar, quid tam diu differs, cur non in infernum me detrudis? quid hic, uane perdurauero?

SI LOTVS FVERO. Hoc eſt, etiam ſi à peccatis purus fuero, in conſpectu tamen Dei, nunquàm purus ero. Iterum probat, nullam iuſticiam humanam, quãtumuis egregiã, poſſe in iudicio Dei

constare, Sic Hierem. 2. Si laueris te nitro, & multiplicaueris tibi herbam Borith, maculata es in iniquitate tua, corã me, dicit Dominus Deus. Porrò, quum spiritus in scriptura, doceat humanam iusticiã, coram Deo non ualere, non hoc uult, quia negligenda sit, aut omnino pro carnis libidine uiuendum, cũ Paulus iubeat, ut uiuamus ἀνεπιλήπτως, sed ut discriminet inter iusticiam humanam, & diuinam: diuina, est Christus, aut fides in Christum: humana, opera externa sunt: itaq;, quum spiritus humanam reijciat, hoc consilio facit, non ut ab ea operatores deterreat, sed ut desyderium ueræ iusticiæ, in uidicto diuino constantis, quæ est fides in Christum, inijciat. Manus autem & uestimenta, hoc loco, quæ iudicio Domini sordidantur, sunt bona nostra opera, uirtutes, & id genus.

Diuina iusticia.

Humana.

QVONIAM DEVS NON EST. &c. Hoc est, si mihi cum homine quopiam, eiusdem mecum sortis & conditionis, caussa esset de uictoria, non timerem, sed quum mihi res sit cum Deo, qui solus potentißimus & iustißimus est, & nullo iudici subiectus, non potest fieri quin succumbam: quæ enim cõuentio hominis abiecti, & Dei omnipotẽtis?

NON EST INTER NOS ARBITER. Pro arbiter, Hebræus habet מוכיח à יכח

quod non tam reprehendere & arguere, quàm approbare & excusare, significat, unde Græcus, paraphrasticôs transtulit, εἰθε ἦν ὁ μεσίτης ἡμῶν, καὶ ἐλέγχων ἀκούων ἀνὰ μέσον ἀμφοτέρων: siquidem esset mediator noster, & redarguens & audiens in medio utriusq; ut sit sensus: non licet mihi Deum in ius uocare, propterea quod non habeã arbitrũ, qui nos ambos reconciliet, et arguat, aut me, si quando importunior fuero, aut Deum, si quando me immitius quàm conueniat, tractauerit, quis enim Deum posit & audeat arguere? aut, quoniam uiæ eius à uijs nostris, sicuti cœli à terra exaltãtur, quis nos componeret, & mediatorem nostri ageret? atq; hic est, condemnati & derelicti à Domino affectus, nam præ oculis, solum iudicium, citra Verbum promissionis, quod est Christus, habens, nullum nec in cœlo nec in terra, arbitrum, & reconciliatorem reperire potest: cæterũ, unus uerus est arbiter & mediator, inter nos & Deum, IESVS Christus, mũdi propiciatio, quem si habueris & fide possederis, perrumpes & mortem & infernũ, quod si uero ablatus fuerit, nec minimum digiti dolorem patienter feres. &c. Christus arbiter.

AVFERAT A ME VIRGAM SVAM. id est, nunc quidem facile supprimor, quando Deus

iudicio, & uirga indignationis suæ, me comprehenderit: sed age, auferat à me indignationem suam, ut non formidem eius iudicium, tunc & ego recta loquar, patiens ero, & in conspectu eius constabo, in tantis enim doloribus, quî possem uel recta loqui? uel patienter constare? uerè, sed tamen indignanter & impatienter, Hiob loquitur: iram enim Domini, nemo ferre potest, sed si iram abstulerit, & fauere nos respiciat, tunc constamus aduersus mortem, peccatum & infernum: deprecanda est igitur ira Dei, cũ Dauide: Domine ne in furore tuo arguas me, neq; in ira tua corripias me. &c.

CAP. X.

ABominatur anima mea, uitam meã, fortificabo de me quærelã meam, loquar de amaritudine animæ meæ.

Dicam ad Deum, non condemnes me, indica mihi, propter quid contendas mecum.

Placet

Placet ne tibi, ut calumnieris. & reprobes laborem manuū tuarum, & consiliū impiorū clarifices.

Nūquid oculi carnei tibi sunt, an sicut uidet homo, tu uides?

An sicut dies hominis, dies tui? an ne anni tui sunt, sicut dies uiri?

Quod quæras iniquitatē meā, & peccatum meum inuestiges.

Vt scias tu, quod non impius sim, quū nemo sit, qui possit(me) de manu tua eripere.

ABOMINATVR ANIMA. &c.

Consydera obsecro, quanta sit rerum humanarū uicissitudo, imò quàm graue sit iudicium Dei: *ille enim* Hiob, *qui quondam omnium orientalium ditissimus & honoratissimus erat, adde, qui non habebat similem in uniuersa terra, nunc fastidit suam ipsius uitā, & dies suos abominatur. Disce igitur ex hoc loco, omnia etiā alióqui iucūda nobis, sine* Deo *fautore, molesta & amara esse, ut & uita optabilis,* Omnia amara erūt absq; Domino.

ac iucunda est, sed tantisper, dum habeat Dominum fauore suo præsentem, quo recedente, & iram intentante, nihil unquam uita amarius contingere posset: qua amaritudine etiam Ethnici moti, dixerunt: optimum est, non nasci, proximum autem, si natus fueris, quàm primũ mori. In timore igitur Domini, ambulandum est, ne seipsum subtrahendo, omnia nobis bona subtrahat.

FORTIFICABO DE ME QVERELAM. *Nam, ut supra testatus est Hiob, hanc solam reliquam habet consolationem, ut conqueratur, & miseriarũ suarum catalogũ recitet: misera certe cõditio, si nõ alia, præter querelã, cõsolatio superest.*

DICAM AD DEVM, NON CONDEMNES. *&c. In Hiob, impij & condemnati cordis curiositas, planè adumbratur, nam quum effugere adflictionem non possit, & iudicio graui prematur, uertit se ad Deum, iudicij causſam importunissime postulando, quasi uero Deus, qui est iustissimus, uiuorum & mortuorum iudex, sententiæ suæ, & operum rationem, homini creaturæ deploratissimæ, dare cogatur, sic enim ait Hiob; indica mihi, quare mecum contendas, quare me tanto iudicio premas? nolo prorsus me condemnes, nisi prius indicaueris rationem, & malefactum, quare condemnandum*

nandus sim: an non impietas est, rationem facti, à Deo tanquam iniusto, postulare? sed sic adficitur cor à Domino derelictum, pius enim in Domino cõstans, etiamsi prima facie, operum Dei rationem non intelligat, non tamen infideliter expostulat, nec hostiliter insultat, sed reuerenter quærit: proinde quod quæritur, inuenitur, ut Psalm. 72. quæritur, cur impij in labore hominum non sint, & cum hominibus non flagellentur, cum interim pij, pessime adfligantur? Quod igitur reuerenter quæsitum est, aperte reuelatur, sic enim ait: Deiecisti impios, dum alleuarẽtur, facti sunt in desolationem, subito defecerunt. Similiter & Hieremias Capite 12. pie quærit, quare uia impiorum prosperetur, bene sit omnibus qui præuaricantur &c. Iam quod pie quæsiuerat, prompte inuenit, sequutur enim: Congrega eos quasi gregem ad uictimam, & sanctifica eos in diem occisionis, hoc est, impij saginantur, ad futurum iudicium. Sic & Habacuc quærit: Quare respicis contemptores, & taces, conculcante impio, iustiorem se, & reperit quod uolebat: nam additur postea: quia tua Nebucadnezar, spoliasti gentes multas, spoliabunt te omnes, id est, hac ratione, Deus impios sinit eleuari, ut profundius deijciat. Contra uero Hiob, ut non reuerenti pietate adflictionum suarum, rationẽ quæ-

Impie postulatur ratio à Deo operum suorum.

Pia inquisitio inuenit quod quærit.

rit, ſed potius indignanter expoſtulat, ita ſine reſpon
ſione relinquitur: proinde, uertit ſe ad blaſphe
mias, ut ſequitur.

PLACET NE TIBI VT CALVM
NIERIS. Id eſt, Hoccine diuinæ iuſticiæ opus
eſt, calumniari inſontē, & citra cauſſam, è ſola an
mi libidine, innocentem opprimere? hæc ne diuinæ
iuſticiæ conueniunt, quod tam crudeliter & hoſtiliter
diſperdat me, non ex arbore aut ſaxo natum, ſed qua
ſim opus manuum eius? nam uix, inter homines, ar
tifex tam importunus inuenitur, qui tanta crudelita
te, ſuum ipſius opus, quamuis abiectum, tractet: et
tu me, multis creaturis, nobiliorem, tam inimicitia
condemnas: nunquam uerum exiſtimauero, quod ſen
bitur, te eſſe, Deum iudicium & iuſticiam facien
rem, quando nihil minus quàm iuſtus iudex iudicaris.

ET CONSILIVM IMPIORVM CLA
RIFICES. Pſalm. 5. dicitur: Non Deus, uo
lens iniquitatem tu es, neq; habitabit iuxta te malig
gnus. Et rurſus alibi: Quàm bonus Deus Iſraël, his
qui recti ſunt corde. Similiter in lege dicitur: Deus
zelotes, uiſitans iniquitatem patrum in filios, & fa
ciens miſericordiam, cuſtodientibus mandata eius:
ſed in rebus humanis, longe aliter adcidit, quàm his
ſentētijs decernatur. Iuſtus enim, ut Eccleſiaſtes ait,
in ſua

in ſua iuſtitia perit: Et impius in ſua malitia, multo ui uit tempore, ut uideatur, Deus non odiens, ſed uo lens iniquitatem, & non diligens, ſed ſpernens iuſti ciam: unde & impij, uſq; adeo indurantur & excæ cantur, ut credant, ſeſe in impietate ſua, iuſtam ha bere cauſſam, pios uero iniuſtam, propterea, quod hi adfligantur, ipſis interim bene uiuentibus. Itaq; Hiob exprobrat Domino crudelitatem, ne dicam in iuſticiam, quod adfligendo ſe, pium & iuſtum, im piorum amicorum opinionem promoueat, & ſen tentiam eorum, tanquam ueriſsimam, confirmet, au gendo ſubinde adflictiones. q. d. Quis crediderit, te iuſtum eſſe Deum, quod reprobando & abijciendo pios, à parte impiorum ſtes: diceris quidem iuſtorũ adutor, & iniquorum condemnator, ſed ubi ma net nunc, rectum tuum iudicium, quo ſontes plectis, & iuſticia, qua inſontes abſoluis? Porrò non eſt mi nimum in rebus humanis, offendiculum, quod di uerſius adcidat pijs & impijs, quàm VERBVM DOMINI *pronuntiat. Sed hoc ſcandalum fide re tundendum eſt, qua agnoſcimus impios eleuari, & pios opprimi, ut hi altius erigantur, & illi crude lius opprimantur.*

NVNQVID OCVLI CARNEI TIBI SVNT. *Alio argumento à tortura ducto,*

Argumento à tortura probat crudelitatem Dei.

probat Hiob crudelitatem Dei. Quid est, inquiens, quod humano more me iudices, & tam solicite, tamq; adcurate, omnia intra me explores, si cubi inueneris in me impietatem, an ad iudicium tuum, eges testibus, exploratione, quæstione aut tortura, ut homines? Nam quum homines, carneos oculos habeant, nec mentem introspicere queant, ut recte iudicent, testibus, aut si his carent, tortura, causam explorant. Deus quum sit spiritualibus oculis præditus, renum & cordium probator, nihil istiusmodi rerũ eget. Expostulat igitur cor, in manibus suis, et iudicio Dei, relictum, cum Domino, cur sic, ut homo, singula ueluti quæstionibus exploret? Videtur enim hoc stultum aut iniustum esse, quum antea nôrit, quid & quales intus, & in cute simus. Quemadmodum iudex huius seculi, iniuste ageret, si quæstionibus, exploraret latronis homicidium, cuius antea conscius esset. Videmus & aliâs, Dominum diligentem caussæ exploratorem esse, priusquàm iudicet, quanquam omnium rerum antea gnarus sit, ut Gen. 3. quærit: Adam ubi es? nonne comedisti de ligno &c. & 11. Descendit Dominus ut uideret ciuitatem &c. Similiter de Sodomitis: Descendam, ait, & uidebo, utrum clamorem opere compleuerit, qui uenit ad me. Quarum rerum omnium, antea con-

Cur Dominus iudicaturus ante explo-ret.

scius

ſcius erat: cur igitur explorauit? iuſtus, ſapiens, & omniſcius eſt. Proinde, non ſua cauſſa, factum explorat, ſed noſtra, ut diſcamus, non præcipitanter iudicare, niſi ſingula penitiſſime diſquiſiuerimus. In Hiob autem, ideo pro hominum more, omnia explorat, ut reddat eum ſibijpſi cognitum: &, ut per eum omnes homines diſcant, quanta ſit iudicij diuini grauitas. Non enim ſolum facta, ſed & cogitationes ac cõcupiſcentias: nec concupiſcentias ſolum, ſed & minima oris uerba, iudicat, iuxta illud legis: Non concupiſcas, & in Euangelio: De omni uerbo ocioſo, reddenda eſt ratio.

Iudicium Domini ducit in cognitionem ſui.

AN SICVT DIES HOMINIS DIES.

Id eſt, an mutabilis es, ut homines mutantur, nunc ignorantes, paulo poſt ſcientes: quaſi uero, non omnia ſcires, & interim mutareris: omnes, inquit Pſalm. uelut ueſtimentum ueteraſcent, tu idem ipſe permanes.

CVM NEMO SIT QVI POSSIT DE MANV &c. *Id eſt, quid eſt, quod tam crudeli tortura peccatum meum explores? en habes me uictum, quando tu omnium mearum rerum, iam ante conſcius fueris, & nemo ſit te fortior, qui poſsit me de manu tua ui eripere. Quid igitur times, ne quid*

coram te abſcondam, aut ne quò effugiam, coram Deo, cordium & renum ſcrutatore? celare nihil poſſum, & è manibus eius, qui eſt omnia in omnibus, omnia adimplens, effugere non licet. Proinde ſuper uacaneum, ne dicam iniuſtum uidetur, quod tantis torturis me adfligas.

Manus tuæ formauerunt me, et fecerunt me, & totum undiqꝫ me deuoras.

Memento obſecro, quod ex luto feceris me, & ad puluerem reduces me.

Nonne ſicut lac mulſiſti me, & ſicut caſeum coagulaſti me.

Pelle & carne ueſtiſti me, oſſibus & neruis compegiſti me, uitam & beneficium feciſti mecum, & uiſitatio tua cuſtodit ſpiritum meum.

Et (licet) abſcondas hæc in corde tuo, noui (tamen) quod memineris.

DIVERSA LECTIO.

Vbi uetus tralatio miſericordiam legit, Hebræus habet חסד *quod proprie ſignificat beneficium ex miſericordia & pietate donatum.*

MANVS TVAE FORMAVERVNT.

Antitheſi quadam probat Hiob, nimiam Dei crudelitatem, confert enim priora beneficia, beneuolenter à Domino præſtita, cum præſenti adflictione, dicens, annæ perdis opus manuum tuarum? cur igitur me feciſti? formaſti me manibus tuis: nunc autem, ecce, totum me, undiq; conſumis & deuoras, ſi non aliter me tractare uoluiſſes, optimum fuiſſet, non naſci. Animaduerte autem hoc loco, fidem Hiobis, etiam in medio iudicio, caput ſuum exerere, ut enim Chriſtus Dominus noſter, in medium infernum coniectus, clamat ſe derelictum, interim tamen confitens, Deum SVVM *eſſe, ait enim:* DEVS MEVS, *ut quid me dereliquiſti, &:* TV ES *qui extraxiſti me de uentre, ſpes mea ab uberibus matris, in te protectus ſum ex utero. Ita Hiob omnibus malis obrutus, admirans quî poſſit Deus ante tam liberalis, nunc tam crudelis iudex eſſe: priora beneficia quæ nõ dum nato, & iam adulto, à Domino contigerunt, ſpiritu fidei recenſet, niſi enim fidei ſcintilla in eo* Priora beneficia fidem ſuſtinent, ne labatur in adflictionibus.

relicta esset, non potuisset, quæ enumerat beneficia agnoscere, neq; enim nouit impius se à manu Dei factum, se ex luto creatum, & in puluerem (nisi quantum reipsa sentiat) reuersurum, nescit quàm mirabili opere, ossa & membra, in matris utero, compingantur: uidet quidem pellem, carnem, ossa, neruos, uitam, aliaq; corporis beneficia, sed unde sint, ignorat. Próinde, cũ sine fide, sine VERBO, hanc beneficiorum nubem posideat, nihil prorsum proderunt, uel si sexcenties maiora sint, quàm pius quispiam posideat. Porrò, Verbum, è cuius fide, corporalia beneficia possidentur: habes Gen. 1. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram: crescite & multiplicamini. Quod VERBVM, Siquis crediderit, uidet se à manu Dei formatum, uidet se à manu Dei, pelle & carne circundatum, ossibus & neruis compactum: uidet uitam, & alia beneficia corporalia, è manu Dei donata esse. Rursus, ex Verbo quod est Gen. 3. Puluis es, & in puluerem reuertèris. Sentit spiritus fidei, hominis οὐδένειαν & abiectionem, quantumcunq; ex beneficijs ante recensitis, homo, ad contemplandam Dei beneficentiam, eleuatur, & ea in aduersis confidit, tantum ex hoc uerbo rursus deijcitur, & ne altum de seipso sentiat, humiliatur, ut planè mortale hoc corpus,

Ex infirmitate carnis nostræ, discenda humilitas.

pus, nuncpio non fiat moles, ſed commodus præceptor, qui primo doceat liberalitatem Dei, dein humilitatem noſtri, ut ſciamus, quàm egregie munificus ſit Deus, & quàm extreme nos abiecti ſimus. Porrò, in hæc Dei beneficia, ratio hominis, oculorum ſuorum aciem dirigere non poteſt, in ſolã enim naturam reſpicit: nam quum animaduertat, natura ſic in omnibus hominibus fieri, quod principio ſemẽ ſint, dein quod in utero matris, ſemen in hominis formam tranſeat, naturæ rerum, tanquàm cauſſæ, & autori aſcribit: nos aliter, per Verbum Domini eruditi ſumus, nõ enim à nobis quicquam cauſſæ, rerũ naturæ, ſed Domino noſtro, qui eſt omnia in omnibus, adſcribendum eſt, quando natura nihil aliud ſit, quàm diuinorum operum ORDO, quem Dominus pro ſua uoluntate uertit, & reuertit. Vt Deus producit herbas, producit triticum: quid igitur agit agricola, quid terra, quid ſol? Deus ſolus omnia operatur, ſed hoc ORDINE, hoc eſt, per agricolam, per terrã & ſolem, ut natura operis, nõ cauſſa, ſed ORDO ſit. Agricola

Quid natura

MEMENTO OBSECRO QVOD EX.

Quod ante ſummatim, & generatim dixit: manus tuæ formauerunt me, nunc ad locupletandam oratio-nem, per partes diducit, dicens: ex luto me creaſti,

quasi lac me mulsisti, pelle & carne uestiisti me. Iam, cum tanta mihi beneficia præstiteris, cur te nũc beneficiorum pœnitet? munificus eras, nunc lõge alius adpares? ubi sunt misericordiæ tuæ antiquæ?

ET AD PVLVEREM DEDVCES ME. Hoc est, quid est, quod me miserũ, nouo miseriæ genere affligas? quasi uero non antea calamitosus sum è puluere scilicet factus, & in puluerẽ reuersurus?

NONNE SICVT LAC MVLSISTI ME. Descriptio carnalis generationis hominis, nam semen humanum, autore Aristotele, de generatione animalium lib. 2. cap. 2. crassum est & album sicut lac: præterea in utero matris, mirabiliter in membra corporis cõstituitur: uide Aristotelẽ li. eodẽ, ca. 4.

VISITATIO TVA CVSTODIT SPIRITVM. Id est, uitam meam sustentas, nõ modo enim per te initio uitam adcœpi, sed nunc etiam tua uirtute, in eadem conseruor: nam per Verbum, quo creamur, creati etiam conseruamur: per ipsum, ait Paulus, uiuimus, mouemur & sumus, huius progenies sumus: & Christus: Pater meus, inquit, usque hodie operatur, & ego operor.

ET (LICET) HAEC ABSCONDAS IN CORDE. Id est, quanquam uidearis nunc me negligere, noui tamen quod omnia cures & administres.

ſtres. Vox eſt fidei, quæ perſpicacitate ſua, uſq; ad abſcõdita Dei penetrat: ſunt enĩ opera Dei ab oculis hominũ planè remota, et ratiõe imperueſtigabilia: derelinquit, & nõ diſcedit: negligit, & eo ipſo curat: obliuiſcitur, & tamẽ meminit: mortificat, & tamẽ uiuificat. Proinde, fide opus erit, quæ ſub derelictione, mãſionẽ: ſub neglectu, curã: ſub obliuione, memoriã: ſub mortificatiõe, uiuificationẽ cõprehẽdat. Porrò, tunc dicitur Deus, ſe abſcondere, aut noſtri obliuiſci, quũ nos in adflictiones, iudicia, mortem, adeoq; infernũ cõiicit, ac nullũ bonitatis ſuæ & miſericordiæ ſenſum reliquerit: quod et alibi ſpiritus dormire uocat, Pſal. 42. Exurge, quare obdormis Domine? quid? dormit ne Deus? non, ſed nobis dormire uidetur, dũ ſinit nos in tribulatiões collabi: ſpiritus autẽ ſub hoc ſomno, Dei uigilantiã uidet. Proin, ipſe potius aſſurgit, ad precandũ Deũ, et uigilantiã ſuã, manifeſto auxilio declarat: quãquam enim Dominus ſemper uigilet, non tamen ſemper uigiliam declarat. Aperte autem hoc loco demonſtratur, Hiobem non ita à Domino derelictum, & in iudicium cõiectum, ut inæternum pereat, ſed ut Deus glorificetur, dum omnis homo quantumuis iuſtus, mendax adparuerit.

Mirabilia opera Dei.

Deus abſcondit ſe à nobis

Etiam ſi peccaueram cuſtodiuiſti me, & (tamen) ab iniquitate

mea, non finis me esse mundum.

Si impie egi, uæ mihi, sin iustus fui, nõ leuare audeo caput meum, impletus despectione, & uidẽs afflictionem meam.

Et sicut intumescit leo, uenaris me, & conuersus, mirabiliter agis mecum.

Renouas testes tuos contra me, et multiplicas indignationem tuam aduersum me, cõmutationes & exercitum contra me.

ETIAM SI PECCAVERAM. &c.

Antea exprobrauerat Hiob, Domino crudelitatẽ, ex antitheſi beneficiorum corporalium, nunc exprobrat ei, non tam crudelitatem, quàm inconſtantiam, à beneficijs ſpiritualibus: nam peccantem cuſtodire, ne in peccatis pereat, & peccata remittere, hoc demum uerum Dei beneficium eſt, nunquam ſatis commendatum. Itaq; ait, ante quidem cum peccaueram, cuſtodiuiſti me miſericorditer, peperciſti mihi, & remiſiſti

misisti impietatē peccati mei, purificans cor meū fide, nūc autē uta me iudicas et adfligis, quasi nūquam peccata dimisisses, & quasi nunquam per fidē iustificatus essem: quī ergo conuenit, & misericordiæ & iusticiæ tuæ, ut remittas peccata, & dein grauissime adfligas? Sed quare Deus post iustificationem fidei, crucifigat pios, aliās dictum est, non ut puniat impietatem, iam fide absorptam, sed partim, ut fides probetur: partim, ut homo seipsum ex adflictione agnoscere discat: partim, ut Deus glorificetur.

SI IMPIE EGI, VAE MIHI. &c.

Argumentum κεράτινον, quod utroq; cornu premit: siue, inquit, pius siue impius fuero, parum mihi in iudicio profuerit: si enim impius fuero, ex lege & sententia Domini, iam dudū lata, maledictus sum: ita enim scribitur, maledictus qui non permanserit in omnibus uerbis legis huius, &c. si uero iustus fuero, non licebit mihi iustitia confidere, nec de ea gloriari: tantis enim maledictionibus afficior, & tanta abiectione conculcor, ut etiamsi iusticiam quandam possideam, ea tamen fidere non possim, uides in iudicio Domini, omnia desperatissima esse.

SICVT INTVMESCIT LEO.

Leonem scribit Plinius, eius nobilitatis esse, quod quamlibet magna canum, & uenantium ui urgente,

non petat uirgulta aut ſyluas, ſed in apertos campos cedat, ueluti abſconſionem, turpitudinem deputans: præterea, quod ſpernens tela, diu ſe ſolo terrore tuetur, cogiturq; nõ tãquam periculo coactus, ſed tanq; amentia tratus. Huic leonis terrori, Hiob furorẽ Domini comparat, propterea quod ſentiat eum nulla re poſſe auerti, ſed ſemper aperto Marte, ſe aggredi, ſubinde magis atq; magis trã colligens, & quemadmodum leo à uenaticis canibus impetitus, cõuerſus in eos, atrociter ferocit: ita Dominus in Hiobem cõuerſus mirabiliter eum tractat, retractat, uoluit, reuoluit, ut nulla ſit reliqua effugij ſpes.

Si Deus aduerſarius, omnes creaturæ aduerſantur.

RENOVAS TESTES TVOS. &c. Teſtes, cõmutationes & exercitus ſunt, uel adflictiões nouiter ſubinde orientes, uel omnes creaturæ, quæ in iudicio nos unà cum Domino adcuſant, & contra nos teſtificãtur: nam ut febricitãti oĩa, quamuis dulcia, amara ſunt: ſic condemnato, omnia, quamuis fauentia, cõtrarij teſtes uidentur: omnes enim creaturæ, ab affectu Domini iudicãtis & affligentis, pendent: ita fit, ut ſemper nouæ afflictiones ingraueſcant, nec unquam reſpiratio contingat.

Quare de uulua eduxiſti me (utinam) periiſſem, & oculus non uidiſſet me.

Quasi nõ fuissem, essem, de uen tre ad sepulchrum abductus.

Nunquam ne paucitas dierum meorũ cessabit? deponetur a me, ut corroborer paululum?

Priusquam abeam, & non re uertar, ad terram tenebrarum & umbrositatis.

Ad terram caliginosam, quasi caligo umbrosa, ubi nulli ordines, & ubi claritas sicut caligo.

QVARE DE VVLVA EDVXISTI. &c. Per fidem re-

Donum Dei eximium est, uita naturalis, sed ut alijs donis, ita & illo abutuntur, quotquot eam citra Verbũ, & citra Deum possident: Gentes Verbo carent, proinde uitã & sine fide possident, & sine fide administrãt, cõtecti uero in udiciũ, carent Deo, sentiẽtes potius irã, quàm munificentiã Dei: proinde possidẽt bona, pro ratiõe træ, hoc est, impatienter, indignabũde et blasphemãter, ut in Hiob uides, quare, inquit, natus sum, cur in hãc lucẽ prodij? mallem me subito de matris uẽtre, ad sepulchrũ delatũ esse, ut cte utimur creaturis.

essem quasi nunq̃ fuissem. Ita & nos cõmuniter dicere solemus: optarem me primo balneo, aquis obrutum esse. Idem habes supra cap. 3. quare egressus ex utero, non statim perij?

NVNQVAM ME PAVCITAS. &c.

Spes in tribulatione erigit & tenet.

Adflicto & omni auxilio destituto, omnis mora longa est, quare? Dominus est sola spes, & expectatio nostra, & mille anni apud eum sunt, ut dies unus: quotquot igitur Dominum fide possident, nulla mora & diuturnitate expectant, in tribulatione liberationis tempus, quando eum possideant, qui est expectatio, & in quo nulla est diuturnitas, sed omnia unũ momentum. Itaq; operatur pro sua ratione, in credentibus, ut expectent & momentaneũ existiment, quicquid mali in fide pertulerint: ablato autem illo, qui est expectatio & momentum, non erit, ut grato animo afflictiones sufferas, unde & Hiob ait: Numquam ne cessabit paucitas dierum meorum? id est, cur pauci mei dies, mihi tam diuturni manent, mallem uel hac hora, mortem oppetere.

NVNQVAMNE, DEPONETVR.

Id est, an nunquam uel paululum cessabit adflictio, ut duntaxat semel, animo meo ante mortem recrearer? Vide, quæso miseram damnatorum desperationem, tam deploratæ enim spei sunt, ut præ despe-

ratione, non postulent, totam redemptionem, sed duntaxat modicam animi refocillationem, pauco tempore duraturam, quæ tamen eis non contingit, ut Lucæ 16. Dives damnatus, non optat ut liberetur, sed solum, ut Lazarus intingat extremum digiti in aquã, & refrigeret linguam eius. Ita, & Hiob petit, ut saltem pauco tempore ante mortem, liceat sibi ab adflictione libero esse.

Siquidẽ, omnia sunt prorsum desperata.

PRIVSQVAM ABEAM ET NON REVERTAR. Id est, si non in totum me liberare uolueris, da saltem, ut refocciller priusquàm moriar. Et est hoc loco egregia MORTIS descriptio, mors enim prima sua specie, nihil aliud est, quàm perpetuus occasus, unde neminem uidemus reuerti. Præterea mortis regio (sic enim mortem describit, quasi corporalis locus esset, ut Poëtæ de Plutonis regione fabulati sunt) terra est tenebrarum, umbris impleta: solam caliginem, pro claritate luminis habens, ubi nullus est ordo, sed omnia horrendis tenebris confusa, nam ut in tenebrosa caligine, nemo nouit quà sit eundum, quà progrediendum, & quocunque te uerteris, pericula imminent: ita in morte, nescis ad quem locum progrediaris, in quo consistas, proinde, obruit te horror, formido, & desperatio. Ad hæc, uidemus mortem, nullum habere ordinem,

Descriptio mortis.

propterea quod nemini parcat, sed omnes simul in uniuersum rapit, talis adeo est mortis imago, quantum ad externam læuam attinet, & quemadmodum sese desperatis, & à Domino derelictis ingerit. Contra uero per IESVM Christum, Dominum nostrum mors, adeo mortificata est, ut iam non sit perpetuus occasus, sed uitæ ianua: ita enim scribitur, Hose. 13. O mors, ero mors tua, morsus tuus inferne. Præterea, mors antea tenebricosa, nunc per Christum, aut Verbum Dei facta est lucida, & splendida: est enim Christus lux & uita, quem si ad mortem adtuleris dispellet omnes mortis tenebras, & uitam illuminat, ut sciamus quà sit eundum. Hinc abiecta desperatione, oritur gaudiũ & exultatio. Habet & mors suum ordinem per Christum: de alteris enim dicitur: mors sanctorum preciosa: de alteris, mors peccatorum pessima.

CAP. XI.

RESpondens Sophar Naamathites, dixit,

Nunquid multis uerbis non respondendum

ſpondendum erit? nunquid uir lo quax iuſtificabitur?

Soli tibi homines tacebunt, ut irrideas, & non confundaris.

Dicis, munda eſt doctrina mea, & purus ſum in oculis tuis.

Vtinam quis daret, ut Deus lo queretur, & aperiret labia ſua tecũ.

Et adnunciaret tibi ſecreta ſapi entiæ, quod dupliciter maiora poſ ſet intentare, & tunc intelligeres, quod ſit tibi Deus, magis propiti us, quam iniquitas tua ferat.

DIVERSA LECTIO.

Pro', *dupliciter maiora poſſet intentare*, He= bræus habet כפלים לתושיה *quod uarie tansfertur, propter illam dictionem* תושיה *quæ uariam habet ſignificationem. Græcus ita legit,* ὅτι διπλοῦς ἔστω τῶν κατὰ σέ, *id eſt, duplex*

erit in his rebus, quæ secundum te sunt: uetus trā-
latio sic habet, quod multiplex lex eius esset. Alij
ita interpretantur (multis efficeretur) ut sit sensus,
si tibi Deus adnunciaret secreta sententiæ suæ, mul-
tis efficeretur, ut intelligeres minora à te exigi, quàm
mereatur iniquitas tua, pro multis autem apud He-
bræos est כִּפְלַיִם quod duplicia significat, & ꝓ
phrasi Hebræa, multa, ut Esaiæ 40. Suscepit de ma-
nu Domini duplicia, id est, multam gratiam pro pec
catis &c. Mea uero opinione, non incommode ita
transfertur, utinam Deus adnunciaret, quod duplici
ter maiora intentare posset &c.

NVNQVID MVLTIS VERBIS &c.

Adcedit tertius amicus Sophar Naamathites, pru
dentiæ suæ contra Hiob specimen facturus: princi-
pio, exprobrat Hiobi multiloquium, sed quàm can-
dide, ipse uiderit. Licet enim sermo Hiobis aliquanto
uerbosior sit, ita tamen fert iudicij grauitas, quam
si probe consyderaueris, pauciora pro rei magnitu-
dine dici intelliges, usq; adeo nullus sermo tam lon-
gus est, qui ad uiuum explicare posset, grauem iudi-
cij horrorem. In alijs autem rebus non necessarijs,
multiloquum esse, est stultiloquum esse: tantū enim
abest, ut in multiloquio sit prudentia, ut stultitiæ
non inuenias iudicem magis proprium. Præterea

usq;

usq; adeo odit Deus multiloquium, ut nec orationem alioqui bonam, si multiloqua fuerit, suscipiat: & quàm apud Ethnicos erudita breuiloquentia commendata fuerit, uel unus Homeri, de Menelao uersiculus testatur. Multiloquium odiosum.

παῦρα μὲν ἀλλὰ μάλα λιπέως, ἐπὶ οὐ πολὺ μυθος. Id est, non is multa quidem, uerum argutissima, quippe pauciloquus.

AN VIR loquax IVSTIFICABITVR &c.

Quia in multiloquio non deerit peccatum, & nõ qui multa, sed qui uera dicit, bene dicit. Garrulus non uitat peccatũ Prouerb. 10.

SOLI TIBI HOMINES TACEBVNT.

Id est, tibi ne soli, loquendi autoritatem adrogas, putásne, tua uerba Apollinis oracula esse, nec alijs licere te arguere, & mendacij conuincere.

DICIS MVNDA EST DOCTRINA &c.

Supra, in fine Capitis Sexti, dixit Hiob, se loqui uerissima, nec quenquam posse eum mendacij arguere, quod de ratione adflictionis intelligendum est, uera enim loquitur, & unà cum Dei testimonio sentit, dum docet, se initio citra caussam adflictum. Nunc Sophar confert inter se blasphemias & doctrinã Hiobis: atq; ex blasphemijs consectaneum putat, doctrinam etiã impiam esse: quî enim, inquit, cõuenit, quod

doceas te insontem, à Deo percussum, & interim in Deum blasphemas, an ne munda & pura doctrina fuerit, tanta impietate fermentata? Tu uero sic habeto, munda est Hiobis doctrina, quoties innocentiam suã uindicat, & se citra caussam adflictum testatur, ea enim Euangelij ratio est, ut omnis per fidem iustificatus, innocenter patiatur, quicquid adflictionum adcidat.

Immundus uero sermo Hiobis est, quoties grauitate iudicij & furoris Domini impulsus in Deum, pro impiorum atq; damnatorum more furit atq; insanit: nec mirum si interim impatientius loquatur, quum nemo sit, qui in inferno cõfiteatur et laudet Dominũ.

VTINAM QVIS DARET VT DEVS &c. Sophar, probaturus Hiobem iuste adflictum, ab occulto Dei iudicio πρόσωπον uice optat, ut aperiat Deus thesaurum sapientiæ suæ & penetralia prudentiæ: quibus rebus manifeste declaratur, multo maiora esse peccata, quàm præsens adflictio, neq; tantum suppliciorum irrogari, quantum meritum sit, id quod admodum uerum est: si enim iniquitates obseruaueris Domine, quis sustinebit? nõ enim est in terra, qui faciat bonum, non est usq; ad unum. Sed in adfligendo, Dominus duplicem habet respectum: alterum, ad peccata, ad ueterem Adam: alterum, ad fidem, ad nouum hominem. Si respiciat peccata,

Adflictio propter peccatũ, aut probatio est.

peccata, minus semper adfligit, quàm meritum sit: & hoc respectu, iustissime faceret, etiamsi totum orbem, in abyssum inferni detruderet: sin respiciat fidem, suam ipsius promissionem, fide possessam, aut nouum hominem in Christo renatum, quicquid infligit, non tanquam supplicium infligit, sed ut sit πειρατήριον, id est, tentatoriũ, & maiestatis suæ declarandæ, officina.

Nunquid inuestigando Deum, inuenies, & perfecte omnipotentem reperies.

Altior est cœlo, quid facies? profundior inferno, quomodo cognosces (eum)?

Longior terra, mensura eius, et latior mari.

Si (omnia) subuerterit, aut constrinxerit, aut in unum coniecerit, quis contradicet ei?

Ipse agnoscit uiros uanos, et uidit iniquitatem, & non intelliget?

Vir uanus ſuperbit, & (ut) pullus onagri (ſic) homo natus.

NVNQVID INVESTIGANDO DEVM &c. Ante reprehendit Sophar Hiobē, quod innocentiam ſuam, nimio multiloquio, & magis pre fracte, quàm pie uindicet, quando nemo in conſpectu Dei iuſtificetur, nunc illud ipſum probat ex occulto Dei iudicio. q. d. noli te coram Deo innocentem iudicare, quia occulta ſunt eius iudicia, nec quiſquam ea penetrare poteſt, etiamſi neſcias te impie egiſſe, neq; fueris tibi alicuius criminis conſcius, agnoſcit tamen Deus, abſconditorum rimator, & καρδιογνώστης. Quis ergo audeat ſe aduerſus Dei iudicium eleuare, et abſcondita iudicia eius ſe cognouiſſe, gloriari? Vnde & Paulus exclamat: O profunditatem diuitiarum, ſapientiæ & cognitionis Dei, quàm inſcrutabilia ſunt iudicia eius, et imperueſtigabiles uiæ eius. Altior eſt cœlo, profundior inferno, longior terra, latior mari, potentior omnibus creaturis, & ſi omnia conculcaret, & in nihilum redigeret, neminem haberet adcuſatorem, aut contradictorem. Omnia enim ſunt in manu ſua poſita. Iam ut maxime, ratione humana, Deus comprehendi non poßit, nec iudicia eius occulta, penetrari queant, fidei tamen in Chriſtum,

in Christum omnia possibilia sunt: Deus enim per se se immensus, factus est in Christo dimensus, ut possit FIDE *comprehendi, ut est Ephes. 3. Flecto genua mea ad patrem Domini nostri* IESV *Christi, ut ualeatis adsequi, cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, longitudo, profunditas, & sublimitas, & ut* FIDES *Deum comprehendit, ita Deus libenter sinit se fide capi. Cuius rei exemplar habes in Iacob, qui luctabatur cum Deo per* FIDEM, *usque ad mane, & prævaluit, unde cognomẽ sortitus* ישראל *hoc est, uincens Deũ: sic & Mose, Exod. 32. Cœperat Deum* FIDE *in promissionem, adeoq; fortiter tenuerat, ut diceret Deus: Dimitte me. &c. Proinde, quod Sophar ait, Deum esse incõprehensibilem, intelligas* LEGE, *nã* EVANGELIO *sit, quantum satis est, comprehensibilis.*

IPSE AGNOSCIT VIROS VANOS. *Hoc est, tanta præditus est Deus & scientia & prudentia, ut agnoscat non solum externam hominis impuritatem, sed & internam uanitatem: nam etiamsi extrinsecus corã humano iudicio, iustus uidearis, nõ tamen coram Deo iustificaberis, qui non iuxta laruã externam, sed intimam impietatem iudicat: aliter uidet homo, aliter Deus, homo uidet quæ adparẽt, Dominus autem intuetur cor, et probat renes: proinde,*

ut maxime externis peccatis careas, semper tamen inuenit Deus in abscondito, quod iudicet, & digne punire possit.

VIR VANVS SVPERBIT.

Quasi diceret, quando ita se res habeat, quod Deus intelligat iniquitatem, etiã in penetralibus latentem: quis sanæ mentis, aduersus eius iudicium insurgeret, aut contra eum superbiret? sed quid plura? uani & tumidi hominis est, Deo insultare, & cristas aduersus eius iudicium erigere. Tacite autem mordet Sophar Hiobem, tãquam uanum & turgidũ hominem, & generali gnoma, nõ tam Hiobis, quàm unuscuiusq; hominis præsumptuosam fiduciã, & audacem cordis humani temeritatem describit: nam, ut indomitus onagri pullus, temere fertur in quæuis obuia, nec possit à licentia sua cohiberi, tanta est bestiæ feritas: ita nihil minus corde humano, domabile est, fertur enim temere, in quæuis mala, inflatur, turgescit, spirat ingentia (est enim cor fiduciæ sedes) superbit, etiã aduersus Deum, & nihil nõ licentia conatur, si habenæ remissæ ei fuerint, ut Gen. xi. Remissa erat aliquantulum cordi sua habena. Sed uide quid moliatur? ædificiũ cuius cacumen ad cœlũ pertingat. Remissum erat frenũ cordi Nebucadnezar, sed quid conatur? in cœlum, inquit, ascendam supra astra

Cor humanum, indomabile.

Cor humanũ nihil moderabile sint.

uſtra Dei, exaltabo ſolium meũ. Quantam uero aliâs malorũ lernam, cor geſtet, ſi tradetur in ſua deſyderia, uide Rom. 1. & Matth. 15. Itaq; lex data eſt, ut ſit pædagogus, & pullũ onagri, hoc eſt, hominẽ eximie ferũ, coherceat: nã & nonnihil hac cauſſa, crux pijs imponitur, ut carnis ferocitatẽ cõprimat.

Si tu direxiſſes cor tuũ (ad Deũ) & extendiſſes ad eum manus tuas.

Si iniquitatem, quæ eſt in manu tua, lõge abieciſſes, et nõ habitaſſet in tabernaculo tuo malignitas.

Tũc leuares faciem tuã ſine macula, & eſſes firmus, nec timeres.

Similiter miſeriæ obliuiſcereris, ſicut mare pertranſit, ita (nõ) recordareris.

Et de meridie ſurgeret uita, emicaret quaſi mane.

Et confideres propoſita ſpe, ac (ueluti) defoſſus, ſecurus dormires.

Et quieſceres, nec eſſet qui exterreret, & cõtremiſcerent faciem tuam multi.

Oculi autem impiorũ deficiunt, effugium perit ab eis, & ſpes eorũ, exuflatio animæ eſt.

SI TV DIREXISSES. &c. Potes hæc, tam quàm præneſin ad reſipiſcentiam, & peccatorum confeßionem intelligere, ut ſit ſenſus: utcunq; nunc adfligaris, hortor & admoneo te, reſipiſcas, agnoſcas te iuſta pati, dirigas cor tuum ad Deum, extendas manum tuam ad precandum Deum, abijcias impietatem operum tuorum, tunc enim purus & immaculatus coram Deo adparebis, firmus conſtabis, miſeriæ obliuiſceris, omniaq; tibi bona adfluent, quod ſi autem in impietate permanſeris, peribis, ut impij, qui ſpe ſua pudefiunt. Sed ſi legeris iuxta tralationẽ ſupra poſitam reprehenſio eſt, qua Sophar oſtendit Hiobem iuſte adflictum: Si pie, inquit, uixiſſes, uiueres nunc ſumma animi læticia, & fruereris Dei benedictione, nec obruiſſent te tanta mala: iam, quia te obruerunt tanta mala, impius igitur es. Videntur autẽ & Sophar, & reliqui amici Hiob, prorſus ignorare

rare, quid sit, aut efficiat Euangelion, & fides in promißionem Dei, sic enim argumentantur contra Hiobem, quasi nullus unquam posßit coram Deo, fide iustificari: proinde, consectaneum putant, unumquenq; iuste adfligi, quando nullus à peccato immunis sit. Porrò, hoc loco tria enumerat Sophar, ad pietatem spectantia. Primũ, est dirigere cor ad Dominum, quod aliâs dicitur: conuertimini ad me, & ego conuertar ad uos, uertitur enim cor, per infidelitatẽ ad terrena, & carnalia: rursus, per fidem cõuertitur ad cœlestia & æterna. Secundum est, extendere manum, hoc est, orare, manuum enim extensio, supplicum habitus est: hæc autem externa manuum extensio, aliud non est, quàm pædagogia, & puerilis disciplina, ueræ orationi nihil tribuens, nihil adimens, cæterum uera manuum extensio, FIDES est, qua cordis manus porriguntur, usq; ad cœlum & faciem Dei. Tertium, est iniquitatem è manu, & è tabernaculo nostro eijcere. Porrò, iniquitas manus operum nostrorum, iniusticia est, nõ eorum tantum, quæ per sese mala sunt, quæ & mundus damnat, sed quæ iusta & bona sunt, nam & ea iniqua sunt, non ex operante Deo (operatur enim Deus in nobis omnia bona opera, uelle, & perficere) sed ex adpendice carnis: hæc inquam iniquitas,

Tria spectantia ad pietatem.

Extendere manum

Et quieſceres, nec eſſet qui exterreret, & cõtremiſcerent faciem tuam multi.

Oculi autem impiorũ deficiunt, effugium perit ab eis, & ſpes eorũ, exuflatio animæ eſt.

SI TV DIREXISSES. &c. Potes hæc, tanquàm præneſin ad reſipiſcentiam, & peccatorum confeßionem intelligere, ut ſit ſenſus: utcunq; nunc adfligaris, hortor & admoneo te, reſipiſcas, agnoſcas te iuſta pati, dirigas cor tuum ad Deum, extendas manum tuam ad precandum Deum, abijcias impietatem operum tuorum, tunc enim purus & immaculatus coram Deo adparebis, firmus conſtabis, miſeriæ obliuiſceris, omniaq; tibi bona adfluent, quod ſi autem in impietate permanſeris, peribis, ut impij, qui ſpe ſua pudefiunt. Sed ſi legeris iuxta tralationẽ ſupra poſitam reprehenſio eſt, qua Sophar oſtendit Hiobem iuſte adflictum: Si pie, inquit, uixiſſes, uiueres nunc ſumma animi læticia, & fruereris Dei benedictione, nec obruiſſent te tanta mala: iam, quia te obruerunt tanta mala, impius igitur es. Videntur autẽ & Sophar, & reliqui amici Hiob, prorſus ignorare

rare, quid sit, aut efficiat Euangelion, & fides in promißionem Dei, sic enim argumentantur contra Hiobem, quasi nullus unquam posßit coram Deo, fide iustificari: proinde, consectaneum putant, unumquenq; iuste adfligi, quando nullus à peccato immunis sit. Porrò, hoc loco tria enumerat Sophar, ad pietatem spectantia. Primũ, est dirigere cor ad Dominum, quod aliâs dicitur: conuertimini ad me, & ego conuertar ad uos, uertitur enim cor, per infidelitatẽ ad terrena, & carnalia: rursus, per fidem cõuertitur ad cœlestia & æterna. Secundum est, extendere manum, hoc est, orare, manuum enim extensio, supplicum habitus est: hæc autem externa manuum extensio, aliud non est, quàm pædagogia, & puerilis disciplina, ueræ orationi nihil tribuens, nihil adimens, cæterum uera manuum extensio, FIDES est, qua cordis manus porriguntur, usq; ad cœlum & faciem Dei. Tertium, est iniquitatem è manu, & è tabernaculo nostro eijcere. Porrò, iniquitas manus operum nostrorum, iniusticia est, nõ eorum tantum, quæ per sese mala sunt, quæ & mundus damnat, sed quæ iusta & bona sunt, nam & ea iniqua sunt, non ex operante Deo (operatur enim Deus in nobis omnia bona opera, uelle, & perficere) sed ex adpendice carnis: hæc inquam iniquitas,

Tria spectantia ad pietatem.

Extendere manum

de manu nostra (id est, operibus) tollenda est, quomodo? FIDE. Sic enim Petrus ait: Fide purificantur corda: qua fide? Primum, de cœlestibus bonis, si crediderís, per Christum tibi, omnia æterna bona, gratis donata esse: nihil operaberis, ut merearis, nihil boni tibi adscribes, sed Domino tuo: in operibus tuis, non quæres quæ tua, sed quæ Dei sunt. Dein, de terrenis bonis, si crediderís Deum nutritorem tuum, & patremfamilias, ac procuratorem esse, non quæres in negocijs tuis quæ tua sunt, sed quæ proximi, nec calumniaberis proximum propter opes, propterea quod eas in Domino abundantes, posideas. Quid igitur erit homini, dirigẽti cor suum, extendenti manus suas ad Deum, & expurganti opera sua ab iniquitate? leuare audet faciem suam coram Deo, sine macula, sine adcusatione: si enim conscientia, peccatum, aut Satan nos adcusauerit, Deus est qui iustificat: Christus mortuus est, & resurrexit, ut unà cum ipso resurgat pius, præterea firmus manet sine timore: habitant enim pij cõfidenter, scientes nullam creaturam posse sibi salutis suæ iacturam inferre, Rhom. 8. Ad hæc obliuiscetur miseriæ, quæ citius aqua præterfluente fugit, ut est Esa. 65. Non audietur ultra uox clamoris & fletus. &c. Apocalyp. 21. Absterget Deus omnem lachrymam

Fœlicitas pij uiri.

lachrymam ab oculis ſanctorum, & mors ultra non erit, neq; clamor neq; dolor. Hæc omnia in Eccleſia implentur, in qua per FIDEM abſtergũtur lachrymæ, & abit dolor: dolet quidem corpus, ſed interior homo de die in diem promouet.

ET DE MERIDIE SVRGERET. &c.

Meridie, id eſt, tempore opportuno, clariſſime & apertiſſime, Eſa. 58. Orietur in tenebris lux tua, & tenebræ tuæ erunt ſicut meridies.

MANE. Id eſt, cito, Eſa. eodem: Erumpet quaſi mane lumen tuum, & ſanitas tua citius orietur. Deſcribitur autem hoc loco benedictio, ut habes Deut. 11geſimo octauo.

AC VELVTI DEFOSSVS.

Pius VERBVM Domini habens, confidit, nihil timens aduerſarias uirtutes, ſecurus nõ tam ſomno, quàm morte.

NEC ESSET, QVI EXTERRERET. &c. Similia habes Leuit. 26. Dormietis, & non erit qui exterreat, & Sophon. 3. Adcubabunt, & non erit qui exterreat.

ET CONTREMISCERENT FACIEM TVAM. Pius in Domino conſtans, omnibus aduerſarijs & poteſtatibus, etiãnum in cœleſtibus, formidabilis eſt, unde & Satan pios perſequitur: niſi enim

ei formidabiles essent, non persequeretur.

OCVLI AVTEM IMPIORVM.

Antithesis est: pij benedicuntur in operibus manuum suarum, impij uero maledicuntur, nec constant, dum iudicauerit eos Dominus, *& spes eorum perit, propterea quod non sit in* Verbum Domini, *sed in suam ipsorum præsumptionem, directa, unde pulchre admodum spes impiorum hoc loco dicitur* מפח נפש, *id est, animæ exuflatio, hoc est, spiraculum hominis uanum, quod* Græcus ἀπώλειαν, *id est, perditionem interpretatur: ut enim nihil potest hominis spiritus efficere, quamuis ingentia spiret, proijciens ampullas & sesquipedalia uerba: ita uana est impiorum spes, non constat, non perdurat.* Porrò, *ut hæc à* Sophar, *recte dissèruntur (quibus tamen tacite* Hiob *mordetur, tanquàm impius, propter adflictiones & maledictiones quas sustinet) ita nondũ conuincunt* Hiobem, *propter impietates, adflictum esse, licet interim in iudicio adpareat id quod natura sua est omnis homo, nempe impatiens, impius & blasphemus.*

FINIS CAP. XI.

CAP. XII.

RESpondens Hiob, dixit,

VEre ne uos (soli) estis homines, quibus cũ morietur sapientia?

Etiam mihi cor est, sicut uobis, nec inferior uobis sum, & cui hæc non sunt cognita?

Qui deridetur a proximo suo, ut ego, inuocat Deum & exaudit eum, risus est iustus & simplex.

Lampas contempta in cogitationibus diuitis, parata ad offendiculum pedis.

Prosperantur tabernacula prædonum, & temeritates tumultuantium aduersus Deum, cũ ipse (omnia) dederit in manus eorum.

VERE NE VOS ESTIS SOLI HOMINES? *Vt in rebus militaribus, corporis robur*

ſi careat prudenti & generoſo animo, citius perdit quàm iuuat. Vnde & quidam dixit: exercitum ceruorum duce (qui eſt ueluti animus exercitus) leone, formidabiliorem eſſe, exercitu leonum, duce ceruo: Ita in rebus ſpiritualibus, carnalis diuinæ legis & iuſticiæ intellectus, citra prudentiam ſpiritus, plus obfuerit, quàm profuerit: nam & amici Hiob, de iuſticia diuina, de benedictione piorum, & maledictione impiorum, ut eſt Leuitici uigeſimo ſexto, & Deuteronomij uigeſimo octauo, prudentiſſime diſſerunt, ita, ut in eis propemodum nihil deſyderes: ſed quandò careant Euangelij & iuſticiæ fidei ſapientia, uides, in quem errorem collabantur, non enim ſua diſputatione, in ſolum Hiobem iniurij ſunt, ſed into tam fidei Euangelij, & ſanctæ CRVCIS rationem: ſiquidem, quotquot Euangelio credunt, ſanctificantur: conſectaneum igitur fuerit, & peccata eſſe expiata, & omnes calamitates, poſt ſanctificationem remiſſionemq; peccatorum contingentes, ſanctas eſſe. Amici uero, è ratione iuſticiæ legis (quæ lex quanq; eo tempore nondum literis comprehenſa fuerat, habebatur tamen in mente conſcripta, Rom. primo) argumentantur, omnem adflictionem, impietatis pœnam eſſe. Quàm, probe autem hæc cum Euangelij (quod & Hiobis tempore fuit, ſed nondum reuelatum)

tum) ratione conueniant, tu ipse iudicato, & supra aliquatenus ostensum est. Proinde, principio huius capitis, ridet Hiob, carnalem amicorum, uerius stulticiam, quàm prudentiã, dicens: scilicet uos soli estis illi prudentes uiri, quibus se sapientia captiuam dedit, & qui totam eam, ut ita loquar, deuoraſtis: alijs nec micam salis reliquistis, ut & prudentia unà uobiscũ mori cogatur: usq; adeo uos soli sapientes, cæteri omnes stulti: quemadmodũ & Paulus Corinthios ridet: Nos stulti, ait, uos prudentes: nos imbecilles, uos ualidi: nos contempti, uos clari. Porrò autem, ridet interim spiritus carnales: interim ridet & caro, spirituales, sed non eodem animo: caro ridet fratrem ἐξ ὑπερηφανίας, contemptu, arrogantia, præsumptione & elatione, qui enim fratrem uerbo ridet, corde eum contemnit ac despicit: qui uero fratrem despicit, Deum despicit, ait enim: Quod uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis: proinde carnis derisio, in Dei contumeliam uergit. Deridet & spiritus ex contemptu, non quidem fratres, sed arrogantiæ & præsumptionis, quæ in superbis existunt, ut Esaiæ decimo quarto: Qui te uiderint, inclinabunt se ad te, dicentes: nunquid iste est uir, qui conturbauit terram, qui concussit regna? &c. Vbi spiritus, maximo fastus & superbiæ contemptu, regẽ Babel ridet: & in Psal. 2.

Risus carnis.

Risus spiritus

Qui habitat in cœlis, irridebit eos. Eodẽ ſpiritu Hiob ridet amicos ſuos, non ex arrogãtia, fratrũ cõtemptu, aut ſuiipſius elatione, ſed ex contemptu faſtus, & arrogantiæ, qua amici præter modũ, quaſi ſoli præ omnibus hominibus ſapientes eſſent, efferebantur. Nihil enim in conſpectu Spiritus ſancti abominabilius, & magis fœtidum eſt, faſtu, Φιλαυτίᾳ & arrogantia.

ETIAM MIHI COR EST &c.

Vt deriſio mala eſt, ſi ex carne proficiſcatur, & bona, ſi ex Spiritu, ita duplex eſt gloriatio: mala, quæ ex carne: bona, quæ ex Spiritu uenit. Carnis gloriatio, ex infidelitate Verbi, & uana fiducia in dona, oritur: ut uides Matth. 7. Eiecimus dæmonia: & Apoſtoli gloriantur Lucæ 10. Etiam dæmonia ſubijciuntur nobis: ſed audiunt, In hoc nolite gaudere, gaudete potius, quod nomina ueſtra ſcripta ſunt in cœlis. Gloriatio Spiritus, ex fide in Dominum, non ex confidentia in dona, oritur, ut Pſalm. 31. Gloriamini omnes recti corde: & qui gloriatur, in Domino glorietur. Porrò carnis gloriatio, Domino honorẽ adimit. Spiritus uero reddit. Gloriatur itaq; Hiob aduerſus amicos ſuos, non honorem Deo adimens, ſed potius reddens eum, quem glorioſuli amici, ſuſtulerant, ſibi adrogantes. Sic & Paulus gloriatur aduerſus

Gloria carnis

Gloriatio ſpiritus.

uersus Pseudapostolos. 2. Corinth. 3. In quocũq; audet aliquis, audeo & ego. Hæc, inquit, se per insipientiam loqui (sordet enim propria laus) sapientia tamen spiritus, sic cogebat gloriari, ut impurum os Pseudapostolorum obstrueret.

QVI DERIDETVR A PROXIMO SVO. Id est, uos amici propter afflictiones, quas fero, me, uelut impium, & iusta causſa afflictum, ridetis, ac præ uobis contemnitis: ipsi, risu & contemptu digniſsimi: proinde, audite Domini sententiam, quam tulit pro afflictis, contra fratrum contẽptores. QVI RIDETVR A PROXIMO SVO, INVOCAT DEVM, ET EXAVDIT EVM. Idem habes Deuter. 15. Si unus de fratribus tuis ad paupertatem uenerit, non obdurabis cor tuum, ne contrahas manum tuam &c. ne clamet contra te ad Dominum, & fiat tibi in peccatum: & Prouerb. 14. Qui calumniatur paupere, conuitium facit factori eius. Ergó ne clamare licet adflicto, contra adfligentes pro uindicta? & quid est quod Christus ait: Benefacite maledicentibus uobis: orate pro ijs, qui lædunt, & insectantur uos. Respondeo: omnino pro persequutoribus, non tam doctrina, quàm exemplo Christi, orandum est, sed clamorem hunc, quo deriſi male adfecti, & inuſte

Dominus ulciſcitur contemptum pauperum.

occiſi, pro ultione ad Dominum clamant, non intelligas eſſe, orationem deriſorum & male adfectorum, ſed Spiritus ſancti, in male adfectis habitantis, pij enim ſua agunt, & diſciplinam à Domino traditam exequuntur, hoc eſt, pro perſequutoribus orant: ſed interim clamat ſpiritus gemitibus inenarrabilibus, uindictam, nam quemadmodum ſi ex fide eleemoſynam pauperi impio, ſed tamen egenti, largiaris, etiamſi nunquam pauper benefacti, erga Deum, precibus ſuis meminerit, ipſa tamen eleemoſyna clamat, ut eſt Eccleſiaſtici uigeſimo nono, Conclude eleemoſynam in ſinu pauperis, & hæc (propter fidem è qua fluit) pro te exorabit, ab omni malo. Similiter & Deuteronomij uigeſimo quarto. Si adceperis pignus à fratre tuo paupere, non pernoctabit apud te pignus, ſed ſtatim reddes ei ante ſolis occaſum, ut dormiens in ueſtimento ſuo, benedicat tibi, & habeas iuſticiam coram DOMINO Deo tuo. Quid ſi debitor impius fuerit, atq; etiam ſi pignus redditum ſit, potius creditori, ut fieri ſolet, in corde ſuo maledicat? Ipſum opus ex fide & charitate profectum, te benedicet, etiamſi debitor maledicat. Ita pius, ſemper orat pro perſequutoribus, ſed interim ſpiritus ultionem clamat, ut eſt Apocal. ſexto: Vidi ſubter altare animas interfectorum, propter Dei Verbum, & propter

Spiritus uindictã clamat, pro pijs, ita ut orat.

Beneficium Deo placet.

ter teſtimonium quod habebant, & clamabant uoce magna, dicentes: Vſquequo Domine, qui es ſanctus & uerax, non iudicas, ac uindicas ſanguinem noſtrum, de ijs, qui habitant in terra? Teſtatur idem ſanguis Abel, qui clamat à terra ad cœlum pro uindicta, non ſuo, ſed Spiritus ſancti ore. Sic clamat in omnibus Prophetis, martyribus, & pijs male tractatis, uſq; ad futurum iudicij diem.

RISVS EST IVSTVS ET SIMPLEX.

Antitheſis eſt, qualibus ſcatet hic liber. Eſt enim ſententia: non miror quod ab amicis meis ridear, ſiquidem pro ueteri mundi huius conſuetudine, iuſti ridentur, prædones impij proſperantur. Prima antitheſis pars eſt: riſus ſunt coram mundo, iuſtus & innocens: quia ſapientia Dei, ſtultitia eſt coram hominibus, & piorum opera, rationi ſtulta uidentur, ut 2. Sam. decimo ſexto, ridetur Dauid, ludens ante Dominum à Michol: ſic deriſi ſunt Iudæi à Gentibus, quia ſtulta & inſipientia uidebantur, Iudæorum opera: ſic Paulus ad Athenienſes adpellens, audit: Quid ſibi uult ſpermologus iſte? Sic poſtea Chriſtiani ab Ethnicis deriſi ſunt quia uidebantur, ut Suetonius ſcribit, genus hominũ, ſuperſtitionis nouæ, & maleficæ.

Pietas mundo ſtultitia.

Suetonius in uita NERONIS.

LAMPAS CONTEMPTA &c.

Iusti ridentur à potentioribus non sine uindicta.

Primam Antitheſis partem, probat ſimilitudine pulcherrima, ut enim ſi quis lampadem noctu prælucentem, negligat aut contemnat, facile offendit pedem ad lapidem: ita diuites, magnates, reges & tyranni, quales ſunt amici Hiob, præ ſe adflictos & abiectos, in corde ſuo contemnentes, colligunt eo contemptu, ſibijpſi tram, in æternam damnationem, nam adflictus, lampas dicitur, propterea, quod propter adflictionem, in conſpectu Dei luceat, & oculis eius pateat, Eſaiæ 66. Super quem reſpiciam, niſi ſuper humilem, & contritum ſpiritu. Et in Euangelio: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Hanc lampada, in ſolis Dei oculis, non coram mundo lucentem, deſpiciunt diuites, hoc eſt, faſtuoſi & ſuperbi. Ea igitur lampas parata eſt ad offendiculum pedum eorum, & excæcationem oculorum eorum, ut enim Chriſtus lux eſt, & ſalutis petra, humilibus in ſe credentibus: & excæcatio, ac offenſionis petra, contemptoribus: ita abiecti & humiles, lampas ſunt coram Deo ſplendidiſſima, ſed coram faſtuoſis huius mundi uiris, ad offendiculum pedum ſuorum poſita, ita enim ſcribitur: Qui uos tangit, pupillam oculi mei tangit: &, quod uni ex minimis meis facitis, mihi feciſtis.

PRO

PROSPERANTVR TABERNACVLA.

Id est, quanquam & impiorum bona, à Deo sint, is enim facit solem suum oriri super bonos & malos, aduersantur tamen Deo, nihilominus fœliciter uiuentes, & cunctis abundantes opibus. Secunda antithesis pars: porrò, prædones hoc loco, sunt tyranni seu impij, donis Dei abutentes, aut pios calumniantes: omnia enim dona, ut sunt sapientia, sanitas, fortitudo, diuitiæ, potestas, effusa sunt in communem utilitatem, ut sapientia, insipienti inseruiat: sanitas, infirmitati: fortitudo, imbecillitati: diuitiæ, egestati: sed ijs præcipue saginantur impij, ut enim filij huius seculi prudentiores, ita & potentiores,ditiores, saniores, & fortiores filijs lucis sunt. Breuiter, tabernacula impiorum, abundant omnibus ferè benedictionibus Dei: at possident eas, & utuntur impij, ueluti prædones, non in eũ usum, in quẽ collata sunt, sed pro sua libidine, abutũtur aduersus Dominum, & proximũ, nam sic cõparatum est, ut prudentia seruiat imprudentiæ: impietas autẽ inuertit, & seruit prudentibus, per prudentiã: diuitibus, per diuitias, interim, egregie cõtẽpto paupere et insipiente. Loquitur autẽ Iob hoc loco, de fœlicitate, quã Arabes prædones, qui armẽta eius abegerãt, in sua ipietate habebãt, et præ ea, suã infœlicitatẽ deplorat.

Prædones prosperantur.

Vsus donorũ Dei.

Iam obsecro, interroga bestias, & docebunt te, uolatile cœli & adnunciabit tibi.

Aut loquere terræ, & docebit te, et adnũciabũt tibi pisces maris.

Quis nõ agnoscere t in omnibus istis, ꝙ manus Domini fecerit ea?

Quod & in manu sua, sit anima omnis uiuentis, & spiritus uniuersæ humanæ carnis.

IAM OBSECRO, INTERROGA.

Quod supra dixit, & se quoque rerum peritiam habere, ac sibi etiam cognita esse, quæ dixerunt amici, nunc prosequitur, ait enim: dixeruistis ô amici, pleraq; de sapientia & potentia Dei, quod omnia creat & conseruat, quasi uero hæc mihi incognita essent: nam uobis, etiãnum tacentibus, docent me illud creaturæ, loquũtur enim omnes creatorem, & clamãt inenarrabili uoce, DEVS ME FECIT: *ut & Paulus ait, Inuisibilia Dei, cognoscũtur ex uisibilibus: & alibi, Cœli enarrãt gloriam Dei, & opera*

Creaturæ loquuntur.

eius

eius adnuntiat firmamentum: interrogare autem hoc loco, ſumitur pro diſquirere, inueſtigare, aut contemplari. Si quis igitur probe conſyderet, beſtiarum, uolatilium, & piſcium naturam, inueniet mirã Sapiẽtia Dei, in ceruo. ram creatoris prudentiam: Ceruus, ut Phyſici ſcribunt, latratu canum audito, aura ſemper ſequunda fugit, ut ueſtigia cum ipſis abeant: item, dum cornua, ſtatuto ueris tempore amiſerint, maxime inuia petunt, ne armis ſuis ſpoliati, iniuriæ obuiantium pateant. Quis beſtiæ huius ſagacitatem contemplans, non ueluti præſentem creatoris ſapientiam uideat? De perdice ſcribit Plinius, quod ſi auceps, ad nidum In perdice. eius cœperit adcedere, procurrit ad pedes eius, prægrauem aut delumbem ſeſe ſimulans, ſubitoq; in procurſu, aut breui aliquo uolatu cadit, fracta aut ala aut pedibus, aut procurrit iterum, iam iam præhenſurum effugiens, ſpe fruſtrans, donec in diuerſum abducat à nidis. Vide igitur, & in hoc animali, ſagacitatem creatoris, tibi præſenter ob oculos poſitam. Quid de piſcibus dicam? uel unam remoram, quam Græci ἐχινηΐδα uocant, conſydera, eſt enim paruus admodũ piſcis, expes, quo carinis adhærente, naues quamuis ingentes, remoratur, inde etiam noïe impoſito: quæ ſi quis in tã paruo animalculo cõſpexerit, nonnẽ qualemcunq; creatoris, potentiæ ac

induſtriæ imaginem contemplabitur? proinde e naturis animalium, maieſtas Dei inuiſibilis, redditur uiſibilis, & manifeſta.

QVOD ET IN MANV SVA. &c.

Non enim ſolum Deus, omnia creauit, ſed etiam omnia conſeruat, fouet & ſuſtentat, omnis ſeu beſtiarum ſeu hominum ſpiritus, in manu ſua ſitus eſt: ſed num propterea amici, ſententia ſua compotes erunt, quod Deus neminem adfligit ſine cauſſa, propterea quod omnia creauerit, & conſeruet? abſit: nam potius diuerſum ſequitur, quia enim omnia creauit, & in manu ſua habet: igitur eo magis licebit ei, unumquemuis, pro uoluntate ſua tractare, etiã ſine cauſſa meriti, quemadmodum figulus poteſtatem habet uaſis ſui, uel frangendi, uel reformandi.

An non auris probat, & guttur comedentis guſtat?

In ſenioribus (pro ueſtra opinione) eſt ſapientia, & in longæuis intelligentia.

(At ego dico) apud ipſum (Deum) eſt

um) est sapientia, fortitudo, consilium, & intelligentia.

Ecce, si ipse destruxerit, nemo ædificat, si concluserit quempiam, nemo resoluit.

Ecce, si continuerit aquas, omnia arescunt, & si emiserit eas, subuertunt terram.

Apud ipsum est fortitudo et energia, ipsius est errans & seductor.

Ducit cõsiliarios (tãquam) prædam, & iudices stupidos facit.

Vincula regum dissoluit, & ligat cingulo lumbos eorum, ducit sacerdotes sicut prædam, & fortes peruertit.

Auertit labium ueracium, & disciplinam senum aufert.

Effundit cõtemptum super prin

cipes, & confœderationem fortiũ dissoluit.

Reuelat profunda de tenebris, & educit ad lumen abscondita.

Magnificat gentes, & rursum perdit eas, dilatat gentes, & reponit eas.

Auertit cor principum populi terræ, & errare facit eos in uano, & in inuio.

Vt palpent tenebras & non lumen, & errare facit eos sicut ebriũ.

AN NON AVRIS PROBAT. &c.

Locus, contra eos, qui sunt gloriabũdi de patribus & conciliis.

Antea capite octauo, Bildad, *patrum autoritatem, ad confirmandam suam sententiam, adlegauit, at enim: interroga priorem generationem, & parate, ad inuestigandum patres eorum: ad quod nunc* Hiob *respondet, dicens se nolle alicuius, quantumuis sancti patris, sentẽtia premi: est quidẽ maiorũ autoritas sacrosancta, & nequaquã naso suspendenda, sententia tamẽ eorum, ad spiritus regulã exigi debet: proinde,*

inde, egregia similitudine docet, nõ cuiuis doctrinæ aut spiritui, credendum esse, sed num ex Deo sint probanda, est enim doctrina, ueluti cibus: iam ut cibum non è facie externa probamus, sed solo gustu: sæpe enim oculis uidetur sapidus cibus, qui insipidus est, & contra. Ita Verbum, aut sententiam, non iudicaueris, è sola eloquentiæ aut senectutis larua, sed ex aure, hoc est, spiritus iudicio, & fidei regula (si des enim ex auditu est) ut Ioãnes ait: probate spiritus, si ex Deo sint, nam Verbum non ideo bonum & acceptabile est, quia eloquẽs aut senex dicat, sed quia uerum sit: ueritas autem eius, non ex eloquẽtia aut senectute, sed ex iudicio spiritus, qui è Verbo, non ratiõe humana iudicat, probatur, ait itaq; Hiob: uestra quidẽ sententia ô amici, in senioribus est sapiẽtia, & in maioribus prudentia, quod ut minime negauerim, ita non abstulerim Deo nostro suũ honorem: si enim seniores prudentes sunt, non ex se aut humana ratione, sed ex Deo prudentes sunt. Proinde, apud unum & solum Dominum, est sapientia, fortitudo, consilium, & intelligentia. Potest hic locus, produci contra gloriabundos de patribus, & Concilijs. In Deo sapientia.

ECCE, SI IPSE DESTRVXIT, NEMO AEDIFICAT. Quod dixit, apud Deũ, non apud seniores, esse fortitudinem & sapientiã, nunc

probat, nam solus Dei, esse fortitudinem, uel hoc argumẽto constat, quod quæ Dominus destruit, nul lis uiribus reædificari queunt, hoc est, decretum Do mini, nemo retractat, ut Hiericho destruebatur ma nu Domini, Iosue. 6. maledictus ergo erat Ahiel, eam reædificans. 2. Reg. 16. Demoliebatur templũ Hierosolymitanũ, manus Domini, per Titũ Rhom. imperatorem, nullo igitur conatu fieri potuit, ut reædificaretur, concessa etiamnum Iudæis à Iuliano imperatore, reædificandi potestate, ut habet historia Tripartita lib. 6. cap. 43.

Iudicium Domini, irretractabile.

SI CONCLVSERIT QVENPIAM. Pharao includebatur in aquis maris rubri, nemo erat qui liberabat: Saul includebatur in manus hostiũ Philistinorum, & non erat locus unde effugeret. Omnes impij clauduntur in perditionem, & nusquam patet exitus: omnes homines inclusi sunt in peccata, et nemo liberat, nisi solus Dominus.

ECCE, SI CONTINVERIT AQVAS. Tẽpore Heliæ, continuit aquas tribus annis, & omnia arefacta sunt: Noë temporibus, effudit aquas super terram, & omnia diluuio perierunt.

APVD IPSVM EST FORTITVDO. Epiphonema, priores sententias concludens.

IPSIVS EST ERRANS ET SEDVCT-

Secundo

Secundo, probat sapientiam, consilium & intelligentiam, solius Dei esse: solum enim Dei consilium, & sapientia, promouent: humana uero, à diuino confunduntur, nam qui errat aut decipit, diuino consilio, aut errat, aut decipit. 3. Regum uigesimo secundo: Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium Prophetarum: & dixit Dominus, decipies & prævalebis: egredere, fac ita, Ezech. decimo quarto: Propheta quum errauerit, & loquutus fuerit uerbum: ego Dominus decepi Prophetam illum. Sic & 2. Thessal. 2. Mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio. Sed quare Dominus errare facit & decipere? caussa in promptu est, quia ponunt, inquit Propheta, idola in corde suo, & statuunt scandalum iniquitatis suæ, contra faciem suam: adeoq; ueritatē dilectionis nō recipiūt. Dominus errare facit. Quare Dominus errare faciat.

DVCIT CONSILIARIOS &c. Sapiētia Dei.

Hoc est, diuino consilio, omnis humana sapientia & iudicium ruunt, pereunt, & ueluti præda deuastantur: atq; adeo coram Deo, humanum iudicium, citius insania fuerit, quàm prudentia. Vide consilium Ahitophelis. 2. Regum. 17. Esaiæ. 19. Sapientes consiliarij Pharaonis, dederunt consilium insipiens. Item: Dominus miscuit in medio eorum, spiritum uertiginis, &. 1. Corinth. 1. Perdam sapientiam sapientum &c.

VINCVLA REGVM DISSOLVIT &c.

Fortitudo Dei.

Pro uinculis, Hebræus habet מוסר quod tralatio uetus baltheum uertit, sed proprie significat castigationem, aut tyrannidem, ut sit sententia: Dominus etiam hoc facto, declarat suam potentiam, quod tyrannidem potentißimorũ regum subuertat, & populum suum, de manu eorũ liberans, coherceat. Nota est historia de Pharaone, Goliad, Nebucadnezar, Daniel. 4. & .5. Quid igitur? timendus est Dominus sapiens & fortis: adeoq; ex ipso solo, non ex Patribus, comparanda est fortitudo & sapientia.

DVCIT SACERDOTES &c.

Deut. 21. Ad uerbum sacerdotum omne negotium pendet, & nolens obedire sacerdotis imperio, ex decreto iudicis morietur. Sed adijcitur: Si secundum legem Dei, non iuxta propria somnia iudicauerint: unde, ut Dominus declaret suam solius esse sapientiam, non sacerdotum: confundit interim eorum consilia, ac prudentiam eorum stultam reddit, ne personarum laruis addicti, seducamur, Hierem. 5. Stupor & mirabilia facta sunt in terra: Prophetæ, prophetant mendacia, Sacerdotes adplaudunt manibus suis, & populus meus dilexit talia.

AVERTIT LABIVM VERACIVM.

Auferuntur uera prædicantes, & subordinantur

Pseudopro-

Pseudoprophetæ, ut discamus in timore, è solo Deo non hominibus pendêre: excitantur enim Pseudoprophetæ, ut tentemur, nũ uere credamus VERBO DOMINI, Deut. 13. Potes & hunc locum sic intelligere, ut Dominus declaret non esse pendendum, ab ulla hominis autoritate, sed ab ipso solo: efficit, ut qui uera prædicet, interim erret. Exemplum habes in Petro, qui syncerus Domini Apostolus fuit, sed de legis abrogatione, nonnihil à uero scopo aberrabat, & propterea à Paulo reprehensibilis uidebatur. Docuerunt & Patres sancti, maiores nostri, pleraq; pia & Christiana, interim tamen in errores aliquot uix excusabiles, lapsi sunt: ut doceat nos Dominus, ne autoritate hominum, sed solo Verbo confidamus. Cur Pseudoprophetæ & lapsus Patrũ.

ET DISCIPLINAM SENVM.

Id est, nec Maiorum constitutionibus, & seniorum ordinationi, Dominus parcit, ut ex omni parte unam solam & stabilem ueritatem, discamus. Ordinârunt primitiuæ Ecclesiæ, Episcopi οὐκ ἀνθ' πνεύματος, uarias pœnitendi formas, quas uides in Maiorum monumentis, non ut essent pro peccatis satisfactio: sola enim fides in Christum, peccata absorbet, non opus quantumuis sanctum, sed ut essent, partim probatio, partim protestatio, qua resipiscentes, suam fidẽ, corã tota ecclesia, declararẽt. Canones pœnitentiales.

Constituerunt & alias in ecclesia, cæremonias, nõ usquequaq; impias, ut essent rudium disciplina: iam, quia sub Papistico regno, pœnitentiales formæ, pro uera satisfactione, & cæremoniæ, non pro disciplina, sed pro uero & legitimo Dei cultu, haberi cœptæ sunt: proinde, iusto Dei iudicio, pleræq; abolentur, ut discat mundus, quid sit ueritas, in æternum duratura. Porrò, quod magis mirum uidetur, Dominus nec suis externis cultibus à se, per manum Patriarcharũ & Mosi ordinatis, pepercit. Ordinata erat circuncisio: constitutũ sabbathum: uarij cultus diuini, ordinati in Leuitico: constructum erat et templũ, sed hæc omnia ablata sunt, quia tempore Christi cœperant putari, ueritas & iusticia, quũ nihil aliud fuerint, q̃ ueritatis umbra, & iusticiæ significationes.

Ratio aboliti cultus, cũ humani, tum diuini.

EFFVNDIT CONTEMPTVM &c.

Idem habes Psalm. 106. & hanc sententiam probant seditiones populares, in quibus princeps uilius uespillone ducitur. Iam ut principes à Domino contemptibiles redduntur, ita & consilio Dei, confœderationes, & pacta corũ soluũtur, ut doceat omnes Gentes, se solum esse uenerandum principem, nec usq; firmum esse fœdus, nisi cum ipso ictum, ut Esaiæ 7. Confœderatio duorum regum, Israël & Syriæ, aduersus Dominũ percussa, soluitur. Docet igitur iste locus,

Contemptus principum. Vana redduntur fœdera à Domino.

locus, principes timorem Domini, *ut sciant honorem, quem habent in mundo, non esse ius hæreditarium, sed donum* Domini. *Iam non recitantur hæc, quia bene agat priuatus, principem deridens, aut fœdera pacis rumpens: nam ut* Paulus *inquit: Principibus honorem debemus, & pax etiam sine fœderibus seruanda est. Sed malis, principes contemnentibus, & pacis fœdera frangentibus,* Deus *utitur ueluti instrumento & ministris, ad declarandam maiestatem suam: quemadmodum aliâs, utitur* Sathana, *qui tamen non propterea bonus est, quod* Dei *sit instrumentum.*

REVELAT PROFVNDA *&c.*

Vt ordine naturæ, Dominus *de nocte, diem educit, & lucem de tenebris: ita in omnibus alijs rebus, nihil est occultum, quod non reuelabitur, nulla est iniquitas tam profunda, nullum scelus tam tectum, quod non manifestabitur, nisi per* Christum *expiatum fuerit.*

MAGNIFICAT GENTES *&c.*

Exempla ubiq; obuia sunt: magnificatus erat initio mundus, sed diluuio rursus perijt: magnificatæ erant Gentes in terra Chanaan, *sed ingressu* Israëlis, *deuastatæ: magnificatus est* Israël *carnalis, super nu-*

merum arenæ maris, ſed rurſus in paucum numerum redactus eſt: idem accidit omnibus mundi regnis.

DILATAT GENTES.

Id eſt, multiplicat & rurſus minuit.

AVERTIT COR PRINCIPVM &c.

Malus Magiſtratus, malo populo datur

Dominus puniturus impium populum ſubijcit eũ principibus ſtultis, pueris, aut tyrannis, propter impietatem enim, & ſuam, & populi, excæcantur: ut palpent in meridie, ſicut ſolet cæcus palpare, Deuteron. 28. Percutiet te Deus amentia &c. Pſalm. 106. Errare facit eos in inuio & nõ in uia. Eſaiæ 19. Principes fecerunt errare populum Aegypti in omni opere eorum, ſicut errat ebrius & uomens. His omnibus diſce, è ſolo Deo fortitudinem, ſapientiã, & conſilium petenda eſſe. Nam hæc dona, non maioribus, nec ulli hominum ſtatui, ueluti hæreditario iure Dominus conceſſit, ſed ſibi ſoli retinuit, diſtribuens unicuiq; prout uult. Próinde, nunc ſenioribus aufert prudentiã, et largitur iunioribus: nunc iunioribus aufert fortitudinem, & dat ſenioribus: nunc contemptibilẽ reddit principem: nunc rurſus honori cum reſtituit, ut nobis fidem faciat, ſe ſolum fortem, prudentem, & ſapientem eſſe.

Mutantur ſtatus principũ, ut agnoſcãtur dona Dei.

CAP. XIII.

ECce oĩa hæc uidit oculus meus, audiuit auris mea, et ĩtellexit ea.

Aeque & ego quæ uos ſcitis, noui, non uobis minor ſum.

Veruntamen ego contra omni potentem loquar, & arguere Deum deſydero.

Vos uero compoſitores mendacĩj, & uani medici omnes eſtis.

Quis dabit, ut taceretis, & uide remini ſapientes?

ECCE HAEC OMNIA VIDIT OCVLVS MEVS. *Hoc eſt, non minus uobis cognita eſt mihi ſapientia & fortitudo Dei: ſcio Deum ſapientem, ſcio fortem, ſcio uſtum, nihilominus tamen aduerſus Deũ loquar, & arguã eum, id eſt, Deus reprehenſibilis mihi uidetur, propterea, quod immerito citra ullam impietatis notã, adfixerit me. Quod uero putet Hiob, Deum reprehenſione dignum,*

Iudicio preßi arguere Deũ ſolent.

grauitate iudicij extorquetur: cæterum, quod firmus confiteatur, se citra impietatis causſam adflictum, Euangelij confeßio eſt, quo credens, ſanctificatur. Proinde, ſi crucem ſuam nõ ſanctam, ſed peccati pœnam confiteretur, Euangelion abnegaret.

VOS VERO COMPOSITORES &c.

Id eſt, non ego mentior, innocentiam meam fide paratam, aſſerendo: ſed uos potius amici, falſa crimina intentantes, & iuſticiam Dei carnaliter interpretantes. Primum arguuntur amici mendaciorũ, quod ex ueris, falſa colligant: uera enim de iuſticia & ſapientia Dei loquuntur, ſed falſo & carnaliter interpretantur. Deinde, arguuntur uanæ conſolationis, & præpoſteræ, nam quum adceſſerant ad conſolandum Hiobem, ſuis mendacijs & multiloquio, neuus fiunt morbus, ut habet commune prouerbium: medicus loquax, nouus ægroto morbus eſt.

QVIS DABIT VT TACERETIS.

Id eſt, ſapientes iudicaremini, ſi modo ſtulticiam ueſtram, ſermone non proderetis, Prouerb. 17. Stultus ſi tacuerit, ſapiens reputatur. Scribit & Plutarchus περὶ δυσωπίας Megabyſum Perſen, cum in officinam Apellis aliquando conſcendiſſet, loqui neſcio quid, de arte pictoria cœpiſſe: huius ineptias non ferens Apelles, priuſquàm, inquit, ſermone te proderes,

res, nonnullam de te opinionem dediſti, auro ſcilicet iſto, cum purpura ſilentium honeſtantibus, nunc uero officinarij, etiamnum pueri, qui pigmenta mihi terunt, tua iſta blatteramenta rident.

Audite obſecro correctionem meam, & iudicia labiorum meorũ animaduertite.

Nunquid pro Deo loquemini iniquum, & pro eo pronunciabitis dolum?

Nunquid faciem eius reſpicietis, aut pro Deo contendetis?

Nunquid impune feretis, cum exp'orauerit uos? an ſicut deludi/tur homo, deludetis ipſum?

Argues, arguet uos, ſi in abſcõdito faciem (eius) reſpexeritis.

An nõ ſtrepitus eius terrebit uos, & formido eius cadet ſupra uos?

Memoria ueſtra comparabitur

cineri, in lutum ceruices ueſtræ deiicientur.

AVDITE OBSECRO. Id eſt, animaduertite uos amici, ſummam cauſſæ meæ, & in quo uos reprehendam: nõ arguo, quod Dominum iuſtum & ſapientem prædicetis, quis enim iſta, aut argueret, aut non cõmendaret? ſed hoc reprehendo, quod in Deo fingatis carnalem quandam iuſticiam & ſapientiam: excuſatis Deum, ſed iniquitate & dolo, quaſi uero Dei ueritas, mendacijs egeat, ut confirmetur, & ſapientia eius, hypocriſi excuſetur.

NVNQVID FACIEM EIVS?

Perſonã reſpicere quid?

Frequentes illæ interrogationes, uehementiæ & reprehenſioni adcommodatiſſimæ ſunt. Porro, faciem Dei reſpiciunt, quotquot carnaliter iudicant de ſapientia & iuſticia eius, ſeu propter ſapientiam & iuſticiã, mẽdaciter Deum excuſant: nã in lege præcipitur, ut in iudicio non reſpiciamus perſonas, hoc eſt, ne perſonam iudicio propoſitam, iudicemus iuxta potentiam, eloquentiam, prudentiam, diuitias, amicitiam, inimicitiam, benefacta, & malefacta eius impertinẽtia, ſed iuxta CAVSSAM, unde nec

Deus nõ reſpicit perſonam.

Deus perſonarum reſpector eſt, nec in elatione, nec in iudicij executione. Electio eſt in Eſau & Iacob

nondum natos, quod si in hac electione personam respexisset, citius elegisset Esau primogenitum, & maiorem, quàm Iacob minorem: caussa autem sola respicitur, quæ est in electione VOLVNTAS, seu BENEPLACITVM DEI. Exequutio iudicij siue sententia decreta est: qui bene egerunt, ibunt in uitam æternam, qui uero male, in ignem æternum: hic, si personam respiceret, potius dixisset: qui diu, qui potenter, qui sapienter uixit: non autem refert, quàm diu potenter & sapienter, sed quàm bene uixeris. Iam ut ex persona humana, caussam hominis iudicare non licet, ita nec ex persona Dei, de caussa eius cum Hiob, quicquam pronunciare oportet: non enim propterea Hiob, merito peccati punitur, quod Deus iustus & sapiens est: nam hæc est carnalis, de iustitia & sapientia Dei cogitatio, & personæ respectus. Sic solemus de hominibus iudicare: hic iustus est: &, illum punit, ille igitur pœnam, suis flagitijs meritus est. Proinde, ita potius de Deo philosophandum fuerit, ut confiteamur eum in uasemisericordiæ, esse MISERICORDEM, qua donat fidem, peccata & impietates expurgantē, & coràm suo etiamnum aspectu iustificantem. Sed præterquàm, q̄ misericors sit, inuenitur et sapiēs, et iustus & potens: quia sapiens est, igitur iustificatū,

Cruce explorat Deus, quid sit in homine.

cruce & adflictione explorat, ut cognobile fiat opus eius, & in lucem producatur: sapientis enim est, lucem non uereri: qui male agit, inquit Christus, odit lucem, nec uenit ad lucem, ne arguantur opera eius: qui autem operatur ueritatem, uenit ad lucem, ut cõspicua fiant facta ipsius, quod per Deum facta sint. Sic Dominus operatus est in Hiobe fidem, patientiã, & alia bona, etiam priusquàm eum adfligeret: ne autem tanta bona, per Deum in Hiobe facta, obscura manerent, producta sunt ad lucem cruce, ut supra legis Cap. 1. & 2. Iam, quia Dominus iustus est, igitur nõ sinit iustificatos, supra id quod possunt, tentari, est enim fidelis seruansq; promissi, quo suum auxiliũ, omnibus periclitãtibus, pollicitus est. Quia uero & potens est, nulla igitur creatura, potest eum prohibere, quin seruet, & præstet promissa, atque hæc est Euangelij de misericordia, sapientia, iustitia, & potentia Dei philosophia. Lex, aliam habet rationem: misericordem Deum confitetur, sed bene agentibus: sapientem, quod omnia sapienter creat: iustum, quod peccatores damnet: potentem, quod omnia deuastet & conculcet. &c.

Euangelion philosophatur de Deo, & lex.

NVNQVID IMPVNE FERETIS.

Facile est, iustum, sapientem, & constantem uideri, ante conspectum Dei, nondum iudicantis: at reuelatio

uelato iudicio, perit omnis humana sapientia & constantia. Ita amici Hiob, uidentur sibi prudentißime de Deo sentire, sed iudiciũ explorabit, qualis sit eorum sentẽtia; ait enim Dominus Cap. ult. Nõ estis loquuti coram me rectum, sicut seruus meus Hiob.

AN NON STREPITVS EIVS TERR. Iudicium Dei, strepitus est & formido, quod concutiat omnes uires, & horrorem incutiat: est & Prophetis hoc peculiare, quod iudicium Dei futurum, strepitu armatorum adumbrent.

MEMORIA VESTRA COMPARABITVR. Hoc est, nunc uidemini recte de sapientia Dei sentire, sed iudicante Domino, peribitis, & delebitur nomen uestrum, unà cum prudentia uestra: est autem hæc impiorũ sors, quod redeant in cinerem, & in lutum, Domino suũ iudicium reuelante: & quum de iustis dicatur, in memoria æterna erunt iusti, ab auditione mala non timebunt: de impijs scribitur: perijt memoria eorum cum sonitu: & Psal. 33. Oculi Domini super iustos, & aures eius in preces eorum, uultus autem Domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum. Iam de hominũ memoria nullus hic sermo, sed de memoria Dei: esse enim in memoria Dei, & coram Deo non collabi in cineres, hoc opus, hæc fœlicitas est: collabimur

Memoria pij & impij.

Cruce explorat Deus, quid sit in homine.

cruce & adflictione explorat, ut cognobile fiat opus eius, & in lucem producatur: sapientis enim est, lucem non uereri: qui male agit, inquit Christus, odit lucem, nec uenit ad lucem, ne arguantur opera eius: qui autem operatur ueritatem, uenit ad lucem, ut cõspicua fiant facta ipsius, quod per Deum facta sint. Sic Dominus operatus est in Hiobe fidem, patientiã, & alia bona, etiam priusquàm eum adfligeret: ne autem tanta bona, per Deum in Hiobe facta, obscura manerent, producta sunt ad lucem cruce, ut supra legis Cap. 1. & 2. Iam, quia Dominus iustus est, igitur nõ sinit iustificatos, supra id quod possunt, tentari, est enim fidelis seruansq; promissi, quo suum auxiliũ, omnibus periclitãtibus, pollicitus est. Quia

Euangelion philosophatur de Deo, & lex.

uero & potens est, nulla igitur creatura, potest eum prohibere, quin seruet, & præstet promissa, atque hæc est Euangelij de misericordia, sapientia, iustitia, & potentia Dei philosophia. Lex, aliam habet rationem: misericordem Deum confitetur, sed bene agentibus: sapientem, quod omnia sapienter creat: iustum, quod peccatores damnet: potentem, quod omnia deuastet & conculcet. &c.

NVNQVID IMPVNE FERETIS.

Facile est, iustum, sapientem, & constantem uideri, ante conspectum Dei, nondum iudicantis: at re-

uelato

uelato iudicio, perit omnis humana sapientia & constantia. Ita amici Hiob, uidentur sibi prudentissime de Deo sentire, sed iudiciũ explorabit, qualis sit eorum sententia; ait enim Dominus Cap. ult. Nõ estis loquuti coram me rectum, sicut seruus meus Hiob.

AN NON STREPITVS EIVS TERR. Iudicium Dei, strepitus est & formido, quod concutiat omnes uires, & horrorem incutiat: est & Prophetis hoc peculiare, quod iudicium Dei futurum, strepitu armatorum adumbrent.

MEMORIA VESTRA COMPARABITVR. Hoc est, nunc uidemini recte de sapientia Dei sentire, sed iudicante Domino, peribitis, & delebitur nomen uestrum, unà cum prudentia uestra: est autem hæc impiorũ sors, quod redeant in cinerem, & in lutum, Domino suũ iudicium reuelante: & quum de iustis dicatur, in memoria æterna erunt iusti, ab auditione mala non timebunt: de impijs scribitur: perijt memoria eorum cum sonitu: & Psal. 33. Oculi Domini super iustos, & aures eius in preces eorum, uultus autem Domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum. Iam de hominũ memoria nullus hic sermo, sed de memoria Dei: esse enim in memoria Dei, & coram Deo non collabi in cineres, hoc opus, hæc fœlicitas est: collabimur

Memoria pij & impij.

enim omnes coràm mũdo, in lutũ & cinerem, pij uero semper corã Domino *uiuũt, ut Christus de Abraham & Iacob pronunciat.*

IN LVTVM CERVICES VESTRAE DEIICIENTVR. *Id est, adrogantia & superbia uestra, peribit. Eadem loquutio est Psal. 7. conculcet in terram uitam meam, & gloriam meam in puluere deducat.*

Tacete mihi, & ego loquar, ac nihil omittam.

Quare lacero carnem meã dentibus meis, & animam meam pono in manus meas?

Ecce occidet me, non expectabo, ueruntamen uias meas coram facie sua arguam.

Nã ipse mihi ad salutẽ (erit) nõ enim ante ipsum hypocrita uenit.

Audite audiẽdo sermonẽ meũ, & explanationẽ meã auribus uestris.

Ecce pronunciaui iudicii sententiam,

tiam, noui quod ego iustus sim.

Quis est qui contendet mecum? sed nunc tacebo & peribo.

DIVERSA LECTIO.

Vbi Hebræus habet חן ימטלני לא אירחל Græcus legit, ἐὰν με κρίσηται ὁ δικάσησί μοι καὶ ἤρξατο, Id est, si me cõprehenderit potẽs: quãdoquidẽ & cœpit: nam pro אחיל Græcus interpres legit, partim איבח Id est, potẽs uel potero: partim à חול (id est, cœpit) deduxit. Vetus trãslatio habet, etiam si occiderit me, in ipso sperabo: sed interim ubi in hac trãslatione manet לא? Proinde, sic ex hebræo trãsferri debet: ecce occidet me, nõ expectabo, hoc est, tãtus est dolor, ut præ oculis uideam mortem, præ doloris tamẽ magnitudine, expectare mortem nõ potero, donec uenerit: mallem hoc ipso momento perire, quàm tantos cruciatus ferre.

TACETE MIHI, ET EGO LOQVAR.

More suo Hiob digreditur, ad recensendã diuini iudicij grauitatem, dicens: animaduertite interim ô amici, dum recenseã animi mei sententiã. Quid mihi profuerit, ut maxime omnẽ moueam lapidem, & omnia tentem, cum tamẽ mortem mihi imminere uideam, nec liceat præ doloris grauitate, tardum mortis aduentũ expectare, omnis mora mihi lõga est, hoc

Lacerare carnes, quid-

unum meũ eſt uotum, ut matiuret interitus, uſq; adeo preſſus, doleo. Porrò, lacerare carnes dentibus, Luthero interprete, eſt ſeipſum adfligere, dolere, ingemiſcere, & corde angi: ponere autem animam in manus, eſt uaria diſcrimina ſubire, multa tentare &

Animã in manum ponere, Hebraiſmus.

omnem mouere lapidem. Eandem loquutionem habes. 1. Reg. 28. dixit Phitoniſſa ad Saul: poſui animam meã in manu mea, id eſt, propter te ſubij uitæ periculum, & Pſal. 118. Anima mea, in manibus meis ſemper, id eſt, ſemper periclitor, quia poſuerunt peccatores laqueum mihi. Vides autem ex hoc loco, grauius eſſe iudicium, & horrorem mortis ferre, quàm ipſam mortem, mori enim non eſt graue, propterea quod hoc ipſum in quouis, ſiue præcedat morbus, ſiue non, ut in epilepticis, ſubitaneum eſt, ut etiam Ethnici diſputant: audire uero in cõſcientia mortis iudicium (ſcilicet oportet te mori) hoc demũ grauißimum eſt: hanc uocem nullus hominum citra deſperationem audire poteſt, niſi Dominus rurſum uiuificat animæ noſtræ: ſalus tua ego ſum.

VERVNTAMEN VIAS MEAS CORAM FACIE. Vel tandẽ adparet, ſpem in Hiobe non prorſus periiſſe: nã in pijs iudicio Domini obiectis, ſibi alternis ſuccedunt, deſperatio & ſpes: iudicium in deſperationẽ conijcit, ut agnoſcamus uires

noſtras

noſtras nullas eſſe, & perditionem è nobis: VERBVM *rurſus in ſpem erigit.* Quale Verbum? PROMISSIO, *quæ eſt* CHRISTVS, *omnium promiſſionum ἀμὴν καὶ ναί.* Vnde Hiob ait, *arguam uias meas in conſpectu Dei, agnoſcam me peccatorem, & Dominus mihi ſalus erit, eſt enim promiſſio: Salus tua ego ſum.* Hypocritæ uero *ſua peccata non agnoſcentes, ſed ſeſe iuſtificantes, diuinæ ſalutis expertes manent: nam bona Dei non communicantur ſaturis & faſtidientibus, quales* Hypocritæ *ſunt, qui quiũ ſtatuant propriam iuſticiam, iuſticiæ Dei non ſunt capaces.* Diuina *autem iuſticia implentur, quotquot ſunt contribulati ſpiritus, iuſticiæ uacui, peccatis pleni, & ueram iuſticiam ſitientes: ſuper quem, ait Dominus, reſpiciam, niſi ſuper humilem & trementem ſermones meos?* Sed *quî conuenit, quod nunc* Hiob *agnoſcat & arguat peccata ſua, corã Domino: cum antea uel ad nauſeam uſque, innocentiam ſuã, amicis inculcauerit, & immerito ſe adflictum prædicauerit?* Reſpondeo: Hiob *hoc loco, non agit de adflictionum ratione, aduerſus amicorũ opinionem, ſed de reſpectu diuino, & natura hominis: omnes enim homines natura ſunt filij iræ, & nullus eorũ in conſpectu Dei iuſtificatur: ſed rurſus per fidem, omnes credentes, ex filijs iræ, fiunt filij gratiæ: & ex pctõribus, iuſti:*

Hiob agnoſcit peccata, & tamen uſtus eſt.

ut idem homo, & peccator & iustus sit: peccator natura, et iudicio Dei: iustus, fide, et misericordia Dei. Itaq; cum Hiob peccata sua confitetur, ad iudicium Dei, coram quo nullus iustificatur, respicit: cum uero innocentiam suam adserit, in falsa amicorum crimina, & fidem sanctificantem oculos dirigit.

ECCE PRONVNCIAVI IVDICIVM SENTENTIAM. *Vide pugnantia, iam dixit se arguiturum uias suas, in conspectu Dei: nunc uero de seipso, tanquam iustificato, sententiam ferit. Sed quomodo conueniant, modo dictum est, nam unusquisq; per fidem renatus, est gemellus, carnalis & spiritualis: Adamicus & Christianus: exterior & interior. Iam si Dominus respiciat iniquitates, carnem, Adamū, è quo nati sumus, nemo sustinebit eius iudicium: si uero respiciatur fides, spiritualis, & internus homo, nulla est condemnatio, etiam coram Deo, his qui insiti sunt Domino IESV Christo.*

QVIS EST QVI CONTENDET MECVM? *Hoc est, ita irreprehensibiliter & coràm Deo & coràm mundo uixi, ut nemo me de peccato arguere posit: fides enim coram Deo iustificat, charitas coram mundo. Igitur, qui ex fide & charitate uixerit neminem habet, nec in cœlo nec in terra, qui audeat reprehendere.*

fides
charitas

SED

SED NVNC TACEBO &c.

Hoc eſt, quanquam recte, iuxta fidei & charitatis rationem, uixerim, ut infra Capite 22. nihil tamē mihi nunc innocentia mea prodeſt: cogor enim in tā horrendo Dei iudicio, tacere & perire. O miſeria, ô calamitas, ô anguſtia, ubi nec iuſtiſſima uita prodeſt. Eſt autem & hæc deſperationis uox.

Veruntamē duo ne facias mecū, tunc a facie tua nō abſcondā (me). Manum tuam a me longe fac, et horror tuus non terreat me. Et uoca, tunc ego reſpondebo, uel loquar & reſponde tu.

VERVNTAMEN DVO NE FACIAS.

Redit Hiob parumper à deſperatione, in ſpei uiam, quæ eſt oratio: deprecatur enī duo, præ quibus nemo corā Deo conſtare poteſt, citra mediatorē: alterum eſt, grauis adflictio: alterū eſt, ira Dei: planè idem cū eo quod Dauid ait, Pſalm. 6. Domine, ne in furore tuo arguas me, neq; in ira tua corripias me: nam ſi Deus & homo, citra medium reconcilians, cōmittuntur, oportet ut homo præ diuino iudicio, pereat: quando Deus ſit immenſus, ſed homo dimenſus:

Deus ſumma iuſticia, homo ſumma iniquitas: Deus lux, homo tenebræ: quî autem conueniunt iuſticia et iniquitas, lux & tenebræ? Proinde Domino adfugente, maior fit adflictio, quàm ut ferri poßit: & eo ira ſcente, grauior eſt ira, quàm ut ſedari queat. Quod ſi uero, inter Deum & hominem, interuenlat mediator, qui eſt VERBVM DEI, IESVS Chriſtus, tunc & adflictio ſuſtineri, & ira ſedari poteſt. Igitur cum Hiob hæc duo, adflictionem & iram deprecatur, mediatorem & interceſſorem precatur: nam præſente mediatore, qualis eſt, ſupra Capite 1. & 2. ibi Hiob conſtantißimus & patientißimus eſt in omnibus adflictionibus, non ſolum non indignans, uerum etiã benedicens Dominum. Ablato uero mediatore, ut eſt Capite 3. quas adflictiones antea patientißime, cum benedictione Domini tulerat, eas poſtea fert indignabundo et blaſphemo animo: uſq; adeo optime inter Deum & hominẽ conuenit, in grauißimis etiã num calamitatibus interueniente mediatore: rurſus peßime, eo ablato & ex oculis erepto.

Mediator inter Deum & hoiem VERBVM Dei, *Chriſtus.*

ET VOCA, TVNC EGO RESPONDEBO. Hunc uerſum pertinere ad priorem ſententiam, non ad ſequentia, Græcus indicat, qui ita tranſtulit, εἶτα καλέσεις, ἐγὼ δέ σοι ὑπακούσομαι, ἢ λαλήσεις ἐγὼ δέ σοι οὕτως ἀπαντήσω, ὅτι,

ctv, id est, postea uocabis, & ego tibi obediam, aut loqueris, & ego tibi dabo responsionem: est autem sensus, si rursus mihi faueas, & iram tuã, reddito me diatore, à me abstuleris, non est quod porrò, aut tuũ colloquium exhorrescam, aut tu colloquentem me repellas: fide enim per Christum, & nos Deo colloquimur, & Deus nobis. Nam quod Deus nobis colloquatur per Christũ, Iohannes testatur, dicens: Nemo unquam uidit Deum, filius unigenitus, qui est in sinu patris, ipse enarrauit: & alibi, Hic est filius meus dilectus, hunc audite. Quod uero nos Deo colloquamur per Christũ, scribit Paulus Ephes. 3. Habemus per eũ audaciã & aditũ ad Deũ, cũ fiducia. Sed quid hæc ad Hiobem, cuius tempore Christus nondũ reuelatus erat? maxime omniũ ad eũ pertinet: nam quanq; ab Adam, ad Augustũ Cæsarẽ, Christus extrinsecus reuelatus non fuerit, semper tamen, ab origine mundi, manifestus fuit fidei: neq; unquam quis uel Patriarcharum, uel Prophetarũ iustificatus est, aut in iudicio Dei constitut, nisi interueniẽte sanguine agni Christi, qui occisus est, à recens iacto orbis fundamento.

Christus semper fuit fidei manifestus.

Apocal. Agnus ab æterno cæsus.

Quantæ mihi iniquitates & peccata sunt? scelera mea & peccata mea ostende mihi.

Quare faciem tuam abſcondis, & reputas me inimicum tibi?

Quid eſt quod folium proiectũ terreas, & ſtramen aridum perſequaris?

Quod ſcribas mihi amaritudines, & deuaſtes me propter peccata aduleſcentiæ meæ.

Et ponas in nerũo pedes meos, & cuſtodias omnes ſemitas meas, ac ueſtigia pedũ meorũ cõſyderes.

Et ipſe ego (conſumor) ſicut putredo computreſcit (&) ſicut ueſtimentum quod comeditur a tinea.

QVANTAE MIHI INIQVITATES &c.

Rurſus Hiob aduerſus Deum contendit, admirans ſuper eius iudicio, quod citra culpã, grauiſſime pios adfligat, quoniã inquit non ſentio, nec dolorẽ meũ minui, nec irã tuã ſedari: enarra mihi quæſo, quæ tanta ſint peccata, & ſcelera mea, propter quæ tam grauiter me crucies, & abſcondas faciẽ tuam: reputas me,

me, quasi impiũ et aduersariũ tuũ: quid cõmerui, quã-
do nullius criminis mihi conscius sim, ueluti enim fo-
liũ foràs proiectũ, ab hominibus conculcatũ, & qua
si stramen aridũ sum, quid igitur tanta potentia, tan- Alt schuld
tis machinis, me persequeris? an forte cõputas pecca rechen.
ta adolescentiæ meæ, & ut dicitur, ueterem iniuriã
uindicas? At Deus non est talis, qui inueterata pec- Recidiua fi-
cata, pijs computet, est enim scriptũ: Propitius ero unt peccata,
peccatis eorũ, & iniquitates eorum non recordabor iudicante Do
amplius. Iam qui non recordatur peccatorũ, quomo mino.
do denuo uindicaret? In iudicio uero, ablato media-
tore, redeunt omnia peccata, tam adolescentiæ, q̃ se
nectutis. Vnde et Dauid precatur, Psal. 24. Delicta
iuuentutis meæ, & ignorantias meas ne memineris.
Porrò, dicitur Deus faciẽ suã abscõdere, quũ nec ex Facies Dei ab
audit orationes nostras, nec ullũ beneuolẽtiæ signũ ex sconditur.
hibet, sed meras adflictiões et mortes ob oculos ponit.

ET PONAS IN NERVO PEDEM.

Id est, cum nihil sim, nisi putredo, uermis, &
non homo, & consumar, ueluti uestimentum à ti-
nea: miror itaq; cur ponas in neruo pedẽ meũ, tan
tis adflictionibus & miserijs me obiectans? ut nusq̃ ef
fugiendi uia pateat, & observes omnes semitas, ac
uestigia mea explorans, uelut tormentis singula mea
facta. IVDICIO enim diuino nihil nõ est perutum

& omnia ſcrutatur, omnia explorat, otioſa etiam num uerba: tantum abeſt, ut nõ facta impia arguat.

Cur tam acriter iudicet Deus.

Qua autem cauſſa, nos qui putredo ſumus, tam anxie & potenter iudicat Deus? Primum hac cauſſa, ut uel ex iudicio diſcamus, quanta cura in hominem reſpiciat, ſi enim multa ſolicitudine iudicat: quanto maiori, curat & cuſtodit? Dein, ut ex iudicio nobis ipſis cognobiles fiamus. Poſtremo, ut diſcamus timere, & ſolicite ambulare, cum Domino Deo noſtro.

CAP. XIIII.

HOmo natus mulieris, paucorũ dierum eſt, & repletur inquietudine.

Sicut flos egreditnr, & decidit, & fugit ſicut umbra, nec perdurat.

Veruntamen ſuper talem aperis oculos tuos, & ipſum adducis tecum in iudicium.

Quis dabit purũ, ex ijs, quiom nes polluti ſunt?

Nonne breues dies eius, numerus mensium eius, apud te est? terminum eius statuisti, et nō trāsibit?

Respice ab eo, ut interquiescat, donec percurrerit, sicut mercenarius dies suos,

DIVERSA LECTIO.

Quod Hebræus habet יִרְצֶה, *Græcus à* רצה *deduxit, quod significat, placuit: sic enim interpretatur* καὶ εὐδοκήσει ἐν ἔργοις, *id est, & complacentiam habeat in uita: commodius autem sententiæ uidetur, si à* רוץ *deducatur, quod significat, cucurrit, ut sit sensus: donec percurrerit, & transegerit uitam suam. &c.*

HOMO NATVS MVLIERIS. *&c.*

Pergit Hiob, sicut in fine prioris Capitis cœperat, grauitatem iudicij diuini, ex antithesi quadam humanæ imbecillitatis, cum diuinæ maiestatis potentia, nō tam admirari, quàm arguere: mirum enim, imò deridiculum, & tantum non iniquum, in oculis nostris uidetur, cur tanta potētia & uehementia, Dominus iudicet hominem, qui tamen nihil est, nisi foliū marcidum, stramen aridum, putredo, quasi uestimētum

quod à tinea consumitur, breui uiuens tempore, miserijs undiq; repletus, mane flos, uesperi fœnũ, uelut umbra fugiens. Breuiter, homo est natus mulieris, hoc est, omni calamitatũ genere obrutus, & omnis mali lerna: nam quod ait, mulieris natus, uelut rationem dat, cur imbecilles & calamitosi simus, est enim Heuæ maledictio: multiplicabo ærumnas tuas, si conceperis, in dolore paries filios tuos. Iam mulier, non solum conceptu suo ærumnosa, partu calamitosa est, sed etiã in infantem calamitates ac ærumnas proijcit: ut enim ex carne, non nisi caro nascitur, ita, quid aliud de ærumnosis, quàm ærumnosum fieret? Porrò, quibus miserijs homo repleatur, notius est, quàm ut recenseri debeat: neque enim est uspiam ullà hominum conditio aut status, qui non suam crucem & calamitatem habeat, usq; adeo omnia crucibus plena sunt: & ut supra dixit, ut auis ad uolatũ, ita homo ad miserias nascitur: non igitur hoc agendum ut crucem fugiamus, sed ut Christũ adripiamus, in quo omnis crux facillime fertur.

Homo ad calamitates nascitur.

Crux ferenda per Christum, nõ enĩ potest effugi

PAVCORVM DIERVM EST. &c.

Adcedit & hoc ad calamitatem humanam, quod breuissimo tẽpore uiuamus, nec tamen liceat interim sine calamitate & inquietudine uiuere.

SICVT FLOS EGREDITVR. &c.

Homunis

Hominis miseria, cõparatione floris explicatur, neq; enim carnalis hominum gloria & stabilitas, possent cuiquã rei adcõmodatius cõparari, quàm flori & umbræ: flos enim mane speciosus, odoriferus, & uisu ualde delectabilis est, uesperi autẽ flaccidus decidit: sic & homo, inuito magnificus uidetur, statim autẽ uel leui morbo adcidẽte, ueluti flos marcescit, Esa. 40. Omnis caro fœnũ, & oĩs gloria eius, quasi flos agri, Psal. 102. Homo sicut fœnũ dies eius, tanq̃ flos agri, sic efflorebit. Dies autẽ nostros, umbræ cõparari, in scriptura frequentißmũ est, 1. Chronicon. 29. Psal. 191. Psal. 143. Ecclesiastæ. 7. Sapien. 2. Homo flos

VERVNTAMEN SVPER TALEM.

Altera antitheſis pars, hoc est, cũ tam calamitosus sit homo, cur dignaris eum, tanta mateſtatis tuæ potentia adoriri, cuius tibi tam misera creatura, contemptui, quàm curæ esse deberet: an´ne ideo tã exacte & diligẽter hominẽ iudicas, ut sicubi in eo iustitiam inuenias. Sed heus tu, quis potest esse mundus, de immundo semine conceptus: inter impuros, purúmne reperies? omnes enim homines à natiuitate immundi & impuri sunt, in peccatis concepit nos mater noſtra. Iam, cũ nullus inter omnes homines, sanctus inuenitatur, quis enim potest dicere, mundũ est cor meum? miratur, aut si mauis, indignatur Hiob, Deus omniũ iusticiam iudicat, ut solus ipse sanctus agnoscatur.

cur tam exacta diligentia, iudicium Domini, hominem exploret: hæc uero exploratio, cedit in excellentem Dei gloriã: nam cum exploret, etiam iustissimos, nec reperiat ullam uel scintillam iustitiæ, cognobile fit toti mundo, solum Deum esse iustum & sanctum, & ab eo solo, omnem iusticiam ac sanctitatẽ petendam esse: quasi Dominus in iudicio ita diceret, en ideo hominem iustum iudico, & singula eius facta diligentius exploro, non quia perdere uelim, sed ut toti mundo manifestum fiat, me solum esse iustum & sanctum, & si quid sanctitatis in iusto homine fuerit, ex me esse, non ex homine.

NONNE BREVES DIES EIVS. &c. Hoc est, quid est quod hominem paucorum dierum, cuius uitæ tempus à te numeratum est, tam horrende adfligas? quin potius, cũ sit breuis uitæ, & apud te numeratæ, permitte, ut interim hoc quãtulocunq; tempore, animum suum gaudio refocillet. Loquitur autem Hiob de se ipso, in tertia persona, ut declaret totum genus humanum, quantum ad miseriam spectat, eiusdem secũ farinæ esse. Porrò, hoc loco edocemur, mortẽ nobis nũquam casu euenire: si enim capilli capitis nostri, abiectissima pars, numerati sunt, & statura corporis, sua mensura circumscripta est, quanto magis apud Deum, uitæ nostræ anni, dies, horæ,

Mors nõ accidit casu.

horæ, & momenta, certa ac definita sunt. Proinde, nunquàm adcidit nobis mors, casu aut fortuna, sed certo & iam ante decreto consilio Dei, sunt enim uitæ nostræ, menses numerati, sunt constituti termini, qui nec anticipari, nec præteriri possunt, ut & Christus ait Ioan. 11. nõne duodecim sunt horæ diei, id est, definitum unicuiq; est suum tempus, in quo, quàmdiu quis ambulauerit, non offendit. Sed qui fit, quod pleriq; casu mori uidentur, qui diutius uixissent, si casum aut periculum euitassent? Consiliũ Dei certum est, & uitæ terminus definitus. Iam hoc Dei cõsilium, & certa apud eum definitio, extrinsecus, coràm mundo, nõ manifesta, sed laruis & uelamentis tecta adparent: sunt autem definiti termini laruæ, morbus, paralysis, casus, gladius, & id genus adcidentia, sub quibus Dominus exequitur definiti termini uitæ nostræ cõsilium. Nec ab re factum est, quod hoc diuinum mysteriũ, nobis partim reueletur, partim abscondatur: reuelatur, quod terminus uitæ nostræ, sit apud Deum definitus, ut discamus, in omnibus aduersis fidere: neq; quenquam timeamus, qui possit occidere corpus, sed eum solum, qui potest occidere animam, & mittere in gehennam. Tegitur uero, quod nesciamus, quo tempore futurus sit terminus, aut qua larua & uelamento, Dominus de-

finitũ terminũ sit exequuturus, ut discamus Domiñ timere, solicite cũ Domino ambulare, & ut nõ tentemus eũ. Itaq;, quod partim reuelatũ sit, ad eõ fidentiã pertinet, quod uero partim tectum sit, ad timorẽ: ne temeraria nostra audacia, tentemus Deum.

RESPICE AB EO, VT INTER.

Id est, noli tam grauiter me calamitosum adfligere: nõnne antea satis miserarum habeo, quod homo natus sim? Cessa obsecro, à iudicio, ut uel parum interquiescam, & refociller, donec transegero dies meos, & ueniat statutus mihi terminus, quem ueluti mercenarius, expecto, qui inutio laboris matutim, mox ad uesperam spirat, ut è sudore & molestia laboris, liberetur: sic supra Cap. 7. Sicut dies mercenarij, sic dies hominis. Porrò, his uerbis clam Hiob insinuat, se etiam hinc animaduertere, cuiq; suũ uitæ terminum esse statutum: quod alióqui impoßibile esset, tanta supplicia, tam horrenda iudicia sustinere, nisi certus uitæ terminus definitus esset, id quod exemplis adeo quotidianis notum est: sæpenumero enim, leuiter ictus moritur, cum econtra, grauiter uulneratus, uires sanitatis recuperet.

Quoniam de arbore est spes, si succidatur & exterminetur, planta

tamen

tamen nouella ſua non ceſſabit

Si ſenuerit in terra radix eius, & in puluere moriatur ſtirps eius.

Ab irrigatione aquarum germinabit, & faciet propaginem quaſi plantata eſſet.

Sed uir moritur, opprimitur, et conſumitur homo, & quomodo reuiuiſceret.

Receduntaquæ de mari. ac flumen exiccatur, ac areſcit.

Sic eſt uir occũbens, non reſurget amplius, donec præterierit cœlum, non euigilabit, & non excitabitur a ſomno ſuo.

QVONIAM DE ARBORE EST SPES.

Diſſimilitudo eſt, qua Hiob plenius exprimit humanæ miſeriæ conductionẽ: de arbore, inquit, ſpes eſt, etiãſi amputetur, & ſuccidatur: rurſus tamẽ quotannis germinat: quod & ſi radix eius ſenuerit in terra,

reiuueneſcit tamen ab irrigatione (quam Hebræus, ſua phraſi odorem uocat) aquarum: nulla autem eſt hominũ reiuueneſcentia, nec ulla eſt ſcientia, quæ ex demortuis hominibus, reuiuiſcentes reddat, ſed homo ſemel abſciſus, mortuus & conſumptus manet: hæc autem omnia dicuntur de homine citra Verbum, citra Chriſtum exiſtente, & iudicio Dei obiecto, noſtra enim reiuueneſcentia & reuiuiſcentia, eſt in regeneratione, ex aqua & ſpiritu: habent nanq; Chriſtiani balneum, quo ſi quis lotus fuerit, ex ſene fit iuuenis, ex mortuo uiuus, & in æternum uiuus manens: hoc autem balneũ, eſt baptiſmus, lauacrũ regenerationis, per Verbum, fide adceptum.

Reiuueneſcẽtia piorum.

RECEDVNT AQVAE DE MARI. Mare intelligas, aquarũ congregationem, uel lacũ, Porrò, ut antea, diſſimilitudine quadam, ab arbore ſumpta, expoſuit Hiob, humanam conditionẽ, nunc tandem exponit, ſimilitudine: nam quemadmodum è lacu aut flumine, aqua deriuatur, donec effluat tota, & lacus exiccetur, ac areſcat: ita & homo, mox ut natus eſt, in mortem effluit, neq; aliud mortis initium eſt, quàm uitæ exordium. Itaq;, quò propinquior uitæ fuerit, eò propinquior morti eſt, & quũ occubuerit, non reſurgit, donec cœlum & terra tranſierint. Reſpicit autem iſte locus ad futuram reſurrectio-

Reſurrectionis locus.

ſurrectionem. Primum, quod dicat hominem non reſurrecturum, donec cœlum tranſierit: ergo reſurget uel tandem in ultimo Die, in quo omnia mutabuntur, & corruptibilitas induet incorruptionem. Deinde, quod mortem ſomnum uocet, ſomnus enim, etiamſi diuturnus fuerit, tamen in excitationem directus eſt. Vnde & mors ſomnus dicitur, quia in reſurrectionem reſpicit.

Quis dabit, ut in inferno abſcõdas me? protegas me, donec conuertatur ira tua, & conſtituas mihi ſtatutum, ut recorderis mei.

Si mortuus fuerit uir, nunquid reuiuiſcet? omnibus diebus militiæ meæ expecto, donec ueniat immutatio mea.

Voces (me) & ego reſpondebo tibi, opus manuum tuarum cõcupiſcas.

Quoniã nunc greſſus meos numeraſti (ſed) nõ aduertas ſuper peccatum meum.

Obſignatum eſt uelut in faſciculo ſcelus meum, & compoſuiſti iniquitatem meam.

Et tamen mons cadens defluit, ac petra recedit de loco ſuo.

Lapides cõtũdunt aquis, demergit collectio eius puluerẽ terræ, ſed expectationem uiri diſperdis.

Euertis eum in perpetuum, ut pereat, commutando faciem eius proiicis eum.

Si glorificati fuerint filij eius ignorat, aut contemptibiles fuerint, neſcit illud.

Attamen, donec carne circundatus fuerit dolet, & dum anima eius cum ipſo eſt, luget.

QVIS DABIT VT IN INFERNO.

Quanquam in inferno nemo ſit, qui confiteatur Deo, & laudet opus eius, non committit tamen ſpiritus,

ritus, quin congemiſcat, & clamare faciat pios, etiã in medijs inferni ignibus, unde & Hiob in infernũ cõiectus, & interim blaſphemans, ac iraſcens iudicijs Dei, non ceſſat pio ſpiritus clamore, & deſyderio, Deum interpellare, ut auxilietur: ſuſtineo iam, inquens, inferni tormenta: utinam igitur defenderes et abſconderes me, donec pertranſiret furor tuus: & ô utinã, certum mihi terminũ ſtatueres, quo mei uelles recordari, id eſt, liberare. Emicat & hoc loco nonnulla ſpei ſcintilla, quamuis in medio inferni igne Hiob ardeat.

SI MORTVVS FVERIT VIR NVNQVID. In inferno nihil ob oculos ponitur, niſi æterna mors & perditio. Vbi igitur manet reſurrectionis ſpes? impoßibile enim eſt morte obiecta, in reſurrectionem oculos intendere. Ad hæc, rationi nihil magis ridiculum eſt, reſurrectione: itaq; Hiob, cum nihil niſi mortem uideat, dubitat, num poßibile ſit hominem reuiuiſcere: certe, homini iuxta rationem iudicanti, & mortem uidenti nihil minus poßibile uidetur. Qui uero Verbum habent & Chriſtum, ij ſciunt quod Chriſtus reſurrexit ex mortuis, primitiæ eorum qui obdormierunt: & quum ſit per hominem mors, etiam per hominẽ reſurrectio eſt: atq; adeo, ut in natis, uita mortis initiũ: ita in renatis mors uitæ initium eſt.

OMNIBVS DIEBVS MILITIAE MEAE.

Expectatio sustinet pios, donec impetrēt quod sperāt.

Cum nihil habeam auxiliorum præsentium, hoc solum mihi relictum est, ut expectem, donec uenias in auxilium, donec uocaueris me è tenebris mortis: ut non penitus repellatur, & abijciatur opus manuum tuarum. Est autem expectatio, ultima in iudicio Domini anchora, ut Esaias ait: In silentio & spe erit fortitudo uestra, & Iosaphat 2. Chron. 20. In nobis nō est tanta fortitudo, ut possimus huic multitudini resistere: Sed quum ignoremus, quid agere debeamus, hoc solum relictum nobis est, ut oculos nostros dirigamus ad te. Ita in iudicio Domini, quando nusquam euadendi nobis uia patet, hoc solum relinquitur nobis, ut fide expectemus, Psalm. 26. Expecta Dominum, uiriliter age, Habacuc 2. Si moram fecerit, expecta eum. Nisi malueris חליפתי pro exterminatione potius, quàm immutatione interpretari, tunc sensus est: omni momento expecto, quando me totum exterminaturus sis: usq; adeo adfligor, ut dolores porrò sustinere nequeam, expectabo tamen, ut me uoces, & præsens adero: ac rursum me, qui sum opus manuū tuarū, in pristinū statum restituas.

QVONIAM NVNC GRESSVS MEOS NVMERASTI. Omnino inquit mihi expectandum est, nam quantū ad præsentē sensum attinet,

net, nihil uideo nisi iudiciũ & peccatũ: dinumeraſti greſſus meos, hoc eſt, dijudicaſti omnia opera mea, & ſcelera mea, ueluti faſciculo quodam colligaſti, ob ſignaſtiq; : non tamen in finem reſpicias peccata, ſed ut iudicio cœperis, finies tamen miſericordia. In impijs duerſum fit, in quibus incipit Deus miſericordia, & deſinit iudicio.

ET TAMEN MONS CADENS DEFLVIT. *Diſſimilitudo eſt, qua inter ſe cõmittuntur creaturæ & mors, ſeu pœna mortis. Omnes creaturæ mutantur: mons quamuis faſtus defluit, & igni tandem conſumetur: petræ abeunt, & diſſiliunt ſaxa: ab aquis deuoluuntur, contunduntur, ſeu ut græcus habet ἐξανάλ, id eſt, excauantur. Similiter puluis terræ, inundatione aquarũ, perit: breuiter, omnis creatura abit, et mutatur: ſola mors, ſeu mortis pœna, nec recedit, nec mutatur: & fruſtra expectat, qui mortis finem expectat: fruſtra ſperat, qui mortis pœnam finiendam ſperat, ſunt enim per ſeſe mortis pœnæ æternæ, ſed per Chriſtum IESVM, fiunt pijs momentaneæ.* Æternæ mortis pœnæ.

SED EXPECTATIONEM VIRI DISPERDIS. *Altera diſſimilitudinis pars, id eſt, quanquam omnia peſſum eant, & ſubinde mutentur: ſupplicium tamen uiri condemnati, qualis ego nunc*

ſum, non ceſſat, nec expectationis ſuæ compos ſit. Sic enim uidetur homini in iudicium inferni coniecto.

EVERTIS EVM IN PERPETVVM.

Id eſt, nulla eſt ſpes homini, morti adiudicato: abit, euerſus iudicio Dei, in perpetuum infernum: nec relinquitur ei poſt mortem, ulla ſuorum cura, aut ſolicitudo: ſiue enim agant ſplendide, ſiue contemptibiliter, filij eius ſuperſtites, nec ſentit, nec meminit, ut & Eccleſiaſtes 2. conqueritur, ſe ignorare, an hæres ſapiens, an ſtultus futurus ſit: nam uſq; adeo miſer eſt homo, ut quàm diu in hac uita, carnem & animã poſſideat, nihil ei expectandum fuerit, quam dolor, adflictio, & unuerſum calamitatis chaos: poſt uitam uero aliud non habet, quàm perpetuum interitum, in quo neſcit, quid poſt ſe agant filij eius: quis ſit humanæ conditionis ſtatus: nam ſi ſaltem hæc ſciret, eſſet forte, uel leue ſolaciolum. Breuiter, in uita, omnis miſeria, poſt mortem perpetuus interitus. O nos miſeros, quis eſt liberator noſter? Gratias agimus Deo, per IESVM Chriſtum, cuius ſanguine uindicati ſumus à perpetuo interitu, et cuius cruce, omnis noſtra miſeria, in benedictionem uerſa eſt.

CAP. XV.

RESpondens Eliphas Themanites, dixit.

Num sapiẽtis est loqui tumida? & implere uentis uentrem suum?

Arguis uerbis inutilibus, & sermonibus nihil profuturis.

Propterea quod abiecisti timorẽ, & detraxisti querelis, ipsi Deo.

Sic docuit iniquitas tua, os tuũ, & elegisti linguam astutorum.

Condemnabit te os tuũ, & non ego, labia tua respondebunt tibi.

Nunquid primus homo natus es, & ante colles conceptus es?

Nunquid arcanũ Dei audiuisti, & diminuetur præ te sapientia?

Quid cognouisti quod ignoramus? qd ĩtellexisti quod nescimus?

Et canus & ſenex inter nos ſunt, multo patribus tuis uetuſtiores.

NVM SAPIENTIS EST LOQVI.

In priori oratione, Hiob præter recenſionem, grauitatis iudicij diuini, ad quam more ſuo, extra cauſſam fertur, docuit adflictiones, non merito peccati, ſibi obueniſſe, ſe enim eſſe coram Deo, fide uſtificatum: proinde quæcunq; adciderint, innocenti adciduſſe, adeoq; expectare futuram liberationẽ: utcunq; præſens adflictio maior ſit, quàm ut citra deſperationem ferri poſsit. Eliphas, hæc audiens pro carnis prudentia, calumniatur, tanquam uentoſa, inutilia, & blaſphema uerba: partim quod audeat Hiob ſe iuſtum profiteri: partim quod inter tantas blaſphemias, audeat ſalutem ſperare, dicens: an ne deceat ſapientem, qualem te fingis, ſic uentoſa, inania & futilia loqui? Eſt enim uentrem replere uentis, inania concipere ſecum, & uana effutire.

PROPTEREA QVOD ABIECISTI.

De impijs ſcriptum eſt, Pſalm. 13. Nõ eſt timor Dei ante oculos eorum, neq; ulli magis honorẽ Deo adimunt, quàm impij hypocritæ, ſuis uiribus confidentes. Sed, ut eſt uetus Adami conſuetudo, à ſe in aliũ culpã transferre: ita Eliphas, hoc ipſum in Hiobe ca-

be calũniatur, cuius ipſemet obnoxius eſt: aut enim, timorẽ Dei non eſſe in Hiobe, ac Deũ ſuo honore deſtitui, propterea, quod dixerit ſe adflictiones, citra peccatorum merita pati, ac iuſtificatũ eſſe in conſpectu Dei. Atqui, prima facie hæc uerißima adparent, niſi iudicio ſpiritus, inter ipſa diſcernas: qui enim ſeipſum iuſtificat, blaſphemat Dei iuſticiam, quam ſibi adrogat, ſed aliter pij ſe iuſtificant, aliter impij: pij iuſtificant ſe in Deo, per fidem, quemadmodum & fortes, & prudẽtes & cõſidentes, in Deo ſe eſſe iactãt, ſicut ſcriptum eſt: qui gloriatur, in Domino glorietur. Impij uero, iuſtificant ſe in ſe ipſis, per opera, id quod eſt ſumma in Deũ blaſphemia. Proinde, Hiob aſſerens ſuam innocentiam, nihil detrahit Deo, nec timoris Dei expers eſt, ſed id quod Dei eſt munus, palàm profitetur. Iuſtitiã ſuam probe iactãt pij.

SIC DOCVIT INIQVITAS OS TVVM

Sententia Euangelica: ex abundantia cordis, os loquitur, & ex uerbis tuis condemnaberis: eſt enim ſenſus, quod tam impia, ore crepes, ſatis indicat te eſſe iniquitate plenum, & ex uerbis oris tui, impius iudicaberis.

NVNQVID PRIMVS HOMO NATVS. Quod Iudæi Chriſto obijciũt, dicẽtes: quinquaginta annos nondũ habes, & Abraham uidiſti?

Solēt patres iactare, qui Verbum contemnunt.

hoc est, adolescens propemodū es, & iactas Abrahamum te uidisse. Ita Eliphaz Hiobi obijcit tu ne inquiens, primus homo, et ante omnes colles natus es? tu ne es ille senex, & antiquus dierum? qui omnem sapientiā cognoueris, ac ut ita loquar, deuoraueris? quis unquàm, te uel cōsiliū uel sapiētiā Dei docuisset, quādo sis propemodū adolescēs, et hesterni sunt dies tui? NOS sumus illi præclari uiri, qui scimus & intelligimus Dei consilium ac prudentiam, utcunq; tu teipsum iactes, inter nos sunt canes, lapsus sum, dicere uolebā, cani, præsbyteri, & seniores, qui prudentiam ætate collegerunt: Patres habemus, de quorum sanctitate & prudentia gloriamur. Sic Iudæi iactant Mosen suum, dicentes: nos Mosi discipuli sumus. Sic papistæ iactant doctores suos, & Cōcilia: hæc enim natura, prudentiæ carnalis est, quod concluſa, uerbi diuini maiestate, ad patres insyncerter intellectos adpellet, nec inter doctrinas, sed personas docentes discernat, & doctrinā ac Verbū, ex persona Apostoli, nō personā ex Verbo & doctrina, iudicet. Ad hæc autē Hiob supra respōdit, solā prudentiā apud Deū & in Verbo Dei esse: cæterū omnes homines, seu senes seu iuuenes, errare posse: comprehendit enim Dominus sapiētes in sapientia sua, & prudentes in consilijs suis: solus ergo Deus est, in cuius

prudentia carnalis

Verbo,

Verbo prudentia & consilium quærenda sunt.

Nunquid tam contemptæ reputantur a te consolationes Dei? sed uerbum absonditum tecum est.

Quid adrogat sibi cor tuum, & quid innuunt oculi tui?

Quoniã conuertis aduersus Deũ spiritum tuũ, & educis de ore tuo sermonem (contra Deum)

Quid est uir quod mũdus esset, & ꝙ iustificaretur natus mulieris?

Ecce inter sanctos suos nullus fidelis est, & cœli non sunt mundi in oculis eius.

Quanto minus uir qui est abominatio & fœtor, bibẽs sicut aquas iniquitatem?

NVNQVID TAM CONTEMPTAE.

Non solum audes ô Hiob, te in conspectu Dei iustificare, sed adhuc addis aliam temeritatem,

ſperas enim in Deum, confidis te poſſe ab eo, quem tot modis blaſphemas & dehoneſtas, ſalutem conſequi: an conſolationes eius, tam contemptibiles iudicas, ut proijciat eas ante blaſphematores? Deus peccatores non exaudit, & eos conſolaretur? Iuſtus ſis oportet, & peccata tua confitearis coram Deo, ſi ſalutem ab eo ſperare uolueris. Grauis tentatio, q. Deus peccatores contemnat. *Eſt autem hæc grauiſſima tentatio, è carnis prudẽtia nata, qua ſuſpicamur, ne dicam deſperamus, nos nõ exaudiri, aut conſolationem non eſſe à Domino expectandam, propterea quod peccatores ſimus, & quod multipliciter Deum offenderimus. In hunc etiam modum, Chriſtus mulierem Chananæam tentabat, ut probaret fidem eius, dicens: non eſt bonum ſumere panem filiorũ, & dare canibus, hoc eſt, canis es, non pertinent ad te beneficia filijs promiſſa: ita & nobis, quoties uel benedictiones iuſtorum, uel precum energeias audiuerimus, in mentis aurem ſuſurratur: peccator es, hæc ad te non pertinent, ſed ad iuſtos, ad ſanctos, neſcio quos. Itaq; oportet, ut probe in hac tentatiõe firmemus cor noſtrum, Verbo promiſſionum, confitentes propter peccata noſtra, nihil nos meritos eſſe, quàm* Fides, dignos facit oratores. *abiectionem & perditionem, propter promiſſionem autem & fidem, Dei bona, noſtra eſſe. Quod enim audeamus ſperare, gloriari & confidere, ſuper Do-*

minum,

minum, non est nostræ iustitiæ, nec nostrarum utriũ, sed misericordiæ Dei, & promissionũ suarũ: adeoq; consolationũ Dei indigni sumus quidem, sed tamen indigi: Deus autem non respicit, auxiliando & consolando, dignitatẽ, sed necessitatem, & indigentiã. SED VERBVM ABSCONDITVM TECVM. דבר non tam Verbum, quàm factũ, aut rem, more Hebræo, significat: & est hoc loco ironia, q. d. forte latet in te adhuc, abscondita aliquæ res, aut iustitia, quam non profers, id quod tamen impossibile mihi uidetur: nam si uel mica iustitiæ in te esset, nunc maxime omniũ produceres, neq; tam blasphema, elata & superba, aduersus Deum proferres: quid ponis in cœlum os tuũ? Cur inflaris tanto arrogantiæ tumore, aduersus Deũ, ut cordis contumacia, ex oculis etiamnum tuis, emicet? Quid calumniaris Deum, quod te citra meritũ adfligat? quid te coram Deo iustificas? nam hoc peßime habet hypocritas, cum audierint eos, qui gloriantur, in Domino bene sperare: zelo enim diuinæ iustitiæ, uidentur affici cum insectantur pios, in Domino gloriantes: sed zelus eorum non est secundũ scientiam, propterea quod uim Euangelij iustificantes, & fidei iustitiam ignorant. Zelus hypocritarum.

QVID EST VIR, QVOD MVNDVS.

Tu ne iustus es coram Deo, quãdo nec sancti Dei irreprehensibiles, nec cœli mundi sint in conspectu eius? quãto minus homo, abominatio & fœtor, qualis tu es? Verissima hæc sunt, nemo in se mundus, purus & iustus est, sed in Deo per fidem, omnis mundicia, puritas, & iustificatio possidetur: mundi estis, inquit Christus, per sermonem quem dixi uobis: & Petrus, fide purificantur corda: & Paul. Iustificati ex fide, pacem habemus. &c. Porrò, quod dicitur, BIBENS INIQVITATEM SICVT AQVAS. *Hebraismus est, quod nos possumus dicere, impletus iniquitate.*

Explanabo tibi, audi me, et quod uidi, enumerabo,

Quid sapiẽtes adnũciarint, & nõ abscondita fuerint a patribus eorũ.

Ipsis solis data est terra, & non transiuit alienus in medio eorum.

Omnibus diebus impius cõturbatur, & numerus annorũ absconditus est, tyranno.

Vox terroris in auribus eius est, in pace

in pace prædator obruit eum.

Non credit se reuersurum a tenebris, & uidet coram se gladium.

Si uerterit se ad panem quærendū, agnoscit quod parata sit in manu sua dies tenebrarum.

Exterrent eū tribulatio & angustia, superant eum, sicut rex imminens cum exercitu.

Quia extendit cōtra Deum manum suam, & contra omnipotentē roboratus est.

Currit cōtra ipsum collo incuruiceruico, scuto suo.

Quoniam operuit faciem suam adipe sua, & fecit rugam in latere.

DIVERSA LECTIO.

Vbi uetus tralatio habet, DE LATERIBVS EIVS ARVINA DEPENDET, *Hebræus ita legit* ויעש פימה עלי כסל ·i· *fecit labiū*

aut rugam in lumbis: quod Græcus ita interpretatur καὶ ἐπάγει στρεπτόμιον ἐπὶ τῶν μηρίων, id est fecit capistrum super femora: nam arrogantiũ & superbe resistentium, hæc facies est, quod proijciant, ut dicitur, ampullas, & inflent ambas buccas, ut pre tumore (qui hoc loco adeps dicitur) oculi ferè abscõdantur, & ut in bene pinguibus, lũbi uel sẽquipede extãt: ita ĩpij, arrogãtia inflatißima, Deo repugnãt. Proinde (ut bene LVTHERVS, paraphrasi quasi explicauit) hũc habet sensum: impius fastuose, pertinaciter et arrogãter cũ summo cõtẽptu, Deo resistit.

EXPLANABO TIBI, AVDI ME, ET QVOD. &c. Eodem quo amici argumento, etiam Eliphaz, ex impiorum maledictione, probare conatur, Hiobem esse impium: tale autem est quod dicit: impij maledicũtur, iudicio Dei terrentur, nunquam securi sunt: habent uitam suam ante oculos pendentem, desperant: breuiter, omnibus malis obruũtur. Iam quum Hiob, eadem maledictione afficiatur (desperat enim, & planè iudicium impij sustinet) oportet igitur eum impium esse. Porrò, ne uideatur nugas agere, patres sanctos, sapientes, & à Domino benedictos, crepat: nam quod ait, ipsis solis (scilicet sanctis patribus) data est terra. Similis est loquutio, cum ea, quæ est Esa. 52. Induere uestimentis gloriæ

tuæ

tuæ Hierusalem, ciuitas sancti: quia non adijciet ultra, ut pertranseat per te incircũcisus & immundus, hoc est, benedicta eris & à sordibus aliena. Sic & hoc loco terra data est solis patribus, hoc est, patres sunt benedicti, sancti & mundi, inter quos nullus alienus et impurus connumeratur. Quæ uero sequuntur, de impiorum maledictione, siue patres, siue filij docuerint: certe uera sunt: dabimus patres sic docuisse, nõ tamen dabimus sic intellexisse, quemadmodum Eliphas deprauat, & ad Hiob insontem torquet, quamuis enim impiorum iudicia sustineat, non tamen uelut impius iudicandus est: propterea quod, omnes suæ adflictiones, ex fide iustificato, adciderint.

OMNIBVS DIEBVS IMPIVS CONTVRBATVR. Pleraſq; sententias, hic positas, lex repetit, Leuit. 26. Deuter. 28. Nam, quũ ut aliqui uolunt, Hiob ante legem scriptam fuerit, nõ potuerunt amici testimonia ex lege citare: sed è patrũ autoritate: quorum tempore, quamuis lex non erat scripta, erat tamen menti eorum patefacta, Rom. 1. Próinde, eandem hoc loco, patrum citatio, autoritatem habet, quam apud nos legis scriptæ sententia: si modo utrunq; synceriter, & cum Euangelij intellectu, fiat: nunq; enì nec patres, nec lex recte, in sententijs suis intelliguntur, nisi expositione Euangelij, Per Euangelion intelligitur lex.

quod est legis reuelatio. Porrò aliâs de impijs scribi-
tur: uia impiorum prosperatur, bene est omnibus qui
præuaricantur, & inique agunt: item, à fructu fru-
Quod impij menti, uini & olei sui, multiplicati sunt. Iam si impij
prosperentur prosperantur, & præualent gladio suo aduersus pi-
contra pios, o., quomodo hoc loco dicuntur conturbari, & gla-
usq; ad iudi- dium metuere? Ante iudicium Domini, prospera im
cium. pijs adcidunt, securissime habitant, & ut Esa. in-
quit: Percussérunt fœdus cum morte, & pactum fe-
cerunt cũ inferno, existimantes flagellum inundans,
cum uenerit mox trãsiturum: at postquàm Dominus
iudicauerit, euenient eis omnia, quæ hic numeran-
tur. Sic Hierem. 44. fatentur impij, se nulla re egu-
isse, dum adhuc sacrificarent reginæ cœli, postquàm
autem cessauerint, se queruntur consumptos esse,
hoc est, ante iudicium uidentur mali, belle ualere,
sed eo reuelato, tum uero incipit labor & dolor &c.
Est autem hoc loco Hebræum uerbum מתחולל
Impij inspera quod à partu descendens, significantius exprimit im
tis doloribus piorum anxietatem: nam quemadmodum mulieres
corripiuntur. pregnantes, partui propinquæ, subito dolore corri
piuntur, longe aliud cogitantes: ita impij, citato iu
dicio obruuntur, quasi oscitantes. Esaiæ 13. Torsio-
nes & dolores tenebunt: quasi parturientes dole-
bunt. Hierem. 6. Tribulatio adprehendit nos, do-
lores

tores ut parturientem. Huc facit & Græcus interpres, qui ita hunc locum transtulit πᾶσ ὁ βίος ἀσε βοῦς ἐν φροντίδι, id est, omnis uita impij, in cura est, nihil enim aut curiosius aut desperatius est uita impiorum, cuius rei uel unum exemplum præbet Dionysius ille impius tyrannus, qui tanto tumoris cruciatu angebatur, ut cultros metuens tonsorios, candenti carbone, sibi adureret capillum: & apud nostros Chain, ut est Gen. 4.

ET NVMERVS ANNORVM ABSCONDITVS &c. Impium hoc loco, Eliphas tyrannum uocat, tacite perstringens Hiobem, quod tyrannum egerit, quando adhuc prosperiori fortuna uiuebat, & est sensus: numerus annorum absconditus est tyranno, id est, impius iudicante Domino, semper timet, semper formidat, nihil certi de uita sua sciens, Deut. 28. Erit uita tua quasi pendens ante te, timebis die ac nocte, mane dices mihi, quis mihi dabit uesperum? Contra autem numerus annorum, pio reuelatus est, non absconditus, quia securus in Domino uiuit, expectans semper manum Domini uocantis, ut quando uenerit à nuptijs, inueniat eum paratum & uigilantem.

Tyrannorum metus mors.

Pius securus quasi sciat uitæ numerum.

VOX TERRORIS IN AVRIBVS &c. Sic Deut. 28. Terrebit eos sonitus folij uolantis,

Stupēdus me= tus impiorū.

& , ita fugient , quasi gladium : tanto enī terrore cor ripiuntur impij , ut in pace etiamnum, prædatorem ti meant : nec unquam adduci possunt , ut credant se re uersuros à tenebris , id est , posse ab infœlicitate libe rari , desperant enim , gladium ob oculos positū ima ginantes , etiamsi longe abfuerit , hoc est quod Mose dicit : Erit uita tua pendens ante te , cadent nullo per sequente , & corruent singuli super fratres suos , qua si bella fugientes . Tale iudicium habes in Midianiti Iudic . 7 . & in Syris . 4 . Reg . 7 . Græci uocant πα νικόν , quando exercitus quispiam subitaneo timore, nullo adhuc hoste uiso , terretur .

SI VERTERIT SE AD PANEM &c.

Tenebræ maledictio.

Tenebræ , communi phrasi , pro maledictione & infœlicitate sumuntur . Est autē huius uersus senten tia : impius omnia ex infidelitate et desperatione agit, quærit uictum , non quia credat se à Domino nutri ri , sed quod timeat egestatem , nec credit sua negotia à Domino benedici , sed pro desperatorum more , om nia benedicta , maledicta existimat : ad hæc tanta tri bulatio & angustia eum corripiunt , perinde ac tru culentissimus hostis , cum ingenti exercitu eum per sequeretur , & iam iam capiti suo immineret . Sed quare tam grande iudicium impium obruit ? Sequitur

Impius omnia agit ex desperatione.

QVIA

QVIA EXTENDIT CONTRA DE VM MANVM SVAM.

Deus potentißimus & fortißimus eſt, adeoq; in ſuis Decretis durißimus, à quibus euelli nequit: impij autem ſua impotenti potentia, & inualida manu, diuinæ fortitudini occurrentes, ac reſiſtentes, quid aliud faciunt, quàm quod ſuas ipſorum uires frangant? quemadmodum ſi acuto ligno, durum ferrum, contundere coneris, cituus lignum in obtuſitatem contundes, quàm ferrum diffindas. Proinde, recto iudicio, impij manum contra Deum leuantes, perſequendo populum, & VERBVM ſuum, cadunt, & in deſperationem conijciuntur. Deſcribitur autem hoc loco, pulchre admodum impiorum conatus, ſolent enim extentis omnibus uiribus ſuis erecto collo, ualido impetu, arrogantia incuruiceruica, atq; adeo, ut ipſis uidetur, infrmgibili potentia, ſuos conatus adornare. Sed in medijs conatibus uires eorum franguntur, ut Sanneherib contigiſſe uides 4. Regum 19. Nos igitur hoc iudicio docemur, ut non æmulemur malignantes, nec zelemus iniquitatem facientes, quoniam tanquam fœnum uelociter euaneſcent: dein, ut uidentes non tam per Verbum Domini, quàm per exempla, impiorum caſum, in timore Domini ambulemus.

Impij fruſtra reſiſtũt Deo.

Simile.

QVONIAM OPERVIT FACIEM SVAM ADIPE &c. Id est, impius tumet, inflatur, superbit aduersus Deum, & pertinaciter ei resistit, quanquam interim uideatur se suis operibus, ob sequium Deo præstare, ut habes in Saule, qui sacrificijs ex Amalech reseruatis, existimabat se Deo factu rum rem gratissimam, sed eo ipso opere adroganter resistebat VERBO DOMINI. Porrò quod dicitur: FECIT RVGAM IN LATERE, hanc sententiã habet: inflatur impius, aduersus Dominum: nam פִּימָה rugam esse scribunt in cute, iuxta lumbos natam, propter carnis pinguedinem: uetus tralatio, aruinam habet. Vt igitur homo quispiam pinguedine crassus, & aqualiculum habens sesquipede extantẽ, magnum loci spacium occupat, ob esos & marcidos præ se proturbans: ita impius, in tantum inflatus est, ut etiam conetur præ pinguedine, hoc est, adrogantia sua, Deum è cœlo profligare, ut udes in Nebucadnezar, Esaiæ 14.

Impius resistit Deo, etiã si colere eum uideatur.

Et habitabit in ciuitatibus desolatis, in domibus desertis, quæ minantur ruinam.

Nõ ditabitur, & non augebitur substantia eius, & non extendetur

ad terram perfectio impiorum.

Non effugiet (impius) a tenebris, germen eius exarescet a flamma, & auferetur spiritu oris sui.

Nō credet uano errore decept⁹, qđ inanis futura sit amaritudo ei⁹.

Tempore non suo finē habebit, & ramus eius non uiresćet.

Rapietur sicut uua immatura uineæ, & proiȷcietur sicut oliuæ flos.

Consilium hypocritæ derelictū erit, & ignis deuorabit tabernacula donа adcipientis.

Concipit dolorē et parit iniquitatē, & uenter eorū præparat dolū.

ET HABITABIT IN CIVITATIB.

Pergit Eliphas in recensendo, maledictionū impiorum catalogo: impius ait, habitabit in ciuitatibus desolatis, hoc est, maledictus erit, nusq̄ habebit tutum locū, etiamsi munitißima quæq; occupauerit, Deuteronomij 28. Destruentur muri tui firmi, in quibus

Nihil satis tutum impijs.

fiduciã habebas. Nã quãdo Dominus ab impijs receſſerit, nihil munitionis relinquitur: ut in deuaſtatione Hieruſalem, à TITO imperatore facta. Erat ea urbs inexpugnabilis, teſte etiamnum ipſo hoſte, ſed quia Dominus abierat, abijt & murorum firmitudo. Vide Ioſephum, de bello Iudaico.

NON DITABITVR NEC AVGEBITVR &c. Quid ergo de impijs Hierem. ait Capite 12. Via impiorum proſperatur, plantaſti eos & radicem miſerunt in terra, proficiunt & faciunt fructum? Hieremias de euentu ante iudicium, Eliphas uero & lex de ipſo iudicio loquuntur. Itaque ditantur impij, quia extrinſecus coram hominibus benedicti adparent: nõ ditantur, nec augetur ſubſtantia eorum, quia intrinſecus in conſpectu Dei maledicti ſunt, quæ maledictio, tandem magno ipſorum malo reuelabitur.

ET NON EXTENDETVR AD TERRAM. Id eſt, impijs nunquam eſt ſatis opum, nullam rem perfecte poſſident, quia citra fidem poſſident, augentur quidem opes, malis artibus quæſitæ, ſed perit uſus, & fructus earum, abeſt benedictio, non enim copia ſola, ſed fidelis uſus benedictio eſt.

NON EFFVGIET A TENEBRIS. Tenebræ, calamitates ſunt. Porrò non eſt gens

quæ

quæ magis timeat calamitates, mortes, & infernũ, quàm impiorum turba, nec quiſquam citius ijs obruitur, quod enim impius timet, hoc adcidet ei, uſque adeo uerum eſt, quod cõmuniter dici ſolet: non eſt chriſtianus, qui timet ſathanã aut infernum, Dominus enim ſolus timendus eſt, nec timor calamitatum à calamitate liberabit, ſed ſolus timor Domini. Impius ſemper, & omnia timet

GERMEN EIVS EXARESCET. *Hoc eſt, benedicto impiorum uertetur in maledictionem, & ſicut arborũ rami igne exuruntur, & uento, qui ſpiritus Dei dicitur, diſſipantur: ita omnes impiorum benedictiões, iudicio Domini, & ſpiritu oris eius pereunt, ut Saul ramos extendebat, & electus Domini uidebatur, ſed flamma exuſſit ramos eius, & ſpiritu oris Domini, ſubito cécidit.* Simile

NON CREDET VANO ERRORE DECEPTVS. *Duplex ſentẽtia: ſic deceptus eſt impius, ut non credat, peiorem futurã eſſe amaritudinis ſuæ conditionem, æſtimans ſeſe perpetuo fœlicíter uicturum: uel quod non credat amaritudinem ſuã fruſtraneam eſſe, & timorem ſuum eſſe falſum, ſic enim de impio ſcriptũ eſt: fugiet nullo perſequente, nam impietas confirmata, adeo excæcat, ut falſiſſima, credat ueriſſima, & quẽadmodum patiens uertiginem, omnia putat circumuerti & circumgyrari.* Simile

ita impius, iudicio Domini comprehensus, omnia sibi formidolosa fingit.

TEMPORE NON SVO, FINEM HABEBIT. Eandem sententiam habes Psal. 54. Dolosi non dimidiabunt dies suos, & Prouerb. x. Timor Domini prorogat uitam, & anni impiorum breues sunt: ideo autem impij non dimidiant dies suos, quia mors eos semper imparatos inuenit: hæc enim uena, nobis ab Adam agnata est, ut nullam arborem ad suspendium aptam, inuenire possimus, neq; unquam caro mortem eligit, nisi pressa iudicio.

Impios nõ dimidiari dies suos.

ET RAMVS EIVS NON VIRESCET. Ramum intellige, uel arboreum, uel progeniem, uel prosapiam impij: nam propter impium parentem maledicuntur filij, nõ insontes, sed paternæ impietatis hæredes.

RAPIETVR SICVT VVA IMMATVRA. Id est, impius ante tẽpus, priusquàm aliquid tale suspicetur, perit: omnes autem pij, ad maturitatẽ perueniunt, hoc est, moriuntur parati.

CONCILIVM HYPOCRITAE DERELICTVM. Vt hypocritæ, solos se sanctos & iustos existimant, quemuis præ sua sanctitate contemnentes, ita soli derelinquentur in æterna damnatione: pij uero in communi iudicio se cõprehensos agnoscunt,

Soli sibi iusti hypocritæ.

ſcunt, quod eſt, omnes peccauerunt, omnis homo mendax: proinde liberãtur. Porrò, dona adcipiẽs, hoc loco, generaliter pro quouis impio hypocrita adcipitur: ut enim iudices, donis permoti, iudicium peruertunt, & iniuſtam cauſſam iuſtificant: ita hypocritæ impia, pia iudicant. Hypocritæ iudicia corrumpunt.

CONCIPIT DOLOREM, ET PARIT INIQVIT. Eadem habes Pſal. 7. Impiorũ conatus & conceptus ſunt dolor, opus eorũ eſt labor, & totũ factum iniuſtũ & impium eſt, id quod uel uno exemplo manifeſtum fit, quantæ enim fiut ſolicitudinis, tot modos & formas Confitendi & Miſſandi, excogitare? quid uero ex hoc conceptu aliud, quàm iniquitas prodijt?

ET VENTER EORVM PRAEPARAT DOLVM. Id eſt, cogitatio impiorũ, dolus & hypocriſis eſt, nõ ueritas. His omnibus, Eliphaz Hiobem mordet, tanquam impiũ hypocritã, propterea quod enumeratis iam calamitatibus, quæ ſunt impiorũ ſupplicia, obrutus ſit: ſed lõge aberrat, malis enim bona, & bonis mala cueniũt, donec Dominus generali ſuo iudicio, oĩa nunc incõpoſita, diſponat. Nos autem, quũ audierimus tot impiorũ maledictiones futuras, diſcamus Dominum timere, & uoluntati eius obſequi, ne partẽ noſtrã ponat cum hypocritis.

CAP. XVI.

REspondit Hiob, dicens,
Audiui talia multa, cõsolatores oneroſi, omnes uos eſtis.

Quãdo eſt finis uerborum uentoſorum, aut quid moleſtum eſt tibi, quod reſpondeas?

Etiam ego, ſicut uos loqui poſſem, utinam eſſet anima ueſtra, loco animæ meæ, componerem ſuper uos ſermones, & cõmouerem ſuper uos, caput meum.

Roborarem uos ore meo, et motu labiorum meorum auerterem (a uobis dolorem)

Etiam ſi loquar, non auertitur dolor meus, & ſi ceſſauero', non tamen a me recedit.

DIVERSA LECTIO.

Diuerſa

In Hebræo pro, molestum est tibi, ponitur, יְמָרִיצֵךְ, quod à מָרַץ descendit, & significat vtolare, alterius uerba peruertere, aut imque interpretari. Sensus igitur est: quid est, quod tãto diligentia, uos amici mihi respondeatis, quando non meminerim, me uerba uestra deprauasse, aut in malã partem interpretatum esse?

AVDIVI TALIA MVLTA. &c.

His duobus Capitibus, Hiob idem agit, quod semper: recenset enim miram & insustentabilem diuini iudicij grauitatem, interim suam innocentiam testatur, aduersus falsas amicorum calumnias, ait enim in fine huius Capitis: hæc patior, q̃uis nulla sit iniquitas in manibus meis, & oratio mea munda: sed quomodo hæc intelligenda sint, satis supra inculcatum est. Et uidentur quidem amici & Hiob, prima facie in hac caussa, non longe inter se distare, propterea quod Hiob, se innocentem adserat, sed FIDE, & amici, neminem iustificatum esse, coram Deo contendant, sed IVDICIO. Vtraq; pars bene sentit, pius enim FIDE iustificatur, ut Hiob disputat, & nemo corã Dei iudicio, citra mediatorẽ; iustius est, ut amici adserunt: sed si rem penitius introspicias, tantũ in hac caussa distant, quantum lex & Euãgelion, hoc est, Ἀλις ἀ πασῶν, amici enim legis partes agũt, quæ

Status cõtro uersiæ, amicorũ & Hiobis.

omnes sub peccatum concludit, nullã interim Euangelij iustificantis cognitionem habentes: Hiob uero, agit Euangelij partes, quo credentes, iustificantur, etiam si prius per legem, peccatis sordidati sint, admiscens in caussa, præsentis adflictionis horrorem, ut agnoscamus quàm graue sit, Deum iudicem, citra mediatorem ferre. Iam, quãdo amici, nullam habent Euangelij cognitionem, & ex peruerso legis intellectu (quamuis interim uerissimas sententias producunt) in Hiobem inuehuntur. Proinde, non iniuria, Hiob uerba eorum uentosa & inania uocat: nam & Dominus infra Cap. 42. suomet iudicio testatur, amicos non recte loquutos esse.

Amicorũ Iob inania uerba ait in Hebræum prouerbia.

CONSOLATORES ONEROSI.

Nam amicorum propositũ, in diuersum cecidit: accesserant, ut consolarentur, & dolorem, amico colloquio alleuarent, sed ecce, onerant & grauãt, uerba enim eorũ uẽtosa, plus mordacitatis, q̃ cõsolationis habẽt: uestra inquit, cõsolatio, molesta mihi est, nõ tã hoc nomine, quod me calũniamini, q̃ quod ueras diuinæ legis sentẽtias, citra fidei cognitionẽ, producitis et deprauatis: possem et ego multa ac præclara, de sapientia & iustitia Dei, iactare & coadcruare: sed quid ea prodessent, si interim à uero caussæ scopo aberrarem?

Vtinam

VTINAM ESSET ANIMA VESTRA. Recte ille dixit: omnes quum ualemus, recte consilia ægrotis damus, unde & Hiob ait: nunc quidem uobis amicis, secure licet me consolari, imò potius me ludere: parum adficit uos, quod tantos sustineam cruciatus: at si eodē, quo ego, dolore affecti essetis, nō deessent mihi sermones arte cōpositi, quibus uos consolarer, quādo in ea palæstra, nō parū exercitus sim, ut supra Cap. 4. Eliphaz ait: uacillantes cōfirmauerunt sermones tui. Et infra. 29. Oculus eram cæco, & pes claudo: & si pateremini, quod ego, esset & mihi non difficile, uos ludere, & caput meū mouere, hoc est, dolores uestros irridere & subsannare: nam mouere caput, irridentiū & illudentium habitus est, Hierem. 18. Omnis qui præterierit, obstupescet, & mouebit caput suum, & Trenorum 2. Mouerunt capita sua, super filios Hierusalem. &c.

ROBORAREM VOS ORE MEO. Scirem & ego uos, si eodem comprehensi essetis iudicio, ad patientiam hortari, & consolatorijs uerbis dolorem mitigare: sed, ut nec ego, uos iudicio obrutos, patientes reddere possem, nec efficere, ut consolationem admitteretis: ita nunc omnia uestra uerba, coram me ad consolationem producta, inania sunt, nihil apud me efficiunt, ma-

net ſemper eadem adflictio, manet idem dolor: Breuiter, nunc omnis cõſolatio, mihi ſonus eſt ſine mente: Iudicium enim Domini grauius eſt, q̃ ut poſſit uerbis humanis expelli, aut ſedari, nam ſi Deus in corde dixerit: MORIERIS, aut, DAMNABERIS, num conquieſcet cor? ſi rex, ſi potens, ſi diues, ſi propria iuſticia, ſi ſanctulus quiſpiã, ſi amicus, ſi parens, ſi filius, ſi uxor adceſſerit, iubẽs te bono animo eſſe, & ſe omnia ſua promittere, ut libereris, non reor, ſedabitur. Vox hæc MORIERIS, ſubinde in conſcientia reclamabit: quis igitur compeſcet tantum iudicij tumultum, in corde? non poteſt compeſci, niſi eiuſdem iudicis uerbo, qui, ut prius legem damnabat, ita rurſus Euangelij Verbo credentes, uiuificat. Proinde in tanta iudicij diuini moleſtia, omnia humana uerba inania & oneroſa ſunt, tantũ abeſt, ut conſolentur, ſolum Domini Verbum, hominem proiectum reſtaurat.

Iudiciũ mortis.

ETIAM SI LOQVAR, NON AVERTITVR. &c. Etiam ſi loquar, nihil mihi proderit, non ſolatur me ſermo, nõ ſolatur me ſilentium, ô miſeria: at qui, hæc eſt diuini iudicij conditio, ut quocunq; diuerteris inter homines, inter opera, in uniuerſo mundo, ſiue loquaris, ſiue taceas, ſemper dolor præſens ſit, ſemperq; moleſtus: neq; enim fieri poteſt,

poteſt, ut quietus reddaris, quiete Euangelij carens: & ſolo legis tumultu obrutus: quemadmodum ſi cui ſpina plantæ infixa fuerit, quocunq; ierit, ſpinã calcat: ita iudicio legis tactus, quocunq; diuerterit, maledictionem & horrorem calcat ac ſentit.

Porro nunc defatigas me, deuaſtas (o Deus) omẽ fulcimentũ meũ.

Et rugaſti me, ut teſtimonium eſſet, & inſurgit contra me abnegator meus, contra me reſpondet.

Ira eius dilaniat (me) & odiens me fremit ſuper me dentibus ſuis, aduerſarius meus exacuit oculos ſuos in me.

Aperuerunt ſuper me ora eorũ, obprobrio percuſſerunt genas meas, ſimul ſuper me exaciati ſunt.

Cõcluſit me Deus apud iniquũ, & in manus impiorum deduxit me.

Proſper eram, ſed contriuit me,

adprehendit ceruicem meam, & cõ fregit me, erexit me sibi in scopon.

Circũdederũt me sagittarij eius, dissecuit renes meos, & non peper cit, effudit in terram fel meum.

Percussit me, percussione super percussionẽ, irruit super me quasi gigas.

DIVERSA LECTIO.

Quod ait, DEVASTAS, &, RVGASTI, *in secunda persona: & postea,* INSVRGIT: RESPONDET *&c. in tertia persona, est mutatio personæ, nihil in sententia mutans: id quod admodum frequens est in scriptura.*

PORRO NVNC DEFATIGAS *&c.*

Iudicante Domino, oĩs humana spes corruit.

Quem dolorẽ hic Hiob enarrat, maior est, quàm ut uerbis comprehendi, grauior, quàm ut ferri, molestior, quàm ut credi possit: nemo enim intelligit iudicij diuini grauitatẽ, nisi qui senserit, nec leuiter hominem comprehendit, sed concutit omnes utres humanas, ut Epistola ad Hebræos habet: *Sermo (iudicũ) Domini, uiuus est, & efficax, penetrantior quouis gladio anciputi, pertingens usq; ad diuisionem animæ & spi-*

et ſpiritus, cõpagumq; & medullarũ. Sic & Hiere. Verba (iudiciũ) mea ſunt quaſi ignis, & malleus cõterens petras. Eadẽ cauſſa, Dominus in lege dicitur ignis cõſumens, quod iudicando oĩa deuaſtet ac conculcet. Porrò interioris in homine iudicij, exteriores regnorũ & urbiũ deuaſtationes, exẽpla ſunt: ut enĩ iudicante Domino, Hieruſalẽ, adeoq; tota Iſraëlis regio, funditus deuaſtata eſt, et nihil ſani in ea relictũ, ita hominẽ iudicans, omnia in eo cõcutit & deuorat.

ET RVGASTI ME. Sic Pſal. 6. Inuete raui inter oẽs inimicos meos: nõ enĩ annis ſenectutis tantũ rugarũ cõtrahitur, quantũ iudicio Domini: ergo Hiob ait, uel rugæ meæ, aut canicies capillorũ meorũ, teſtimonia ſunt, quod grauiſſime adfligar, non tam corpore, q̃ animo. Mundus ſtultos exiſtimat, cũ tales de ſua miſeria cõquerentes, audierit, quãdo interim nõ uideat, externã aut corporalẽ ægritudinẽ, ſunt enĩ, qui iudicio Domini corripiũtur, intus in corde & in cõſcientia, manente corpore ſano: ſed hæc iudicij ægritudo, tanto grauior eſt, quanto latentior, & tectus magis æſtuat ignis.

ET INSVRGIT CONTRA ME &c.

Hypotypoſi quadã ſub oculos ſubijcit tyrannidẽ, adfligentis Dei, ut nõ tam geſta res, quàm nunc geri uideatur. Abnegatorẽ autẽ ſuũ, Deũ uocat, prop= Deus adfligẽs abnegator.

terea qđ pridē benefecerit, nūc uero peßime adflugat, ira ſua dilaniat, et dētibus ſuis fremat, cuius oculi præ furore ardeant, & ex toto ore eius, crudelitas emicet, ſic enī apparet Deus his, quos iudicat & derelinquit.

CONTRA ME RESPONDET.

Quod ſupra dixit: Renouas teſtes contra me, nā etiamſi nulla ſit creatura, quæ nos in iudicio adcuſet, Deus tamen, tam mirabilis iudex eſt, ut non ſolum iudicem, ſed & adcuſatorem & teſtem agat, id quod in iudicijs humanis ualde iniquum reputatur.

Accuſator.

ADVERSARIVS MEVS EXACVIT.

Aduerſarium ſuum uocat Hiob, non amicos ſolū, ſed omnem creaturam, quæ reſiſtit, Domino reſiſtente: adcuſat, Domino adcuſante: damnat, Domino damnante. Aut ſi malueris, ipſum Deum aduerſarū intelligas, cuius oculi in Hiobem ardent, qui unà cū oībus ſuis creaturis, aduerſus Hiobē contendit, nam quoties Dominus nos iudicauerit, habet teſtes, noſtræ nequitiæ, creaturas: teſtātur cœlū & dies, quod ſæpe nos peccantes uiderint: teſtantur noctes & tenebræ noſtrorum facinorum conſciæ: teſtatur terra, quæ peccantes nos ſuſtinuit: teſtatur aër, quem noſtris non ſolum conuictatorijs, maledicis, & uirulentis uerbis, ſed etiam factis turpiſſimis infecimus. Aduerſarius igitur Deus eſt, aduerſariæ ſunt & omnes crea

Aduerſarius Deus cū creaturis.

nes creaturæ, Domino ſuo iudicanti ſubſeruientes.

IRA EIVS DILANIAT.

Pulchre ſub metaphora, iratæ beſtiæ, iram Domini deſcribit: quid enim crudelius eſt urſo, aut leone, frementi, dilanianti, & toruum aſpiciente? Ita nihil intolerabilius excogitari poteſt, ira Domini, quæ ſi exæſtuet, omnes humanas uires dilaniat, & ueluti in dignabunda beſtia, dentibus fremit, oculos exacuit, & aſpectus eius plane mortifer eſt: uſus eius, uſus baſiliſci eſt, qui uidendo dicitur interimere hominem, ut eſt 2. Theſſal. 1. Luent impij pœnam, interitū æternum, à facie Domini, & à facie fortitudinis eius. Ira Domini.

APERVERVNT SVPER ME ORA EORVM. Qui ſunt illi aduerſarij, aperientes ora, percutiētes genas? &c. At otioſum erit hoc quærere, quando Domino aduerſante & percutiente, omnis creatura aduerſetur, & percutiet: proinde Hiob inquit, non ſolum Deus, nec ſolum amici mei, ſed tota rerum machina, mihi aduerſatur, me ludit, me ſubſannat, & uellicat probroſe genas meas, adeoq; peßima quæq; minatur. Ita & Domino percutiente Chriſtum filium ſuum, percutiebant & deridebant eum omnes proximi eius, dicentes: Alios ſaluos fecit, ſed ſeipſum nō poteſt ſaluum facere: ſi eſt filius Dei uiui, deſcendat nunc de cruce. Eſt autem aperire

Aperire os ſuper adflictiõ. os hoc loco, *extrema pericula minitari, ut eſt* Pſal. 21. *Adperuerunt ſuper me os ſuum, ſicut leo rapiens & rugiens.*

Exatiari. Exatiari uero, *eſt uoluptate propter proximi incommodũ affici: hinc exatiantur mali, ſi pij adfligantur: exaturabuntur rurſus omnes creaturæ in iudicio Domini, propter impiorũ perditionẽ, ut Eſaias ait: Erunt ad ſatietatem uiſionis omni carni.*

CONCLVSIT ME DEVS &c. Id *eſt, tradidit me in poteſtatẽ iniquorum.* Eſt autem *hoc in iudicio Domini grauiſſimũ, quod aduerſarijs uideatur fauere, & à parte eorum ſtare, cõſilia, conatuſq; ipſorũ, cõtra nos proſperãdo.* Neq; quisq; *eſt, qui poßit in hac tentatione perdurare, niſi probe Verbo Domini munitus: ſic & Chriſtus conqueritur, Pſal. 21. Circundederunt me canes multi, conſilium malignantium obſedit me.*

PROSPER ERAM, SED CONTRIVIT &c. Vt *nos prouerbiali facie dicimus: quondã eramus Troes, & fortes Mileſij: ita & Hiob ait, quondam eram fœlix, nunc omnibus malis obruor: ceruix mea, uirtus & potẽtia mea, nunc mihi fracta eſt, & erectus ſum in ſcopũ (quod eſt ſignũ in quem baliſtarij collimant & intendũt) hoc eſt, omnibus periculis expoſitus ſum. Sic Pſal. 37. Sagittæ tuæ infixæ ſunt mihi, & confirmaſti ſuper me manũ tuã.* Nõ

ſolum

ſolũ aũt derelictus à Domino, omniũ aduerſitatũ ſcopus eſt, ſed oportet quẽuis Chriſtianũ, ex profeßione ſua, adflictionũ ſcopon eſſe: abrenunciamus enĩ per fidẽ in baptiſmo, & mundo & Sathanæ: nihilominus tamẽ uicturi aliquãdiu, in mundi & Sathanæ regno. Próinde, eiaculantur in nos, tanq̃ hoſtes ſuos & aduerſarios, omnia ſua tela, ut Chriſtus ait: In mundo adflictionem habetis, & Petrus: Circũit diabolus, quaſi leo rugiens, quærens, quem deuoretam, ſi quis Chriſto, tanq̃ ſcuto munitus fuerit, tela, aut retunduntur, aut in ſagittantẽ retorquentur: id quod in Chriſto capite factũ eſt, mundus enĩ, mors & Sathan, in ipſum tela torquebant, ſed quia erat Verbum & filius Dei in aduerſariorum capita retorquebat, ut per Prophetam inquit: Ero mors tua ô mors, morſus tuus inferne.

DISSECVIT RENES MEOS &c.

Tolerabile forte eſſet iudicũ Domini, ſi exteriora duntaxat membra concuteret, ſed eneruat omnia, etiãnum interiora, renes diſſecans, & fel diſijciens, ueluti ſi quis aquam in terram diſpergat: breuiter, plagam plagæ addit, ſubinde grauius atq; grauius adfligens: adeoq; ualido ictu, omnia concutit, ut non hominis, ſed gigantis aut tyranni impetum ſuſtinere te credas, ut enim Deus miſericordia ſua, omnia

membra, etiã capillos cuſtodit: ita tra ſua omnia conturbat, Pſalm. 72. Amaricatum eſt cor meum, & renes mei confoßi ſunt.

Saccũ conſui ſuper cutem meã, & depoſui in puluerem cornu meũ.

Facies meæ ītumuerũt præ fletu, & in palpebra mea umbroſitas eſt.

Quamuis nulla iniquitas in manibus meis ſit, et oratio mea mũda.

Terra ne operias ſanguinẽ meũ, & non ſit locus clamoris mei.

Etiã nunc ecce in cœlo teſtis meus eſt, & conſcius meus in excelſis.

Derident me proximi mei, ad Deum ſtillat oculus meus.

Si liceret iudicio cõtendere uiro cum Deo, ſicut homini cum proximo ſuo.

Sed annorũ numerus uenit, & ſemitam quam non reuertar, abeo.

SACCVM

SACCVM CONSVI SVPER CVTEM.

Sensus iræ diuinæ & iudicij eius, immutat omnẽ ornatum nostrum, sordidat nobis omnia preciosa uestimenta, usq; adeo, ut saccus optetur & cinis, quæ quondam erant pœnitentiæ symbola & contritionis: nunc cum Christiani, per omnẽ uitam pœnitere debeant, ac de peccatis dolere, semper sacco non exteriori, sed interiori uestiantur, & cinere aspergãtur, hoc est, meminerint se puluerulentos & lutosos, nec posse de puluere excitari, & pro sacco, uestimentis gloriæ indui, nisi misericordia Dei. Quantum igitur Christianorũ tempore, ad ciuilitatem adtinet, uestiamur patrio more, quantum autem ad religionẽ, uestiamur semper sacco, quia pœnitendum est, & semper uestimentis glorioſis, quia Christus nunc glorificatus est, Esa. 52. Consurge, excutere de puluere, induere uestimentis gloriæ tuæ. Iam, quum iudicium Domini, nihil ob oculos ponat quàm mortem, peccata, & infernũ, recte Hiob, abiectis glorioſis uestimentis, adsuit cuti suæ saccum, ut ipso habitu declaret iudicij horrorem. Cornu autem communi scripturæ tropo, pro regno, potentia, & maiestate sumitur, uel quod bestiarũ potentia, cornua sint, uel quod reges oleo è cornu sumpto, inungebantur, 1. Reg. 16. Imple cornu tuum oleo. &c. Hiob igitur

Christianorum uita est pœnitentia.

Cornu in scripturis pro regno.

Per iram Domini, fiunt nobis omnia incommoda.

ait, se cornu suum, in puluerem deposuisse, hoc est, abiecisse regnum, honorem, & omnia quondam magnifica: nam per iram Domini, potētia fit nobis impotētia, regnū fit nausea, & honor, abominatio.

FACIES MEAE INTVMVERVNT.

Sic Psal. 6. Laboraui in gemitu meo, laui per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis lectum meum rigaui, turbatus est à furore oculus meus, Psal. 37. Lumen oculorum meorum, non est mecum &c.

Mortis horror.

Facile autem intelliges, quantus hic sit dolor, si consyderaueris nihil Hiobi, omnibusq; à Domino derelictis, propositum esse, nisi præsentaneam mortem & infernum, erepta omni spe, ac fiducia.

QVAMVIS NVLLA INIQVITAS.

Fides habet apertum hostem, carnis sensum, contra quem pugnat.

Hæc omnia inquit, patior insons, iustus & innocens, quod si meritus essem, nihil conquererer: porrò, stipendium peccati mors est. Iam, quāquam peccata mihi per fidem ablata sunt, & nulla sit iniquitas in manibus meis, propter fidem: præterea munda sit oratio mea, quia ex fide profecta, nihilominus tamen, mortis horrore, perinde atque nunquam liberatus essem, obruor. Hæc autem est fidei tentatio grauissima, seu potius probatio, quod mors occisa sit, maneat tamen: & infernus extinctus, ardeat tamen, & Verbo prædicatur remissio peccatorum,

Tentatio.

ac uita

ac uita æterna: ſed ecce, ſubito oriuntur, mors, & infernus, peccati autoramenta: quare? ut manentibus his rebus, & tamen deuictis, declaretur potentia Chriſti, maius enim eſt, inimicum armatum, quàm inermem proſternere, relicta autem ſunt morti infernoq; ſua arma, ſed obtuſa, & ad quemuis ictum cedentia, ſi modo quis Verbo, ueluti gladio, in fide pugnet.

TERRA NE OPERIAS SANGVINEM MEVM. *Operitur ſanguis à terra, quum tacet, & non clamat uindicta. Hiob itaque, proſopopœia, adloquitur terram, ne operiat ſanguinem ſuum, & non abſcondat clamorem, hoc eſt, ſi nihil aliud, ſaltem hoc cõcedatur, ut conquerar, ut clamem, aliud enim ſolatium, mihi relictum eſſe nõ uideo, ut ſupra Cap. 10. Dimittam ſupra me querelã meam, loquar in amaritudine animæ meæ. &c. Hæc omnia emphaſin ſuam habent, qua magnitudo doloris ingens ſignificatur.* Sanguinem operiri à terra,

ETIAM NVNC ECCE IN COELO TESTIS. *&c. Hoc eſt, Deum teſtor, me innocentem & integrum eſſe, Habes illud teſtimonium ſupra Cap. 1. Dixit Dominus ad Satan, nũquid animaduerti ſti ad ſeruum meum Hiob, quod non ſit ei ſimilis in terra? &c.* Iuſtus Hiob.

DERIDENT ME PROXIMI MEI.

Qui consolationi mihi esse deberent, rident me, Psal. 37. *Amici mei & proximi mei, aduersum me stetérunt, & adproximauerunt. Est autem hoc impiorum iudiciũ,* Deut. 28. *Eris in prouerbiũ & fabulã omni populo: sed & illo pij obruũtur, ut probentur.*

AD DEVM STILLAT OCVLVS.

Rideant me sanè amici mei, at ego ad Dominũ spiro & clamo, à Domino uindictam expecto, ait enim: mihi uindictam, & ego retribuam. Prophetis hoc familiare est, quod consolentur Israëlitas à uicinis derisos, aut alióqui molestia affectos, ex uindicta Domini, & quoties spiritus, impijs ultionem minatur, non hoc uult, ut nos ulciscamur, sed ut relinquamus Domino ultionẽ, qui eam suo tẽpore redditurus est.

Vindicta Domini.

SI LICERET IVDICIO CONTEND.

Aposiopesis est, iratis & irritatis admodum familiaris: deficit autẽ (superarem iudicio) uel simile quiddam, ut sit sensus: non tantus horror me inuasisset, si mihi liceret, Deum in ius uocare, quemadmodum solent homines, inter se cõtrouersias agere, sic enim nõ timerem caussæ meæ, propterea quod iustus (sed ex fide) innocens & integer fuerim: at cum Deo mihi negocium est, qui solus est potens, cuius potentiæ & maiestati, omnes creaturæ cedunt, omnino igitur succumben-

ſuccumbendum eſt quodcunq; tentauero.

SED ANNORVM NVMERVS. *&c.* *Effugium ſperarem, ſi cum homine mihi cauſſa eſſet, nunc Deus negocium faceſſit: proinde nulla fuga liberabor, ſed ut uideo, numerus annorum uitæ meæ finitus eſt, uenit tempus ſtatutũ, ut ſupra dixit: terminũ poſuiſti, qui præteriri nõ poterit: omnino mihi, quamuis immerito, moriendum eſt. Porrò, mors hoc loco, ſemita dicitur, quam non reuertimur: auſer enim Verbum uel Chriſtum, mors perpetuus interitus uidetur: adde Verbum, aut Chriſtum, mors reſurrectionis initium erit.* *Mors nõ eſt reuerſibilis ſemita.*

CAP. XVII.

SPiritus meus corruptus eſt, dies mei conciſi ſunt, ſepulchra mihi (ſuperſunt)

Etiam ſi nullæ ſycophantiæ mecum ſint, in amaritudinibus tamen habitat oculus meus.

Age, etiam ſi ſupponatur fideiuſſor pro me, coram te, quis

est, qui pro me stipulabitur?

SPIRITVS MEVS CORRVPTVS EST.

Rationem reddit Hiob, quare de uita desperauerit, quia inquit, uideo oēs uires meas defecisse, spiritus, qui est halitus humanus, & quo uita corporea cōstat, corruptus est, dies uitæ meæ finiti sunt: proinde nulla, nisi sepulchri spes, remanet, quod nos uernaculo loquēdi modo dicimus: optimum mihi est, frigida terra, quod ut uulgare est, ita quoq; uerissimum: nam quid aliud est, homo de muliere natus, quàm calamitatis mancipium, & blasphemiarum lena? & ut maxime per Christum renatus sit, circumfert tamen semper carnem, peccatis, blasphemijsq; Dei obnoxiam: dominatur quidē in renato spiritus carni, non tamen prorsus in hac uita rebellio eius extinguitur, sentiunt enim sancti, usq; adeo rebellantē carnem, ut clament, nos miseros, quis liberabit nos à corpore isto, morti obnoxio? Ab hac re non abludit Thracum, Trausorumq; mos, qui in lucem editos, lachrymis prosequuntur, mortuos conuiuijs ac tripudijs: atq; hæc quidē consuetudo, si uitæ humanæ incommoda respexeris, nunquàm satis commendari potest, non abhorrens admodum à Christianorum placitis, quos Paulus docet: Nolo, inquiens, uos ignorare de

Sepulchra læta.

re de dormientibus, ne doleatis quẽadmodum & cæteri, non habentes ſpem.

ETIAM SI NVLLAE MECVM SYCOPHAN. Eadẽ ſententia cũ ea quæ eſt in priori Capite, dicens: quàmuis nulla iniquitas ſit in manibus meis. &c. mordicus enim tenet Hiob, ſuã innocentiam, quam in fide poßidebat, quanquàm omnis homo in ſeipſum deſcendens, malorum illuuiem reperiat.

AGE, ETIAMSI SVPPONATVR. Id eſt, ut maxime mihi à te conceſſum fuerit fideiuſſorem, & cauſſæ patronum ſubſtituere, neminem tamen ex omnibus creaturis inuenio, qui cauſſam meã, in humeros ſuos recipiat, & pro me fideiubeat, unus enim eſt fideiuſſor, unus interceſſor, Dominus IESVS Chriſtus, qui, ſi ex oculis fidei noſtræ ſubductus fuerit, neminem habemus, qui pro nobis ſtipuletur, nec ulla alia creatura eſt, quæ conſtet in iudicio Dei, etiam ſi cupidiſſime pro nobis ſtipulari uellet. Hanc ſententiam uetus translatio ſic legit (libera me, & pone me iuxta te, & cuiusuis manus pugnet cõtra me) quæ ut maxime ab Hebræa ueritate diſtat, nõ tamẽ impia eſt, nec ἀπροσπαθούσας expoſita, habet enim hunc ſenſum, nunc quidẽ importunus & incõſtans uideor, propterea q. Dominus à me receſſerit, & grauiores ſunt adflictiones, quàm

Fideiuſſor Chriſtus.

ut ferri posſint: ſed age, libera me ô Domine, reſpice me rurſus, tua miſericordia, ſicut nũc iudicio, tũc uel multo grauiora feram, ſi enim Dominus mecum, quis cõtra me? ſi Dominus protector meus fuerit, nõ timebo quid faciet mihi, uel homo, uel Satan.

Cor meum abſcondiſti ab intelligẽtia, propterea nõ exaltabis eos.

Prædam adnunciat amicis, ſed oculi filiorum eius deficient.

COR EORVM ABSCONDISTI. &c. Adflictorum hic mos eſt, quod nullo ordine, ſed pro doloris dictatu loquantur. Ita & Hiob, ante cõqueſtus de iudicij grauitate, nũc aduerſarios ſuos amicos perſtringit, dicens: ô Domine, abſcondiſti cor eorũ ab intelligentia, uidentes enim ſupplicij mei grauitatem, iudicant me impium, & merito à te adfligi, cũ tamen nullum unquam circũuenerim, & uere iuſtificatus ſim fide, nec intelligunt amici ſapientiam tuã, qua pios adflictionibus uiſitas, nõ ut delicta in eis punas, ſed ut fidem eorum probes, propterea non exaltabis eos, confunditur enim ſapientia carnalis, in conſpectu Dei: perdam, inquit, ſapientiam ſapientũ, & prudentiam aſtutorum diſſipabo.

Prædam

PRAEDAM ADNVNCIET &c.

Id est, impius pollicetur magnifica, gloriatur de bonis suis, sapientia, potentia & diuitijs: ostentat ea amicis suis, ueluti prædam, suo Marte partam, sed recto Domini iudicio, & ipse in necessitate nihil exhibet, & filij eius in egestate & imprudentia uitam transigunt: hæc enim est mutatio dextræ excelsi, qui aufert à seruo iniquo talentũ, & tradit ei qui habet decem talenta: hoc iudicium uides in Saule, qui prædã adnunciauit amicis suis, promittẽs sibi & hæredibus suis, regnum Israëlis, & contra Verbum Dei persequens Dauida: próinde turpiter mortuus est, & filij eius regno orbati sunt.

Vana impiorum pollicitatio.

Posuit me ad prouerbium populorũ, & abominatio corã ipsis sum.

Caligauit ab indignatione (Dei) oculus meus, & membra mea uniuersa sunt sicut umbra.

Stupebũt recti super hoc, et innocens aduersus hypocritã insurget.

Et tenebit iustus uiam suã, & purus manibus roborabit fortitudĩe.

ut ferri posſint: ſed age, libera me ô Domine, reſpice me rurſus, tua miſericordia, ſicut nũc iudicio, tũc uel multo grauiora feram, ſi enim Dominus mecum, quis cõtra me? ſi Dominus protector meus fuerit, nõ timebo quid faciet mihi, uel homo, uel Satan.

Cor meum abſcondiſti ab intelligẽtia, propterea nõ exaltabis eos. Prædam adnunciat amicis, ſed oculi filiorum eius deficient.

COR EORVM ABSCONDISTI. &c. *Adflictorum hic mos eſt, quod nullo ordine, ſed pro doloris dictatu loquantur. Ita & Hiob, ante cõqueſtus de iudicij grauitate, nũc aduerſarios ſuos amicos perſtringit, dicens: ô Domine, abſcondiſti cor eorũ ab intelligentia, utdentes enim ſupplicij mei grauitatem, iudicant me impium, & merito à te adfligi, cũ tamen nullum unquam circũuenerim, & uere iuſtificatus ſim fide, nec intelligunt amici ſapientiam tuã, qua pios adflictionibus uiſitas, nõ ut delicta in eis puniãs, ſed ut fidem eorum probes, propterea non exaltabis eos, confunditur enim ſapientia carnalis, in conſpectu Dei: perdam, inquit, ſapientiam ſapientũ, & prudentiam aſtutorum diſſipabo.*

Prædam

PRAEDAM ADNVNCIET &c.

Id est, impius pollcetur magnifica, gloriatur de bonis suis, sapientia, potentia & diuitijs: ostentat ea amicis suis, ueluti prædam, suo Marte partam, sed recto Domini iudicio, & ipse in necessitate nihil exhibet, & filij eius in egestate & imprudentia uitam transigunt: hæc enim est mutatio dextræ excelsi, qui aufert à seruo iniquo talentũ, & tradit ei qui habet decem talenta: hoc iudicium uides in Saule, qui prædã adnunciauit amicis suis, promittẽs sibi & hæredibus suis, regnum Israëlis, & contra Verbum Dei persequens Dauida: próinde turpiter mortuus est, & filij eius regno orbati sunt. Vana impiorum pollicitatio.

Posuit me ad prouerbium populorũ, & abominatio corã ipsis sum.

Caligauit ab indignatione (Dei) oculus meus, & membra mea uniuersa sunt sicut umbra.

Stupebũt recti super hoc, et innocens aduersus hypocritã insurget.

Et tenebit iustus uiam suã, & purus manibus roborabit fortitudĩe.

Veruntamen omnes (ad me) cõ uertimini, & uenite, & non inue/niam inter uos ſapientem.

POSVIT ME AD PROVERBIVM &c.

Non fruſtra amici mei augurantur, me non imme rito adfligi: uidetur enī Dominus *eorũ ſententiã aduu uare, quãdo me iudicio impiorũ uiſitet, ſic enī ſcribi tur* Deut. 28. *Eritis in parabolã cunctis gentibus: ita & ego nunc ſum uulgi fabula, & prouerbiũ omnũ uidentiũ me, atq; adeo corã hominibus ſum* תִּפְתֹּת, *quod Græcus interpretatur* γέλως, *id eſt, riſus. Verius autẽ ſignificat ignẽ infernalẽ, aut locũ mortuis deputatũ, hoc eſt, abominationẽ: abominantur enī me quotquot adceſſerint, & diffugiunt perinde, ac Sathan, ut dicitur, crucẽ: tanto enī furore me adfli= git* Dominus, *ut præ adflictione caligârint* κοὶ πτῶ σεωντα *oculi mei, & uniuerſa mea membra, facta ſint ueluti umbra: quid inanius et tenuius umbra? ſic membris meis præ furore* Domini, *nihil eſt tenuius.*

STVPEBVNT RECTI SVPER HOC.

Quod Dominus *tã crudeliter adfligat iuſtos, ſtupẽt pij, & admirantur, ut habes* Hiere. 12. Habacuc 1. & Pſalm. 72. *Non quia iniquũ iudicent* Dominũ, *ſed qd' inſcrutabilia eius iudicia admirẽtur & adorẽt.*

Iam

Pij ſub cruce magis profi-cunt.

Iam quanq̃ externa facie uideãtur pij & innocentes, iuſte ac merito adfligi, propterea quod non uiuant mo ribus mundi, nunquàm tamen cedunt hypocritis, ut deficiant à pietate, & impietatem hypocritarũ com mendent, ſed mordicus tenent uiam bonam, quam ex Verbo didicerunt, & citius ſtabiliuntur in fide per crucẽ, quàm quod retrocedant: unde & Tertullianus ait: Exquiſitior crudelitas gentiũ, aduerſus Chriſtia nos, illecebra eſt, magis fectæ, plures efficimur, quo ties metimur à uobis, ſemen eſt ſanguis Chriſtianorũ. Ita & hoc loco, quo magis impij calumniantur, Hio bem iuſta pati, eo fortius in recto fidei iudicio perdu rãt. Parũ retuliſſet, ſi ſe omnia mala meritũ faſſus eſ ſet, ſed magni refert in fidei confeßione permanere, quæ eſt adfluctionem non merito contigiſſe.

VERVNTAMEN OMNES (AD ME).

Agite uos ſapientes, ſcilicet uiri, uenite uel tur matim ad me, nullus tamen inter uos, tam ſapiens uel potens reperitur, qui me poßit ab hac fide dimoue re: omnino perdurabo in aſſerenda innocentia mea, propterea quod fide purificatus ſim: non igitur time bo, quot, quanti, quã ſapientes & eruditi, mihi re ſiſtãt: ita & Chriſtus pollicetur: Ego dabo, inquiens, uobis os & ſapientiã, cui nõ poterũt reſiſtere omnes aduerſarij. Hanc ſententiã ſic reddidit Græcus, καὶ

πῦτε πλὴν οὐ μὴ εὑρίσκω ἐν ὑμῖν ἀληθές, hoc eſt, agite, huc uenite, nō eni inuenio inter uos uerū. Omnes ſcilicet, eſtis mendaces: omnes imprudentes, alioqui eni uerius et prudētius cauſſam noſtrā tractaretis.

Dies mei tranſierunt, cogitationes meæ diſſolutæ ſunt, adſumentes cor meum.

Noctem ad diem poſuerunt, & lumen propinquum a facie tenebrarum (abſorptum eſt).

Si expectauero (nihilominus) infernus domus mea eſt, in tenebris ſtraui lectum meum.

Corruptionem uocaui patrem meum, matrem meam, & ſororē meam uermem.

Et ubi nūc præſtolatio mea? & præſtolationē meā quis reſpiciet?

Ad infernū deſcendet, adeoq; ſimul in puluere quieſcet.

DIES MEI TRANSIERVNT &c.

Redit Hiob ad recenſendam iudicij grauitatem: & explicat, quid iudicium mortis operetur: nam cum conſcientia hanc uocem MORIERIS, ſiue DIES TVI TRANSIERVNT ET FINITI SVNT, audierit, mox labaſcunt genua, diſſoluuntur cogitationes, cor ab inquietudine abroditur, uires euaneſcunt, adeoq; omnis ordo turbatur: nox in diem uertitur, dies in noctem: turbata enim conſcientia, mortis iudicio, quocunq; diuerterit, turbam inuenit: quemadmodũ ſi quis triſtitia affectus incedat, quocunq; ierit, triſtia reperit: ita qui turbam ſecum circũfert, ubi ordinem & quietem inueniret? nox quieti ſacra eſt, dies uero laboribus. Iam qui mortis horrore correptus eſt, nec in quiete noctis quieſcit, nec in opere Dei ſatagit, ſed in nocte diem, in die noctem deſyderat: breuiter, conturbato corde, omnia conturbantur. In his autem turbẽlis, quo confugiendum eſt, ut liberemur? ad Dominum, qui eſt propinquiſſima omnium tribulatorum anchora: iuxta enĩ eſt Dominus his, qui tribulato ſunt corde: & cor cõtritum & humiliatum Deus non deſpicies. Vbi uero Dominus inuenitur? aut quomodo ad eũ peruenitur? Inuenitur in promiſſiõe quæ eſt Chriſtus IESVS, & peruenitur ad eum fide. Habens igitur promiſſionem,

Iudicij mortis mala.

Promiſſio.

Spiritus. in eius fide perdura, & expecta donec Dominus sensum ac spiritū promissionis aperiat, ut Propheta ait: Si moram feceris, expecta illum, quia uenies ueniet, & non tardabit. Sed ad hæc, quid Hiob dicit, audi quod sequitur

SI EXPECTAVERO (NIHILOMINVS). Quid prodest, inquit, expectatio, quando ob oculos uideo positum infernum? etiamsi diu expectauero, in tenebris tamen infernī, cubile meū stratū est, hoc est, perij quocunq; me uertero, & uana est expectatio mea: nam solo mortis iudicio proposito, quis uitam uidere posset? ablato cœlo, quis aliud præter infernum expectaret? extincto lumine, non manent nisi tenebræ.

CORRVPTIONEM VOCAVI PATREM. Nihil nobis agnatius patre, matre, & fratribus, proinde ut Hiob declaret, q̄ planè obnoxius sit corruptioni, patrē eā, & matrē uocat, uermem autē consumentē, sororē suā. Multi gloriantur de generis nobilitate, & longa prosapiæ suæ, stemmata, numerant, sed hoc loco pulchre Hiob, generis humani nobilitatē adumbrat: parentes enim nostri sunt puluis, putredo & corruptio, soror nostra est uermis, quid igitur gloriamur?

Nihil homini magis agnatū atq; corruptio.

VBI NVNC EST PRAESTOLATIO. Id est, quia putredo & corruptio parentes mei

sunt, frustra expecto liberationem: spe mea confun-
dor, neq; enim uspiã uideo, qui possit expectationi
meæ satisfacere, proinde nihil aliud reliquum est, q̃
ut mox in profundum infernum, unà cum expectatio-
ne mea, detrudar, & ad perditionem meam deducar.
Porrò, hæc Hiobis desperatio, in nostram doctrinã
descripta est, ut discamus, primum iudiciũ mortis,
neminem posse ferre, citra Deum patrem: dein, ut
aperto testimonio cognoscamus solum Dominum esse
bonum, omnem autem hominẽ mendacem: neq; est,
ut nobis sanctorũ infirmitate, & casu blandiamur,
sunt enim proposita, non in excusationem nostram,
sed in doctrinam fidei, & timoris Dei, & ut hinc,
nostrum ipsorum morbum agnoscamus, agnoscentes
autem morbum, remedia quæramus.

CAP. XVIII.

REspondẽs Bildad Suites, dicẽs,
Quãdo ponetis finẽ sermoni?
intelligatis, & postea loquamur.
Quare reputamur sicut bestia,
sordescimus in oculis uestris?

Dilanians animam ſuam in ira ſua, nunquid propter te derelinquetur terra, & transferetur ſaxum de loco ſuo?

QVANDO PONETIS FINEM &c. Synecdochicôs cum uno Hiob, quaſi cum pluribus loquitur Bildad, id quod admodum frequens eſt in familiaribus colloquijs: monet autem Hiobem, ut nõ ſit plus æquo loquatior, aut ſi omnino loqui uelit, prius colligat ſecum, quid dicendum ſit, ne lingua à uero aberret. Bona paræneſis, ſed in Hiobem malitioſe torta, propterea quod Hiob prudentiſſime, & eſi dei intelligentia, de ſua innocentia loquatur. Porrò uidetur natura nobis ipſo linguæ ſitu ſignificaſſe prius eſſe cogitandum, & intra cor ruminandum quod loqui uelis, linguã enim longe à corde ſepoſuit, præterea oſſeo muro eam concluſit, ut primo interuallũ inter linguam & cor intercederet: dein lingua dentibus ueluti excubijs intercluſa, non mox erumperet in uocem, niſi ante à corde docta.

Parcius, & è meditato loquendum.

QVARE REPVTAMVR SICVT BESTIA. Quia ſupra, eos oneroſos conſolatores, & uerba eorum uentoſa uocauit, præterea dixit ſe inter eos nullum ſapientem aut ueracem inuenire, peſtme autem

me autem habet hypocrisin, si contemnatur.

DILANIANS ANIMAM SVAM.

Contemptu quodam, tertiam personam pro secunda usurpat, q. d. Insanis'ne? quid ita furis? in quē ſto=macharis? dilaniabis ne animam tuam? quid clamas?

NVNQVID PROPTER TE DERE=LIN. &c. Hoc est, etiam si te ruperis, animā tuā dilaniaueris, & teipsum occideris, non tamen pro=pter te unum derelinquetur, & euacuabitur terra, et trāsferetur saxum de loco suo, id est, propter te Deus non mutabit communem & familiarem operationis suæ ordinē, solet enim Deus impios adfligere: pro=inde hunc ordinem, propter te unum non mutabit, sed perget subinde, ut & te, & omnes impios ad=fligat. Est autem hæc non mediocris fidei tentatio, quod existimemus nos, non tanti respectus esse apud Deum, ut mutet nostri causſa, cōmunes casus, & ordinem suum propositum: ordo Dei est, quod cibe=mur pane, Israëlitæ igitur, sine pane in desertum du ci, nónne apud se tentati sunt, in hunc modū? Deus forte propter nos, non mutabit consuetudinem suam familiarem: ordo Dei est, quicunq; non permanserit in lege, maledictus est. Num igitur Deus, unius aut alterius causſa, hunc ordinem peruertet? maxime, si modo quis habeat Verbū promißionis. Cōstitutum

Fides tenta=tur, quoties præter cōmu nem naturæ ordinem spe=randum.

erat, diluuio omnibus pereundum esse, sed ex hoc liberatus est Noha, quia credidit: ita & legis sententia, propter pios inuertitur, quia habent Euãgelion.

Sed lux impii extinguetur, et nõ splendebit scintilla ignis eius.

Lumen tenebræ sunt in tabernaculo suo, et lucerna eius super ipsum extinguetur.

Coartabuntur gressus diuitiarum eius, & destituet eum consilium suum.

Quoniã missus est in rete pedibus suis, & super rete ambulat.

Tenebitur in planta laqueo, fortificabitur super eum sitiens.

Absc̃ditus est in terra laqueus eius, & decipula eius super semitã.

Vndiq; terrebunt eum subitæ turbationes, & dispergent eum pedibus suis.

SED LVX IMPII EXTINGVETVR.

Ab hoc loco, usq; ad finem huius Capitis, enumerat Bildad impiorũ iudicia, & maledictiões, quibus Hiobem ueluti impiũ probare conatur, quando uideat eũ eiſdem affectum: propter te, inquiens, non inuertitur ordo diuinus, qui eſt, impios adfligi: hæ autem impij maledictiones ſunt, quod lux eius extinguatur, & ſcintilla ignis eius non ſplendeat, Dominus enim & Verbum eius, uera ſunt lux & ſplendor, ut Dauid ait: Dominus illuminatio mea, & alibi: Verbum tuum, lucerna pedibus meis eſt. Vtroq; carẽt impij, dicentes, in corde ſuo, non eſt Deus.

LVMEN TENEBRAE SVNT. &c.

Hoc eſt, in tabernaculis impiorũ, pro lumine, tenebræ habitant, ut Moſe inquit: percutiet te Dominus amentia, cæcitate, & furore mentis, ut palpes in meridie, ſicut ſolet cæcus in tenebris. &c.

COARTABVNTVR GRESSVS. &c.

Hoc eſt, diuitiæ impij nõ augentur, nec conſilia eius ſuccedunt: maledicitur enim tam in opibus, quàm in conſilijs, propterea quod laqueo infidelitatis uinctus ſit: nam, quum ſolus Dominus, uerus diuitiarũ theſaurus, & ſolum Verbum eius, conſilium ſit, ijs contemptis, quid ſupereſſet, niſi extrema paupertas & imprudentia? Hanc ſententiã ita uertit Græcus,

Impius, infidelitate captus, maledicitur.

θηρεύσαισαν ἐλάχιστοι τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, Id est, uenentur, uel adcipiant infimi substantiã eius.

TENEBITVR IN PLANTA LAQVEO

Dominus est uera libertas, quæ adquiritur per Christum, per fidem: si enim filius, inquit Christus, uos liberauerit, uere liberi estis: iam quũ impius cõtemnat hanc libertatem, ducitur captiuus, & exponitur omnibus sitientibus, id est, tyrãnis, qui in alienas opes, ueluti lupi rapaces, inhiant. Est & pius expositus tyrannorum direptioni, imò totius mundi odio, sed longe alia ratione, impius enim, ante iudicium floret, in iudicio uero, à tyrannis diripitur, ligatur & perditur, hoc est, lupus lupum deuorat, ut uides in rege Aegypti, & in rege Babylonis, Hiere. 46. & .50. Pius uero ante iudicium diripitur, & omnibus malis adficitur, in iudicio uero, perditis tyrannis, liberatur.

ABSCONDITVS EST IN TERR. &c. Aucupes absconduntur in terra, in semitis decipulæ et laquei, inescantur præterea, ut escis allectæ, seipsas imprudenter in laqueos cõijciant: sic impij, inescantur diuitijs, uoluptatibus, bonis, ut uocant, diebus, sed ante faciem illorũ, absconditæ sunt decipulæ, quibus imprudẽtes, et lõge aliud cogitãtes, decipiũtur.

VNDIQVE TERREBVNT EVM. &c.

Solus

Solus enim Dominus, *eſt cõfidentia & fortitudo, ſolum* Verbum *eius, eſt iuia: relicto itaq; Domino & Verbo, nihil ſupereſt, niſi turbatio & error.*

Erit fames opulẽtia eius, & calamitas parata erit ad latus eius.

Deuorabit fortitudinem cutis eius, deuorabit fortitudinem eius princeps mortis.

Diſſoluetur a tabernaculo ſuo fiducia eius, & deducetur ad regem formidinum.

Habitabit in tabernaculo eius, nihil, diſpergetur ſuper tabernaculum ſuum ſulphur.

Subtus radices eius exareſcent, deſuper autẽ cõcidetur meſſis eius.

Memoria eius peribit de terra, ut nec nomen ipſi ſuperit in platea.

Propellent eũ de lumine ad tenebras, & de orbe concutient eũ.

Nõ erit ei filius nec nepos in populo ſuo, nec ſuperſtes de congregatione ſua.

Super diẽ eius ſtupebũt poſteri, & priores adprehendentur fauore.

Certe hæ ſunt habitationes iniqui, & iſte eſt locus ignorãtis Deũ.

DIVERSA LECTIO.

Pro (fortitudinem) Hebræus habet בְּרִי, Id eſt, membra, fortitudines: uel, ut translatio uetus habet, brachia, ut ſit ſenſus: mors conſumet omnia impiorum membra, adeoq; omnẽ eorum fortitudinem. Vbi Hebræus habet בְּכוֹר, LVTHERVS interpretatus eſt principem: uetus translatio, primogenita, hoc eſt, horrẽda, à morte primogenitorum in Aegypto. Græcus, τὰ ὡραῖα, id eſt, ſpecioſa, ut ſit ſenſus: quæ ſunt ſpecioſa ipij, ea deuorabit mors, ſed Lutheri interpretatio magis propria eſt.

ERIT FAMES OPVLENTIA EIVS.

Nam Dominus, ſolus eſt plenitudo & fœlicitas, quo contempto, nihil remanet niſi fames & calamitas: nam & fames, aliâs, Deut. 28. inter impiorum maledictiones enumeratur. Eſt autem hæc eadem loquutio, qua

Fames.

tio, quanos communiter utimur, dicentes, de extremo quodam paupere, huius diuitiæ sunt paupertas, significantes eum nihil aliud, quàm paupertatem possidere.

DEVORABIT FORTITVDINEM.

Princeps fortis, hoc est, fortitudo, tyrannis, & potentia mortis æternæ, obruet impium, deuorabit fortitudinem cutis eius, hoc est, consumet omnes impij uirtutes: ad hæc, formidinũ rex, hoc est, terroris & formidinis potentia, deturbabit eũ ab omni fiducia, ut conijciatur in perpetuũ horrorem: Timebis inquit, Mose, die ac nocte, et nõ credes uitæ tuæ: nec soliũ ipse impius peribit, sed & omnia eius bona maledicẽtur, in tabernaculo suo nihil remanebit, omnia autẽ unà cũ tabernaculo sulphure cõsumentur: uides hoc iudiciũ, ut esset exemplar, impletũ in Sodoma et Gomorha. Sed nec his cõtenta perditio, adprehẽdit etiã omnẽ fructũ, et messis prouentũ, iuxta illud: maledictũ erit horreũ tuũ, maledictus eris in agro. &c. Maledictiones impij.

MEMORIA EIVS PERIBIT DE TERRA. Impij non solum re, sed & nomine pereunt: nam quum florentibus adhuc eorum rebus, soli ipsi uulgi sermo erãt, post iudicium, nomen quoq; eorũ deletur. Contra, in memoria æterna erit iustus: qui enim in librum uitæ inscriptus est, is nunq̃ excidit è Nomen perdet.

memoria Dei, adeoq; omnium creaturarum: nam si creaturæ cõgemiſcant nobiſcum, & parturiant uſq; in illum diem, quanto magis noſtri meminerunt: impij uero, proturbabuntur in tenebras exteriores, de lumine, in perpetuas obſcuritates: de orbe, in æternum interitum.

NON ERIT EI FILIVS &c. *Florent impij opibus, & numeroſa prole ante iudicium, iudicante autem Domino, diffluunt opes, proles perit, aut ſaltem nullus nominis in terra manet, id quod in Saule, & in Semeia, Hierem. 29. uelut in exemplari impletum eſt. Cõtra adcidit in Dauide, cuius proſapiæ regnum perpetuum, promiſſum & datum eſt.* Proles.

SVPER DIEM EIVS. &c. *Qui eſt iudicij dies: nam impij tam repentino & horrendo caſu pereunt, ut nõ tam admirationi, quàm pauori ſint omnibus maioribus & minoribus, poſteris et prioribus, ut Eſa. de Babylone ſcribit: qui te uiderint, ad te inclinabuntur, & Hierem. 50. Omnis qui tranſibit per Babylonem ſtupebit & ſibilabit ſuper uniuerſis plagis eius.*

CERTE HAE SVNT HABITATIONES. &c. *Id eſt, Sic adcidet impiorũ tabernaculis, adeoq; omnibus eorũ rebus: iam quum Hiobi ſic adciderit, concludit igitur Buldad, Hiobem eſſe impium, & merito*

& merito adflictum. Porrò quod Spiritus ſanctus to ties, uel ad faſtidium uſq; in hoc libro, proponit im piorum iudicium, non ſine conſilio fit, ſcilicet, ut moneat, ne proſperitatibus impiorum moueamur, ſcientes iudicium capiti eorum imminere quàm citiſſi me: ut habes in hanc rem, pulcherrimum Pſal. 72. Quàm bonus Deus his qui recto ſunt corde: quanquã enim amici, ferè hæc iudicia in Hiobem torqueant imprudenter: ſunt tamen interim ueriſſimæ ſententiæ in noſtram doctrinam ſcriptæ.

Impiorũ iudi= cia exempla ſunt pijs.

CAP. XIX.

RESpondens Hiob, dixit,

VSquequo adfligetis animam meã, & obtũdetis me ſermonibus?

Iã denis uicibus ignominia affe ciſtis me, & non erubeſcitis con demnantes me.

Quod ſi uere errauero, mecum habitabit error meus.

Sed uere ſup me eleuamini, & arguitis me ad obprobrium meum.

VSQVEQVO ADFLIGETIS &c.

Vide obsecro, quid sit in homine, à Domino derelicto: is enim Hiob, qui supra manu Domini innixus, grato animo sustinuerat direptiones bonorum, mortes liberorum, grauissimas corporis plagas, nunc nõ potest uel duriusculum amicorum uerbũ ferre. Non erat quidem Hiobi connuendum, ad falsas amicorum calumnias, quibus carnaliter Dei iusticiam excusabant: non tamen licebat, ideo amaro & indignabundo animo, in amicos inuehi. Atq; adeo hic liber, uel hoc nomine longe omnium nobis commendatissimus sit, quod doceat maximam scientiam, quæ est seipsum agnoscere: in Hiobe enim mortem præ oculis uidente, discimus, quid sit homo à Deo derelictus. Quousq; inquit Hiob, molesti estis mihi? quousq; obtunditis me sermonibus uestris? iam enim ignominia afficior, irrideor & condemnor denis uicibus, id est, pluſquàm satis & sufficienter: nam denarius numerus, cõsumationis numerus est.

Nos agnoscamus in Hiobe

Denarius numerus.

QVOD SI VERE ERRAVERO, MECVM HABIT. Id est, si errauero, quid ad uos? mihi errauero, citra uestrum dispendium, nam & in hanc partem, amici peccant, quod importunitate, imò conuitijs, & quod aiunt, crinibus, in suam sententiã Hiobem trahere conantur: etiãsi enim recte sentirent

Reprehensio sine calumnia sit.

tirent de Hiobis adflictione (id quod longe abeſt) non tamen pium eſſet, importunis conuitijs, male adflictũ, tractare. Idem habes Rom. 14. Tu quis es, qui iudicas de alieno famulo? proprio Domino ſtat aut cadit: nam etiã apud Ethnicos celebris eſt ſentẽtia: Omnis reprehenſio, debet uacare contumelia.

SED VERE SVPER ME ELEVAMINI. *Id eſt, ſcio me non errare, uos potius erratis, qui inflati ſcientia citra Euangelij cognitionẽ & ueritatẽ, ac carnali ueſtra de Deo opinione turgidi, me uelut ex alto deſpicitis, et uirulẽtia in me debacchamini.*

Agnoſcite uel nunc quod Deus inique egit contra me, & retiaculo ſuo me circundedit.

Ecce (etiamſi) clamauero, non tamen exaudior, etiãſi uociferatus fuero, non tamen eſt iudicium.

Semitam meam circũſepſit, ut non pertranſire liceat, & ſuper ſemitas meas tenebras poſuit.

Gloria mea deſup ſpoliauit (me) & detraxit coronam capitis mei.

Dilaniauit me undiq; ut pereã, & euulsit quasi lignum, expectatio nem meam.

Et iratus est super me furor eius, & reputat me sibi, quasi hostes suos.

Simul uenerunt, accincti eius, & strauerunt sibi super me uiam, et castrametati sunt circũcirca taber naculum meum.

Fratres meos a me elõgauit (Deus) & noti mei, etiã alienati sũt a me.

Dereliquerunt (me) propinqui mei, & noti mei obliti sũt mei.

Inquilini domus meæ & ancillæ meæ, sicut alienum reputant me, peregrinus sum in oculis eorum.

Seruũ meum uoco & nõ respondet, ore meo deprecor illum.

Halitum meũ horret uxor mea, & supplex sum filijs uteri mei.

Etiã iniqui ſpernũt me (ſi) ad ſurrexero (ipſis) loquunt cõtra me.

Abominantur me omnes uiri ſecretarij mei, et quos dilexi, conuerſi ſunt contra me.

AGNOSCITE VEL NVNC &c.

Multæ ſunt promiſsiones, quibus obligat Deus ſe, precibus eorum, qui tribulato ſunt corde, affuturũ: igitur cõſcientia iudicio obiecta, in tribulatiõe ad Deũ clamans, nec uoti compos facta, adcuſat Deum iniuſticiæ, & inſimulat eũ mendacij. Ecce, inquit Hiob, uel hinc cognobile fit, Deum iniuſte me adfligere, ſi quidem clamo ad eum, nõ tamen exaudior: nemo eſt qui afflictatur mea iniuria, nemo eſt qui iudicet cauſſam meam. Eſt autem pulcherrime hoc loco, cordis à Domino derelicti cogitatio, deſcripta: quid enim aliud cogitaret obiecta morte, ſubtracto omni auxilio? quàm Deum iniuſtum eſſe, qui primum peccata abſtulerit, nihilominus tamẽ peccati autoramentum, mortem perſoluat. Deinpollicitus ſit, ſe laborantibus affuturum: tam uero non ſolum non affici, ſed potius delectari noſtris malis, uideatur. In tantis igitur, et tam ardentibus inferni flammis, in ſolũ Chriſtum re-

Cõſcientia in iudicio mortis putat Deũ non eſſe uerace, neq; auxiliatorẽ.

Per Christũ liberatio.

ſpiciendum eſt, qui per omnia fratribus ſimilis factus eſt, & tentatus, ut poſsit & ijs qui tentãtur, ſuccurrere. Porrò potes & hæc mitius interpretari, ſi imique. pro ſine cauſſa exponas: fatetur enim ipſe Deus ſe Hiobem ſine cauſſa adflixiſſe. Sed certũ eſt cor mortalium aduersarij, nõ poſſe aliter de Deo q̃ de tyrãno et carnifice ſentire: proinde prior ſentẽtia cõmodior uidetur.

ET RETIACVLO SVO. Id eſt, iudicio ſuo, nulla iuſta, & æqua cauſſa me comprehendit.

SEMITAM MEAM CIRCVMSEPSIT.

Vt in iudicio Domini, omnia ſint deſperata.

Hoc eſt, nuſquã uideo auxiliũ, omnem uiam euadendi præcluſit mihi Deus, omnia aduerſantur mihi: ſi ad cœlũ reſpexero, ſol & luna retrahunt lumẽ ſuũ: ſi ad terrã, uideo eam etiã nunc hiſcere, ut me deglutiat: ſi ad amicos, conuiciantur: ſi ad alios homines, cõtemnunt & irrident me, quocunq; me uertero, tenebras & infœlicitatẽ uideo. Domino enim aduerſante, omnia aduerſantur: Domino præcludente, euadendi uiam, omnia obſtant.

GLORIA MEA DESVPER SPOLIAVIT. Deus enim iudicio ſuo ſpoliat nos: primum, omni gloria, imperio, mateſtate, & honore: nihil reliquũ ſpei relinquens, ſed uelut putridũ lignũ nos abijciens. Dein obijcit nobis tanq̃ hoſtibus iuratiſſimis, iram & furorem ſuũ. Poſtremo omnes creaturas,

Omnia derelinquunt iudicante Domino.

turas, perinde ac auxiliares copias, nobis inimicas reddit, ut sequitur.

SIMVL VENERVNT ACCINCTI &c.

Hoc est, omnium ludibrio & libidini expositus sum, usq; adeo, ut uix dignũ me, pedũ suorũ scabellũ repiuẽt. Accinctos aũt & castrametantes, Græcus exponit τὰ πειρατήρια. i. tentatiões subinde adoriẽ

FRATRES MEOS A ME &c. (tes.

Amplificatione quadã, Hiob docet, nihil grauius esse iudicio Domini: propterea quod, eo, non solũ spoliamur omni gloria, & maiestate, sed etiã per illud abalienantur à nobis fratres nostri: ecce enim, inquit Hiob, fratres mei, à me recesserũt: dereliquerunt me propinqui mei, obliti sunt mei cognati & amici, fortè & hoc tolerabile esset, si domus nostræ, inquilini, & ancillæ, me obseruarent, ac ut dominum suũ agnoscerent, sed & isti uelut alienũ me reputant, & in oculis ancillarum, quasi peregrinus æstimor: seruus meus, seu uocauero seu rogauero eũ, non respondet mihi, sed potius cõtemnit me: hæc omnia adhuc boni cõsulerẽ, si in uxore aliquid solatij supereſſet, sed & ipsa usq; adeo me abominatur, ut halitũ meũ exhorreſcat. Quid de liberis dicã? aut enĩ non supersunt, aut si supersunt, nõ iam paterna autoritate eis quidpiã præcipere audeo, sed rogare & obsecrare cogor,

si quid impetratũ uoluero: in summa, omnia aduersantur & abominantur me. Consydera nunc quanta crux sit à sua propria familia despici & rideri.

ETIAM INIQVI SPERNVNT ME &c.

Hoc est, non solum contemnunt me noti, propinqui, serui, ancillæ, uxor & liberi, sed etiam impij & uiles, ac inglorij me rident: quos etiamsi honorifice tractauero, conuiciantur tamen mihi, & præ se tanq̃ melioribus, me ueluti abiectißimum, spernunt: præterea, qui quondam erant mihi à secretis, quibus cum omnia consilia cõmunicabam, hi usq; adeo me non agnoscunt, ut pœnituerit eos familiaritatis, quã mecum habuerunt. Quorsum hæc enumerantur? ut discamus, solicite cum Deo ambulare, & curare per resipiscentiam, ut Dominus sit nobis per fidem amicus: hoc enim fauente, omnia fauent: hoc inimico, omnia sunt inimica.

Pelli meæ & carni meæ adhæret os meum, ut (uix) tegam cute dentes meos.

Miseremini mei, miseremini mei, uos amici mei, quia manus Dei tetigit me.

Quare pſequimini me ſicut Deus, & a carne mea nõ ſaturamini?

Quis dabit nunc, ut ſcribantur ſermones mei? quis dabit, ut in libro inſculpantur?

Stylo ferreo & plũbeo, ad æternitatem in ſaxo incidantur.

Et ego noui (quod) redemptor meus uiuit, & nouiſſime de puluere excitabit.

Et poſtea de pelle mea circũdabuntur iſta, & de carne mea uidebo Deum.

Quem ego uidebo mihi, & oculi mei conſpicient, & non aliũ, cõ ſumpti ſunt renes mei, in ſinu meo.

Quoniã dicitis, quomodo perſequemur eum, & radicem uerbi inueniemus contra ipſum.

Expauescite uos a gladio, quoniam ultor iniquitatum gladius est, ideo agnoscatis potentiam.

PELLI MEAE, ET CARNI MEAE. Adcedit & hoc ad grauitatem iudicij, quod non solum conscientiam adfligat, sed cõsumat omnes etiam corporis uires, & exugat omnẽ carnis florem, usq; adeo, ut ferè per cutem uiscera spectari possint, & ossa subincuruis extent arida lũbis, sic Psal. 35. Lumbi mei impleti sunt illusionibus, & non est sanitas in carne mea.

Locus falsõ de purgatorio intellectus.

MISEREMINI MEI. &c. Iste locus nõ ad mortuos in purgatorio, ut fingitur, clamãtes pertinet, sed ad uiuos, ut discãt in nullũ hominem, quantumcunq; amicum, confidere. Porrò, aliud est confidere in hominem, aliud de homine bona sperare: alterum prohibet fides, alterũ docet charitas: de omnibus enim hominibus bene præsumendũ, & sperandum est, at in nullũ cõfidendum, nec in amicissimos, propterea quod Domino recedente, recedunt non solum amici, sed omnes creaturæ, unde clamat Hiob ad amicos, ut uel ipsi misereãtur, q. d. uideat totus mũdus, nusquam esse tutã uitam, nusquam securũ asylum esse: nõ dico apud inimicos, uerũ etiã apud amicos,

cos, nã & ipſi me perſequũtur, ſicut Deus nos perſequitur, & experior ſanè re ipſa, Domino perſequẽte, oĩa quãtumcũq; amiciſſima, inimica fieri. Sic & Dauid inquit, qui iuxta me erãt, de longe ſteterunt.

QVARE PERSEQVIMINI. &c. Id eſt, ueſtrum eſſet me cõſolari & dolorẽ uerbis beneuolis mitigare: ſed, ut uideo, colludtis oẽs cũ Deo, quandoquidem enim Deus me adfligit, exiſtimatis uobis nũc licere, mihi aduerſari: nam hoc mundi ingenium eſt, quod benedicat, quem extrinſecus Deus benedicit, et maledicat, quem extrinſecus Deus maledicat.

ET A CARNE MEA NON. &c. Id eſt, quãdiu cõuitijs me laceratis? nam ſaturari carne, eſt mordere clanculũ, detrahere & calũniari: calumnia enim & detractio abſentis, perinde eſt, ac carnis humanæ dilaniatio, hic enim, abſentẽ de furto calũniãs, ore ſuo brachiũ demordet, aluus de adulterio quẽpiã falſo traducẽs, uel pedẽ uel aures abrodit, & unusquiſq; adcũbentiũ, ut ex cibo propoſito, ita ex homine abſente, per calũnias præſente, ſuam partem aufert, ut cõuuiuæ iam nõ ſolũ pauuoræ, ſed & homini uoræ dici poſſint: in Scythia dicũtur eſſe ἀνθρωποφάγοι, humana carne ueſcẽtes: quid ſi diſperſi eſſent in totũ orbem? nõ minus enim calũniatores, homines deuorant, quàm Scythæ.

Calumniatores carniuoræ, ſunt fratrum.

QVIS DABIT VT SCRIBANTVR. &c.

Optat Hiob, ut ſermones ſui immortales ſint, & in lõgum æuum durent, hoc enim eſt ſtylo ferreo inſculpi, & exarari plumbo, ut eſt Hierem. 17. Peccatum Iuda, ſtylo ferreo ſcriptum eſt, & alias leges dicuntur in æs incidi, ut immortales maneant & firmæ. Ita & Hiob, optat ſuorum ſermonum immortalitatem: primum, ut ſint teſtimonium doloris ſui, et horrendi Dei iudicij: dein, ut poſteri habeant, quod iudicent inter ipſum & amicos eius, quaſi diceret: ideo opto meos ſermones æternos, ut & poſteri videant, me iuſtam habuiſſe cauſſam, aduerſus iniquas amicorum calumnias: poſtremo, ut exemplo eius diſcamus, in mediis, etiãnum inferni flammis, in futurã reſurrectionẽ et liberationẽ reſpicere, ut ſequitur

ET EGO NOVI (QVOD) REDEMPTOR. Cæterũ, quod ex Hebræo legitur, in ſaxo incidantur, uetus translatio habet: uel celte ſculpantur in ſilice. Super quem locum, Carrenſis adnotat: Celtes, inquiens, inſtrumentum eſt, quo literæ uel imagines ſculpantur in ſilice. Vide quæſo, mi lector, quàm inſulſe tractent diuinam ſcripturam, qui literarum ignari ſunt, neq; enim uel celte inſtrumentũ eſt, neq; in Hebræo reperitur, niſi forte pro לעד, interpretari uolueris (uel certe, pro quo falſo celte le

Hugonis lapſus.

gitur) ſed ea dictio (ad æternitatem) ſignificat, non (certe.)

ET EGO NOVI, QVOD REDEMPTOR. &c. Clariſſima fidei cõfeßio, adeoq; hoc loco manifeſtum fit, quæ ſit ueræ fidei ratio, nempe, credere uitam in morte: credere cœlum, in inferno, credere Deũ redemptorem, in ira & iudicio, ut recte Apoſtolus, quisquis fuerit, ad Hebræos dicat: Fides eſt rerum ſperandarum ſubſtantia, argumentum non apparentium: in Hiobe enim, nihil minus uidetur, quàm uita & reſurrectio, ſed potius infernus ſentitur, noui tamen, inquit, redemptorem meũ uiuere, utcunq; nunc uideatur dormire, & iraſci: ſcio tamẽ, & fide proſpicio, ſub hac ira, ingentem fauorem: ſub hoc damnatore, redemptorẽ. Rurſum notabis hoc loco, quemadmodum deſperatio & ſpes, in pio, ſibi inuicem ſuccedant.

ET NOVISSIME DE PVLVERE EXCITABIT. Etiam ſi morior, uideo tamen reſurrectionem, quam qui uidet, non moritur. Habes hic articulum fidei, noſtræ carnis reſurrectionem, unicum piorum ſolatium, in omni aduerſitate. Reſurrectio uentura.

ET POSTEA PELLE MEA. &c. Hæc, quæ modo geſto membra reuiuiſcent, & circundabuntur mea pelle: quemadmodum enim, quod

seminamus, non uiuificatur, nisi prius mortuum fuerit: ita nos, postquàm mortui sumus per resurrectionem: rursus uiuificabimur, excitandi tuba, & uoce archangeli, quæ sunt Verbum Domini: nam ut nos Verbum Domini è nihilo creauit, ita ex putrefactione susciabit: iam, si est carnis resurrectio, cur Apostolus inquit: Caro & sanguis, regnũ Dei non possidebunt? ex hoc scrupo ipse liberat, dicens: oportet corruptibile hoc, induere incorruptibilitatem, et mortale hoc, induere immortalitatẽ: caro enim mortalis, & carnalis affectus, regnũ Dei non possident, sed caro immortalitate induta.

Verbũ, uox archangeli.

QVEM EGO VIDEBO MIHI. &c.

Hoc est, is solum est asylum & refugium meum, in huius solius manum respiciam: omnes enim alij me dereliquerunt, is non derelinquet me in finem.

CONSVMPTI SVNT RENES MEI.

Nunc, inquit, nihil tale quod credo, sentio, omnia sunt aduersa, omnia adcidunt diuersa, credo carnis resurrectionem, & uideo interim consumi renes meos, in medio corporis mei: quandoquidem non inueniam præ oculis meis, nisi aduersarios: & qui fuerunt mihi quondam amicissimi, ij nunc quærunt, ut persequantur, ut perdant me, ac insidiantur, si quo

pacto

pacto, inueniant calumniandi anſam (quam hoc loco, radicem uerbi uocat) Pſal. 9. Sedet in inſidijs, ut interficiat innocentem.

EXPAVESCITE VOS A GLADIO.

Nunc promouet impius ueſter conatus ô amici, ſed futurus eſt gladius, futurum iudicium: eſt enim gladius, id eſt, iudicium Dei, iniquitatum ultor. Idem locus cum eo, qui eſt Ioan. 5. Venient hora, in qua omnes, qui in monumentis ſunt, audient uocem eius, & prodibunt, qui bona fecerunt, in reſurrectionem uitæ, qui uero mala egerunt, in reſurrectionem condemnationis. Sic & Hiob ait: ego futuram reſurrectionem uitæ ſpero, uobis autem amicis, niſi reſipueritis, expectandum eſt iudicium, & reſurrectio in condemnationem, qua obruentur impij, & qua Deus puniet iniquos. Gladius ultor.

IDEO AGNOSCATIS POTENTIAM.

Pro potentia Hebræus habet שׁדין, id eſt, deuaſtatio, uaſtitas, & eſt ſenſus: agnoſcite quæſo, nunc ſeuerum Dei iudicium, quo potenter omnia deuaſtat, & reſipiſcite, ne unà cum impijs pereatis in æternum.

FINIS CAPITIS XIX.

CAP. XX.

REspondens Sophar, Naemathites dixit,

(Vt respondeam) ad hoc cogitationes meæ cogunt me, & propterea festinatio mihi est.

Eruditionem cõfusionis meæ audiam, & spiritus intelligẽtiæ meæ respondebit pro me.

An nõ hoc nouisti, semper a cõditione hominis, super terram,

Quod exultatio impiorum breuis sit, & lætitiæ hypocritæ usque ad punctum (duret?)

Si ascenderit usque ad cœlũ elevatio eius, & caput eius nubem tetigerit,

Quasi stercus in finem peribit, uidentes eum, dicent VBi est?

Sicut

Sicut ſomnium auolabit, & non inuenient eum, & recedet ſicut ui ſio noctis.

Oculus qui uiderat eum non adiiciet (ut eum porro uideat) & nō ultra adſpiciet eum locus eius.

Filij eius current mendici, & manus eius reddent dolorem ei.

Oſſa eius implebuntur adoleſcē tiis ſuis, & cum ipſo in puluere dormient.

VT RESPONDEAM AD HOC COGITATIONES. *In prioribus Capitibus, Hiob ſuam innocentiā partim quaſi gloriabundus (ita enim amicis uidebatur) iactauit: partim conſolatus eſt ſeipſum ſpe futuræ reſurrectionis: proinde Sophar, falſo ſuſpicans gloriationem Hiobis eſſe impiam, nequit ſe continere quin reſpondeat: iuraret enim uel ſancte Hiobis uanam eſſe gloriationem & fiduciam, propterea quod habebat oculos, in ſolam legem defixos, quia omnes homines pctōres conſtituuntur: neſciens*

interim quanta sit Euangelij, è quo Hiob innocentiã suã adserebat energeia, itaq; ait: quando tanto fastu glorieris de innocentia tua, & adhuc audeas sperare à Deo redemptionem, qui tamen nullum respicit, nisi sua peccata agnoscentem: continere me non possum, quin respondeã, adeoq; huc cogit me animus meus, qui erumpere gestit, me etiam nolente: proinde festinatione quadam interrumpo sermonem tuum, quanquàm enim alioqui inciuile sit, alterius sermonem interrumpere, facile tamen à prudentibus ueniam impetrauero, si consyderent iniquitatem gloriationum tuarum, molestiorem esse quàm ut ferri possit: porrò de ijs quæ loquuturus sum, audiam, animo non ingrato, si quis aliter me docere possit, & in sermonibus meis me confundere: nouí tamen neminem esse, qui me reprehendere queat: quæ enim loquor, non in bucca nata sunt, sed proficiscuntur è spiritu intelligentiæ, aut ueritatis, quæ sua statim simplicitate contenta, se defendit, & pro se respondet. Est autẽ huius capitis argumẽtum, impijs mala adcidunt, impiorum pars & hæreditas, perditio est.

Argumentum huius Capitis

AN NON HOC NOVISTI &c.

Quid gloriaris de innocentia tua? quid superbis aduersus Deũ ô Hiob, omniũ deploratissime? an nescis à condito orbe, hanc fuisse impiorum fortunã & iudicium

cũi, quod gloriatio eorum uana fuerit, & lætitia hypocritæ uix ad momentum durauerit. Quod uero tu impius sis, & hypocrita, uel hinc conijci potest, quia adfligeris impiorũ iudicio, & interim te ipsum iustificas, aliosq; condemnas, id quod proprium est hypocritarum. Porrò Sophar usq; ad finem capitis ue rissimas profert sententias: sed eò errat, quod eas falso in Hiobem torquet, perinde ac Hiob propter impietatem adfligeretur, & ex hypocrisi non ex fide Euangelij suam innocentiam adfereret.

QVOD EXVLTATIO IMPIORVM. Huius sententiæ exemplũ habes in Goliad 1. Sam. 17. Impiorum exultatio breuis

SI ASCENDERIT VSQVE AD COELVM. Hanc gnomen probant Nebucadnezar, Esaiæ 14. & princeps Tyri, Ezech. 28. eo qd' dicit Dominus: Eleuatũ est cor tuũ, & dixisti: Deus ego sum &c. idcirco ego adducam super te alienos.

VIDENTES EVM DICENT, VBI EST? Sic Psalm. 36. Impium uidi eleuatum, sicut cedrum Libani, transiui, & ecce non erat: quæsiui eum, & non est inuentus locus eius.

SICVT SOMNIVM AVOLAB. Vanissimis rebus cõparatur impiorũ cõditio, somnio fallicet, et uisionibus nocturnis: quæ dũ uidẽtur, adparẽt aliquid esse, sed euigilante somniatore, nihil remanet

ut est Esaiæ 29. Sicut somniat esuriens & comedit, sitiens, & bibit, cum autẽ fuerit expergefactus uacua est anima eius: sic erit multitudo gentium quæ dimicauerunt contra montem Sion.

FILII EIVS CVRRENT &c. Omnes homines *studeant ut filijs suis opes corradant, ne post se mendicos relinquant: hac autem sententia docemur, unde mendicitas & unde opulentia liberorũ proueniat, nempe ex pietate aut impietate parentũ,* Psalm. 36. *Iuuenior fui, etiam senui, & non uidi iustũ derelictum, nec semen eius quærens panem: nisi forte Dominus extra communem legem, qua piorum parentũ filij, mendicimonio eximuntur, singulari quadam cruce, ut fit famis tempore, pios & piorũ filios adfligat: proinde, si omnino parens multas opes liberis suis relinquere studeat, curet, ut sit* PIVS: *uides enim hac sententia, filios mendicitate obrui, propter parentum impietatem. Quod uero alibi dicitur:* Filius non portabit iniquitatem patris, *de iudicio intelligendum est, in iudicio enim unusquisq; onus suum portabit: præterea, de filijs resipiscentibus, qui non exemplo parentum male uiuunt: qui enim non solum bona parentum externa, sed etiam eorum peccata, in hæreditatem capiunt, hi similiter parentibus iudicabuntur.*

Ingens patrimonũ, pietas est parentum.

ET

ET MANVS EIVS REDDET DOLOREM &c. *Id est, opera manuum impiorum maledicta sunt, & in omnibus eorum laboribus dolor & molestia est: id quod primum iudex in impijs manuum operarijs, qui non laborant, quia Dominus præcepit, sed quia præmium sperant. Deus, in hypocritis, qui bona operantur, ut multas in cœlo coronas mereantur: utrobiq; autem non est nisi labor et dolor, propterea, quod non ex fide, sed ex carnali desyderio laborant.*

Hypocrisis et impius labor, dolorem habent.

OSSA EIVS IMPLEBVNTVR ADOLESCENTIA. *Iuuentutis peccata intellige per adolescentias, pro ijs orat Psalm. 24. Delictorum iuuentutis meæ ne memineris. Et Psalm. 78. Ne memineris iniquitatum nostrarũ antiquarum. In pijs enĩ per fidem absorbẽtur omnia adolescentiæ, id est, prora pctã. Impiorũ autẽ ossa adolescentiæ peccatis implẽtur, & unà cũ ipsis, in puluere dormiũt, hoc est, impius nõ credit, nõ resipiscit ab impietate, à pctis et iniquitatibus, in quibus natus est, sed in ijs moritur.*

Etiãsi dulcuerit in ore eius malitia, extirpabitur (tamen) ipsa sub lingua eius.

Parcetur ei & non admittetur,

& phibebit in medio gutturis eius.

Panis eius intra uiscera sua conuertet in fel serpentũ in medio eius.

Substãtiã quã ingurgitauit euomet, de uentre suo illã extrahet Deus.

Caput aspidum suget, occidet eum lingua uiperæ.

Nõ uidebit riuulos, flumina torrentum lactis & mellis.

Reuertens laborabit et nõ ingurgitabit, iuxta diuitias permutationis suæ non lætabitur.

Quoniam opprimens dereliquit pauperes, domum rapuit, & non ædificauit eam.

Quia nõ nouerat satietatem in uentre suo, per desyderabile suum non liberabitur.

Nihil reliquũ erit cibo eius, ideo non perdurabit bonum eius.

In ſatietatibus ſufficientiæ ſuæ, anguſtiabitur ipſe, omnium manuum labor obruet eum.

ETIAMSI DVLCVERIT IN ORE &c.

Quemadmodũ mel, modice deguſtatũ, dulce eſt, at ſi multũ ederis, amarũ redditur, & euomitur: ſic impietas etiãſi inutio dulceſcat, fit tamẽ uel tandẽ, iudicio Domini reuelato, amara et intolerabilis. Quod igitur Sophar dicat, malitiã impij dulceſcere in ore, ſub lingua aũt amaricari, hanc habet ſententiã. Impius initio impietatis ſuæ, belle ualere uidetur, & oĩa ei pro uoto ſuæ uoluntatis ſuccedũt, nõ tamẽ in fine promouet: amarũ enĩ & turbidũ reddetur iudicio Domini, quod initio uidebatur dulce & quietũ: huius rei exempla habes in Iſraëlitis, quibus inutio dulcuerãt Idololatriæ impietates: ſed poſtremo, aduentu Nebucadnezar, amariſſimæ reddebantur: & in Saule, qui expulſo Dauide, uidebatur quieta poſſeſſionæ re=gno frui, ſed exitus acta probabat. Impietas grauis eſt, uſq; in iudicium Domini.

PARCETVR EI ET NON ADMITTETVR. *Id eſt, quantumcunq; diu promoueat impij malitia, erit tamẽ quãdoq; tẽpus, cũ ita cohibebitur, ut porrò nec ſentiatur: quod uero dicit, parcetur ei, huc pertinet, quod qui parcunt rebus familiaribus, ut numis & precioſis ueſtibus, nec ijs utũtur:* Malitia impiorum in infernum reponenda.

ſolent ea in terrã defodere, aut in arcã condere, ut in lucẽ raro producantur. Ita iudicio Domini, parcetur malitiæ impiorũ, ut abſcondatur in æternas tenebras, nec unq̃ in lucẽ erũpat. Ad hæc quũ maxime uideatur uigere, tũ in medio eius conatu frangitur et diſsipatur.

PANIS EIVS INTRA VISCERA &c.

Benedictio imꝑiorum uertetur in maledictionem.

Benedictio uertetur impijs in maledictionem, & quæ alijs ſunt panis & nutritio, impijs ſunt uenenũ: ut potẽtia, diuitiæ & ſanitas, pijs ſunt nutritio, hoc eſt, pietatis occaſio, & recte uiuendi inſtrumentũ: impijs uero ſunt uenenũ & mors: nam quũ hæc dona male adminiſtrent, grauius puniuntur.

SVBSTANTIAM QVAM INGVRGITAVIT &c. Sicut qui mel immodice comedit, euomet illud, ita impij immodice bonis ſuis ueſcẽtes, hoc eſt, cõfidentes cõfunduntur, quod eni edis & paulo poſt euomis, tantũ abeſt ut proſit, ut magis obſit: ita bona impijs collata, propter impietatẽ euomuntur, hoc eſt, in maximũ diſpendiũ cedunt, propterea quod ea citra Dominum poſsideant, ut Matth. 25. Omni habenti datur, & ei qui non habet, auferetur, etiã id quod habet: nam, ut diligentibus Deũ, omnia in bonũ cooperantur, ita odientibus Deũ, omnia cooperantur in malũ. Hanc ſententiã Græcus ita reddit, πλοῦτος ἁρπάσας σωματόμβρος ἐξεμεθήσεται,

πτωσις, id est, diuitiæ iniuste cõgregatæ, euomẽtur, ut & alias dicitur: male partum, male dilabitur.

CAPVT ASPIDVM SVGET. &c. Aspi dum caput fugere, est maledictionem imbibere, & omni angustia affligi: linguã autem uiperæ, intelli ge non solum, detractiones & calumnias, sed omnia maledictionũ genera: metaphora procul dubio sum pta, non tam à serpentibus, lingua inficientibus, q̃ à Satana, qui per serpentem in paradiso, Heuam & Adamum, in omnia malorum genera coniecit. Imbibuntur maledictio nes ut uene num.

NON VIDEBIT RIVVLOS. &c. Israëlitis promissio erat terra, lacte & melle fluens: hinc omnis benedictio, potest dici terra, lacte et mel le fluens: impius ergo, non uidebit riuulos, flumina & torrẽtes, lacte fluentes, hoc est, nõ benedicetur. Sic de Israëlitis scriptũ est, Deut. 1. Nõ uidebit quis piã de hominibus, generationis huius pessimæ, terrã bonam. &c. Græcus pulchre hanc sententiam expo suit, μὴ ἴδοι ἄμελξιν νομάδων μηδὲ νομὰς μέ λιτος ὑβρυέρς. id est, non uidebit mulctrã pa storũ, neq; pascua mellis & butyri, id est, nõ uidebit benedictionem, quod alias Mose explicat: maledicta inquit, armenta boum tuorũ & greges ouiũ tuarũ.

REVERTENS LABORAVIT. id est, cõti nenter, & subinde magis atq; magis laborat impius,

nunquam tamen fruitur labore, Deut. 28. Vineam plantabis, & uinum non bibes. &c.

IVXTA DIVITIAS. Hoc est, uidebit diuitias suas alió transferri, unde maxima afficietur tristitia: sic Mose Deut. 28. Fructus terræ tuæ, & omnes labores tuos comedent, quos ignoras. &c.

Qui pauperes uuuãt, adcipiunt, qui faciũt calumniam, peribunt.

QVONIAM OPPRIMENS. &c. Lex Domini est Leuit. 19. Nõ facias calũniam proximo, nec ui opprimes cũ, cui postea additur promissionis Verbũ, è cuius fide lex ista præstari potest: qui largitur pauperi, nõ indigebit, id quod planè cõtra mũdi sensum est: in mũdo enim, ei qui dat, decrescit: in Euangelio uero, datur ei qui dat. Iam impij, contempto promissionis Verbo, præfracte in legem peccãt, decipientes, calumniantes proximos, & rapientes domum, quam nõ ædificarunt, uineam quam nõ plantarunt, ut legis de Isabela 3. Reg. 21. Proinde æquo Domini iudicio fit, ut cogãtur rursus euomere substantiã, quã ingurgitarũt, et æterno supplicio afficiãtur.

Animum solus Deus implere potest.

QVIA NON NOVERAT SACIETATEM. Vt aquæ nunquam hydropicũ explere possunt, sed quo plus potantur, eo magis sitiuntur: ita opes, nunq̃ explent animi cupiditatẽ: animus enim humanus, nõ potest expleri ullis bonis, nisi Deo, Ecclesiastæ 1. nõ saturatur oculus uisu, nec auris auditu: ita

tu: ita animus nõ ſaturatur, uel diuitijs, uel honore, uel potentia, ſed ſolo Deo, qui eſt plenitudo & theſaurus omnium bonorum. Proinde recto Domini iudicio fit, quod quemadmodum auaro, tam deſit quod habet, quàm quod nõ habet: ita impio nihil ſufficiat, quantũcunq; bonorum poſsideat, propterea quod careat Domino, bonorũ theſauro. Habes & huius rei exemplũ, in Alexãdro Magno, qui nõ cõtentus unius orbis imperio, ingemuit, audiens plures eſſe mũdos. Alexander Magnus.

PER DESYDERABILE SVVM. &c.

Deſyderabilia, hoc loco, dona Dei dicuntur, carni gratiſsima, qualiacunq; autem ſint, non liberãt à iudicio: neq; enim Nebucadnezarem, ſua potẽtia: neq; Achitofelem, ſua prudentia: neque Nabalum, de quo 1. Sam. 25. ſuæ diuitiæ, à iudicio liberauerunt, ſolus Deus, qui fide poſsidetur, ab omnibus malis eripere poteſt: tam, quum impius nunquam ſaturari queat, ſed calumnietur & opprimat innocentes, iuſto igitur Dei iudicio, bonis ſuis non fruitur. Solus Deus liberator, adeo dona Dei ſunt impio inutilia in die iudicij.

NIHIL RELIQVVM ERIT CIBO. &c.

Id eſt, impius ſemper egebit, & in media ſatietate eſuriet, Hoſeæ 4. Comedent, & nõ ſaturabuntur.

OMNIVM MANVVM LABOR.

Id eſt, impius afficietur omni moleſtia, omni angustia, & ut Eſa. inquit, non erit pax impijs. &c.

Fiet ut impleatur uenter eius, mittet in eũ (Deus) indignationem iræ ſuæ, et pluet ſuper eũ bellũ ſuũ.

Fugiet arma ferrea, fugabit eum arcus æreus.

(A gladio) euaginato & educto de penetrali (uel uagina) & reſplendentia turbante eum, uenient ſuper eum horrores.

Omnes tenebræ abſcõditæ ſunt ad cælãdum eũ, deuorabit eũ ignis non ſufflatus, adfligetur ſuperſtes in tabernaculo ſuo.

Reuelabit cœlũ iniquitatẽ eius, & terra conſurget contra eum.

Reuelabitur prouentus domus eius, diſperſus in die furoris eius.

Hæc eſt pars hoĩs impii a Deo, et hæreditas Verborum eius a Dño.

Fiet

FIET VT IMPLEATVR. &c. Quando impij nulla re possunt saturari, sed subinde magis atq; magis, ad cupiditatis suæ expletionē spirant: ueniet itaq; tēpus, ut impleantur iudicio Domini, & effundat super eos Deus indignationē iræ suæ, ac pluat bellum, horrendamq; adflictionem, id quod utcunq; in Pharaone adumbratum est, & in Nebucadnezare, qui potentia nunquam saturari quiuerunt, sed uel tandem ambo, iudicio Domini saturati, perierunt. Tyranni implentur dum pereunt.

FVGIET ARMA FERREA. &c. Descriptio horroris, qui impijs in iudicio adcidere solet, ut est Deut. 28. unus fugabit mille: & quomodo constare posset, à quo discesserit Dominus? neque enim gladius timetur, ubi Dominus possidetur, qui gladij aciem obtundere potest: cōtra, si Dominus absuerit, non solum gladius, sed & resplendentia gladij, imò solum uolans, horrorem incutit. Impijs cor auferetur, iudicante Domino.

OMNES TENEBRAE ABSCONDITAE SVNT. Nullus locus est, quo effugere potest impius, neq; ullæ sunt tenebræ, quæ eum ab ira Domini abscondere possunt: si ad cœlum ascenderit, inuenit illic qui adfligat: si ad infernum, ad extrema maris, in tenebras noctis ingrediatur, illic quoq; nō erit tutus à iudicio Domini.

DEVORABIT EVM IGNIS. &c.

Hoc loco aperte uides, tacite Hiobem morderi, liberi enim eius consumpti erant igne cœlesti: porrò, Ignis Dei. *ignis à Deo accensus, subitanea calamitas est. Habes autem huius sententiæ exemplа, in Sodoma & Gomorrha, & in quinquagenarijs, 4. Reg. 2.*

ADFLIGETVR SVPERSTES. &c. *Etiam si aliquandiu impius superstes fuerit, peribit tamen in tabernaculo suo.*

REVELABIT COELVM INIQVITATEM SVAM. *Nihil tectum, inquit Christus, quod nõ reuelabitur. Proinde, creaturæ uidẽtes impietates, & facinora impiorum, tantisper tacent, dum Dominus iudicauerit, reuelato autem iudicio, omnes creaturæ proditores sunt scelerum, quæ corã ipsis designauerunt impij: in Christo uero teguntur, imò absorbentur omnium piorum peccata.*

REVELABITVR PROVENTVS. &c. *Maledicetur, & dissipabitur omnis fructus in horreum impij congregatus: & breuiter, non est alia pars, aut hæreditas impiorum, quàm maledictio, ut est Leuit. 26. & Deut. 28. Porrò, ijs prædictis sententijs, Sophar non solum conatur, Hiobem ab impia, ut putat, gloriatiõe & hypocrisi, reuocare, sed etiam respicit in præsentem eius afflictionem, è qua colligit eius impietatem, ignorans interim & bonos*

& malos,

& malos, eodem iudicio corripi, sed hos perdi, illos uero probari & liberari.

CAP. XXI.

RESpondens Hiob, dixit,
Audite audiendo sermonem meum, & agite pœnitentiam.

Sufferte me & ego loquar, & postea uerbum meũ subsannetis.

Nunquid mihi cũ homine querela est, ut non moleste ferat spiritus meus?

Conuertimini ad me, & obstupescetis, & ponetis manũ super os.

Nam & ego si recordatus fuero (doloris) tunc horreo, & apprehendunt carnem meam tremores,

DIVERSA LECTIO.

Vbi nos legimus, agite pœnitentiam, Hebræus sic habet, ורחי זאת תניחומותיכם, *id*

est, sint istæ pœnitentiæ uel consolationes uestræ, Græcus pro תנחומותיכם, interpretatur παράκλησιν, id est, consolationem, descendit enim à נחם, quod nunc consolari, nunc pœnitere significat: si igitur legas, sint istæ cõsolationes uestræ, hanc habet sententiam: audite saltem sermonẽ meum, priusquàm condemnetis eum, ut uel ex auditu uestro, aliquam consolationem adcipiam.

AVDITE AVDIENDO. &c.

morbus humanæ rationis

Grauis rationis humanæ morbus est, quod plerunq; soleat ea damnare, quæ aut non intelligat, aut non placuerint. Proinde Hiob, hortatur amicos suos, si gratum quid ipsi facere uelint, ut respiscant, & non damnent, quæ nondum audierunt, nec intellexerunt. Audite, inquit, sermonem meum, siquidem me adcesseritis, ut consolaremini: en occasionẽ uobis præbeo, si enim diligenter sermonem meũ animaduerteritis, non mediocris consolationis loco ducam: nam damnare quæ nondum audieris, nec intellexeris, morbus est, non prudentia: proinde loquar primũ: dein, si uidebitur, aut damnate, aut ridete.

NVNQVID MIHI CVM HOMINE.

Quod tam molestè feram has adflictiones, non adcideret, si cum homine mihi negociũ ageretur, sic enim sperarem effugiũ, finem & liberationẽ: at cũ Deo,

Deo mihi res est, quem effugere non possum, cuius supplicium æternum est, qui ut est potētissimus, ita à nullo hominū in ius uocari potest. Proinde non mirū si indigner, & ægre feram manum eius: qui enim fieri posset, ut ego homo carneus, tantam iudicij diuini molem ferrem? cuius possibile esset humeris cœlum & terram gestare, q̄ grauem Domini manum. In Domino quidem, tolerare possumus, quantumcunq; graues afflictiones, ut supra in Hiobe uidisti, sed recedente Domino & iudicante, omnes ures pessum eunt.

CONVERTIMINI AD ME. Hanc iudicij diuini insustentabilem molem, si uos amici consyderaueritis, non erit, ut me calumniemini, aut rideatis, sed attoniti potius obstupescetis, & admiratio uos capiet: quî fieri possit, ut tam diu in tantis inferni flammis perdurem, quod enim patior, horrendum est uisu, quid igitur sensu? unde fit, ut quoties & ego, tanti doloris recorder, tantum non præ horrore & tremore contabescam: sed parum hoc uos amicos meos mouet, quando nunc belle ualeatis, & cum uestri muneris esset me consolari, potuis calumnijs uestris dolorem meum augetis: hoccine est amici candidi officium? Porrò si omnino ex adflictione, qua afficior, impietatem probare uolueritis, erit & pietas è fœlicitate probāda. Cur igitur uidemus eos fortunatiores,

qui ſunt ſceleratiores? Proinde, ut è fœlicitate externa, non poteſt pietas probari, ita nec ex adflictionibus impietas. Quod autem impij fœlices uiuant, ſequitur.

Quare impii uiuunt, ſeneſcunt, adeoq; corroborantur diuitiis?

Semen eorum paratum eſt ante eos cum ipſis, & germen eorum coram ipſis.

Domus eorũ ſecura eſt a timore, & non eſt uirga Dei ſuper eos.

Bos eorum tranſit & nemo abominatur, uacca eius euadit & non abortit.

Germinant ſicut greges paruuli eorum, & filii eorum exultant.

Eleuantur ſecundum tympanum & citharã & gaudẽt ad uocẽ organi.

Producunt in bono dies ſuos, & (uix) in puncto infernum horrent.

Et dicunt Deo, recede a nobis, ſcientiam uiarum tuarum nolumus. Quis eſt omnipotens ut ſeruiamus ei? & quid profuerit ſi occurramus ei?

QVARE IMPII VIVVNT. *Præcedens caput docuit impios maledictos eſſe, & quaſi ſtercus perire: nunc Hiob hoc capite, docet impios florere, & fœliciter ualere, quaſi diceret: quod antea tu Sophar, de impiorum maledictione diſſeruiſti, re ipſa declarabo falſum eſſe: ſiquidem impij iucunde uiuunt, bene habent, benedicti ſunt, benedictum eſt ſemen eorum &c. Porrò non exiſtimes Hiobem accuſare ſententias prioris capitis, quæ ueriſſimæ ſunt, ſed falſam Sophar coniecturam, quam ex uerbis carnaliter, & falſò intellectis colligit, conabatur enim probare, Hiobem impium eſſe, quod impiorum iudicio & maledictione adfectus eſſet. Vterq; autem tam Sophar in priori, q̃ Hiob in hoc capite, pulcherrimas & ueras producunt ſententias, quanq̃ externa facie diuerſas, ſed ita tamen conuenientes: impij enim ante iudicium florent, & in honore ſunt, quaſi populus Dei ſanctus, ut habes in hoc capite, manet autem eos in fu-*

Poſt læta, eue niunt triſtia impijs.

turum tẽpus maledictio, perditio, & æternus ignis, ut in priori capite & in fine huius habebimus.

ADEOQVE CORROBORANTVR DIVITIIS. Hoc est, Si omnino ex adflictione impietatem colligitis, quid est quod impij fœlices uiuãt, seneſcant, & diuitijs benedicantur, cum interim pij, occidantur, & conculcentur? Sic Hiere. 12. Quare uia impiorum prosperatur? & Habacuc 1. Quare nõ respicis iniqua agentes, & taces deuorante impio uſtiorem se? Possunt & hæc intelligi, quasi indignabundo animo ab Hiobe producerẽtur, quid est ó Deus, quod impios benedicas, me uero immeritum & inſontem tanto ſupplicio adfligas.

Cur impij benedictionibus adfluant.

SEMEN EORVM PARATVM ANTE. Semen & germen, uel de agro intelligas, uel de filijs & nepotibus: Nam omnia longe diuerſius impijs adcidunt, quàm ſententia ſuper eos lata ſonet, maledicitur ager & horreum eorum, ſed ecce horrea eorum & promptuaria plena, eructantia ex hoc in illud: maledicitur domus eorum, unà cum liberis & uxore: ſed ecce uxor eius ſicut uitis abundans, & filij ſicut nouellæ plantationis iuuentutis. Et filiæ eorum compoſitæ, circumornatæ ut ſimilitudo templi. Hoc autẽ fit, ut impij ſubinde magis atq; magis obdurentur.

DOMVS EORVM SECVRA EST.

Sic

Sic enim aiunt apud Esaiam, Percußimus fœdus cũ morte, & cum inferno pactum fecimus, id est, securi sumus: sic & Psal. 72. In labore hominũ non sunt, & cum hominibus non flagellantur. Securitas.

BOS EORVM TRANSIT. Hoc est, non solum ipse impius ab hominibus benedicitur, sed etiam catelli & bruta eius animalia in honore habentur. Adfluentia fœlix.

VACCA EIVS EVADIT. Quod etiam uulgari prouerbio, habundantiam significante, sic effertur: Vacca nostra fœtaut, hoc est, fœlices sumus, omnia abunde nobis adfluunt.

ELEVANTVR SECVNDVM TYMPANVM. Quando omnia adfluant impijs, ideo rident, gaudent, exultant, ludunt, conuiuantur, & choreas ducunt: hoc enim est eleuari secundum tympanum & citharam.

ET VIX IN PVNCTO INFERNVM. Id est, Quum moriendum fuerit, impij non diutur no morbo uexantur, sed momentanea morte occumbunt: Repentina autem mors, à Plinio summa fœlicitas uitæ commendatur? & Suetonius, Iulius inquit, Cæsar, cum quondam apud Xenophontem legisset, Cyrum ultima ualetudine, mandasse quædam, de funere suo, adspernatus tam lentum mortis genus, subitã sibi, celeremq; optauit, & pridie q̃ occideretur Mors repentina melior.

turum tẽpus maledictio, perditio, & æternus ignis, ut in priori capite & in fine huius habebimus.

ADEOQVE CORROBORANTVR DIVITIIS. Hoc est, Si omnino ex afflictione impietatem colligitis, quid est quod impij fœlices uiuãt, senescant, & diuitijs benedicantur, cum interim pij, occidantur, & conculcentur? Sic Hiere. 12. Quare uia impiorum prosperatur? & Habacuc 1. Quare nõ respicis iniqua agentes, & taces deuorante impio uſtiorem se? Possunt & hæc intelligi, quasi indignabundo animo ab Hiobe produceretur, quid est ó Deus, quod impios benedicas, me uero immeritum & insontem tanto supplicio affligas.

Cur impij benedictionibus adfluant.

SEMEN EORVM PARATVM ANTE. Semen & germen, uel de agro intelligas, uel de filijs & nepotibus: Nam omnia longe diuersius impijs adcidunt, quàm sententia super eos lata sonet, maledicitur ager & horreum eorum, sed ecce horrea eorum & promptuaria plena, eructantia ex hoc in illud: maledicitur domus eorum, unà cum liberis & uxore: sed ecce uxor eius sicut uitis abundans, & filij sicut nouellæ plantationis iuuentutis. Et filiæ eorum compositæ, circumornatæ ut similitudo templi. Hoc autẽ fit, ut impij subinde magis atq; magis obdurentur.

DOMVS EORVM SECVRA EST.

Sic

Sic enim aiunt apud Esaiam, Percussimus fœdus cũ morte, & cum inferno pactum fecimus, id est, securi sumus: sic & Psal. 72. In labore hominũ non sunt, & cum hominibus non flagellantur. Securitas.

BOS EORVM TRANSIT. Hoc est, non solum ipse impius ab hominibus benedicitur, sed etiam catelli & bruta eius animalia in honore habentur. Adfluentia fœlix.

VACCA EIVS EVADIT. Quod etiam uulgari prouerbio, habundantiam significante, sic effertur: Vacca nostra fœtaut, hoc est, fœlices sumus, omnia abunde nobis adfluunt.

ELEVANTVR SECVNDVM TYMPANVM. Quando omnia adfluant impijs, ideo ridẽt, gaudent, exultant, ludunt, conuiuantur, & choreas ducunt: hoc enim est eleuari secundum tympanum & citharam.

ET VIX IN PVNCTO INFERNVM.

Id est, Quum moriendum fuerit, impij non diutur no morbo uexantur, sed momentanea morte occumbunt: Repentina autem mors, à Plinio summa fœlicitas uitæ commendatur? & Suetonius, Iulius inquit, Cæsar, cum quondam apud Xenophontem legisset, Cyrum ultima ualetudine, mandasse quædam, de funere suo, adspernatus tam lentum mortis genus, subitã sibi, celeremq; optauit, & pridie q̃ occideretur Mors repentina melior.

in sermone nato super cœnam, apud Marcũ Lepidum, quis nam esset finis uitæ commodissimus? repentinum inopinatumq; prætulit. Quod igitur Hiob ait impios uix ad punctum infernum horrere, significat, eos etiam hac parte fœlices esse, quod subito, & nullo dolore moriantur, cum interim pij cogantur, mille calamitates, mille mortes ferre.

ET DICVNT DEO, RECEDE A NOBIS. *Id est, Impij non curant, non requirunt Deũ, imò potius reijciunt eum, dicentes, non ore, quo Deum honorant, sed impietate cordis, Recede à nobis: Hic remi. 12. Prope es tu ori eorum, & longe à renibus eorum: & Matth. 15. Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe est à me. Porrò, reijciunt Deum, quotquot Verbum eius contemnunt, id quod hypocritis ualde familiare est, qui dicũt se in Deũ credere, sed nolle sese noua hac (sic enim Euangelion uocant) opinione sordidari. Audi igitur quid Christus dicat, Iohan. 5. Qui non honorat filium (id est, non credit in Verbum) non honorat patrem, id est, non glorietur se credere in Deum. Igitur quicunq; Verbum Dei cõtemnunt, dicunt corde ad Deũ, recede à nobis, scientiam uiarũ tuarũ (quæ est Verbũ) nolumus.*

Hypocrisis longe à Deo abest.

QVIS EST OMNI POTENS? *Hoc est, Impij parum curant quid Deo placeat, sed suis cupiditatibus*

ditatibus inſeruiunt, ſentientes ſecum pietatem, & ueritatis obedientiam, parum prodeſſe. Quemadmodum & noſtro tempore, hæ uoces audiuntur, quid profuerit, etiamſi uitam noſtram iuxta Euangelij rationem inſtituamus, quando qui diuerſa uia ingrediuntur, æque belle, imò fœlicius uiuunt?

Ecce non (perdurabit) in manibus eorum bonum eorum, conſiliū impiorum longe ſit a me.

O quam extinguetur lumen impiorum, & ueniet ſuper eos interitus eorū, torſiones diuidet in ira ſua.

Erunt ſicut palea ante faciē uenti, & ſicut quiſquilia quam ſurripit tempeſtas.

Deus recondit filiis eius calamitatem, retribuetur ipſi ut agnoſcat.

Videbunt oculi eius pernitiem ſuam, & a furore omnipotētis bibet.

Quæ complacētia eius in domo ſua poſt ipſum? & numerus men

ſium eius dimidiabitur.

Quis Deum docebit ſcientiam, qui excelſos iudicat?

Iſte moritur in robore integritatis ſuæ, uniuerſa eius (ſunt) diuitiæ & fœlicitas.

Mulctralia eius plena ſunt lactis, & medulla oſſa eius irrigantur.

Alius aũt moritur in anima amara & non comedit bonum.

Simul in puluere iacent, & vermis operit eos.

ECCE NON PERDVRABIT &c.

Ante docuit Hiob fœlicitatem impiorum, nunc eorum iudicium recenſet, ecce, inquit, quanq̃ fœliciſſime uiuant, & ualeant impij, non tamen conſtabit fœlicitas in manibus eorum: proinde, longiſſime à me abſit, ut ab eorum parte ſtem: propterea quod uideam, ut maxime nunc floreant, futurum eorum iudicium.

Impiorum fœlicitas non diuratura.

Nam breui extinguetur lumen, id eſt, fœlicitas impiorum, & ueniet ſuper eos inopinatus interitus. Porrò, cum pij fœlicitate impiorum tentantur, ad hũc modum

modum conscientias suas aduersus impietatem confirmare debent: nisi enim iudicium super impium, ob oculos ponant, scandalizati fœlicitate eorum, ad impietatem deficient: ut habes etiam Psal. 72. Si dicebã, narrabam sic, ecce nationem filiorum tuorum reprobauit, existimabam ut cognoscerem hoc, labor est ante me, donec intrem in sanctuarium Dei, & intelligam nouissima impiorum.

TORSIONES DIVIDET. Hæc enim impiorum sors est, quod maneant eos perpetuæ torsiones, quas ipsis Dominus in ira sua diuidit, Psal. 2. Loquetur ad eos in ira sua, & in furore suo conturbabit eos. Et quemadmodũ palea aut quisquilea à uento dispergitur, ita impij à tempestate iræ Domini, proijcientur. Scriptura frequenter comparat impiorũ conditionem paleis, & quisquileis, propterea quod his rebus, proprijssime ob oculos nostros ponitur, uelox καὶ ἀπροσδόκητος impiorum interitus. Psal. 1. Nõ sic impij, sed tanq̃ puluis, quẽ proijcit uentus à facie terræ. Esaiæ 17. Rapietur sicut puluis montium à facie uenti, & sicut turbo coram tempestate. Perpetuus impietatis crutiatus.

DEVS RECONDIT FILIIS EIVS &c. Quid? filius ne pro parente punitur? Alibi scriptum est: uisitans iniquitatem patrum, in tertia & quarta generatione, parentũ enim scelera puniuntur in filijs

*ſceleru*m *conſortibus*, *& ſi malitia in parentibus incœpta*, *in filijs compleatur*, *incipitur & in parentibus ſupplicium*, *ac poſtea in filijs completur*: *de qua re & ſupra nonnihil*. *Inſons uero filius*, *ob ſontem parentem non iudicatur*, *niſi forte adfligatur*, *ut enim in bello comunia ſunt mala ob uicinitatem*, *poſt bellũ uero ſecernuntur fontes ab inſontibus*: *ita in hoc mundo*, *comunes fere ſunt parentis impij*, *& filij pij ad flictiones*, *ob communem cognationem carnalem*, *in iudicio tamen*, *ſecernitur triticum à palea*, *& triticum congregatur in horreum*: *palea autem in ignem inextinguibilem*.

RETRIBVETVR IPSI. *Id eſt*, *Manifeſto iudicio peribit impius*, *ut agnoſcat Domini ſupplicũ eſſe*. *Sic Aegyptij dixerunt Exod*. 14. *Fugiamus Iſraëlem*, *Dominus enim pugnat pro eis contra nos*.

Manifeſtũ iudicium impiorum cur?

ET A FVRORE OMNIPOTENTIS BIB. *Quod impij de calice furoris Domini bibant*, *ſcriptura alias etiam teſtatur*, *Pſal*. 74. *Calix in manu Domini*, *bibent ex eo omnes peccatores terræ*. *Hierem*. 51. *Calix aureus Babylon in manu Domini*, *inebrians omnem terram*.

QVAE COMPLACENTIA EIVS &c. *Hoc eſt*, *Omnia impiorum*, *etiam poſt mortem eorum maledicta erunt*.

Et

ET NVMERVS MENSIVM EIVS.

Id est, impius moritur importune, non suo tempore, nunq; enim complet uitam suam.

Prouerb. 10. Anni impiorum breues.

QVIS DEVM DOCEBIT SCIENTIAM

Iudicia Dei sunt incomprehensibilia, & uiæ eius inperuestigabiles: proinde, quod Dominus bona impiorum omnia benedicat, pios uero adfligat, rationi humanæ incomprehensibile est: hoc igitur Domini consilium, potius adorari, q̃ inuestigari debet, neq; enim quisq̃ hominũ consiliarius Dei esse potest: quãdo solus ipse summos quosq; iudicet, à nemine iudicãdus.

ISTE MORITVR &c. Hoc est opus Dei, quod inuestigare nemo potest, cur Deus malum hominem foueat, nutriat, benedicat, & in fœlicitate, in robore, in plenitudine benedictionis, ad sepulchrũ ducat: bonum uero adfligat, maledicat & in amara calamitate, ac maledictionum plenitudine, ad sepulchrum pertrahat. In hoc opere, ratio humana, talpa magis cæca est, fides uero, futuram uitam credens, facillime iudicat, impios eleuari in hac uita, ut in futura deijciantur: eadem habes Eccle. 7. Vnus est interitus sapientis, stulti, docti & indocti: sic scilicet sensui & rationi adparet: at fidei aliud est iudicium, de quo loco uide expositionem nostram in Ecclesiasten, item Eccle. 8. Sunt iusti, quibus mala proueniunt,

Cur boni adfligãtur, et mali prosperentur.

Promittitur Ecclesiastes.

quasi opera impiorum egerint, & sunt impij, quiita securi sunt, quasi iustorum facta habeant.

Ecce noui cogitationes uestras, & sententias contra me inique excogitastis.

Quia dicitis ubi est domus principis? & ubi est tabernaculum habitationum impiorum?

Nonne quæritis (de illo sicut) transeuntes uiam? & signa eorum non agnoscitis?

Quoniam ad diem adflictionis, retinetur impius, ad diem indignationum producetur.

Quis adnunciabit e facie eius, uiam eius? & quæ fecit quis retribuet ei?

Et ipse ad sepulchra producetur, & ad aceruum festinabit.

Dulcuerunt ei glebæ torrentis,

& post ipsum omnis homo ducitur, & ante ipsum innumerabiles.

Quomodo consolamini me frustra? & responsiones uestræ relinquuntur iniquæ.

ECCE NOVI COGITATIONES VESTRAS. Apostrophe ad amicos: ecce, inquit, noui astus uestros: imprudenter enim, ne dicam impie, loquimini ô amici, ac pro uulgi captu (uulgus enim, Hebræo more, transeuntes uiam, dicuntur) iudicatis eum impium esse, qui impiorum supplicia sustinet: quæritis enim, ubi est domus principis? & ubi est habitatio impiorum? hoc est, quandoquidem perit tyrannorum domus, & tabernacula impiorum non constant, tua uero domus conciderit, nec constiterit tabernaculum tuum, tyrannus igitur es & impius. Sic uulgus iudicat eum malum esse qui adfligatur. An nescitis, quid præ se ferat impiorum fœlicitas, & qualum futurorum signa sint, malorum benedictiones: similiter quid portẽdant bonorum cruces? Congregantur impij, ait Hierem. quasi grex ad uictimam, sanctificantur ad diem occisionis, hoc est, ideo benedicuntur, ut in æternũ maledicantur: uiuunt fœliciter, ut infœlicissime pereant. Quod enim saginẽtur bonis,

Transeuntes uiam.

Impij saginantur bonis, ut sint uictimæ iræ.

fabula

in diem occisionis saginantur, ut & fabula habet de uitula, quæ præse bouem arantem contemnebat: postea autem, uitula ad uictimam ducta, bos ait: heus uitula, ideo non laborabas ut immolareris. Pij uero crucifiguntur, ut tertia die cum Christo resurgant.

QVIS ADNVNCIABIT &c. Nemo potest iudicare ex præsenti benedictione, quid de homine impio futurum sit, nam usq; adeo uniuersa opera manuum eius benedicta sunt, ut extrinsecus adpareat Domino adceptissimus, Ecclesiast. 8. Vidi impios sepultos, qui etiam cum adhuc uiuerent in loco sancto erant, & laudabãtur: et Eccle. 9. Sunt iusti, sunt sapientes, & tamẽ nescit homo utrum amore an odio dignus sit, hoc est, rationi humanæ impossibile est, de pijs & impijs pronunciare, qui enim externa facie uidentur sancti, ij ferè impij esse solent.

Ex benedictione externa nescit homo an odio uel amore dignus sit, hoc est, pius.

ET QVAE FECIT QVIS RETRIB. Id est, quis pronunciabit sententiam contra hominem, externa facie sanctum & benedictũ, nisi solus Deus, qui reddit unicuiq; iuxta opera sua.

ET IPSE AD SEPVLCHRA PRODVCETVR. Hoc est, impius etiamsi diu uideatur sanctus, tamen uel tandem ad sepulchrum producetur, & pro cõmuni more unà cum impiorum multitudine peribit. Est enim festinare ad aceruum, unà cum multitudine perire.

DVLCVERVNT EI GLEBAE &c.

Glebæ torrentis ſunt uoluptates, & benedictiones carnales, Itaq; impij ideo peribunt, quia uixerũt pro animi ſui libidine, in abundantia benedictionis, præterea traxerunt ſecum in perniciem maiores & minores, priores & poſteros innumerabiles, ruunt enim multi in impietatem, fœlicitate impiorum offenſi, & ſeducti: Eccle. 8. Quia non profertur cito, contra malos ſententia, ideo abſq; ullo timore, filij hominũ perpetrant mala &c.

Benedictiones impiorũ offendunt multos.

QVOMODO CONSOLAMINI &c. Ideſt, uana eſt ueſtra ô amici conſolatio, & falſi ſunt ſermones ueſtri, propterea quod ex adflictione iudicatis impium, & ex benedictione pium, id quod longiſſime à prudentia ſpiritus abeſt, qui neminem ab externa facie, ſed à fide aut infidelitate iudicat.

CAP. XXII.

RESpondẽs Eliphas Themanites dixit.

Nunqd Deo æquiparabitur uir? æquiparabitur ne cũ ipſo intelligẽs?

Num placeret omnipotenti, q̃d iuſtum reputas te? profuerit ne ſi innocentes pronunciaueris uias tuas?

Nunquid timens te arguet te? ueniet tecum in iudicium?

An non iniquitas tua multa, & non eſt finis impietatum tuarum?

Quoniam abſtuliſti pignus fratri tuo ſine cauſſa, & ueſtibus nudos ſpoliaſti.

Aquis laſſum non potaſti, & a fame lico ſubtraxiſti panem.

Et tyrannide terram (occupaſti) & eleuatus uultu habitaſti in ea.

Viduas dimiſiſti uacuas, & brachia pupillorum contriuiſti.

DIVERSA LECTIO

Pro eo quod nos legimus, Tyrannide terram occupaſti &c. Hebræus ita habet וְאִישׁ זְרוֹעַ לוֹ הָאָרֶץ וּנְשׂוּא פָנִים יָשַׁב בָּהּ *Id eſt & uir brachij (uel fortitudinis) ſibi terram (occupat) & ele*

& eleuatus uultu habitat in ea: pro occupasti & habitasti, nam apud Hebræos, ut posterior numerus & tempus, respondent priori numero & tempori, ita posterior persona respondet priori personæ: præcessit autem secunda persona in priori uersu, proinde recte, pro sibi, tibi, & pro habitauit, habitasti, exponitur.

ANNOTATIO.

Argumentum huius Capitis est: homo Deo comparatus, est iniustus, proinde ut iustificetur & misericordiam consequatur, agnoscere oportet peccata, pœnitentiã agere, & ad Deum conuerti, nõ autem de iustitia sua gloriari. Et hæc quidem pulcherrima paræneſis est, qua Eliphas ad resipiscentiã hortatur: sed quid ad Hiobẽ? peccat igitur Eliphas in hanc partem, quod per hæc iniquitatis & impietatis Hiobem calumnietur: nõ alio ductus argumento, quàm quod uideat eum esse adflictum.

NVNQVID DEO COMPARABITVR.

Supra dixit Hiob: Nunquid mihi cum homine querela est? quasi dixisset, cum Deo mihi controuersia est, succumbo igitur, propterea, quod ille pro sua libidine, nullo iure, uoluntatem suam impleat. Quod si uero cum Deo, ut cum homine, liceret contendere iudicio, omnibus manifesta sententia, notum fieret,

me tanta mala immerito pati. Ad hæc respondet Eliphas: nunquid tu superares in iudicio Deum, ut maxime liceret Deum in ius uocare? at nec fortis, nec sapiens, nec iustus, coram Deo in iudicio constare posset, neq; enī stellæ mundæ sunt in cōspectu eius, quāto minus æquiparabitur, non dicā superabit, impius?

NVM PLACERET OMNIPOTENTI &c. Falso adcusat Eliphas Hiobem, quod cōparet se diuinæ iusticiæ, adeoq; iustum se reputet è sua propria iusticia: non enim confert Hiob suam innocentiam, cū Dei puritate: sed cum adflictionibus quas patitur: nec iusticiam suam in se, sed in Domino, in fidei iusticia quærit, è qua solum innocentes dicimur, in nobis semper peccatores. Itaq; si ad Deum ignoscentem, per Dominum nostrum IESVM Christum respicias, innocentiam inuenis: qua, cum cruce & adflictione collata, recte pronunciamus nos immerito, & sine peccati causſa adfligi. Iam uide quō Deo placeat, quō displiceat, si iustos nos reputemus: placet ut reputemus nos iustos fide, sed hæc aliena est iusticia, nō nostra: & si sic gloriemur, non in nobis, sed in Domino gloriamur. Displicet aūt uehemēter, si nos iustos, nostris operibus & uiribus reputemus, et impia gloriatio est, si in nobis, & nō in Domino gloriemur.

Fideles sunt aliena iusti, propria iusticia sunt peccatores.

NVNQVID TIMENS TE. Id est,

Id est, Deus iustissimus est, proinde etiãsi in ius uocaretur, suæ causſæ nõ timeret, quãdo nihil iniuste operatur. AN NON INIQVITAS TVA &c. (retur.

Vnde sic adcusat Eliphas Hiobẽ? an quia uiderit eum talia mala designantẽ? nequaq̃: longe alia fecit Hiob, quàm quæ hic narrantur, ut infra audies: qua igitur suspitione adcusatur? nõ alia, q̃ ob crucẽ & adflictionem: quia enim adfligitur, temerario iudicio carnis prudentia, eũ calũniatur, in proximi charitatẽ peccasse, & pœnã meritũ esse. Prima calũnia est: abstuliſti pignus fratri, & nudos spoliasti uestibus, id quod ingens flagitiũ est, Exod. 22. Si pignus à proximo tuo adceperis uestimentũ, ante solis occasum reddas, Deut. 24. Cum repetes à proximo rem aliquã quã debet, nõ ingredieris domũ eius, ut pignus auferas &c. Secunda, nõ potasti aquis lassum, & à fame lico panẽ subtraxisti, Prouerb. enim 25. præceptũ est: Si esurierit inimicus tuus, ciba illũ: & Esa. 58. Introduc egenos & uagos in domũ tuã, & frange esurienti panem tuum. Tertia, quasi tyrannus nullo iure, sed mera tyrannide, alienas possessiones inuasisti, & uiolẽtia occupasti: de quibus Esa. 10. dicitur: Væ qui condunt leges iniquas, & scribentes iniusticiam, scripserunt, ut opprimerent in iudicio pauperes. Quarta, uiduas dimisisti uacuas, & brachia pupillorũ

Carnis prudẽtia crucẽ putat ob peccata contigisse. Calumnia. Deu 24

contriuisti, Dominus enim uocat se uiduarum iudicē, & patrem pupillorum: qui igitur per calumnias uiduam, aut pupillum opprimit, non impune fert, propterea quod in Dominum patrem & iudicem eorum peccet. Sed hæc flagitia, tantum abest, ut Hiob designauerit, ut non reperiatur ferè, qui maiori pietate & misericordia pauperes fouerit, afflictos aduuuerit, egenos uagosq; curauerit.

Propterea circundant te laquei, & terruit te timor subito.

An tenebras non uideres, & abundantia aquarū non obtegeret te?

An quod Deus excelsior cœlo sit, & uideat caput stellarum quod eleuatæ sint?

Dices, quid nouit Deus? nunquid usq; ad tenebricosū iudicaret?

Nubes absconsio eius, & non uidet, & circuitum cœli obambulat.

Nunquid semitam seculi obseruabis, quā perambulant uiri iniquitatis?

Qui exciderũt nondum ſuo tpe, fluuius effudit fundamentũ eorum.

Dicentiũ Deo, recede a nobis, quid faceret omnipotens eis?

Ipſe impleuit domos eorum bonis, ſed conſilium impiorum longe ſit a me.

Videbunt iuſti & lætabuntur, & innocens ſubſannabit eos.

Si extirpabitur eleuatio eorum, & reliquias eorũ deuorabit ignis.

PROPTEREA CIRCVNDANT TE LAQVEI. Id eſt, *quia igitur tanta facinora deſignaſti, ſi non aperte, certe occulte, neq; enim inſons eſſe poteris, proinde merito, laquei tribulationum & adflictionum te circundant. At tu ſolus, propter peccata non uenires puniendus? an tu tenebras non uideres? id eſt, ſupplicijs nõ adfligereris: ſunt enim tenebræ ſupplicia, & damnatorum deſperationes, ut eſt in Euangelio: Mittite eum in tenebras exteriores: abundantia uero aquarum, calamitatum & adflictionum copia eſt, iuxta communem ſcriptu-* Tenebræ.

Mare. ræ morẽ, quo aqua et mare pro adflictiõibus sumũtur.

AN QVOD DEVS EXCELSIOR COELIS SIT &c.

Impij, propterea quod Deus in cœlis habitare dicatur, & in abscondito, existimant eum homines negligere, aut in abscondita cordiũ nõ penetrare, imaginantes eũ in cœlis sua agere, cæterũ sinere hæc inferiora, pro sua fortuna & libidine labi, Ezech. 8. Vides quæ seniores Israël faciunt in tenebris, in abscõdito cubilis sui? dicunt enim nõ uidet nos Deus, dereliquit Dominus terrã. Eiusdem impietatis adcusatur Hiob, perinde ac celaret occulte suã impietatẽ, & negaret Deum abscondita iudicare, quando eleuatior sit cœlis, & habitet in absconsione nubiũ, ac in cœli ambitu occupatus sit, ut præ negotijs cœlestibus non liceat ei, hæc inferiora curare: at Hiob hoc ipsum, nunq̃ in animũ induxit, nam ut maxime in iudicio mortis importunius in Deum inuehatur, nunquam tamen prouidentiam & curam eius antea negauerat.

Deus occulta iudicat.

NVNQVID SEMITAM SECVLI &c.

Semita seculi, hoc loco, dicitur communis hominum consuetudo, comunes mores uulgi. Sunt autem hi uulgi mores, quod ferè unusquisq; neglecto Deo, & Verbo suo, in negotia huius mundi, pro sua libidine ruat: adeoq; sic uiuitur, quasi Deus non curet

Semita seculi sua curare.

morta

mortalia. Quid igitur? num omnia Dei operationi cõmittenda ſunt, & nobis ocioſe ſedendum? Reſpondeo. Eſt apud Græcos prouerbiũ σπεῦδε βραδέως, id eſt, feſtina tarde, quod ad hanc rem explicandam, non incommodum uidetur, ſi inuertas, βράδυνε σπεύδων, id eſt, tarda feſtinans, ſic enim ceſſandum eſt, perinde ac nobis nihil eſſet operandum, cum Deus omnia curet ac operetur: & contra, ſic feſtinandum & curandum eſt, quaſi ſoli nos curaremus, & opereremur, ſumus enim actionũ Dei inſtrumenta: iam inſtrumenta per ſe ociantur: at manu artificis arrepta & ducta, feſtinanter exequuntur quodcunq; artifici placuerit. Itaq; hoc primum opus erit, ut tardemus, hoc eſt, ut nihil noſtris uiribus tentemus, ſed manũ, pedem, linguam, rationẽ, uoluntatẽ, adeoq; omnia noſtra Deo reſignemus. Dein feſtinandum erit, & diligenter, quod Domini ſpiritus docuerit, exequendum. Porrò Eliphas rurſus Hiobis impietatem adcuſat, quaſi exiſtimaret, Deum mortalia non curare: nunquid & tu, inquiens, quemadmodum uiri iniqui ſolent, Domini prouidentiam negas? hæc enim ſeculi ſemita eſt, ſic uulgus ſentit, an & tu uulgi opinionem ſequêris? ita enim uideor mihi uidere, ex eo quod te iuſtum reputes: nam quid aliud ex hoc coniicerem, quàm quod non credas Deũ, occulta tua

Deus omnia agit in nobis, ſed nõ ſine nobis.

peccata non iudicare? Proinde nec curare humana.

QVI EXCIDERVNT NONDVM &c. Pergit Eliphas de impiorũ iudicio, inter quos numerat Hiobem: impij, dicens, pollicentur sibi, propter fœlicem suarum rerum conditionem, perpetuam securitatem: sed ecce, pereunt immaturi: & fluuius, id est, adflictionum inundatio, subuertit fundamentũ eorum, id est, prosperum statum, & securam eorũ præsumptionem. Hoc enim confidentiæ carnalis iudicium est, quod subita tempestate, ac fluuio diuini iudicij insperato, subuertatur. Ita legis adcidisse Iudæis, Aegypto confidentibus, & Verbum Domini, quod in bello auxilium Dei promittebat, contemnentibus.

Fiducia humana confunditur.

QVID FACERET OMNIPOTENS IPSIS &c. Impij enim, quoniam habent domũ, benedictione Domini impletam, cogitant, quid prodesse possit diuinum auxilium, hoc est, contemnunt, negligunt, non requirunt Deum, ut enim sanus parum curat, de sanitate differentem: ita, sua opinione diuites, ac bonis omnibus impleti, non curant Euangelia, non requirunt promissiones diuinas: nam cũ saturi sunt, dicunt in corde, quid posset nos Deus iuuare? auxilio eius non egemus. Porrò, cum impij omnia dona, & omnẽ benedictionẽ possideant: hoc tamen eis deest, quod in benedictione non animaduertãt

fide

fide, Deũ benedicentem: rursus, cum pij careant fe- Dona Dei im
re omnibus donis & benedictionibus, habent tamen pij & pij alt-
per fidē, Deũ benedicentē, omniũ donorũ thesaurũ. ter habent.

SED CONSILIVM IMPIORVM.

Hoc est, impij fastidiunt misericordiam Dei, nec con fitentur impia eorum facta Deo: proinde absit à me cõsilium eorum, ut primum impie agant, dein, impietatem abscondant, ac Deum inuisticiæ adcusent: præterea absit à me, ut eorũ caussam, iustificē, quan doquidem saturitas eorum, breui in summam inopiã, & fœlicitas eorum, in extremam miseriã uertetur.

VIDEBVNT IVSTI, ET LAETABVN TVR. &c. Hoc est, ideo abominor impiorum fœlicitatem, quia ridiculo erunt omnibus iustis, Esa. ult. Erunt ad satietatē uisionis omni carni, Psal. 106. Videbunt recti & lætabuntur, & omnis iniquitas opilabit os suum.

SI NON EXTIRPABITVR. &c. Iurantis est, ut in Psal. si Dauid mentiar, & est sensus: superbia impiorũ, uerè humiliabitur, & quicquid reliquum fuerit ab eis, deuorabitur uindicij diuini igne.

Acquiesce obsecro cum ipso, &

pacem habeto, ex illis prouentus tibi optimus erit.

Accipe obsecro ab ore eius legē, & pone uerba eius in cor tuū.

Si conuersus fueris ad omnipotentē, ædificaberis, si lōge abiecris iniquitatē a tabernaculo tuo.

Reponet pro puluere aurum, et pro petra torrentes auri.

Et erit omnipotens fortalitium tuum, & argentū fortitudines tuæ.

Tunc in omnipotente delectaberis, & eleuabis ad Deum faciem tuam.

Rogabis eū & exaudiet te, & uota tua reddes.

Si decreueris sententiam, promouebit, & in uiis tuis splendebit lumen.

Quoniam qui humiliati fuerint,

magnificabuntur corpore, & humiliatio oculorum saluabitur.

Liberabitur uæ innocentis, & liberabitur propter munditiam manuum suarum.

DIVERSA LECTIO.

Pro eo quod nos legimus, erit omnipotens fortalitũ tuum, Hebræus habet והיה שדי בצריך *quod nunc etiam sic interpretari potest: erit potens fortitudo tibi, id est, ingens auri copia, quia mox sequitur, de argento,* שדי *autem cõmuniter, omnipotentem significat.*

ADQVIESCE OBSECRO CVM IPSO.

Quia Eliphaz existimabat, sufficiẽter probatã esse, Hiobis impietatẽ, ideo nũc admonet, ut resipiscat et agnoscat peccatũ suũ: sola enim resipiscentia, et peccati agnitio, é fide ueniẽs, pacificat cõscientiã, Rhoman. 5. Iustificati ex fide, pacẽ habemus &c. non enim iustificant opera, nõ excusationes in peccatis, quæ magis perturbãt, et quãto plus te apud te ipsum excusaueris, tanto plus apud Deũ adcusas: q. si autẽ acquieueris cũ Deo. 1. agnoueris pctã tua, prouẽtus tibi optimus erit, et nihil nõ bonorũ à Deo ipetrabis.

Agnoscenda peccata, nõ excusanda coram Deo.

ACCIPE OBSECRO AB ORE EIVS

LAVDEM. &c. Non sufficit audire legem, nisi & in cor ponatur: at cor lapideum est, non carneũ, ut inscribi possit, quid igitur faciendum? cor fit carneum fide, qua lex inscribitur, ut Paulus ait: per fidem stabilimus legem. Porrò si legem posueris in cor tuum, & conuersus fueris ad omnipotentem (id est, si credideris) tunc ædificaberis & benediceris: repo netur pro puluere, aurum: pro ulli, preciosum: pro fluuijs, arenam trahentibus, torrentes, aureis lapil lis impleti: erit omnipotẽs asylum & fortalitũ tuũ, & copiam argenti possidebis, hoc est, undequaq; be nedictus eris, in domo, in agro, in horreo, benedictus erit bos tuus &c. ut est in Deut. & Leuit. Præterea, si conuersus fueris ad Dominum, gaudio spiritussancti in Domino, impleberis, habebis fiduciã rogandi & petendi, & ipse dabit petitionem cordis tui, uerba tua nõ erunt uana, quicquid dixeris, promouebit, adeoq; omnia tua studia, fœlicia erunt.

Cor carneũ, ex fide.

QVONIAM QVI HVMILIATI. &c. Quod aliâs dicitur: qui se humiliat, exaltabitur, & Dominus erigit elisos, & de stercore erigit pauperẽ.

LIBERABITVR VAE INNOCENTIS. Id est, innocens, liberabitur ab adflictione, propter puritatẽ animæ suæ. Bene omnia dicta sunt, sed ab Eliphaz, carnaliter intellecta: nam prudentia carnis, existi-

nis, existimat benedictionem extrinsecus, in hoc se-culo, pijs cõtingere, impijs uero maledictionem: sed ueritas docet, benedictionem pijs in hoc seculo, sub maledictione: uitam, sub morte: salutem, sub dãna-tione: ecõtra, impijs sub benedictione, maledictionẽ: sub uita, mortẽ: sub salute, dãnationem contingere.

CAP. XXIII.

REspondens Hiob, dixit,

Adhuc hodie amara est querulatio mea, manus mea grauata est, in gemitu meo?

Quis dabit ut sciam, ubi inueniam eum, & accedam usque ad solium eius?

Vt disponam coram ipso iudicium, & os meum repleam increpationibus?

Vt cognoscam sermones, quos respõdeat mihi, & intelligam quid dicat ad me?

Nunquid multa fortitudine cõtendet mecum? nõ ſic inſurgat aduerſum me.

Proponat æquam rectitudinem ſecum, tunc uindicabo ad uictoriã iudicium meum.

Ecce ſi progreſſus fuero, nõ adeſt, ſi retroceſſero, non animaduerto ipſum.

Dum ſe uerterit ad ſiniſtrã, nõ adprehẽditur, ſi cælauerit ſe ad dextram, non uideo.

ADHVC HODIE AMARA EST. *Hoc capite docemur, q̃ graue põdus ſit iudiciũ Domini, ſi citra Verbũ, aut Chriſtũ adſpiciatur: dein, q̃ difficilis, imò impoßibilis ſit aditus ad Deum, ſine mediatore: adhuc, inquit, grauor, nihil proſunt uanæ ueſtræ cõſolationes, nihil uuuãt pæneſes ueſtræ, nõ admũt quicquam grauitati crucis: quicquid enim in me uirium eſt, propter doloris magnitudinem, deficit.*

QVIS DABIT VT SCIAM. *etc.*

Ante

Ante admonitus est Hiob, ut adquiescat cũ Deo, & pacẽ cũ eo habeat, nũc respõdet: si maxime uoluero cũ ipso pacem paciscι, ubi inueniã eum? atq; ô utinã liceret mihi soluũ Dei adcedere, tantum abest, ut in causſa deficerem, ut potius Dei iudiciũ, in me insontem latũ, manifestis argumẽtis reprehẽderem. Vide obsecro, quid cor humanum sentiat, crucẽ sine Verbo aspiciens: non male Hiob sentit, quod fateatur adflictiones, immerito sibi adcidisse, sed hoc à pietate alienũ est, quod aduersus Deũ, præfractius & cõtumelioſius loquatur, quàm humilitas fidei ferat: ait enim, non habet Deus, quo me uincat aut opprimat, nisi potentiã suam: atqui sic, & quæuis bestia, pauloferocior, posset me superare, sed æquo Marte me adgrediatur, æquis utribus mecum cõtendat, si proponat in iudicio causſam, causſæ: iustitiam, iustitiæ, nõ potentiam, imbecillitati, tũc certũ mihi uictoriæ trophæum polliceor: nam si hoc pacto, liceret mihi, eum in ius uocare, ita agerem causſam meam, ut manifestis argumentis declararem, eius iniustitiam, adeoq; os obdurarem, ut ne uerbum quidem mutire contra auderet, si modo mecum æquis, ut dixi, cõdictionibus, nõ potentia & maiestate cõtenderet. Fingitur apud Poëtas, gigantes Ossa & Pelio montibus congestis, uiam in cœlũ sibi parasse, ut Iouẽ de

Peccat Hiob blasphemijs.

cœlo deturbarent, sed fulmine tactos, concidisse: nõ hoc omnino uanum est, nam sub his inuolucris, etiã humana ratio cordis ἀΘεότητα arrogantiam & blasphemias delinuant: si enim quispiam, regno, potentiaq; inter homines potiatur, aut alio quopiã egregio munere, citra Verbum, & manum Domini cohibentẽ, aut potius repagula remittentem, fungatur, tanto fastu superbit, ut audeat etiamnum, suam potentiam, Deo æquare, ut Esa. 14. In cœlũ, inquit Nebucadnezar, cõscendam, similis ero altissimo. Ezech. 28. Princeps Tyri ait: Deus ego sum, & in cathedra Dei sedeo. Ita, si quis iusticia donatus fuerit, & postea ingruerint adflictiones, iniusticiæ stipẽdia, quid tum sentiat cor humanum, Verbo mediatore destitutum, solã crucis speciem ob oculos habens, uel unus Hiob declarat, qui audet etiamnum cum Deo, æquo Marte cõtendere, usq; adeo miserum est, misericorde Deo destitui, & solum iudicium sentire.

Impij cordis, adrogantia.

ECCE SI PROGRESSVS FVERO. &c.

Maxima animi libentia, Deum conuenirem, ut æquis conditionibus mecũ certaret, sed nusquam gentium reperire eũ licet: quanquàm enim Deus omnia impleat, & omnia sit in omnibus, nos tamen ipsum adcedere, nec inuenire possumus, sine MEDIATORE, siue antrorsum, siue retrorsum, siue ad dextram,

Sine mediatore ad Deum non adceditur.

dextram, siue ad sinistram eum quæsiuerimus, semper abest, nunquam comprehenditur: nam etiamsi conati fuerimus, eum sine mediatore adcedere, deterret tamen nos ab ingressu, partim caligo, in qua habitat, partim potentia & maiestas, partim iustitia eius, id quod pulchre adumbratum est, Hester. 4. in lege Asueri: ita enim habet lex: Quisquis non uocatus intra atrium regis intrauerit, absq; ulla contentione statim interficitur, nisi forte rex auream uirgam ad eum tetenderit, in signum clementiæ. Delineat autem aurea uirga Euangelion. Sic alibi dicitur ad Mosen, non uidebit me homo & uiuet: posteriora mea uidebis. Igitur si posteriora, hoc est, Verbum σαρκωθέν, Christus IESVS, nobis occultatus fuerit, solo iudicio proposito, nemo ad Dei conspectum penetrare potest: ita & Christus ait: Nemo uenit ad patrem, nisi per me: Ego sum ostium & uia.

Quoniã agnoscit uiam quæ mecum est, probat me, ut quasi aurum egrediar.

In uestigio suo teneo pedem meum, uiam suam custodiui, & non nutaui.

A mandato labiorum ſuorũ non receſſi, ultra quam mandatum eſt mihi cuſtodiui uerba oris eius.

Sed ipſe unus eſt quis reſponde bit ei? & quæcunq; anima eius deſyderat, facit.

Si retribuerit (iuxta) meritum meum, ecce tamen adhuc multa co ram ipſo ſunt (propter quæ poſſet adfligere)

Idcirco a facie eius turbatus ſum conſyderans uereor ipſum.

Et Deus molliuit cor meum, & omnipotens exterret me.

Quia non abſum a tenebris, nec a facie mea occultatur caligo.

QVONIAM AGNOSCIT VIAM &c.

Cur Deus probet cruce pios?

Hoc eſt, non ſolũ hac parte, iniuſtum Deum iudico, quod præter meritũ me tanta adflictione puniat: uerum etiã, quod uelut ignarus, torturis me probet: cũ tamen omniũ mearum rerũ conſcius ſit, atq; hæc eſt

est mirabilis Dei sapientia, quæ rationi humanæ po-
tius licentiosa libido uidetur, quod omnes homines in
tus & in cute noscat, probet tamen eos cruce, & ad
flictio-bus, uelut aurũ igne. Abraham erat Deo cog
nitus, priusq; Isaac nasceretur, eo tamen adulto, ten
tauit Deus Abrahamũ, dicens: Imola filiũ unigenitũ
&c. & postea: nunc cognoui quod timeas Deũ, qua
si uero antea ignorasset pietatẽ eius. Ita & nunc con
queritur Hiob, se undequaq; tentari, ac probari,
quanquam antea Deo notissimus sit: sed hæc ideo fi-
unt, ut Dominus declaret in sanctis constantibus suã
potentiam: & cadentibus, eorum infirmitatem: ad
hæc, ut uel uocationis suæ certi fiant, si constent, uel
ὑσρνίαν, si ceciderint, agnoscant.

IN VESTIGIO SVO TENEO PE-
DEM &c. Hoc est, an non immerito adfligor,
quandoquidem ambulo in uijs Domini, secutus sum le
gẽ Dei: omnia præcepta eius impleui, etiã plus q̃ de-
buerã? Verá ne Hiob hæc loquitur, siquidẽ cũ omnia
fecerimus, duntaxat id quod debuimus facere, feci-
mus? Respondeo: Christus Matth. 5. legem interpre
tatur, quod non solũ externa facinora, sed & concu
piscẽtias cordis prohibeat. Cõmunis uero hominũ ca
ptus, putat legẽ impletã, si quis literæ legis, exter-
no opere satisfaciat. Proinde cũ Hiob dicat, se plus

feciſſe quàm mandatum fuerit, non intelligit ſe plura feciſſe, quàm lex natura ſua poſtulet, quando nemo poſſit ad utuum, legi ſatisfacere, nedum plura facere, ſed ſignificat ſe multo honeſtius uixiſſe, quàm mundo debuerit, mundus enim non exigit, ut inimico benefacias, ut non ulciſcaris iniuriam &c. hæc igitur quicunq; fecerit, pluſquam præceptum eſt, coram mundo facit. Præterea, ſi conferas Hiobem cũ alijs hominibus, plus boni operatus eſt, & in paupe res contulit, quàm coram hominibus debuerit: ſin uero reſpicias Dominum præcipientem, nihil eſt ut legem adimpleas, Rom. 8. Adfectus carnis ne poteſt quidem legi Dei ſubdi.

SED IPSE VNVS EST, QVIS RESPONDEBIT? *Hoc eſt, quanquàm iuſtam habeam cauſſam, & legem Dei impleuerim, ſuccumbẽ dum tamen nihi eſt in iudicio Dei: propterea, quod Deus unus ſit, nec habeã inter me & Deum mediatorẽ: nam ſi Deus unus eſt, & nos diuerſi ab eo, opus igitur erit, ſi accedere uoluerimus, mediatore: nõ propter Deũ, qui unus eſt, ſed propter nos, qui diuerſi à Deo ſumus. Sic Gal. 3. Lex data eſt in manu interceſſoris: nam ſi populus unus cum Deo fuiſſet, non indiguiſſet mediatore: igitur, quia diuerſus à Deo fuit, mediatore opus habebat: unde Hiob cõqueritur,*

ſibi

ſibi ex oculis ereptum eſſe mediatorem, proinde omnes uias Deũ adcedendi, clauſas eſſe.

ET QVAECVNQVE ANIMA EIVS.

Omnino mihi tacendum eſt, & ſuccumbendũ, quia ſolus Deus potens eſt, facit pro libidine ſua, quæcunq; uoluerit, atq; adeo etiamſi pro meriti mei dignitate, omnem animi ſui libidinem in me expleuerit, nondum tamen potentiæ ſuæ ſatisfactum eſt: quantumcunq; adfligat, iudicet ac puniat, minus eſt, & uix ſcintilla eius, quod adhuc potentia ſua infligere poſſet: proinde turbor, terreor, contremiſco, cor meum ſicut cæra liqueſcit à facie horroris Dei, tenebræ infœlicitatis à me non recedunt, caligo mortis ſemper ob oculos uerſans, non abit. Iam conſydera, quanta ſit miſeria & calamitas, ſemper ob oculos mortem uidere imminentem?

CAP. XXIIII.

QVare ab omnipotente non abſcondita eſſent tẽpora, & cognoſcẽtes eũ nõ uiderẽt dies ei9?

Terminos abĩciunt, gregẽ diripiunt & depaſcunt.

Asinum pupillorũ abigunt, pro pignore diripiunt bouem uiduæ.

Deijciũt pauperes de uia, pariter abscondunt se pauperes terræ.

Ecce onagri in deserto egrediuntur iuxta consuetudinem suam, mane ad prędam præparando sibi cibum pro catulis.

In campo nõ suo metunt, & uineã impie acquisitam uindemiant.

Nudum pernoctare sinunt sine uestibus, quibus non est operimentum in frigore.

A fluctu montium humectãtur, ut præ nullo tegumento, amplectantur petram.

Diripiunt a mamilla pupillũ, et a paupere pignus extorquent.

Nudum ambulare sinunt sine ueste, & esurientibus auferunt spicã.

In molendina eorum oleum pro ducunt (pauperes) torcularia tra hunt & ſitiunt.

De ciuitate uiros fecerunt geme re (tyranni) & animam uulnerato rum clamare (fecerunt) & Deus non reddit meritum.

Ipſi ſunt rebelles lumini, non ag noſcunt uiam eius, nō reuertuntur ad ſemitas eius.

QVARE AB OMNIPOTENTE &c.

Humana ratio ſolet Deum & eius ſapientiam, nō è Verbo, ſed è ſuo captu æſtimare: iam quum pro ratione ſuæ prudentiæ colligat, ſolos malos & pœna dignos, adfligendos, & iniuſtum eſſe ſi inſons adfligatur, exigit igitur Deum, ad eandem prudentiæ regulam, pronuncians Deum, non niſi ſontes punire, inſontibus uero parcere. Quod ſi uero ad hanc regulam, communes rerum euentus exegeris, plane diuerſum occurrit: nam mali, benedicuntur: boni, maledicuntur: impij, florent: pij, marceſcunt: hi ſunt humanarum reum caſus: hæc fortunæ alea eſt.

Ratio humana, sentit Deũ nõ curare res humanas.

Proinde si omnino rationis humanæ pronunciatis, malos duntaxat adfligi, bonos uero benedici, sententia steterit, consectaneum erit, Deum non curare res mortalium, aut ignorare, quid in hoc mundo geratur, quandoquidem si diligens mundi œconomus esset, aut rerum humanarum conscius, non pateretur, sic omnia susq; deq; ferri, ut mali bene uiuerent, & boni opprimerentur. Itaq; Hiob ait, quare ab omnipotente non abscondita essent tempora? hoc est, si iuxta uestram, ô amici, opinionem, Deus solos malos adfligeret, bonos non item, recte quis sentiret, à Deo abscondita esse tempora, id est, Deum non curare res mortalium in hoc mundo, ac nescire, quæ sint commoda adflictionis tempora, idquod longe absit, ne quis de Deo suspicetur: proinde oportet uos amicos, falsõ de sapientia Dei iudicare.

ET COGNOSCENTES EVM NON VIDERENT &c. Gloriamini uos Deum scire & sapientiam eius agnoscere: iam si duntaxat adfligit malos, & tamen interim bene uiuunt, reliquum est, ut uos ipsi ignoretis dies eius, id est, rationem & tempus, quibus Deus malos male perdit, quid igitur falso gloriamini de cognitione Dei? an ne hoc est nosse Deũ, sapientiã eius ad captũ humanæ ra-

nærationis exigere? At qui in rebus diuinis, nihil magis cæcũ est, humana ratiõe, quæ usq; adeo est excæcata, ut quo diutius Deũ quærat, eo minus inueniat.

TERMINOS ABIICIVNT. &c.

Enumerat nunc Hiob, impiorũ facinora, in quibus tamen prosperrime, sine omni adflictione uiuunt, ut ostendat clarissime, contra amicos suos, bonos potius adfligi, quàm malos: ij enim non solum mala designant, uerum etiam, in malis fœlices sunt. Terminos, inquit, abijciunt, id est, limites agrorum effodiunt & disijciunt, ut agrorum suorũ fines proferãt. Terminos autem proferre, proximi damno, etiã in lege prohibitũ est, Deut. 19. Nõ assumes, ut transferas terminos proximi tui &c. & eiusdẽ. 27. Maledictus, qui transfert terminos proximi sui. Sic & Prouerb. 22. Ne trãsfer terminos, quos maiores tui constituerunt. Potest hoc allegoricos, de impijs tyrannis intelligi, qui nullam legũ antiquarũ, hoc est, diuinarũ rationẽ habent, sed pro libidine sua, nouas subinde leges figentes, ac refigentes, dominantur.

GREGEM DIRIPIVNT &c. *Licebit hoc intelligere, uel de pecorũ direptiõe, quæ impij abigũt & deprædantur, quẽadmodũ & Arabes Hiobem spoliarũt: uel de subditorum spoliatione, de qua Ezech. 34. Væ pastoribus Israël, qui pascebant semetipsos.*

ASINVM PVPILLLORVM ABIGVNT. &c. *Quantũ malam ſit, pupillis & uiduis iniuriã inferre, uel ex hoc conijci poteſt, quod* Deus, *ſe pupillorũ patrẽ, & uiduarũ iudicem uocet.*

Tyranni deſcriptio.

DEIICIVNT PAVPERES DE VIA. *Tyranni impij, præ ſe uulgum ſubditum, non aliter quàm beſtias & iumẽta reputãt, ac toruũ uidentes, mala ipſo etiãnum aſpectu, ni paucant, ni obediant, minantur: coguntur itaq; miſeri, præ formidine, ſe ſe à conſpectu tyranni, abſcondere: & habes hoc loco, pulcherrimã tyranni εἰκόνα deſcriptam: aſpectus enim boni & moderati principis, ueluti numen quoddam, uenerantur ſubditi: contra tyranni aſpectum, quaſi Satanam exhorreſcunt.*

ECCE ONAGRI IN DESERTO. *Pergit Hiob, ſub ferocitate onagrorũ, tyranni imaginem, ob oculos ponere: onagri enim, mane ad prædam exeunt, ut diripiant alienos labores, quibus ſuos catulos nutriant: ita tyranni, leges iniquas condunt, opibus ſubditorum inhiantes, ut liberos ſuos*

Tyranni exactionibus, ditant liberos ſuos.

ditent: adhæc, alienas meſſes demetunt, uineas impietate & exactione acquiſitas, uindemiant, in tantis autem flagitijs, fœliciter uiuunt: quomodo igitur Deus, ſolos malos adfligit?

NVDVM PERNOCTARE. &c.

Nulla

NVLLA pietas est in tyrannis, non solum enim non uestiunt nudum, sed & uestem, si qua reliqua est, denudatis diripiunt, ut in frigore contabescant, & in tempestate, præ fluctibus montium, non aliud asylum habeāt, quàm fissuras petrarum in mōtibus, domo & uestibus spoliati. Exustores domorum.

DIRIPIVNT A MAMILLA. &c. Hoc est, tyranni sciūt pupillos & uiduas facere. Ezech. 19. Ieholakim factus est leo, didicit prædam capere, & homines deuorare, didicit uiduas facere. &c. Factores pupillorum, & uiduarum.

IN MOLENDINA EORVM. Hoc est, tyrannorū subditi, coguntur suo ipsorum impendio, agrum tyranni colere, seminare, spicas demetere, in horreum inuehere, triturare, in molendinā uectare, ac reuectare, hoc enim est oleum in molendina producere: torcularia quoq;, in quibus oleum aut mustum extorquetur, trahere coguntur subditi à tyrannis, interim egregie sitientes: neque enim cibus datur subditis in labore, sed etiam si, uel agrum demetant, uel uuas, aut oleum in torculari extorquēant tyranno, nihil tamen earum rerū ad ipsos redit, id quod Dominus, nec bestijs denegaut, ait enim in lege: os boui trituranti, non obligabis. Quantū igitur iudiciū in eos futurū putas, qui in homines, eiusdem carnis, eiusdem patriæ, eiusdem fidei, eiusdem Subditi, tyrannorum alimenta.

Christi, cõmittunt, quod nec in bruta animalia committendum est? quod malum, in Germania frequentissimum est. Væ igitur GERMANIAE.

Adcidet Germaniæ, ut olim Pharaoni.

DE CIVITATE VIROS FECERVNT. Hoc est, tanta tyrannide subiectus populus, ab impio magistratu premitur, ut nõ possit nõ gemere, ac uindictã clamare: est autem gemitus oppressorũ ualidus ac potens, penetrat enim nubes ac cœlum, ut est Exod. 2. Ingemiscẽtes filij Israël, propter opera uociferati sunt, ascenditq; clamor eorũ ad Deũ ab operibus, & audiuit gemitũ eorũ. Auxiliatur igitur Deus, afflictis & oppressis, & liberat eos à tyrãnide, non gladio, sed pio clamore, & oratione fideli.

Gemitus oppressorum exaudit Deus.

ET DEVS NON REDDIT MERITVM. Id est, quãquàm impij tyranni, aduersus miserũ uulgus, tanta mala perpetrent, nõ tamẽ pro merito suo adfliguntur, sed uiuunt fœlices, potiuntur uictoria, glorioſi redduntur. Proinde excæcantur è prospero successu, suspicantes suam impietatem, iustam esse: & qui contra, uel mutierit, eum, tanquam seditionis autorem, in capitale supplicium uocant.

Incorrigibiles tyranni.

IPSI SVNT REBELLES LVMINI. Id est, quia impij tyranni, non cito Dei iudicio uisitantur, ideo deficiunt à uero lumine, à uera fœlicitate, spernunt bene monentem, non agnoscunt uias Domini,

non resipiscunt, sed propter fœlicem successum, in impietatibus obdurantur. Ecclesiastæ. 8. quia non profertur cito, contra malos sententia, absq; timore ullo, filij hominum perpetrant mala.

In diluculo consurgit homicida, interficit egenum & pauperem, & de nocte sicut fur.

Oculus adulteri obseruat caliginem, dicens, non uidebit me oculus, & abscondit faciem.

Perfodit in tenebris domos, interdiu quasi sub signaculo abscondunt sese, & nesciunt lumen.

Quoniam simul mane ipsis est umbrositas, agnoscit enim (in die) terrores tenebrarum.

Leuis est (quasi) super aquas (ueheretur) dissipatur leuitate, substantia eorum in terra non ædificat uiam uinearum.

(Sicut) aridítas & calor abſor-
bent aquas niuis (ita) infernus pec
catores.

Obliuiſcẽtur eius miſericordes,
uoluptas eius uermibus ſcatet, ne-
mo unquam eius recordabitur, &
conteretur ſicut arbor putrida.

Adflixit ſterilem nõ parientem,
& uiduæ non bene fecit.

Detraxit potẽtes tyrannide ſua,
etiam ſi exaltatus fuerit, non cre-
det uitæ.

Parat ſibi confidentiam, cui in-
nitatur, & oculi eius ſuper uias eo-
rum (ſubditorum directi) ſunt.

Exaltati ſunt paululũ, & nõ erũt,
humiliabũtur ſicut oĩa, finientur, et
ſicut ſummitas ſpicæ, decutientur.

An non eſt ita? quis mendacii
arguet

arguet me, & ponet ad nihilū ſermonem meum?

DIVERSA LECTIO.

Quod legas, perfodit, in ſingulari numero, & dein, claudunt, ac neſciunt, in plurali, cum tamen adhuc de eadem re, ſermo ſit, de adultero aut adulteris, memineris eſſe numeri mutationem, apud Hebræos frequentiſſimam.

Numeri mutatio

IN DILVCVLO CONSVRGIT. &c. *Vt tyranni, ſic & homicidæ ac fures, in ſuis flagitijs ſceliciſſime uiuunt, promouet conatus eorum, noctu enim ſurgunt, clanculum inſidiantur hominibus, ut rapiant aut occidant, atq; ad hæc flagitia, ſic Deus connuet, quaſi fauere uideatur: ſi igitur, ſolos malos adfligit, cur illos tolerat? cur nō aridas reddit manus eorū, dum extendunt eas ad furtum, aut homicidium? ſed ij, proſperum habent ſucceſſum, quum interim pij opprimantur, & flagellentur.*

OCVLVS ADVLTERI OBSERVAT. *Etiam adulteri, proſpere agunt in ſuo facinore, nec corripiuntur ſubitaneo Dei ſupplicio. Iam quod Numeri. 25. fornicatus ſit populus Iſraël, cū filiabus Moab, & propter fornicatiōes occiſi ſint uiginti quatuor millia hominū, exēplar diuini iudicij ī fornica-*

tionem & adulterium exhibitum est. Proinde, etiã si nunc Dominus ad adulteria & fornicationes connitueat, non tamen in finem connitebit, ut Psal. 49. Si uidebas furem currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas: hæc feciſti, & tacui, exiſtimaſti inique, quod ero tui ſimilis, arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam. Porrò, quanto ſupplicio Deus, fornicationes & adulteria, puniturus ſit, uel ex lege conſtat, qua dicitur: adulter & adultera, morte moriantur: & Prouerb. 6. Stulticum mœchantur, uitam amittunt. Item apud Paulum: nec adulteri nec fornicatores, regnum Dei poſſidere poſſunt. Deſcribuntur autem hoc loco pulcherrime, fornicatorum & adulterorum mores: quemadmodum etiã legis Prouerb. 7. Nam noctes amant obſcuras, in tenebris penetrant domos alienas, interdiu aut latent à ſcorto abſconditi, aut tergunt os, quaſi innocentes, oduut lucem: lux enim ipſis eſt, ueluti horrendæ tenebræ: adeoq; ſic luce & die terrentur, ut alij tenebris. Iam per fornicationes, omnium peccatorum natura, deſcripta eſt: qui enim male agit, odit lucem, & omne malum, mendaciũ eſt: tantiſper autem conſtat mendacium, dum ueritatis luce illuminatur, qua adueniente, mox diſpelitur mendaciũ: ita & omne peccatum, lucem odit, qua

Fornicatio ſpiritualis, PECCATVM.

qua inclarescente, constare non potest: proinde, Satan omnem mouet lapidem, ut obscuret mentem nostram, ne intelligamus peccatum: aut si maxime intelligimus, facit ut excusemus, & specie boni ueletur.

LEVIS EST QVASI SVPER AQVAS. Similitudine quadam leuitas fornicatorum exprimitur, ut bulla super aquas nata, nunc huc, nunc illuc fertur, ita fornicator, aut adulter, inconstantissimi animi est. Nam res est solliciti plena timoris amor. Vbi autem timor, ibi incõstantia: solus is constat, qui Domino adhæret. At fornicator, ita sordidat corpus suum, ut recedãt ab eo, Dominus & spiritus eius: proinde, nihil animi utrilis, nihil cõstantiæ, ei relinquitur. Fornicatorũ inconstantia.

DISSIPATVR LEVITATE SVBSTANTI. Qui fornicationi student, inertes, & rerum suarum negligentes sunt: eorum opes diffluunt: non colunt agros, non curant uineas, sed unà cũ ipsis, omnia eorum bona subinde maledicuntur, & decrescunt. Ignauia fornicatorũ.

SICVT ARIDITAS ET CALOR &c. Hoc est, utcunq; uiuant in hoc seculo peccatores, uel prosperrime, deglutientur tamen ab inferno, deijcientur in profundam perditionis foueam: & quemadmodum aquæ niuis, soluuntur à calore: & diffluunt, nescio quo: ita impij, ut maxime aliquandu

Fœliciter uiuant, ita tandem ab ardore diuini iudicij consumentur, ut nihil eorum, remaneat.

Cõmunione sanctorum priuatus peccator.

OBLIVISCETVR EIVS MISERICORS.

Aliâs, comunio est sanctorum, quorum unus est liber uitæ, una fides, unus Dominus: impius uero ex hac communione eijcitur, usq; adeo, ut ne nomen eius agnoscatur: tam quia, ipse nullam misericordiam alicui exhibuit, igitur in iudicio nulla ei exhibebitur, sed erit uermium esca, uoluptas eius in abominationem uertetur.

NEMO VNQVAM EIVS RECORDABITVR. De iustis dicitur, In memoria æterna erit iustus. Sed de peccatoribus, nomen peccatorũ delebitur in terra, & sicut arbor putrida foras proijcitur, & conculcatur, ita impij à facie Dei in ignem æternum protrudentur, Quare? quia

ADFLIXIT STERILEM NON PARI.

Hoc est, impius ideo in perditionẽ protrudetur sicut arbor putrida, quia adfluxit sterilem nõ parientem, hoc est, adflictionem addidit adflictioni (est enim in lege sterilitas maledictio) calamitatem, calamitati: uiduæ non benefecit, impotentiores se, calumnijs circumuenit, tyrannide sua oppressit, opprimere enim inferiores, impiorũ proprietas est. Vnde & Ezech. 19. leones dicuntur.

ETIAMSI EXALTATVS FVERIT.

Hoc eſt, tyrannus, quantumcunq; firmus uideatur, & probe munitus, nunq̃ tamen ſecurus eſt. Sic & Moſe de impijs ſcribit Deute. 28. Timebis nocte & die, et nõ credes uitæ tuæ, erit uita tua pendẽs ante te.

PARAT SIBI CONFIDENTIAM.

Tyranni miſera conditio.

Tyrannus ſibi male conſcius, omnia munit, omnia cauet, omnia timet, & ut Plato ait: tyranni uiuunt tanq̃ uinculis quibuſdam formidinum, & armorum deuincti, ac ſolis in ciuitate, minime egredi aut peregrinari licet, nec quicquam eorum quæ alij libere ſolent, audent: proinde, omnia ſubditorum cõſilia explorat, omnes eorũ conatus circunſpicit, ne ſeditio oriatur, & ut paret ſibi ſecuritatẽ, nunc arces munit, nunc equites & milites ſtipendio conducit, nũc onera grauiſſima in ſubditorum humeros reijcit, quo eos in officio contineat, ne otioſi de pernicie tyranni conſultent, ut habes Exod. pri. Iam quia impio conatu, periculum effugere ſtudet, ideo adcidit ei quod timet.

EXALTATI SVNT PAVLVLVM &c.

Tyranni eò infœliciores quãto ſunt ſublimiores.

Nemo exiſtimet impios, aut tyrannos ideo fœliciores, quia exaltati, & glorificati ſint, in hoc mundo, nam quò magis exaltati ſunt, eò maius iudicium manet eos, ut Eſaias inquit: omnis mons

& collis humiliabitur, & ut fulmina, non feriunt nisi altißima quæq; , turres , & montes : ita iudicium Domini graue, in sublimes fertur : Deposuit, inquit Beata uirgo, potentes de sede, & exaltauit humiles . Nam quemadmodum spicarum summitas, tandem præ sua grauitate in terram deorsum trahitur, & quum maturuerint aristæ, grana earum maturitate excussa, decidunt : ita impij, paulatim in altum succrescunt, & eleuantur, donec maturuerint ad iudicium, tunc enim subito in profundum deijciuntur. Sic Gene. 15. Necdum completæ sunt iniquitates Amorreorum, hoc est, Amorrei nondum maturuerunt ad iudicium.

AN NON EST ITA, QVIS MENDACII. Id est, quæ loquor uera sunt, neq; enim è fœlicitate externa, pietas probari potest, alioqui nemo magis impius pijs esset, siquidem omnibus hominibus miseriores sunt, neq; ex infœlicitate, impietas, quando omniũ pro sperrime uiuant impij : utcunq; aũt prospere agant, habent tamen suum iudicium quod effugere non possunt.

Finis Capitis XXIIII.

CAP. XXV.

REspondens Bildad Suites, dixit,

Nõne poteſtas et terror apud ipſũ ſunt, q̃ facit pacẽ in ſublimibus ſuis?

An eſt numerus expeditorum eius? & ſuper quem non ſurgit lumen eius?

Quomodo iuſtificaretur homo cum Deo (collatus?) & quomodo purus eſſet natus mulieris?

Ecce ultra, luna nõ ſplendet, & ſtellæ nõ ſunt mũdæ in oculis eius.

Quanto minus homo tinea & filius hominis uermis.

NONNE POTESTAS. *Eandem cantilenam Bildad canit, quam in prioribus amicorum orationibus audiuimus: arguit enim ab omni potentia & puritate Dei, neminẽ in conſpectu eius iuſtificari, nec citra peccatũ adflugi, id quod ueriſsimum eſt, ſi*

hominem citra fidem tibi ob oculos posueris, qui uero donatus fuerit fide ut Hiob *(unde & iustitiæ testimonium habet) non solum citra meritum adfligitur, sed etiam coram* Deo *iustificatur, siquidem fides, peccatum & peccati autoramenta, absorbet, & iustus ex fide uiuet.*

Quomodo Deus operetur oĩa, etiam peccata.

Porrò cum dicitur, apud Deum *esse potestatem, intelligas eum esse omnipotentem non solũ δυνάμει uerumetiam ἐνεργείᾳ, id est, & potentia & actione, omnia enim potest, & omnia agit: ergo & mala operatur? maxime, non ex se, sed ex instrumento per quod operatur, est enim* Deus, *ut sic dicam, mundi anima, perinde ut in corpore humano, anima mouens est: iam si humana anima corpus debile aut claudum nacta fuerit, pergit nihilominus mouendo, & fit motus claudus, non ab anima, sed à corpore moto, ita* Deus *operatur omnia in omnibus. Iam quum operetur in homine uelle & facere, homo uero ex peccato, ab Adam deriuato, male uelit & faciat, fit mala uoluntas, & opus non ex* Deo *operante, sed ex homine deprauato: proinde, quanq̃* Deus *mala operetur, non tamen malitia* Deo *adscribenda est, sed instrumento male deprauato &c.*

TERROR. *Id est, apud* Deum *est iudicium. Nam sicut fluit cæra à facie ignis, ita omnis creatura à*

uoce

uoce Domini, ut eſt Gene. 3. Vocem tuam audiui Domine, & timui &c. 4. Reg. 7. Dominus ſonitũ audiri fecerat in caſtris Syriæ, curruum & equorum, ſurrexerunt ergo Syri, & fugerunt in tenebris, uox enim Domini irata, adeo terribilis eſt, ut occidat, & in æternum perdat.

FACIENS FACEM IN SVBLIM. Hoc eſt, omnia ſuo ordine diſponens, Sapient. 11. Omnia in menſura & numero & pondere diſpoſuiſti, niſi enim cuncta iuſto ordine collocata eſſent, non poſſet fieri, quin cœlum terræ, in unum chaos miſceretur; atq; hæc creaturarum diſpoſitio pax dicitur in ſublimibus.

AN EST NVMERVS EXPEDITORVM. Dicitur enim Deus, Dominus Sebaoth, id eſt, exercituum: & Dan. 7. Millia millium miniſtrant ei & decies millies, centena millia aſſiſtunt ei, hoc eſt, innumerabiles ſunt miniſtratorij ſpiritus, qui hoc loco expediti dicuntur. Sic & Chriſtus in Euangelio ait: an non poſſum rogare patrem & mittet mihi pluſq̃ duodecim legiones angelorum: ſimiliter. 4. Reg. 19. Vnus angelus percuſſit una nocte, in caſtris Aſſyriorum, centum octoaginta quinq; millia. Iam ſi unus angelus tantum poteſt, quantum poſſet Dominus per innumeras angelorum cohortes?

ET SVPER QVEM NON SVRGIT.

Id est, Deus omnia uidet, nihil ab eo absconditũ est, sicut & sol dicitur πάντα ὁρῶν Psal. 18. Soli posuit tabernaculum, exultat ut gigas ad currendum uiam, à summo cœlo egressio eius, & recursus eius usq; ad summum cœli, nec est qui se abscondat à calore eius: sic & Psal. 138. Quo ibo à spiritu tuo? & quò à facie tua fugiam? si ascendero in cœlum tu illic es. Huc adludit Christus in Euangelio, pater sinit solem suum oriri super bonos & malos, id quod ingẽs liberalitatis Dei indicium est, quod se omnibus obuũ præbeat, & neminem à beneficijs suis excludat, nisi si quis sua pereat infidelitate.

QVOMODO IVSTIFICARETVR.

Hoc est, si Deus tam potens, sapiens & beneficus est, quomodo coram eo posset homo iustificari, & cum eius iusticia conferri? Vera hæc sunt, si hominem cum Deo, citra medium, id est, fidem in Christum conferas. Sed confer eum cum medio, id est, fide in Christum, habebit etiam homo, quod glorietur coram Domino, sed tamen in Domino.

ET QVOMODO PVRVS ESSET.

Tota enim natiuitas nostra impura est: hinc in lege præcipitur, Leuit. 12. ut mulier immunda sit septem diebus, octauo die circuncidatur puer, & maneat

neat ipſa triginta tribus diebus in ſanguine purificationis ſuæ. Natura enim ſumus filij iræ, purificationis egentes, & quod ex carne eſt, caro eſt: proinde, impuri ſunt quotquot ab impuris naſcuntur: quãq; infans, creatione non ſit impurus, ut pote Verbo Domini creatus & ſanctificatus, ſed impurus eſt propter Adam, in quo omnes moriuntur. Natura impura.

ECCE VLTRA LVNA NON &c.

Tantus eſt ſplendor diuinæ maieſtatis, ut nec lunæ nec ſtellæ, in comparatione eius luceant, quomodo ergo luceret homo, qui eſt TINEA & VERMIS? His autem epithetis uides, quàm contemptim ſpiritus Sanctus in Scriptura de homine loquatur, nõ enim aſſuetus eſt titulis glorioſis, & claris epithetis, nec in principum aula, quæ eſt titulorum officina, uerſatus eſt, ſed ſcapham uocat ſcapham, καὶ τὰ σῦκα σῦκα. Nam & aliâs hominem puluerẽ, aliâs carnem, aliâs uanitatem, aliâs mendacium uocat: & gentilium literæ, bullam: quibus omnibus, conditionis & miſeriæ noſtræ admonemur, ut eam agnoſcentes, confugiamus ad Dominum qui ſolus eſt liberator noſter. Contemptus homo.

CAP. XXVI.

REspondens Hiob, dixit,
Quem iuuas? impotentem? ſal uas brachium inualidi?
Cui conſulis? inſipienti? & po tentiam magnati oſtendis.
Pro quo adnuncias ſermonẽ? & pro quo ſpiraculum egreditur a te?
Gigantes dolent ſub aquis & ha bitantes cum eis.
Nudus eſt infernus coram eo, & non eſt operimentum perditioni.
Extendit aquilonem ſuper inane, ſuſpendit terram in nihilum.
Colligat aquas in nubes eius, & non rumpitur nubes ſub ipſis,
Tenet uultum ſolii, expandit ſu per ipſum nubem ſuam.

Præceptum ſtatuit ſuper faciem aquarum, donec conſumatur lumẽ cum tenebris.

Columnæ cœli contremiſcũt & obſtupeſcunt ab increpatione eius.

In uirtute eius conturbatur mare, & in prudentia eius confringitur altitudo.

Per ſpiritum eius cœli clareſcũt, infirmat manus eius ſerpentẽ uectẽ.

Ecce hi ſunt fines uiarum eius, ſed q̃ breue Verbum audiuimus in illo, & tumultum potentiarum eius quis intelligit?

QVEM IVVAS. *Rurſus Hiob, ut ſolet, crucem ſuam ſine mediatore, & propiciatore adſpiciẽs, aduerſus Deum indignatur. Nam cum aliâs Deus prædicetur adeſſe impotenti, laboranti, & oncrato, uuare inualidum, ſapientiam ſapientum perdere, & intellectum præſtare ſtultis, adcoq; oppreſſos defendere, excuſare, & cauſſæ eorum conſulere: nunc*

Blasphemia quod Deus non adsit adflictis.

Hiob conqueritur, diuersum adcidere: ac Deum pro communi prouerbio, fortiores iuuare: sc uero quod insipiens & infirmus sit, derelinqui, ait enim indignabundus, quem iuuas ô Deus? nonne ex promisso, impotentem iuuare debes? sed ut re ipsa experior, etiasi te imbecillibus affuturum promiseris, semper tamen fortioribus, tuo auxilio præsto ades, quem liberas: nonne ex pacto, oppressum liberare debes, ut est Esa. 66. Super quem respiciam, inquit Dominus, nisi ad pauperculum & contritum spiritu? Sed ut uidetur, suppressum, subinde magis atq; magis conculcas, cui consulis? nonne tibi consulendum esset insipienti, ita enim Psal. canit: Intellectum præstans paruulis: & alias, perdam, inquit Dominus, sapientiam sapientum: sed ut sentio, stultos abominaris, & sapientes celebras: hæccine pia iusti Dei opera sunt? Sic ne fideliter præstas, quod pollicitus es? nam promisisti te affore inualido, & potentiam tuam ei declaraturum, sed ut uideo, res plane in diuersum cadit. Habes iterum, quod cor à Deo derelictum, eum mendacij insimulet, qui multa polliceatur, in necessitate uero nihil præstat. Sed quod Deum falso adcuset, hinc conijci potest, quia aliam habet Deus iuuandi rationem, quàm prudentia carnis intelligere possit. Caro enim fortitudine iuuat, sapientia consulit, potentia liberat:

contra

contra, Deus iuuat imbecillitate, consulit stultitiæ, liberat impotentia. 1. Corinth. 1. Postq̃ in sapientia Dei, non cognouit mundus per sapientiam Deum, ui sum est Deo, per stultitiam prædicationis, saluos face re credentes: & 2. Corinth. 12. Virtus mea per infir mitatem perficitur. Huius rei exemplum habes in Christo, quem Deus sic iuuit ut imbecillitate, fortitu dinem Satanæ expugnauerit. Sic & Apostolos iuuit, passione & morte, passionem ac mortem superantes. Sunt & alia facta in Veteri Testamento, quibus De us specimen dedit, se infirmitati fidelium adesse, ut confundat infidelium fortitudinem: sic Abraham cum paucis uernaculis, uicit quatuor reges, Gene. 14. Ita Hiericho ciuitas debellata est sono tubæ. Midiani tarum ingens exercitus, à trecentis fugatus est. Dauid infirmus, fortem Goliad superauit: usq; adeo per im potentiam piorum, suam potentiam declarat, cum prima facie, uideatur potius fortes uuare q̃ imbecilles. Sic iuuat Deus per impotentiam.

PRO QVO ADNVNCIAS. Id est, cui patrocinaris? nõne patrociniũ promisisti adflicto? sed nunc negas, pro quo iraſceris? intumescis? quẽ zelas? nõne calumniã patiẽtẽ et iniuste oppressum? Sic enim scribitur Zach. 1. Hæc dicit Dominus exercituum: Zelatus sum Hierusalem & Sion zelo magno, & ira magna iraſcor super Gentes opulentas. At ego nihil

tale mihi adflicto, & impotenti, contingere uideo.

GIGANTES DOLENT SVB AQVIS.

Iuuat, inquit, Deus fortes, me imbecillem, inualidũ, & nullius culpæ affinem, despicit. Iam ut maxime cupiam eum, in ius uocare, fortior tamen & potentior est, q̃ ut à me cogi possit in iudicium: quocunq; igitur me uertero, succumbendum mihi est, quando Deus contra me à parte aduersariorum stet. Sed ut sciamus quanta Dei sit potentia, & q̃ minime liceat homini, cum Deo contendere, enumerat Hiob, aliquot potentiæ Dei argumenta. Primum, Gigantes dolent sub aquis &c. Gigantes sunt ingentia cete in mari, sub quibus tyranni, in terra potentes, describuntur, hi unà cũ cohabitatoribus suis dolent sub aquis, hoc est, etiamsi potentissimi & crudelissimi sint, territi tamen Domini potentia, & maiestate, conspectum eius formidant, & iudicium eius horrescunt, ut uides in AEgyptijs dicentibus intra se Exod. 14. Fugiamus Israëlem, Dominus enim pro eis contra nos pugnat.

Argumẽta potentiæ Dei.

Tyranni formidant Dominum.

NVDVS EST INFERNVS &c.

Hoc est, perdere potest quẽ uoluerit, infernus coram eo non est clausus, sed apertissimus, ut intrudere possit quemuis: licet, modo libeat, omnes perdere. Prouerb. 15. Infernus & perditio Deo patent.

Perdere potest Deus.

Exten

EXTENDIT AQVILONEM. Synecdoche, pars pro toto, Aquilo enim qui septentrio est, pro toto cœlo, seu firmamento sumitur: quod igitur Deus cœlum extendat, & terrã sustineat, nulla columna supposita, ingens potentiæ Dei argumentum est. Psal. 103. Extendens cœlum sicut pellem, & fundauit terram super stabilitatem suam. Atlantem ferunt Poëtæ, cœlum humeris suis sustinere, at nos confitemur uerum Atlantem, Dominum Deum nostrum, qui Verbo suo, tam cœlum q̃ terram sustinet. *Quia cœlos extendit.*

COLLIGAT AQVAS. Et hoc non mediocre Dei potentiæ argumentum est, quod aquas in nubibus colliget, ne mox decidant, cum tamen natura sua, graue deorsum feratur. *Aquas colligit in nubibus.*

TENET VVLTVM. Solium Dei est cœlum: Esa. 66. Cœlum mihi sedes est: hoc soliũ Deus occupat, interim tegens & obducens nubibus. Psal. 136. Qui operit cœlũ nubibus, & parat terræ pluuiã. *Cœlum tegit nubibus.*

PRAECEPTVM STATVIT. Vt infra Cap. 38. Circundedi ait Dominus, mare terminis suis, & posui uectem ac ostia, & dixi: usq; huc uenies &c. tantisper autem stabit aquarum terminus, dum consumatur lumen cum tenebris, usq; ad consummationem mundi, & ad finem seculi. *Terminũ mari*

COLVMNAE COELI CONTREMISCVNT. Per columnas cœli, intelligit ea quæ ſub cœlo ſunt, alioqui enim cœlum nulla columna, niſi manu Domini ſuſtinetur. Omnia aũt ſub cœlo cõtremiſcunt à tonitru, quod hoc loco increpatio Dei dicitur.

Commotio terræ.

IN VIRTVTE SVA CONTVRB. Id eſt, flante Domini uirtute, intempeſtuoſo uento, omnia maris concutiuntur, & aqua & naues. Econtra, altitudo, hoc eſt, fluctus marini, in altum eleuati, eiuſdem uirtute, confringuntur & ſedantur.

Ventis imperat.

PER SPIRITVM. Hoc eſt, uentis (qui ſpiritus Dei dicuntur) nubes diſpellentibus, cœlum fit clarum & ſerenum. Sic & manus ac potentia Dei, fugat ſerpentes marinos, & cete mare conturbantia, ut æquor planum fiat & ſedatum. Pro uecte, Hebræus habet ברח quod tortuoſum, aut recuruum ſignificat, hoc enim epitheton eſt marinarum bellua rum. Allegoricôs de Satana interpretari poteſt.

ECCE HI SVNT FINES &c. Ecce hæc eſt Dei potentia, hæc Dei maieſtas, quæ breuibus quidem, utcunq; deliniata eſt, ſed tamen tanta eſt, ut uerbis comprehendi nequeat: unde pulcherrime apud Hebræos, non ſimpliciter dicitur potentia, ſed רעש גבורות id eſt, tumultus & tonitruum potentiarum.

Caput

CAP. XXVII.

ET addit Hiob, assumens parabolam suam, & dixit.

Viuit Deus, qui aufert iudiciũ meum, & omnipotens amaricans animam meam.

Quia omnino, donec spirauero mecum, & halitus Dei in naribus meis fuerit.

Si loquantur labia mea iniquitatem, & si lingua mea meditetur dolum.

Absit a me ut iustificem uos, donec peream, non reijciam innocentiam meam a me.

De iusticia mea quam teneo non mouebor, non reprehendit me cor meum a diebus meis.

Erit ſicut impius inimicus meus, & aduerſarius meus ſicut iniquus.

Quæ enim eſt ſpes hypocritæ, quod auaritiæ ſtudeat, quando extirpaturus ſit Deus animam eius?

Nunquid clamorem eius exaudiet Deus, cum uenerit ſuper eum tribulatio?

An ſuper omnipotente delectabitur, inuocabit Deũ in omni tpe?

DIVERSA LECTIO.

Pro aſſumens parabolam ſuam, Hebræus habet שׂאת משלו hoc eſt, exaltans prouerbium ſuũ, quod nos dicere poſſumus, exclamans, intendens ſermonẽ ſuum, ut hæc quaſi emphaſi quadã, dicta ſint.

ADNOTATIO.

VIVIT DEVS QVI AVFERT IVDICIVM &c. Tres amici, hactenus Hiobem propter adflictiones, inſimulârunt occultæ impietatis reũ, quãdò aperta flagitia in ipſo nõ agnoſcebãt: ad hoc igitur reſpondet, etiam iuramento adſeuerans, ſe nihil mali prorſus conſcium ſibi eſſe, nec unquàm à ſua ſententia

tentia receſſurum, nec amicorum opinionem adpro-
baturum, dicens: Viuit Deus (ſic enim iurant He-
brei) qui peius me adfligit quàm meritus ſim, &
grauiori me dolore adficit, quàm ferre poſsim, quod
donec uixero nihil mali in hac cauſſa, de qua inter nos
controuerſia agitur, loquar, aut corde meditabor,
neq; unquam committam, ut aſſentiar ſententiæ ue-
ſtræ, & fatear, me iuxta meritum adflictum. Si enim
hoc faterer, ſanctitatem fidei & crucis, negarem,
quod, quid aliud eſt, quàm Deum fide & cruce ſan-
ctificantem negare? proinde, abſit ut recedam à iuſti
cia mea, & confitear, me propter peccati meritum,
crucifixum eſſe, quando prorſus nihil mihi conſcius
ſum, neq; reprehendat me cor meum, fide iuſtificatũ:
quin potius, hi impij ſunt, qui me impie calumnian-
tur, & hi iniqui ſunt, qui mihi in hac controuerſia
aduerſantur. Sed quomodo conuenit, quod Hiob
primum, uideatur Deum calumniari, tanquam iudi-
cium auferentem, & iniuſte adfligentem? cum ſit De
us faciens iuſticiam & iudicium: dein, quod iu-
re iurando ſuam iuſticiam & innocentiam adſerat, Hoc pec-
nec uelit ſententiam amicorum adprobare, quum catũ Hio-
ueriſsimas contiones habuerint? Reſpondeo id, bis blaſ-
quod ſupra ſæpe tractatum eſt: ſed ut repetatur phemias
οὐ παρεργόν ἔστιν. Hiob iuſtam habet cauſſam, cõmittit.

aduersus amicorum calumnias: sed in causſæ actione peccat, non enim solum, suã innocentiã tuetur & excusat, id quod ex fide facit, sed etiam Deum accusat, id quod ex grauitate iudicij, & insustentabili crucis onere, prouenit: nam quod pertinaciter suam innocentiam adserat, fidei, non carnis gloriatio est: fides enim in misericordiam Dei, hoc est, Christum, respiciens, alienam iusticiam ad se adtrahit: quam qui possidet de innocentia gloriatur, non in se, sed in Domino: & nihil sibi conscius est, ut & Paulus ait, qui tamen paulo ante Ecclesias deuastauerat. Sed quia talis conscientia non ex homine est, ideo additur: in hoc autem non sum iustificatus, ut sciamus innocentiæ gloriationem, non esse iustificationis nostris uiribus partæ: sed alterius beneficio donatæ. Ita & alibi dicitur: Gloriatio nostra, est conscientia nostra, in nobis quidem sumus conscij omnium malorum, in Deo uero quem per fidem possidemus, sumus omnium bonorum conscij. Quod autem Hiob non adprobet amicorum sententiam, iure facit, neque enim Deus adprobat, ut est Capite ult. nam quamquam ueras producant sententias, eas tamen sordidant carnali prudentia, & in Hiobē inique torquent.

Gloriatio innocētiæ ex Christo petitur.

ET HALITVS DEI IN NARIBVS &c.

Hoc est, donec anima uitalis mecum fuerit, &,

uescar

uescar aura. Halitus enim Dei hoc loco spiritus est humanus, quo uiuimus, spiramus & respiramus, ut Esaiæ 2. Quiescite ab homine, cuius spiritus in naribus est, id est, nolite confidere in homine, qui uobis nihilo melior est, qui spirat & respirat, qui æque ac uos, fragilitati & morti obnoxius est: in quem Esaiæ locum, uide doctissimi, Iohannis Oecolampadij præceptoris mei ὑπομνήματα. Ioh. Oecolampad.

SI LOQVANTVR LABIA &c.

Iurantis est, ut sæpe Scriptura habet.

ERIT SICVT IMPIVS, INIMIC. &c. Iudicium incipit in sanctis, & completur in aduersarijs. Dominus enim perdidit grauius omnes Gentes quæ adflixerũt Israëlem.

Hiob iudicia Domini à se in aduersarios depellit. q. d. ego nihil mihi conscius sum, non reprehendit me cor meum: illi potius impij sunt, qui me impium calumniantur: proinde, adflictiones in me inchoatæ, in caput impiorum mihi aduersantium, redundabunt. Solet enim iudicium Dei à sanctuario, ut Petrus ait: à ciuitate sancta, ut Hieremias habet, incipere, & in prophana redundare, hoc est, à pijs in impios: itaq; ait Hiob, non ego impius & iniquus sum, sed potius, aduersarij mei, qui & iudicium Dei tandem experientur, utcunq; in me cœptum.

QVAE ENIM EST SPES HYPOCRITAE &c. Hoc est, adflictio in me cœpta, in hypocritarum caput recidet: non enim consta-

bunt in iudicio Domini, etiamsi nunc maxime uideantur, suis bonis fidere, diripiunt enim bona pauperum, egenos expilant, & non nisi auaritiam spirant: nam hypocrita infidelis est, quisquis autem sine fide est, charitatem non habet: proinde rapit, calumniatur, & exaturari nunquàm potest, solus enim Deus ἱκανότης ἡμῶν ὄζι, qua sufficiētia, si quis careat, non explebitur, nec diuitijs, nec honore, nec annis: Audi ergo impij hypocritæ, in Deo sufficientiam nō habentis, iudiciū: Deus, inquit, extirpaturus est animam eius, Lucæ. 12. Stulte, hac nocte animam tuam repetent à te, & quæ parasti, cuius erunt?

Infidelis, insatiabilis est.

NVNQVID CLAMOREM &c.

Manus donū homini à Deo cōferri nō potuit, quàm spiritus orationis, quo ad Deum penetramus, eo enim ipso, quo oramus, exaudimur: & eo, quo nos Deus orare iussit, exauditionem promisit, ut habes Esaiæ 65. Erit antequàm clament, ego exaudiam, adhuc illis loquentibus, ego audiam: & in Euangelio: Petite & accipietis. Cur igitur non exauditur impiorū oratio? & in Psalm. precatur spiritus, ut oratio impiorum in peccatum fiat, quia sine fide & resipiscentia, orant, ut eorum preces potius sint clamor, quàm oratio, nam de fideli oratione Psalm. canit: Ad Dominū cum tribularer clamaui, & exaudiuit me.

Orationē peccatorū non exaudit Deus.

AN

AN SVPER OMNIPOTENTE.

Hoc eſt, impius in tempore tribulationis, nec inuocat Deum, nec exauditur, etiamſi maxime eum inuocauerit, quia caret fide, orationis medulla: porrò, delectari in omnipotente, eſt in Deo pacem & conſcientiam puram poßidere, quanquàm in mundo adflictiones ferantur, impius igitur, ut caret fide, ita caret gaudio & pace conſcientiæ: non enim eſt pax, ut Propheta ait, impijs. Quod uero ait hypocritam non inuocare Deum omni tempore, huc reſpicit, quod ſit ſine intermißione orandum, ubi enim eſt fides, ibi oratio nunquam intermittitur, etiam ſi quis aut dormiat, aut aliud agat: infidelitas uero nunquam orat, niſi ore, quæ oratio nubes penetrare nequit &c.

Docebo uos (quid ſit) in manu Dei, quid ab omnipotente fiat, non celabo.

Ecce uos omnes prudentes uidemini, quare ergo ſic uana loquimini?

Maledicti-ones impij.

Hæc eſt pars hominis impii a Deo, & hæreditas tyrannorum

quam ab omnipotente adcipient.

Si multiplicati fuerint filij eius, ipsius gladii erunt, & nepotes eius non implebuntur pane.

Reliquiæ eius in morte sepelien tur, & uiduæ eius non plorabunt.

Si comportauerit quasi pulue rem argentum, & sicut lutum præ parauerit uestem.

Præparabit, sed iustus uestiet, & argentum innocenti diuidetur.

Aedificat domum suam sicut ti nea, et sicut tabernaculũ facit custos.

Si diues occubuerit non rapiet (opes secum) oculos suos aperiet, & nihil inueniet.

Adprehendent eum, sicut aqua, terrores, noctu surripiet eum tem pestas.

Tollet eum uentus orientalis, ut pereat, & rapiet eum tempeſtate, e loco ſuo.

Proiiciet eum & non parcet, de manu ſua fugiens, fugiet.

Plaudet ſuper eum (irriſor) manibus ſuis, & ſibilabit ſuper eum de loco ſuo.

DOCEBO VOS. &c. *Veſtra opinione ô amici, prudentiſſimi uobis uidemini, ſed ſtulti facti eſtis ἐν τοῖς διαλογισμοῖς ueſtris. Proinde, audite, docebo uos, quæ ſint iudicia, quæ ſit ſapientia Dei: nam, etiam ſi impij nunc benedicantur, ego uero adfligar innocens, hæc tamen eſt impij hominis pars, & hanc hæreditatem à Domino adipiet, ut ſequitur.*

SI MVLTIPLICATI FVERINT. *Hoc iudicium, etiam manifeſte, impletum eſt, in poſteritate Saulis* 1. Reg. 21. *& Achab* 4. Reg. 10. *ſic enim in lege dicitur: uiſitans iniquitatem patrum in filijs, in tertia & quarta generatione.* *Filij impiorũ parentum occiduntur.*

ET NEPOTES EIVS. &c.

Egestate affligentur impiorum filij.

Sicut enim, de iustorum filijs dicitur: Iunior fui, & senui, & non uidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panem: ita de impijs: ecce serui mei comedent, & uos esurietis: ecce serui mei bibent, & uos sitietis.

RELIQVIAE EIVS IN MORTE. Id est, quicquid supererit de impio, maledicitur, & perit, usq; adeo, ut et uiduæ, de progenie eius superstites, & eiusdem impietatis hæredes: non plorabuntur in morte, & nemo sit, qui earum misereatur, sed abiectæ & contemptæ morientur.

SI COMPORTAVERIT QVASI PVLVEREM. Quod in lege dicitur: Domũ ædificabis, & nõ habitabis in ea: plantabis uineam, & nõ uindemiabis eã, hoc loco, aliter effertur: Colliges numos, & parabis uestem, pius uero ijs utetur, solet enim Deus diuidere, alijs dona, alijs donorum usum & lucrum: impijs largitur dona, pijs uero, donorũ lucrũ aut usum, ut diuitiæ donũ sunt, earũ lucrum, est satis habere, propter hoc enim, expetũtur opes: iam Dominus distribuit impijs diuitias, & addit sollicitudinem: pijs uero, largitur trãquillam mentẽ, et animũ paucis cõtentũ, auferẽs ab eis diuitias: ita et sanitas expetitur, ut sit mens sana, in corpore sano: impijs igitur datur sanitas corporis, anio interim ægro:

Impiorũ donis utũtur pij

pijs uero,

piis uero, animi ſanitas, corpore oĩbus malis affecto.

AEDIFICAT DOMVM SVAM. Quàmuis impius ædificet, nõ tamen durat, nõ benedicitur domus, ſed cito perit, et iudicio Domini diſſipatur. Pro tinea, Hebræus habet עש quod Lutherus araneum trãſtulit, ut ſit ſenſus, ædificiũ impij, eſt ueluti aranei tela, uel tineæ tugurtolũ, in corroſo ligno, quæ uel leui uento diſſipãtur: præterea, domus impij eſt, ſicut tabernaculũ à cuſtode uinearũ & hortorũ ædificatũ, quod aliquãdiu durat, ſed poſt uindemiam, ſua ſponte collabitur, aut à feris diripitur. Eſa. 1. Derelinquetur filia Sion, ſicut umbraculum in uinea, & ſicut tugurium in cucumerario.

Domus impij deſolabitur, ita & ciuitates, quæ per impietatem ædificatæ aut ſeruatæ ſunt, peribunt.

SI DIVES OCCVBVERIT. &c.

Impius ſuarũ opum, nihil ſecum rapit, ſed in iudicio inanis, uacuus & cõfuſus, ab eis relinquitur: Morĩente enim homine, aut à Domino iudicato, nihil manet, niſi quod uel fide, uel infidelitate rapitur: fides rapit ſecũ omnia Chriſti bona, infidelitas omnia Satanæ mala: quid igitur inſanimus in opes? quid in potentiam? nihil earum rerum nos hinc ad iudiciũ Dei comitatur, ſunt enim potius, ſarcina, aut remora abeunti: nam qui cogitat ſe moriturum, & interim opes, ſanitatẽ, aliaq; huius mundi bona curat: quid aliud facit, quàm ſi quiſpiã leuiter incedere conetur,

Fides aut infidelitas effertur ex hoc mundo.

Impedimenta morituroru bona mundi.

interim uero, in humeros ſuos adcumulet, ſubinde maiora atq; maiora onera?

ADPREHENDENT EVM. &c. Sicut aqua, id eſt, abundantiſſime, noctu, nihil tale cogitantem: iudicium enim impiæ confidentiæ, & carnalis ſecuritatis, eſt ſubitaneus interitus 1. Theſſ. 5. Quum dixerint, pax & ſecuritas, tunc repentinus ſuperueniet interitus.

TOLLET EVM VENTVS ORIEN. Pro uento orientali, apud Hebræos eſt קדים qui eſt uentus Eurus, ab oriente flans, uehemẽs deuaſtator, Exod. 14. Abſtulit mare Dominus, flante uento uehemente & urente. Commodiſſime igitur per uentum orientalem, urentem, intelligitur iudicium Domini graue, quo impios perdit, rapit, cõculcat, ut nullus eis miſericordiæ locus relinquatur,

DE MANV SVA FVGIENS. &c. Manus hoc loco, ſunt auxiliatores & protectores: in iudicio autem, ſuos etiamnum defenſores impij fugunt, uſque adeo pudefacit Dominus, impiorum confidentiam.

PLAVDET SVPER EVM. Hoc eſt, ridebuntur & ſubſannabuntur impij, Deut. 28. Eris in exemplum, & in parabolam. &c.

FINIS CAPITIS XXVII.

CAP. XXVIII.

ARgẽto eſt ſuus egreſſus, & eſt locus auro, ubi conflatur.

Ferrum de puluere ſumitur, & lapis effundit æs. *Puluis pro terra, Hebræo more.*

Finis conſtituitur tenebris, & omnem terminum quiſpiam inueſtigat, lapidẽ caligine, & tenebris abſconditum.

Erumpit torrens, ut non habitari, nec pedibus uadari poſſit, exhauritur ab homine, & mouetur.

De terra egreditur panis, & ſub ea euertitur, ſicut ignis.

(Aliquibus) locis, ſapphiri lapides (inueniuntur) & glebæ auri.

Quam ſemitã nõ agnoſcit auis, & non aſpicit oculus uulturis.

Nõ calcant eam filii ſuperbi, nõ tranſit ſuper eam leo.

Ad ſaxum extendit (aliquis) manum ſuam, ſubuertit de radice montem.

In petris riuos effodit, & omne precioſum uidet oculus eius.

Perplexa fluminum gyrat, & abſconditum educit ad lucem.

Sapientia uero ubi inuenitur? et ubi eſt locus intelligentiæ?

Nõ cognoſcit homo ſitum eius, & nõ inuenitur in terra uiuentium.

ARGENTO EST SVVS EGRESSVS.

Prioribus capitibus docuit Hiob, hoc eſſe uerum ſapientiæ Dei myſterium, quod pios nunc adfligat, poſtea liberaturus, & impios nunc benedicat, in iudicio maledicturus: hoc uero capite docet, hãc profundam Dei ſapientiam, & abditum crucis myſterium, non eſſe ad rationis humanæ regulas exigenda: omnia enim alia, in rerum natura, quantumcunq;

cunq; abſcondita, humano labore & induſtria, peruestigari & æſtimari poßunt: ſola uero Dei ſapientia, humano ſtudio & conatu, nec peruestigabilis, nec æſtimabilis eſt. Argento, inquit, ſua eſt uena, ſuus egreſſus: quàmuis autem lateat, argenti & auri uena, in abſconditißimis montium locis, inueniuntur tamen multo labore, & effodiuntur opes, irritamenta malorum: ſimiliter ferrum, ut maxime in abditißimis terræ locis abſconditum ſit, reperiri poteſt, ſapientiam uero Dei, nullus uſpiam humano ſtudio, inuenit.

ET LAPIS EFFVNDIT AES. AES, in medijs lapidibus latet, ſed ignis uehementia, lapides æris, uſq; adeo torquentur, ut ueluti flumen, æs effundant: nihil enim, in profundißimis tenebris latet, quod non improbo labore inueſtigari, & è tenebris, ad lucem educi queat: nam & lapis quiſpiam, quantumcunq; alte in terra abſconditus ſit, effodi poteſt, & in lucem produci.

ERVMPIT TORRENS. &c.

Aërem aiunt, terræ incluſum, frigore in aquæ guttulas cogi, quæ ſi in unum locum cõfluant, fontem aut flumen fieri: quanquam igitur in altißima terra, aquæ guttulæ lateant, erumpunt tamen, & effundunt ſeſe in terrã, tanta aluei profunditate,

ut eo loco nemo habitare, aut fundamenta domorum collocare, nec pedibus uadare posſit: nec unquam sic exhauriuntur, ut non pleno alueo fluant, quantumcunq; exhauseris, nihil decrescere uideatur.

DE TERRA EGREDITVR PANIS.

Semen in terram proiectum, profert nobis aristas & frumentum, in cibum: & eo loco, si paulo altius terram effoderis, reperiuntur lapides, è quibus concussis, scintillæ ignis emicant, utrunq; igitur latet, & semen supra, & ignis in saxo infra, producuntur tamen in lucem.

ALIQVIBVS LOCIS SAPPHIRI.

Sapphirus, ut Plinius scribit, aureis punctis colluceat, unde & hoc loco, Sapphiri lapides, glebæ auri dicũtur: inuenitur autem hic lapis preciosius, in abscõditis locis, sapientiam uero Dei, reperire non licet.

QVAM SEMITAM, &c. Hoc est, quæ nunc enumerata sunt, ijs locis reperiuntur: ubi nec aues uolant, ut maxime inuia petere soleant, ubi nec catuli leonum, qui ob ferocitatem & truculentiam, filij superbi dicuntur: nec reliquæ feræ, deserti incolæ habitant, nihilominus tamen, multo labore & improbo conatu, inueniri possunt.

AD SAXVM EXTENDIT. &c.

Id est, etiã mõtes subuertuntur & subfodiũtur: nã et

isthmũ

Isthmi angustias, nauigabili alueo, perfodere tentârunt, Demetrius rex & Iulius Cæsar: sapientia uero Dei, nusquam è terra effodi potest.

IN PETRIS RIVOS EFFODIT.

Possibile est, ut quispiam in locis petrosis puteũ effodiat, aut riuulum aquarum: & breuiter, pretiosa quæq; in terra latentia, erui possunt, sapientia uero non item.

PERPLEXA FLVMINVM GYRAT.

Possunt & humano labore, perplexi fluminum alnei, aliò auerti, & circũgyrari, ut quæ in profundo sint, conspici possint, ut sunt lapides pretiosi, & aurum, sunt enim pleraq; flumina, aurũ uehentia: in India, Pison uel Ganges, Gen. 2. In Asia, Pactólus: in Hispania, Tagus &c.

SAPIENTIA VERO VBI &c.

Secunda dissimilitudinis pars: quum omnia quantumcunq; abscondita, humana ratione inuestigari possint, sola Dei sapientia, nec in terra inueniri, nec è terra effodi, nec humanis uiribus inuestigari potest, neq; enĩ est homo, qui cognoscat uenã eius. Id, quod de humana solũ ratione, intelligi debet: nam fides penetrat, etiã in abscondita Dei. 1. Cor. 2. Nobis Deus reuelauit per spiritum suum: spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunditates Dei.

NON COGNOSCIT HOMO &c. *Id est, reliqua oīa & inuenīri et æstimari possunt, sola sapiētia inæstimabilis est: neq; est ulla res, in tota rerū natura, cui possit sapientia Dei cōferri: sola aūt in Domino inuenitur, nobis autem offertur* VERBO, & PROMISSIONE, & *accipitur* FIDE, *Iacobi 1. Si cui uestrum deest sapientia, postulet ab eo, qui dat, nempe Deo, qui dat inquam, omnibus simpliciter, nec exprobrat, ac dabitur ei.*

DOMINUS. VERBUM. FIDES. SAPIENTIA.

Abyssus dicit, non est in me, & mare dicit, non est mecum.

Non datur aurum pro ea, & non adpenditur argentum pro commutatione eius.

Nō æstimaī auro Obrizo, nec Onychino p̄cioso, nec Sapphiro.

Non comparatur ei aurū, nec adamas, nec commutatio eius, uasa aurea.

Ramoth & Gabis non memorabuntur (præ ea) & æstimatur sapientia super margaritas.

Non comparatur ei Topazius Aethiopiæ, auro puro nõ æstimat.

ABYSSVS DICIT &c.

Id est, sapientia, nec in profunditate terræ, nec in abysso maris reperiri potest.

NON DATVR AVRVM PRO EA.

Sapientia Dei non emitur, nec æstimatur, uel auro uel argento, uel lapidibus pretiosis, tanta enim est Dei sapientia, ut nullis gemmis comparari queat. Huc alludit Solomon, Prouerb. 3. Melior est fructus sapientiæ, q̃ argenti: & auro prouentus eius uberiores sunt: præstat gemmis, & pretiosa omnia uincit: eiusdem 8. Melior est sapientia margaritis, & omnia iucunda non possunt ei conferri: sic & Sapientiæ 7. Præposui, inquit, sapientiam regnis & sedibus: & diuitias nihil esse dixi, in comparatione illius, nec comparaui illi lapidem pretiosum, quoniam omne aurum in comparatione illius, arena est exigua: & tanq̃ lutum æstimabitur argentũ in conspectu illius. Porrò, quæ de sapientiæ pretiositate dicũtur, Verbi Dei encomion sunt: Dei enĩ sapiẽtia, est Verbũ. Pro auro Obrizo, habet Hebræus פְּוָזִים *qd' est aurũ pretiosissimũ, ex Ophir allatũ 1. Reg. 9. Misit Hirã seruos suos, cum seruis Solo-* *Sapientia Dei, Verbum.*

monis, qui cum ueniſſent in Ophir, ſumptum inde aurum, quadringentorum uiginti talentorum, detulerunt ad regem Solomonem, unde quod nos uocamus obrizum, dictum eſſe uolunt, quaſi Ophrizũ. Eſt autem Ophir filius Iaketan, qui cum liberis ſuis Gangem Indiæ flumen, & terram illi proximã poſſedit, ut eſt Gen. 10. unde & regio Ophir, ab eo nomen adcepit. Onyx quem Hebræus שֹׁהַם uocat, lapis ille eſt, qui inuenitur in Gange Indiæ fluuio, ut eſt Gen. 2. de quo uide Plinũ 37. Capite 6. Pro Adamante Hebræus habet זְכוֹכִית quod quidam Adamantem, quidam utrum criſtallinum interpretantur, à tranſparentia & puritate dictum: nam זכך mundari ſignificat. Ramoth & Gabis Hebræa ſunt uocabula, de quibus ſcribunt, quod ſint duo precioſiſſimi lapides, pro Ramoth uetus tralatio Ezech. 27. uertit, Sericum, ſic forte dictum à precioſitate, nam ראם ſignificat exaltauit. De Topazio uide Plinium lib. 37. Cap. 8.

Vnde igitur ſapientia uenit? & ubi eſt locus intelligentiæ?

Abſcondita eſt ab oculis omnia uiuentiũ, & a uolucri cœli tecta eſt.

Perditio & mors dixerunt, auribus noſtris audiuimus famã eius.

Deus intelligit uiam eius, & ipſe agnoſcit locum eius.

Quoniam ipſe fines terræ adſpicit, oĩa quæ ſub cœlo ſunt uidet.

Vt faciat uento pondus, & aquas ordinet in menſura.

Cum faciebat ipſe pluuiæ præceptum, & uiam fulguri ſonanti.

Tunc uidit & numerauit eam, præparauit & inueſtigauit eam.

Et dixit homini, ecce timor Domini eſt ſapientia, & fugere a malo eſt intelligentia. *Sapiẽtia.*

VNDE IGITVR SAPIENTIA &c.

Si non reperitur ſapientia in terra, nec in mari, nec uſpiam inter homines, nec in cœlo uolatilium domicilio: ubi ergo inuenitur? abyſſus dicit, nõ eſt in me: mare ait, non eſt mecum: ſic & perditio, id

est, infernus, ac mors dicunt, audiuimus famã eius, hoc est, nec nobiscũ est sapientia, sed tamen audiuimus, Deũ, solũ nosse uiam sapientiæ, & locũ eius.

Mortificãda caro, si ad sapientiam conscenditur.

Quod uero perditio & mors nesciant sapientiã, & tamen audiant famã eius, hunc habet sensum, quia ad sapientiã Dei nõ peruenitur, nisi morte & perditione, hoc est, abnegatiõe suarũ utrũ, ut Christus ait: Qui uult me sequi, abneget semetipsum. Et ut primus gradus ad uitam, mors est (nisi enim granũ frumenti in terram proiectum, mortuum fuerit, fructũ non feret:) ita ad sapientiã Dei, primus gradus est, stultitia: ad cœlum, infernus, ut Paulus ait: Postq̃ in sapientia Dei, nõ cognouit mundus per sapientiã Deũ, uisum est Deo, per stultitiã prædicationis, saluos facere credentes. Nisi forte pro perditione & morte, intelligas damnatos mortuos, & deplorate spei homines, hi enim audiunt famã sapientiæ, hoc est, gloriari solent de sapiẽtia, quasi eã soli scirẽt & intelligerent: at longe aliter se res habet, nam solus Deus intelligit uiam sapientiæ, ut sequitur, prior tamen sententia mihi multo magis arridet.

DEVS INTELLIGIT VIAM EIVS.

Hæc sunt inferni & mortis uerba: nobiscũ, inquiũt, nõ est sapiẽtia, sicut nec in abyssо, nec in mari, sed tamen audiuimus de ipso famam, hanc scilicet,

cet, quod ſolus Deus intelligat ſapiẽtiæ uiã, & agnoſcat locũ eius, hoc eſt quod alibi Chriſtus ait: Solus pater nouit filiũ (ſiquidẽ ſapiẽtia Dei eſt Verbũ, ſeu filius eius) & rurſus: Nemo nouit patrẽ, niſi filius, & cui uoluerit filius reuelare: proinde, ſi quis cupiat ſapientiã Dei, in myſterio crucis abſcondita cognoſcere, filiũ adſpiciat oportet, in quo diſcimus, uerã crucis rationẽ: nã per Chriſtũ, oĩs crux benedicta eſt: & quicunq; in eum crediderit, inſons patitur, quidquid aduerſitatum patitur: adhæc, in Chriſto crux, eſt reſurrectionis procæmiũ: uſq; adeo nõ põt humana ratione, impietas & perditio, ex adflictõibus probari, id qd' hactenus conati ſunt amici. Sapientia Dei ſub cruce.

QVONIAM IPSE FINES TERRAE ASPICIT. Hæc ſunt, inquit Hiob, ſapientiæ Dei, id eſt, Verbi, opera. Ex operibus enim inuiſibilia Dei, fiunt uiſibilia, per Verbũ adſpicit, hoc eſt, gubernat, & cõſeruat oẽs fines terræ. Ordinat per Verbũ (Deus) ut uentus ſuum habeat pondus, & aqua ſuam menſuram: omnia enim creauit Deus in numero, pondere & menſura.

CVM FACIEBAT IPSE PLVVIAE. Idẽ planè locus eſt Prouerb. 8. proculdubio hinc deſumptus: Dominus, inquit, poſſedit me initio uiæ ſuæ, ante opera eius erã, nondũ fecerat terrã et fines

eius et uertices puluerũ orbis: cum cœlũ erigeret ibi ego eram, cum circulum constitueret abyssо, cum nubes desuper formaret &c. hoc est, ut breuibus explicem, Verbo, quod est sapientia Dei, omnia creata sunt, Psalm. 148. Ignis, grando, nix, spiritus procellarum, quæ faciunt Verbum eius.

ET DIXIT HOMINI &c.

Vt per sapientiam Verbi, omnia creata & disposita sunt, ita per eandem, recreatur & regeneratur homo: nam quicunq; crediderit, ueræ sapientiæ particeps est: sapientiæ uero particeps, timet Dominum: qui uero Dominum timet, uitat malum: proinde, ut etiam est Prouerb. 1. Timor Domini, est initium sapientiæ, quæ sola fide, non humano captu, inuestigari potest.

CAP. XXIX.

ET addit Hiob assumens parabolam suam, dicens,

Quis dabit mihi (ut sim) secundum menses priores, secundum dies (quibus) Deus custodiuit me?

Quãdo ſplẽdebat lucerna eius ſuper caput meũ, quãdo ad lumen ſuum ambulabam in tenebris.

Quemadmodũ eram in diebus adoleſcẽtiæ meæ, quãdo abſcõditũ Dei erat ſup tabernaculo meo.

Dum adhuc omnipotens mecũ erat, in circuitu meo adoleſcentes mei.

Dũ lauabã greſſus meos in bũtyro, & petra fundebat mihi riuos olei.

Dũ egrediebar portã in ciuitate, & in platea parabant ſedem meã.

Videbãt me adoleſcẽtes et abſcõdebãtur, et ſenes aſſurgẽtes, ſtabãt.

Dum principes ceſſabant in ſermonibus, & manus ponebant ad os ſuum.

Vox principum abſcondebatur, & lingua eorum maxillis adhærebat.

Auris audiens beatificabat me, & oculus uidens teſtimoniũ, reddebat mihi.

QVIS DABIT MIHI, VT. &c. Vt certo, non tam amici, quàm totus mundus cognoſcat, Hiobem ſine cauſſa, & citra peccati meritum, adflictum eſſe, confert nunc Hiob, ijs ſequentibus captibus, priorem fœlicitatem, cum præſenti maledictionis ſupplicio, & recenſet uitæ ſuæ anteactæ catalogum, quo tacite, amicos ſuos, calũniæ & mendacij arguit: tam ut dulce eſt in proſperitate, priorũ meminiſſe laborũ, ita grauiſſimũ eſt in infœlicitate meminiſſe prioris fœlicitatis, optãdo igitur ait: utinam mihi poſſent rurſum, priores uitæ meæ dies contingere, quibus fœlix eram, quibus propitũ habebam Deum &c.

QVIBVS DEVS CVSTODIVIT ME. Quaſi diceret, nunc dereliquit me Deus, quẽ quondam multis beneficijs adficiebat, & ſumma cura, ab omnibus aduerſarijs cuſtodiebat. Cuſtodit autem Deus, quando non tam beneficijs externis,

quàm Verbo ſuo, præſens eſt, quod Verbum, uera lucerna, & lumen ad ambulandum in tenebris, dicitur. Pſal. 118. Lucerna pedibus meis, Verbum tuum, & 2. Pet. 1. Habemus propheticum ſermonem, cui benefactis attendentes, quaſi lucernæ, lucenti in loco caliginoſo. Verbum Dei, lucerna.

QVANDO ABSCONDITVM DEI ERAT. &c. Abſconditum Dei, eſt Euangelion, myſterion ab æterno tectum, quod iam inde à condito orbe, in cordibus piorum lucebat: optat igitur Hiob, ut rurſus reueletur cordi ſuo Euangelion, quod aliquandiu, in hoc mortis iudicio, ex oculis eius ereptum erat, & nudus ante tribunal ſiſtebatur. Potes & per abſconditum, intelligere, tactam Dei prouidentiam & curam, qua pios ab omnibus aduerſarijs defendit.

DVM LAVABAM IN BVTYRO. Id eſt, dum omnia in tabernaculo meo ſuperabundabant: butyrum enim & mel, abundantiam bonorum ſignificant, neque enim eſt, quod intelligas Hiobem, tam ſtulte egiſſe, ut pedes ſuos in butyro lauerit, ſed hac prouerbiali facie, explicatur omnium rerum plenitudo.

DVM EGREDIEBAR PORTAM. ὑποτύπωσις eſt, qua Hiob ſub oculos ſubijcit bo

ni, moderatiq; principis εἰκόνα, & populi obe-
dientis obseruãtiam: quanta autem Hiob autoritate,
inter suos præditus fuerit, uel hinc æstimare potes,
quod adulescentes, à conspectu eius fugerint (hæc
enim est puerorum disciplina) quod senes in eius ho
norem adsurrexerint, id quod ciuilitatis est.

DVM PRINCIPES CESSABANT.

Commendat & sermonis prudentia, Hiobem, lo
quente enim eo, omnes principes & sapiẽtes tace-
bant, & sapientiam sermonum eius admirabantur.
Parum est, ingentes camelos possidere, & multas
oues: hæc demum magna Dei benedictio est, ab om-
nibus coli, & obseruari.

AVRIS AVDIENS, BEATIFICABAT.

Id est, eram populi sermo, ubiq; prædicabar fœlix
et beatus, publica omniũ fama et laude cõmẽdabar.

Quia liberabam pauperẽ a cla
more, & pupillum, cui non erat
adiutor.

Benedictio pereuntis super me
ueniebat, et cor uiduæ lætificabã.

Iusticia uestis mea erat, & ue-

stiebat

ſtiebat me ſicut palliũ, & amictus iudicium meum.

Oculus erã cæco, et pes claudo.

Pater eram pauperum, & cauſſam quam ignorabam, inueſtigabam eam.

Cõterebam molas iniqui, & de dentibus ſuis, auferebam rapinã.

Et dicebã, in nido meo peribo, & quaſi harena multiplicabo dies.

Radix mea germinabat apud aquas, & ros pernoctabat in meſſe mea.

Gloria mea renouabatur mecũ, & arcus meus in manu mea mutabatur.

Me audiebant, & expectabant, & ſilebant ad conſilium meum.

Poſt uerbum meum nihil itera-

bant, & ſuper illos ſtillabat elo-
quium meum.

Et expectabant me tanquã plu
uiam, & ore ſuo hiabant (quaſi) ad
pluuiam ſerotinam.

Si arridebam eis, non credebãt,
& lumine faciei meæ non deiicie-
bantur.

Si elegeram uias eorũ, primus
ſedebam, & habitabã, ſicut rex in
exercitu, tanquã mœrentium con
ſolator.

QVIA LIBERABAM PAVPEREM. Re
cenſet Hiob, pietatis opera, nõ quia de ſua iuſticia
glorietur, ſed ut doceat, quæ ſint uera fidei opera, et
declaret amicos iniuſte iudicare, quod dicãt eũ, iure
& peccati merito, adflictũ eſſe. Itaq; & ex hoc lo-
co, diſce, quis ſit genuinus fidei fructus, & quod ſit
pij principis, qualis Hiob fuit, officiũ, nõ enim ait:
auditui quotidie MISSAM, orauit quindecim ora-
tiones Brigittæ, peregrinatus ſum ad Diuũ Iacobũ,
inſtitui nobilia ſacrificulorũ collegia, & id genus ſu

Officium boni principis, non ſuperſtitioſi.

perſtitionũ alia: ſed, inquit, liberabã pauperem à clamore, pupillum adiuui, oculus fui cæco, pes claudo, pater pauperũ. &c. Quantum autẽ flagitiũ ſit, pauperis clamorem negligere, docet ſpiritus ſanctus, Prouerb. 21. Qui obdurat aures ad clamorem pauperis, ipſe clamabit, & nõ exaudietur.

BENEDICTIO PEREVNTIS.

Mira efficit charitas, nam ſi pereuntẽ, pro charitatis ratione tractaueris, & à perditione liberaueris, benedictionem tugem in corde eius habes, etiã ſi ipſe impius fuerit, Deut. 24. Si pauper eſt, non pernoctabit apud te pignus, ſed ſtatim reddes ei, ante ſolis occaſum, ut dormiens in ueſtimento ſuo, benedicat tibi, & habeas iuſtitiam, coram Domino Deo tuo. Eccleſiaſtici. 29. Conclude eleemoſynam in ſinu pauperis, & ipſe pro te exorabit ab omni malo. Beati miſericordes.

IVSTICIA VESTIS MEA. &c.

Iuſticia eſt, qua innocens liberatur: iudicium, quo nocens punitur: hæc igitur duo, iuſtitia & iudicium, ſunt uera regalis ueſtis, quæ principem ornant: ſunt & ſacerdotales ueſtes. Pſal. 131. Sacerdotes tui induantur iuſtitia.

OCVLVS ERAM CAECO.

Quia in lege dicitur, Leuit. 19. Nõ maledices ſur-

do, nec coram cæco ponas offendiculum.

ET CAVSSAM QVAM IGNORABAM. *Id est, nõ præceps, non muneribus excæcatus, sententiã in cõtrouersijs pronunciabam, sed prudentia & consilio, omnes causſas tractabã: nam ut Thucydides inquit,* νομίζω λύο τὰ ἐναντιώτατα βέλτιστα εἶναι τάχος τε καὶ ὀργήν, *id est, puto duo maxime cõtraria esſe consultationi, precipitantiam, & iram.*

CONTEREBAM MOLAS. *Id est, cohercebam iniquorũ conatum & tyrãnidem, qua paupe res opprimebãt: hoc enim boni principis munus est, Parcere subiectis, & debellare superbos.*

ET DICEBAM IN NIDO. *&c.* Pollicebar mihi securitatẽ, et lõgos utæ dies: *solemus enim nobis propter præsentẽ fœlicitatẽ, multã & egregiam requiem polliceri, sed ecce subita & insperata oritur calamitas, nusquã enim in hoc mũdo, tuta requies est, nec cogitet quis, se in hoc seculo quicquã pacis, præter quàm in fide possessurum, quãdo nõ habeamus hic manentem ciuitatem.*

RADIX MEA GERMINABIT. *Benedicebãtur fruges meæ, Deu. 28. nã Dominus patres etiã carnaliter benedixit, ut discamus benedictiones spirituales nobis affatim futuras, si in fide perduremus.*

Gloria

GLORIA MEA RENOVABATVR. Subinde crescebat gloria mea, & mutabatur arcus, hoc est, augebatur potẽtia et maiestas mea. Gloria quidem humana, nõ est quærẽda, ut ait Hiere. Humanũ diẽ non quæro: honeste tamẽ uiuendũ est, tũ quod ratio fidei hoc postulet, et secũ ferat, tum ne nomẽ Dei quod profitemur, inter Gentes male audiat, propter nos.

ME AVDIEBANT ET EXPECTABANT. Id est, sermonem meum, omnes ueluti oraculum excipiebant, nemo meam sententiam retractabat, sed ab omnibus obuijs, quod aiunt, ulnis, & manibus, suscipiebatur: quod enim pluuia est arido & sitienti agro, hoc sermo & consilium meum erat omnibus, tam maioribus q̃ minoribus.

SI ADRIDEBAM EIS. Nouum erat & mirandum, si quando adridebam eis, usq; adeo me uenerabantur, siue ioco, siue serio colloquebar. Et lumine, id est, lætitia faciei meæ, ita non deijciebãtur, ut nunquam magis mente sua exhilarabantur. Non credebant, id est, nihil tale expectabant aut suspicabãtur, eo igitur gratius erat eis, quo minus expectatũ.

SI ELEGERAM VIAS. Id est, si forte ad eos diuertebar, primos accubitus habebam, & non aliter ab ipsis cinctus erã, q̃ rex à suo exercitu, quãdo quidem suspiciebant me omnes, tanquam mœrentium

consolatorem, & pauperum auxiliatorem.

Ex his omnibus autoritas Hiobis commendatur, ut discamus, quãto honore Dominus, pios interimce lebret: ex sequenti uero capite docemur, quanta eos cruce opprimat, ut probetur: oportet enim pios ex utraq; parte, dextra & sinistra, exercitatos esse, ut Paulus ait. 2. Corinth. 6. Per arma iusticiæ dextræ & sinistræ, per gloriam & ignominiam, per conuitia & laudes: & alibi Philip. 4. Noui humilis esse, noui & excellere, ubiq; & in omnibus institutus sum, & saturari & esurire, & abundare & penuriã pati.

CAP. XXX.

NVnc uero derident me iunio res tempore, quorum reiecissem patres, nec posuissem cum canibus gregis mei.

Quorum uirtus manuũ quid mihi? cum ipsis peribat senium.

Præ egestate & fame solitarie fugiebant ad desertum, hesternã præsuram, & consternationem.

Euellẽtes urticam circa arbuſtũ, & radix iuniperorum cibus eorum.

Et cum de interiori euulſiſſent, iubilabant ſuper ipſam quaſi fur.

Prope terribiles torrentes habitabant, in ſpeluncis terræ & petrarum.

Inter arbuſta uociferabantur, inter ſentes congregabantur.

Filii ſtulti & filii nullius nominis, qui humiliati ſunt de terra.

Nunc cithara eorum factus ſum, & ſum ipſis ad fabulam.

Abominantur me, recedũt a me & corã facie mea nõ ceſſant ſpuere.

NVNC DERIDENT ME. *Ante, qua autoritate inter homines præditus fuerit, & qua benedictione Domini adfectus, diſſerut Hiob: nunc docet quanto contemptu ab hominibus, & quanta maledictione, à Domino tractetur. Eſt autem hoc in noſtri doctrinam ſcriptum, ut diſcamus, nihil in toto* In rebus mundi nihil non caducum.

mundo quantumuis excellens, conſtare: ſed omnia peſſum ire, nam & cœli & terra peribunt, quanto magis gloria, autoritas, & fœlicitas carnalis? Eſa. 40. *Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quaſi flos agri, perijt ergo, inquit* Hiob, *omnis mea autoritas: nunc enim rident me abiectiſsimi quiq;, nam Domino irridente nos, omnia derident, quanq̃ fieri poteſt, ut nihil tale extrinſecus fiat, ſic tamen fieri, homini à Deo derelicto uidetur*, Deute. 28. *Eris in exemplum &c.*

QVORVM PATRES. *Quàm glorioſus & celebris antea fuerim, iam ſatis recenſitum eſt in priori capite, nunc uero ſubſannant me abiectiſsimi, quorum patres, uix canibus gregis mei præpoſuiſſem, quod nos ſolemus dicere, indigni, qui matellam porexiſſent, aut porcos pauiſſent, aut calciamentorum corrigia ſoluiſſent.*

QVORVM VIRTVS MANVVM &c. *Hi me nunc contemnũt, quorũ potentia & fortitudo, collatis etiamnũ omnibus ſuis utribus, nihil mihi potuiſſent commodare, quorum auxiliũ ne optaſſem quidem, quando abiectiores erant, & miſeriores, quàm ut in ſenectutem præ fame & egeſtate peruenire potuiſſent, horũ inq̃ filij, nũc me naſo ſuſpendũt adunco, & mandant laqueum, mediumq; oſtendunt unguem.*

Præ

PRAE EGESTATE ET FAME &c.

Rident me qui preſſuram & torturam, eorum capiti nuper à creditoribus imminentem metuentes, & egeſtate compulſi in heremum ſeſe abſconderunt, ut uel urtica, uel radice iuniperorum ueſcerentur, quibus inter homines ne cibus quidem ſuppetebat: heſterna preſſura & conſternatio, eſt imminens exactio à creditore, quam fugiunt miſeri. Pro urtica Hebræus habet מלוח, *quod herbam eſſe ſcribũt amaram, hinc ſuſpicantur urticam eſſe: qualiſcunq; autem ſit, certũ eſt, hanc herbam eſſe uilem & contemptibilem cibũ, quales apud Heſiodum narrantur malua & aſphódelus, pauperum delitiæ.*

ET CVM DE INTERIORI EVVLSISSENT. *Vel hinc æſtimare potes illorum egeſtatem, quod præ deſperatione, non Sybariticam aliquã menſam adpetebant, ſed euulſa forte iuniperi radice, aut nacta uili malua, Ambroſiam putabant, & ut fures, ſurreptis numulis, ac iam ſecuri, ingenti afficiuntur gaudio, ita hi inuenta urtica, aut Aſphódelo, mirum in modum iubilantes exultabant, perinde ac ſi bonorum omnium theſaurum inueniſſent.*

PROPE TERRIBILES. *Hoc eſt, non ſolum ciborum indigi ſunt, ſed etiam carent domo, ac laribus, exulant abiecti à patria, habitant in locis*

incultis & horridis, in ſpeluncis terræ, in fiſſuris petrarum, adeoq; conueniunt inter arbuſta, inter ſentes: hæc enim ſunt, magnifica eorũ prætoria, hæ ſunt ſublimes eorum aulæ, in quibus concilia ſua cogunt. Hi inquam, ſtultorum filij planè inglorij, & uix trio bulares, me nunc contemnunt & rident, ut ſequitur.

NVNC CITHARA EORVM FACTVS SVM. *Quid miſerius & calamitoſius cogitari pòt? q̃ quod antea, tã celebris fuerim, et nũc expoſitus ſum uiliſſimorũ hoĩm contemptui: horũ n. cithara & fabula factus ſum, de me ridicule canunt, de me contemptus loquũtur, quoties me uiderint, ueluti ſpectrũ aliquod infauſtũ abominãtur, et quod contẽptibilius eſt, in me expuũt, nihil prorſum deterriti priori maieſtate*

Quoniam neruum ſuum adperuit & humiliauit me, & frenũ in os meum miſerunt.

Ad dexterã qua germinabam in ſurrexerũt, pedes meos excuſſerũt, & conculcaueũrt me (quaſi) ſemitã quam perdere (conabantur)

Diſſipauerũt ſemitã meã, ut calami

tate afficerer, promouerunt, nullo adiutore.

Quasi per aperturã latam irrue runt, in tumultu irruperunt.

Versi sunt ad me terrores, pſecuti sunt sicut uẽtus, liberalitatẽ meã, & sicut nubes trãsiens, salutem meã.

Et nũc sup me effundit̃ anĩa mea, adp̃henderunt me dies doloris mei.

Nocte ossa mea confodiunt̃ in me & pſecutores mei non eũt dormitũ

Multitudine roboris mutatur ue stitus meus, quasi foramine indusꝝ mei adcingunt me.

Proiiciunt me ad lutum, & æsti mor sicut puluis & cinis.

QVONIAM NERVVM SVVM APERVIT. *Rationem reddit Hiob, cur sic ab omnibus non tam hominibus q̃ creaturis rideatur, quia, inquit, Deus mihi contrarius est, ideo omnia mihi contraria*

fiunt: Dominus aperuit neruũ ſuum, ſagitta ſua infixa eſt mihi, & confirmauit ſuper me manum ſuam. Neruum autem & ſagittas Domini, potentiam eius intelligas, qua, calamitatibus & mortibus nos obruit.

ET FRENVM IN OS MEVM. *Qui ſunt qui miſerunt frenũ in os? uel Synecdochicôs Dominum Deũ intellige, uel Arabes, qui Hiobis armenta abegerãt, eſt aũt crux capiſtrũ illud, quo cohibemur à cupiditatibus noſtris, et erudimur, ad uoluntatẽ Domini.*

AD DEXTERAM QVA GERMIN. *Duplex eſt tentatio, à dextris & à ſiniſtris. A dextris tentamur, quum abundant carnis fœlicitates, ſanitas, diuitiæ, maieſtas, & gloria, quæ tentatio ut carni adceptiſſima, ita periculoſiſſima eſt. Irruerunt igitur ad dextram Arabes Hiobis aduerſarij, hoc eſt, ſpoliauerunt eum diuitijs: & omnem gloriam eius cõculcauerunt. Tentamur & à ſiniſtris, cruce, adflictione, & id genus malis, ſed ſecurius & minori periculo: cuius n. cruce erudimur q̃ quod ea perdamur.*

Tentatio à dextris.

A ſiniſtris tentamur.

PEDES MEOS EXCVSSERVNT. *Vide admirandam humanæ ſortis uarietatem: habebat quondam Hiob cathedras in templo primas, & in foro ſalutationes, nũc ne incedere quidem licet: ſed è ſublimi præcipitatur, & pedibus conculcatur, qua ſi lutum & excrementum.*

DISSIPAVERVNT SEMITAM &c. Hoc est, omnes uias meas, omnes conatus, omnia studia conculcant & dissipant aduersarij, idq; tam facile, ut nullo egeant auxiliatore, solet enim Dominus impios iuuare, donec iustos persequantur & occidãt, etiam nullo adiutore, id quod in Christo uidemus factum. Ex hoc aũt loco, primum discere oportet, quod Domino iuuante, nemo nobis uel capillum de capite mouere possit: deinde, quod Domino recedente, cuiuis libidini pateamus, ut enim Christus, priusq; hostibus suis, pater adnuerat, semper elapsus est insidijs & lapidibus Iudæorum, postea uero q̃ adnuerat pater, præualuit in eum impiorum potestas, nullo fere adiutore: ita Hiob, ab initio undequaq; munitus erat Domini benedictione, usq; ad Satanæ inuidiam, postea uero, aduersarij potestati traditus, uincitur nullis propemodum uiribus.

Nisi Dominus adnuat, nihil aduersi accidere potest.

QVASI PER APERTVRAM. Hoc est, undequaq; expositus sum periculis & libidini aduersariorum. Vel si de Arabibus intelligere uolueris, hãc habet sententiam: quanq̃ habuerim ciuitates muris & propugnaculis probe munitas, uruerunt tamen Arabes in regionẽ meam, perinde ac nullis muris cincta fuisset, & quasi per aperturam latam, id est, maceriam dirutam, usq; adeo nihil profuerit murus,

Dominus fortissimus murus, & exercitus ualidus resipiscentia ab iniquitate.

Domino iudicante: & rursus, prodest uel sepes Domino protegente. Igitur hoc solum curandum est, ut habeamus Dominum propitium.

VERSI SVNT AD ME TERRORES. Hoc est, etiamsi irruerint tumultu, in meam regionem Arabes, non tamen dolenter hoc tulerim, Dominus enim dedit, Dominus abstulit: sed nũc postq̃ Dominus à me recessit, ecce irruunt super me terrores, qui quasi uehemens uentus, dispellunt & auferunt à me omnem animi mei libentiam, qua antea, tot calamitates sustinebam. Pro liberalitate Hebræus נדיבת quod significat munificentiam, & animum spontaneum, quo quis res suas liberaliter dispensat.

ET SICVT NVBES TRANSIENS. Postq̃ Dominus à me recessit, etiam abijt quicquid erat in me salutis, & sicut nubes transiens, id est, uelocissime, recessit à me omnis constantia.

ET NVNC SVPER ME EFFVNDITVR ANIMA. Id est, contabesco, consumor, deficio, & diffluunt uires animæ meæ, propterea quod undiq; dolores me adprehenderint. Sic Psal. 41. Hæc recordatus sum, et effudi in me animã meã. i. dũ recordabar adflictionis, & irrisionis, qua aduersarij me illudebant, dicẽtes, ubi est Deus tuus? quando auxiliatur tibi? tunc effudi in me animam meam, id est, contabui

tabui, & intra me defeci, omnibus uiribus destitutus.

NOCTV OSSA MEA CONFODIVNTVR. Quæ antea passus sum per Arabes, nullius ferè momenti sunt, præ illis quibus nunc adfligor, nũc enim iudicium Domini conturbat, ueluti effodiens omnia ossa mea, non tam interdiu q̃ noctu, quo tempore solent homines à labore interquiescere, mihi uero, nullum planè quietis tempus conceditur, Psal. 30. Infirmata est in iniquitate, uirtus mea: & ossa mea contabuerunt. Adhæc persequutores mei, hoc est, uel creaturæ, uel Deus ipse, nunq̃ remittit suppliciũ, sed magis atq; magis, omnes uires meas cõcutit

MVLTITVDINE ROBORIS. Hoc est, tanta tyrannide adfligor, ut calamitas me undiq; ueluti uestimentũ, circundet, adeoq; erecte me complexa est, ut eã excutere nullis uiribus possim, quemadmodũ enim indusium à collo & humeris pendẽs, totum ferè corpus cingit, ita calamitas me totũ sibi uendicauit, à uertice usq; ad plantam, ut & Psal. 37. ait. Non est sanitas in carne mea à facie iræ tuæ.

PROIICIVNT ME AD LVTVM &c. Id est, conculcor ὡσ περικάθαρμα ἢ περίψημα τοῦ κόσμου. Porrò ubi nos habemus puluis & cinis, apud Hebræos ucnusta est alluſio nominum similitudine עפר ואפר

Si clamauero ad te non exaudis me, si stetero (coram te) non animaduertis super me.

Mutatus es mihi in tyrannum, robore manus tuæ odisti me.

Eleuas me ad uentum, uehēs me, & liquefacis me efficaciter.

Proinde agnoui, quod morti tradis me, & domui constitutæ omni uiuenti.

Veruntamen non in foueā mittet manum, nec in destructione eius propter illas (adflictiones) damabitur.

An non fleui in duro die, compatiens animo meo egeno?

Bonum expectaui, & uenit malum, expectaui lumen, & uenerunt tenebræ.

Inte

Inteſtina ebulliunt & nõ ceſſant, præuenit me dies doloris mei.

Triſtis incedo nulla ira (affectus) conſurgens in eccleſia clamo.

Frater ſum Draconum, & ſocius filiorum ſtruthionis.

Pellis mea denigrata eſt ſuper me, & oſſa mea aruerunt præ æſtu.

Et facta eſt ad luctũ cithara mea, & organum meũ ad uocem fletus.

SI CLAMAVERO AD TE &c.

Dominus promiſit ſe exauduturum, quotquot ipſum in fide inuocauerint: petite, inquit, & accipietis: quid ergo Hiob clamat & non exauditur? quia derelictus à Domino ſuſpicatur ſe non exauditum: etiamſi ex fide clamauerit, propterea, quod exaudition is ſenſum, non mox experiatur, ſemper enim Deus exaudit, in fide clamantes: nec unq̃ pijs propinquior eſt, q̃ in media derelictione & neceſſitate. Et ut hoc loco Hiob, ita & Chriſtus in cruce clamauit: Deus meus ut quid me dereliquiſti? non audis? non tuuas me? nam Chriſtus hanc carnis noſtræ deſperationẽ qua exiſtimamus

Dominus ſemper exaudit fidelem oratorem, ſed non continuo reuelat.

nos in medijs malis non exaudiri, in suos humeros, quemadmodum & alios humanos morbos transtulit, ut eam uinceret, & nos in ipso uinceremus: nisi enim Christus hanc blasphemiam, carni nostræ agnatam, in cruce uicisset, nemo propter eam, è faucibus inferni liberari posset.

Certo autem semper, fidei oratio exauditur, sed exauditionem non continuo manifestat Deus, scilicet ut probetur fides nostra, & fortior confirmetur.

SI STETERO &c. Cum ipso, inquit Dominus, sum in tribulatione: sed ecce diuersum, orta tribulatione, abscondit Deus caput suum, ne uspiam uideatur: accusat ergo Hiob Dominũ mendacij, quod contra promissionem suam, eò magis recedat quò magis adfligat, nec adflictum uel aspectu dignetur. In his autem inferni flammis, non est ullum certius asylum, quàm promissionis Verbo constans hærere: & interim expectare Dominum, donec potentiam Verbi & energiam reuelauerit.

MVTATVS ES MIHI IN TYRANNVM. In lege pollicetur Deus, se facturum misericordiam millibus, timentibus eum, & custodientibus mandata sua: longe uero aliud uel ipsa experientia adparet, nam & Hiob custodierat mandata Dei: sed tamen non sentit Deum nisi crudelem tyrannum:

Sic

Sic enim Deus natura bonus & beneuolus, adparet homini condemnato.

ROBORE MANVS TVAE ODISTI ME. *Hoc est, promisisti quidem te mihi fore patrē, sed nunc ostendis te osorem mei: quo? Robore manus tuæ, id est, tyrannide, adflictione, & alijs malis: sic enim lex indicat Deute. 28. & Leui. 26. Ergo odit Deus, quemcunq; afflixerit? Ita carni uidetur, & sic disputant amici Hiobis: Longe uero aliud spiritus iudicium est. Nam ex lege, discimus adflictiones & cruces, esse maledictiones. Maledictus enim est, ait lex, omnis qui in ligno pendet: sed ex Euangelio, a quo scimus, maledictiones illas in benedictiones, per Christum uersas esse: ut crux solis impijs sit maledictio, pijs uero benedictio: quod uero Hiob hoc loco, ex adflictionē conijciat odium Dei, pro carnis, & sensus ratione, non pro spiritus prudentia, loquitur: qui enim Dominum Deum suum perdiderit, non potest nō iudicare ex adflictione, Deum tyrannum esse.*

Legis maledictiones per Euangelion sunt benedictiones.

ELEVAS ME AD VENTVM &c. *Id est, pro libidine tua tractas me, nunc huc, nunc illuc impellens, quemadmodum pluma uento agitata, non rectà propelitur, sed susq; deq; rapitur.*

LIQVEFACIS ME POTENTER &c. *Id est, dissoluis omnes uires meas, quæ diffluunt, quasi*

cæra igne liquefacta. Est aũt & hoc impiorum iudicium, Psal. 67. Sicut deficit fumus, deficiunt: & sicut fluit cæra à facie ignis, ita pereunt peccatores à facie Dei: sed illo afficitur Hiob pius, quia pij in hoc sæculo sustinent malorum supplicia, & impij bonorũ benedictiones, donec Dominus ad iudicium uenerit, daturus unicuiq; iuxta opera sua.

PROINDE AGNOVI QVOD MORTI TRADES ME. Sic ludis mecum, ut facile conijciam, mihi moriendum esse, uideo mortem ob oculos positam, & eam domum mihi apertam, quæ omnibus uiuentibus parata est. Ea autẽ domus est MORS, unicuiq; decreta: uiuendi enim principium, moriendi initium est, & ut dicitur, in primo pulte, mortem deuoramus. Porrò, hanc generalem omnium uiuentium conditionem, non infringunt paucorum priuilegia, ut de Enoch & Helia legimus, & de his, qui ab ultimo iudicij die uiui reperientur, de quibus Paulus scribit 1. Thess. 4. Nõ omnes morimur, omnes tamen immutabimur.

Mors omniũ uiuentium domus.

VERVNTAMEN NON IN FOVEAM. Id est, si omnino mihi in hac uita, nulla spes reliqua est, confido tamen Deum, non missurum manum suam ad inferni foueam, id est, uel post mortem quiescam, à dira tyrannide Dei liberatus: & uel hac consolationis

Desperatis infernus redemptio uidetur.

consolationis & quietis locum habebo, ubi nullus est clamor propter calamitates, ubi impij cessant à tumultu, & quiescunt fatigati à labore, ut eandem sententiam supra habes Capite 3.

AN NON FLEVI IN DVRO DIE.

Scriptum est: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur: &, qua mensura mensi fueritis, eadem alij remetientur uobis. Itaq; Hiob ait se misericordiam præstitisse egenis, doluisse cum dolentibus, fleuisse cum flentibus: nihilominus tamen nunc se non habere, qui collugeat, qui misericordiam præstet, sed potius, omnes ridere ac subsannare, ut planè diuersum adciderit, quàm sperauerit. Vnde sequitur, bonum expectaui, & uenit malum: lex promittit bona, bene operantibus, Deut. 28. Si audieris uocem Domini, benedictus eris &c. Proinde Hiob, quia operatus erat, bona etiam sperauit: non ex merito, sed ex fide & promissione Domini: ecce autem, præter omnem animi expectationem, pro bono euenit malum: pro lumine, tenebræ, id est, pro fœlicitate, infœlicitas: id quod planè est impiorum supplicium, de quibus scribitur Hierem. 8. Expectauimus pacem, & non erat bonum, tempus medelæ, & ecce formido, Esaiæ 59. Expectauimus

lucem, & ecce tenebræ: ſplendorẽ, & in tenebris ambulauimus. Impijs autem ideo diuerſa adcidunt, quàm expectauerint, quia non fide in Verbum, ſed opinione ex mendacio concepta, bonum expectant. Pijs uero ob hanc cauſſam, ut interim probentur, & ſuarum uirium conſcij fiant, ac ut diſcant, ſemper è manu Domini pendére.

Cum impijs tũ pijs diuerſa adcidunt.

INTESTINA MEA EBVLLIVNT.

Id eſt, omnia mea uiſcera, concuſſa ſunt iudicio Domini, Thren. 2. Defecerunt præ lachrymis oculi mei, conturbata ſunt uiſcera, effuſum eſt in terra iecur meum &c.

TRISTIS INCEDO &c.

Id eſt, nulli inuidus ſum, nulli iraſcor, & tamen triſtis ac macilentus obambulo: ſolent enim irati, minaci uultu, & fronte corrugata incedere: inuidus quoq; alterius rebus ſemper macreſcit opimis. Tanto præterea dolore adfectus ſum, ut clamem inter homines, uel uſq; ad rauim, nihil ueritus uenerandam hominum congregationem, cogit enim me dolor, ut exclamem perinde, ac inſanus aut ſtultus quiſpiam. Proinde merito dicar frater Draconum, & ſocius Struthionũ, propterea quod uociferer uelut Draco aut Struthio camelus: ſic Micheæ primo:

Plangam

Plangam & ullulabo, faciam planctum uelut Draconum, & luctum quasi Struthionum, quod nos dicere solemus, quasi bos mugio, & quasi leo, rugio.

PELLIS MEA DENIGRATA &c.

Hoc est, ardor iudicij diuini, non tam animæ uires quàm corporis partes, pellem & ossa consumit. Sic Thren. 5. Pellis nostra quasi clibanus exusta est.

ET FACTA EST AD LVCTVM.

Id est, omne gaudium mihi uersum est in luctum, id quod impijs minatur spiritus, Amos 8. Conuertam festiuitates uestras in luctum, & omnia cantica uestra in planctum.

CAP. XXXI.

PActum pepigi cum oculis meis, ut ne cogitarem (quidem) de uirgine.

Quod ergo præmium Dei pro illo, & quæ hæreditas omnipotentis de excelsis (propter illud)?

Nonne calamitas iniquo, & ad

flictio facienti iniquitatem (iustius contigeret)?

Nõne ipse cõsyderat uias meas, et oẽs gressus meos dinumerauit?

Si ambulaui in uanitate, & festinauit ad dolum pes meus.

Appendat me in stateram iustitiæ, & cognoscet Deus innocentiam meam.

Si declinauit gressus meus de uia, & post oculos meos ambulauit cor meum, & si in manibus meis adhæsit quicquam.

Tunc seminẽ & alius comedet, ac germen meum eradicet.

Si motum est cor meũ erga mulierem, & ad ostium proximi mei insidiatus sum

Succumbat alteri uxor mea, & super

& ſuper eam incuruentur alieni.

Hoc eſt ſcelus, & hæc eſt iniquitas iudicum (ſententiæ obnoxia).

Hic eſt ignis uſq; ad perditionẽ deuorans, & quæ iniquitas omnẽ prouentum meum eradicaret.

Si ſpreui iudicium ſerui mei, et ancillæ meæ, dum contendebant mecum.

Quid enim facerem, cum ſurgeret Deus? & cum uiſitaret, quid reſponderem ei?

Nonne qui fecit me in uentre, fecit & ipſum? parauit eum in uulua idem (Deus qui & me fecit)?

PACTVM PEPIGI. *Hoc capite enumerat* Hiob *iuſticias ſuas, non ut cærnali faſtu aduerſus* Dominum *glorietur, ſed ut contra amicos ſuos declaret ſe, ſine merito peccati à* Domino *flagellatũ: preterea, ut & nos doceamur, nullum, quamli-*

bet ſanctũ, poſſe in iudicio Domini conſtare. Si enim Hiob tantis iuſticijs, quantæ hic enumerantur, non potuit grauem Domini iram effugere, quanto minus iniuſtior effugiet? Primum itaq; att, ſe non ſolũ non mœchatum eſſe, ſed neq; concupiſſe uirginem, ac

Oculos eruere.

oculos ſuos eruiſſe, hoc eſt, cum oculis pactum fecisſe, ne uirginis adſpectu offenderetur: ita enim docet in Euangelio Chriſtus: Si oculus tuus dexter obſtaculo fuerit, erue illũ, & abijce ab te. Porrò oculum eruere & abijcere, non eſt oculos cultro externo effodere, ſed cordis concupiſcentiam, per fidem mortificare, qua mortificata, erutus eſt etiam oculus corporalis, ne adſpectu mulierum nos ſcandalizet: adeoq; hoc eſt pactum facere cum oculis, malũ cordis fermentũ, per fidem expurgare, nam & lex adulterij, non ſolum opus, uerumetiam concupiſcentiam prohibet, Matth. 5. Audiſtis quia antiquis dictum eſt, non cõmittas adulterium: at ego dico uobis, quicunq; adſpexerit uxorem alterius, ad concupiſcendum eam, iam adulteriũ cum ea cõmiſit, in corde ſuo. Quod uero Hiob de caſtitate ſua gloriatur, cum tamen maritus fuerit, & uxorem ac liberos habuerit, ut ſupra Capite 1. ſignificat, matrimonio ſuã eſſe caſtitatem, ut et Paphnutius dixit caſtitatem eſſe, concubitum uiri, cum propria ſua uxore.

Caſtũ connubium.

QVOD

QVOD ERGO PRAEMIVM DEI &c.

Id est, ubi est ergo merces mea, quod castissime uixerim? quod datur mihi ab omnipotente, qui in excelsis habitat, præmium, propter uitam meam bene actam? frustraneũ certe uidetur, quod uixerim iuste, quando nihil minus adfligar, quàm flagitiosissimus quisq; Hæc autem uox, non est fidei se humiliantis, quæ omnes hominis uires, in manum Domini adfligẽtis, obsequentes & captiuas tradidit, sed potius indignationis, sic enim aduersus Deum stomachantur, quotquot ab eo derelicti, in grauia supplicia conlecti sunt.

NONNE CALAMITAS INIQVO &c.

Qui male egerint, inquit Scriptura, peribunt, cur ergo ego innocens, & nullius culpæ affinis, adfligor? calamitas & adflictiones debentur impijs & facientibus iniquitatem. Quare igitur me obruunt, cum nihil minus quàm impius fuerim? Eadem blasphemia cum priori.

NONNE IPSE CONSYDERAT &c.

Id est, quoniam Deus est scrutator renum & cordium, ipse mihi testis est, quod bene uixerim,

bet ſanctũ, poſſe in iudicio Domini conſtare. Si enĩ Hiob tantis iuſticijs, quantæ hic enumerantur, non potuit grauem Domini iram effugere, quanto minus iniuſtior effugiet? Primum itaq; ait, ſe non ſolũ non mœchatum eſſe, ſed neq; concupiſſe uirginem, ac oculos ſuos eruiſſe, hoc eſt, cum oculis pactum fecisſe, ne uirginis adſpectu offenderetur: ita enim docet in Euangelio Chriſtus: Si oculus tuus dexter obſtaculo fuerit, erue illũ, & abijce ab te. Porrò oculum eruere & abijcere, non eſt oculos cultro externo effodere, ſed cordis concupiſcentiam, per fidem mortificare, qua mortificata, erutus eſt etiam oculus corporalis, ne adſpectu mulierum nos ſcandalizet: adeoq; hoc eſt pactum facere cum oculis, malũ cordis fermentũ, per fidem expurgare, nam & lex adulterij, non ſolum opus, uerumetiam concupiſcẽtiam prohibet, Matth. 5. Audiſtis quia antiquis dictum eſt, non cõmittas adulterium: at ego dico uobis, quicunq; adſpexerit uxorem alterius, ad concupiſcendum eam, iam adulteriũ cum ea cõmiſit, in corde ſuo. Quod uero Hiob de caſtitate ſua gloretur, cum tamen maritus fuerit, & uxorem ac liberos habuerit, ut ſupra Capite 1. ſignificat, matrimonio ſuã eſſe caſtitatem, ut et Paphnutius dixit caſtitatem eſſe, concubitum uiri, cum propria ſua uxore.

Oculos eruere.

Caſtũ connubium.

QVOD

QVOD ERGO PRAEMIVM DEI &c.

Id est, ubi est ergo merces mea, quod castißime uixerim? quod datur mihi ab omnipotente, qui in excelsis habitat, præmium, propter uitam meam bene actam? frustraneũ certe uidetur, quod uixerim iuste, quando nihil minus adfligar, quàm flagitiosißimus quisq;. Hæc autem uox, non est fidei se humiliantis, quæ omnes hominis uires, in manum Domini adfligẽtis, obsequentes & captiuas tradidit, sed potius indignationis, sic enim aduersus Deum stomachantur, quotquot ab eo derelicti, in grauia supplicia contecti sunt.

NONNE CALAMITAS INIQVO &c.

Qui male egerint, inquit Scriptura, peribunt, cur ergo ego innocens, & nullius culpæ affinis, adfligor? calamitas & adflictiones debentur impijs & facientibus iniquitatem. Quare igitur me obruunt, cum nihil minus quàm impius fuerim? Eadem blasphemia cum priori.

NONNE IPSE CONSYDERAT &c.

Id est, quoniam Deus est scrutator renum & cordium, ipse mihi testis est, quod bene uixerim,

& in mandatis eius ambulauerim: quid igitur me tam horrende cruciat?

SI AMBVLAVI IN VANITATE.

Iurantis est, cui simile habes, Psalm. 7. Domine Deus meus, inquit Dauid, si feci istud, si est iniquitas in manibus meis, si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam merito ab inimicis meis manis: ita & Hiob ait: si unquam ambulauerim post uanitates mentis meæ, carnis concupiscentias secutus: & si unquam proximum meum sycophantijs decepi, tunc merito puniar, seminem, & alius comedat, hoc est, meipsum deuoueo diris supplicijs, si unquam male egerim. Porrò quod dicat: pedem suum non festinasse ad dolum, exponit leges de furto & homicidio, quibus non solum furti & homicidij externum opus, uerumetiam insidiæ, doli, sycophantiæ, & animi concupiscentia prohibentur: Sed unde Hiob purus fuit ab his flagitijs? an ex proprijs uiribus? absit: quid enim possent humanæ uires, Sathanæ uinculis captiuæ? sed ex fide, fides enim cor purificat, & alienam (quæ est CHRISTI) iusticiam, ad sese adtrahit, quæ adtracta, homine non tanquam autore, sed tanquam instrumento utitur: nam ut suscitare mortuos, & sanare ægros,

Fides purificat.

Dei

Dei dona sunt, quæ interim per homines fiunt, non ut autores (horum enim omnium Deus autor est) sed ut instrumenta: uta iustum esse, aut iusta facere, donum Dei est, ex fide, quod Deo autore, per homunem instrumentũ fit. Proinde, quod & Dauid in septimo Psal. & hoc loco, Hiob suas iusticias iactent, non de suis uiribus gloriantur, sed Dei dona commendant.

APPENDAT ME IN STATERAM. Nihil uereor iusticiæ meæ, modo iusticiæ regula & equilibrio, non potentia & maiestate me Deus adgrediatur, inueniet enim me, purum, sanctum, & irreprehensibilem.

SI DECLINAVIT GRESSVS MEVS DE VIA. In lege, iudicibus & magistratui præcipitur, ut iudicent populum iusto iudicio, nec in alteram partem declinent, nec respiciant personam, nec accipiant munera, excæcant enim munera, oculos, etiam sapientum. Itaq; Hiob, quia magistratũ gesserat, ait se nunquam in iudicio, à recta uia declinasse, nec personã respexisse (quod hoc loco post oculos ambulare dicitur) nec munera accepisse, ut iudicium peruerterit: personam enim & munera, in iudicio respicere, nõ solum sacris literis, sed etiã Ethnicorum historijs, execrabile censetur, ut Iusti-

Ne iudicium munere corrumpatur.

nius, in Demosthenis ἀργυράσχω patientis historia, scribit.

SI MOTVM EST COR MEVM.

Supra de stupri concupiscentia, hic de opere eius loquitur: si unquam ait, mœchatus sum, mœchetur & uxor mea cum alio, supplicium enim maritorum impudicorum, est uxor adulterans.

HOC EST SCELVS. &c. Explicat quàm graue sit adulterij crimen, tantum enim scelus, tantum flagitium est, ut iustissime ab huius seculi iudicibus puniatur, sic enim & lex habet, Deut. 22. si dormierit uir cum uxore alterius, uterq; morietur, & adulter & adultera. Similiter Prouerb. 6. Non est probro furi, cum esuriens furatur, ut uitã sustentet: nam deprehensus uel septuplum, aut rem familiarem suam uniuersam rependerit: at stulti cũ mœchantur, uitam amittunt, plagam & dedecus auferunt, nec ignominiam unquam abolere possunt.

Adulterium, quàm graue.

HIC EST IGNIS VSQVE AD PERDITIONEM. Perseuerat in exaggerando adulterij crimine, dicens: adulteriũ est ueluti ignis, omnia coniugum bona absumens, ac prorsum deuorãs, ut supra Cap. 24. Dissipatur leuitate substantia fornicatorum, in terra non ædificant uiam uinearum: & Prouerb. 7. Ne expatietur ad uias scorti, cor tuum,

tuum, neq; ingrediaris semitas eius, multos enim sauciauit ac strauit, & omnes fortes iugulauit: domus eius, uiæ inferorũ sunt, illãc ad mortẽ iter est.

SI SPREVI IVDICIVM SERVI MEI.

Quando Domini, in seruos & ancillas, quales apud maiores fuerunt, potestatem habeant, non licet seruis, etiam iniuria affectis, dominos suos, in ius uocare. Proinde Hiob inquit, nullã unquam iniuriam serui & ancillæ meæ, à me passi sunt, usq; adeo, ut nũquam cum ipsis iudiciũ detrectassem, ut maxime ipsis non licuerit, me in ius uocare, nam quanquam impune, potuissem eos, pro mea libidine & tyrannide, tractare, utpotę seruos, in meam potestatem, aut iure belli & captiuitatis, aut emptione redactos, nolui tamen quicquàm grauius inferre, propterea quod timebam Dominum: licuisset quidem coram mundo, & legibus humanis, ac impune tulissem, sed quid respondissem Domino ad iudicium eius uocatus? aut cur eos affecissem iniuriã, qui mecum habent eundem creatorem? qui iisdem Dei manibus, quibus ego in utero materno formati sunt? & ut Paul. ait, pro quibus Christus mortuus est: nam quum fortuna, non natura, eos fecerit seruos, cur propter fortunam, eos contemptiores habuissem? Ad hunc modũ admonet

Serui nõ contemnẽdi propter Dominũ

etiã Paulus, dominos carnales: uos domini, inquit, æquitatem & æquabilitatem, ſeruis exhibete, ſcientes, quod & uos habeatis Dominum in cœlis, apud quem, nullus eſt perſonæ reſpectus.

Si negaui quod cupiebant pauperes, et oculis uiduæ nõ ſatisfeci.

Si comedi buccellam meam ſolus, & nõ comedit pupillus de ea.

Quoniam ab adoleſcentia mea, magni reputata eſt, apud me compatientia, & ab utero matris meæ complexus ſum eam.

Si uidi pereuntem, propterea quod non habuerit ueſtem, & nõ fuerit tegumentum egeno.

Si nõ benedixerint mihi latera eius, dum de uellere agnorũ meorum calefaceretur.

Si commoui contra pupillum manum meam, etiam ſi uidebam

in porta,

in porta, potentiam meam.

Humerus meus de scapula decidat, & brachium meum de calamo conteratur.

Quoniam timebam adflictionem Dei super me, & onus eius (ferre) non poteram.

Si posui aurum fiduciam meam, & si aureæ massæ dixi, spes mea.

Si lætatus sum, quod multam substantiam possiderem, & quod magnifica inuenisset manus mea.

Si uidi lumen cum splendebat, & lunam clare incedentem.

Si gloriatum est cor meum in abscondito, & osculatus sum manum meam, ore meo.

Quæ & ipsa est iniquitas iudi-

ciaria, hoc enim ipso abnegassem Deum desuper.

Si lætatus sum in ruina odientium me, & eleuaui me, quod adprehendisset eum adflictio.

Non enim dedi ad peccandum maxillam meam, ut peterem maledicere animæ suæ.

Dare maxillã ad peccandũ, est male dicere & cõuiciari.

Si non dixerunt uiri tabernaculi mei, quis det de carne eius, ne saturemur?

In platea nõ pernoctauit peregrinus, ostiũ meũ uiatori adperiebã.

Si occultaui sicut Adam scelus meum, ut absconderem in abscondito iniquitatem meam.

Si expaui multitudinẽ ingentẽ, & cõtemptus cognatorum terruit me, si tacui non egrediens ianuam.

Si negaui

SI NEGAVI, QVOD CVPIEBANT.

Da enim, inquit Christus, omni petenti te, & cupientem mutuum adcipere, ne auerseris.

SI COMEDI BVCCELLAM. &c.

Sic Esa. inquit: frange esurienti panem tuum, egenos & uagos, introduc in domum tuam.

QVONIAM AB ADOLESC. &c.

Nam bonum est utro, cum portauerit iugum ab adolescentia sua, Tren. 3. Compatiētia *Est autem non mediocre charitatis opus compatientia, qua communes fiunt adflictiones, & ut congratulatio bonis alienis communicat, ita compassio, alienis adflictionibus, humeros supponit 2. Corinth. 11. Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis offenditur, & ego non uror? nam hæc non est mediocris, in aduersitate cōsolatio, quod ex communione sanctorum, certissimus in adflictionibus nostris, totam ecclesiā, imò & Christum nobiscum pati.*

SI VIDI PEREVNTEM. &c.

Est & pauperē uestire, charitatis opus, unde Chri Vestire pau- *stus in nouissimo die dicturus est: Venite benedicti* perem. *patris mei, possidete regnum. &c. Esuriui enim, & dedistis mihi edere, sitiui & dedistis mihi bibere: amē dico uobis, quatenus fecistis uni de ijs fratribus meis minimis, mihi fecistis. Additur hoc loco, quod*

mirũ uideri poteſt, nam ait, latera uelleribus agnorum meorum ueſtita, benedixerunt mihi. Latera ne benedicuntur? Vt ſanguis Habel ad Deũ clamat, nõ per ſe, ſed propterea, quod innocenter effuſus ſit: ita latera, à pio ueſtita, propter fidem, è qua oritur beneficium, in cœlum clamant, & benefactori benedicunt: nam, etiam ſi opus charitatis, in hominem ingratum collocatum fuerit, non tamen ceſſat fides, operis autor, à benedictione, ut in Euangelio: facite uobis amicos de mãmona iniquitatis, ut cũ defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula.

SI COMMOVI CONTRA PVPILLVM. Pupillus, facile expoſitus eſt cuiuſuis libidini, propterea quod neminem habeat ultorem: ait itaq; Hiob, ſe nunquam in iudicijs, pupillũ oppreſſiſſe, etiam ſi maxima poteſtate fuerit præditus, in porta, hoc eſt, prætorio, aut, ut uocant, conſiſtoriali: porta enim, in ſcriptura, uel pro potentia & magiſtratu, uel pro loco magiſtratus & iudiciorum adcipitur, ut Prouerb. ult. Nobilis utr eius in portis, id eſt, prætorio: & porta inferi, id eſt potentia, nõ præualebũt aduerſus eccleſiã, Matth. 16.

HVMERVS MEVS DE SCAPVLA. Deuotio, hoc eſt, ſi unquã in his iam recenſitis iniquè egerim, rumpar medius, humerus meus de ſcapula

pula abſcindatur: brachium meum de iuncturis ſuis conteratur.

QVONIAM TIMEBAM ADFLICTIONEM &c. *Id eſt, hæc omnia feci, quia Dominum Deum timeo. Scio enim quanta ſupplicia minetur impijs: proinde ne impiorum onere inſuſtẽtabili obruerer, pro ratione fidei, uitam meam inſtitui: cur autem diuerſum Hiobi adciderit, ſupra ſæpe tractatum eſt.*

SI POSVI AVRVM FIDVCIAM &c. *Si unquam confiſus ſum diuitijs, & ſpem poſui in aurum: nam auari, non ore quidem, ſed confidentia, ad aurum dicunt: ſpes mea tu es: hinc Paulus, auarum uocat idololatram, & auaritiam idololatriam.* Auaritia.

SI LAETATVS SVM &c. *Sic enim Pſalm. 61. dicitur: Diuitiæ ſi adfluant, nolite cor adponere. & 1. Corinth. 7. Qui emunt, ſint tanq̃ non poſſideant, & qui utuntur hoc mundo, ſint tanquam non utantur.*

SI VIDI LVMEN &c. *Videre lumen ſplendens, & lunam lucentem, hoc loco, eſt gloriari fœlicitate: & ea pro ſua libidine, non tam uti quam frui. Siquidem lumen cõmuni phraſi huius libri, pro fœlicitate ſumitur. Itaq;, inquit Hiob,* Lumen, fœlicitas.

nunquam meis diuitijs, ſucceſsibus, potentia aut manifeſtate cõfiſus ſum, neq; gloriatus, ſed in timore Domini, omnia mea adminiſtrabam: eſt autem carni nihil difficilius, quàm ferre, ut dicitur, bonos dies: citius enim ſub ijs ſuccumbit, quàm ſub cruce.

SI GLORIATVM EST &c.

Oſculari manus.

Oſculari manus, eſt opus (quod per manus intelligitur) proprium commendare, celebrare, & de eo gloriari: eſt autem natura hypocritarum, ſua cõmendare opera, id quod nihil aliud eſt, quàm nomen Dei blaſphemare, omnis enim laus, & omne bonum in quouis opere, Dei eſt, non noſtrum: proin de qui quod Dei eſt, ſibi uſurpat, nominis Dei profanator eſt. An nõ licet nomen Dei ſibi uſurpare? quid igitur fides ſibi uult, quæ alieno nomine nos ueſtit, & aliena iuſticia, quæ eſt Chriſti, nos particeps facit? Aliter caro, aliter fides nomen Domini adſumit: nam caro, Deo ſuũ honorem detrahens, ſuis uiribus, & meritis eum adſcribit: fides uero, omnem turpitudinem ſibi adſcribens, honorem ſolo Deo offert, & ſub aliena umbra tegitur alienis plumis, id eſt, Chriſti iuſticia ſeſe ueſtiens, non ſuperbia carnali, ſed ſapientia ſpirituali. Porrò quia manus oſculari, & ſua opera in altum efferre, in Deũ blaſphemia eſt, ideo additur

Commendare nomẽ ſuum, nõ Dei, carnis eſt hypocriſis, blaſphemia.

HAEC

HAEC EST INIQVITAS IVDICIARIA. Hoc est, grauissime punienda, hoc enim ipso Deus negatur, quo quis sua ipsius opera celebrat, quãdo honorem Dei, creaturæ, proprijs scilicet meritis & operibus adceptum ferat. Fiducia suorum operum, est abnegatio Dei.

SI LAETATVS SVM IN RVINA. Vt caro, inimico omnia mala imprecatur, ita & lætatur si quando uiderit inimicũ adflictum, id quod lege homicidij prohibetur: diligite, inquit Christus, inimicos uestros: bene precemini deuouentibus uos &c.

SI NON DIXERVNT VIRI TABERNACVLI. Saturari de carne aduersarij, est male loqui, mala imprecari aduersario, famam eius conuitijs proscindere: est igitur sententia, non solum ego ipse non imprecabar inimicis meis mala, sed nec passus sum, ut uiri tabernaculi mei, id est, tota mea familia, de inimicis meis mala loqueretur, aut iniuria eos afficeret. Egregium patrisfamilias exemplum, ut non solum ipse honeste uiuat, uerumetiam familiam suam honeste instituat, ne alienos, quãlibet domino suo aduersarios traducet. Vnde & Paulus iubet, Episcopum eligi, qui habeat liberos obedientes, familiam bene institutam. Boni patrisfamilias officium.

Hospitalitas. IN PLATEA NON PERNOCTAVIT.

Hospitalitas enim summe in Sacris literis commendatur, per hanc enim & Abraham & Loth inscientes, exceperunt angelos hospitio.

SI OCCVLTAVI &c. Hominis enim natura est, sua peccata abscondere, aut si id non potest uel excusare, adeoq; genuina est, ab Adam primo parẽte, ad nos usq; traducta, ut habes Gen. 3.

SI EXPAVI MVLTITVDINEM &c.

Multitudo, Cognati, Exemplum, non moueãt à iustitia.

Nunquam peruerti iudicium, nec sequutus sum malum exemplum, motus, uel peccantium multitudine, uel fauore cognatorum meorum: qui etiamsi me propter iusticiam persequebantur, aut contemnebãt, nunquam tamen, ne tantilli quidem eorum cõtemptum feci, ut propter ipsos à recta uia declinasse m, Exodi 23. Non sequéris turbam ad faciendum malum, nec in iudicio, plurimorum adquiesces sententiæ, ut à uero deuies.

SI TACVI NON EGREDIENS.

Nunquam causſæ alicuius æquitatem obticui, neq; deserta iusta causſa, domi me cõtinui, motus, uel aduersariorum multitudine, uel metu cognatorum, causſæ affinium, uel pecunia corruptus. Quale narrat de Demosthene Gellius: is enim, lana multa collum, ceruicesq; circũuolutus, dum agebatur causſa legatorum

Demosthenes.

legatorum Mileti, ad populum prodiisse fertur, & dixisse, σωκάτχων se pati, eô, contra Milesios loqui non posse: tunc è populo unum exclamasse, nõ σωκάτχων, sed ἀργυράτχων esse, pecunia enim corruptus legatorum, silentium agebat.

Quis dabit mihi auditorem? et desyderium meum omnipotens exaudiat, ut librum scribat quispiam de caussa mea.

Si non super humerum meum leuarem ipsum, & circundarem ipsum mihi (quasi coronam).

Numerum gressuum meorum adnunciarẽ illi, quasi princeps offerrem illi (caussam meam).

Si aduersum me, terra mea clamauerit, & simul sulci eius defleuerint.

Si fructum eius comedi absq; argento, & animam agricolarum eius feci spirare.

Pro tritico naſcatur carduus, & pro hordeo ſpina. Finita ſunt uerba Hiob.

QVIS DABIT MIHI AVDITOREM.

Quis dabit, ut omnipotens exaudiat deſyderiũ meum: optantis uerba ſunt, quod nos una dictione, utinam, exprimimus: optat autem Hiob, ut ſibi cõtingat diligens quiſpiam amanuenſis ſcriptor, qui hanc controuerſiam, quam cum amicis habet, literis mandet, ut poſteri de ea iudicare poſſint: quaſi diceret, in hac cauſſa, appello poſteros, talem enim habeo aduerſus amicos meos, quam uellem omnibus hominibus notam, non tam hoc tempore uiuentibus, quàm poſteris, quibus iudicibus, certam mihi victoriam pollicerer, adeo nullius criminis mihi conſcius ſum.

SI NON SVPER HVMERVM &c.

Iurantis eſt, & poteſt uel ad ſcriptorem, uel ad controuerſiæ cauſſam referri: ſi ad ſcriptorem referas, hanc habet ſententiam: Si mihi, inquit, amanuenſis quiſpiam (quem nunc uulgato uocabulo, notarium uocant) contingeret, in humeros meos, eum eleuarem, hoc eſt, tractarem eum, omnium

bene-

beneficiorum genere, dignis celebrarem laudibus, & tanquam capitis mei coronam obseruarem. Sin ad caussam referas, ita exponito: Si quē haberē, qui scriptis caussam nostrā exciperet: paratū & promptum me exhiberem, quo summa diligētia, singula quæq; ad caussæ æquitatem spectantia, dictarem.

NVMERVM GRESSVVM &c.

Quasi princeps, hoc est, animo liberrimo (solent enim principes liberi esse dicendo) & expositissimo, totam meam caussam, & totius uitæ meæ rationem explanarem ac describerem, ut posteri quiq; uel mediocris iudicij homines, de ea certissime iudicare possent.

SI ADVERSVM ME &c.

Redit Hiob ad catalogū, & rationē uitæ suæ anteactæ, dicens: Nunq̄ memini me plus iusto, ab agricolis extorsisse, ut propterea formidē, ne gemitus eorū, cōtra exactiones meas, ad cœlū clament. Solent enim tyranni à suis agricolis multo plura extorquere, quàm agri eorum producere possint, quemadmodum & Pharao ab Israëlitis laterum mensuram, denegatis etiam paleis, exigebat. Vt igitur sanguis Habel iniuste occisi, ultionem clamabat: ita agrorum sulci, unde plus æquo tyranni carnifices extorquent, uindictam clamare nunquam cessant, Exactiones.

Iacobi 5. Ecce merces operariorum, qui messuerunt regiones uestras, quæ fraude non reddita est à nobis, clamat &c.

SI FRVCTVM EIVS COMEDI.

Nunquam gratis exegi, aut tyrannide quadam extorsi, quicquam frumentorum ab agricolis, mihi subiectis: nec unquam grauibus oneribus eos oppressi, ut præ ijs non licuerit eis respirare, aut coacti fuerint ingemiscere, aut succumbere: nam si tale quid designauerim, non renuo meritum supplicium. Age, pro tritico nascatur spina: pro hordeo, carduus, id est, sim maledictus: tam cum nihil mali, aduersus Dominum commiserim, reliquum est, ut contra amicorum meorum sententiam, certissimis argumentis concludam, me à Domino citra omne peccati meritum, adflictum esse.

CAP. XXXII.

ET cessarũt tres uiri isti respondere Hiobi, propterea quod iustus sibiipsi uidebatur.

Et incanduit ira Elihu filius Baracheel

racheel Buzites, de cognatione Ram, contra Hiob, ſuccenſione iracunda, propterea quod iuſtificaret animam ſuam ultra Deum.

Et contra tres amicos eius incanduit ira ſua, propterea quod non inueniſſent reſponſionem, ut condemnaſſent Hiobem,

Et Elihu expectauerat Hiobem in ſermone, quoniã ſeniores ipſo erant annis.

Et uidit Elihu, quod non eſſet reſponſio in ore trium uirorũ, & incanduit ira ſua.

ET CESSARVNT. &c. *Nõ imprudenter amici Hiob, ſermonem ſuũ intermittunt, quãdo existiment Hiobem, cõtentioni ſtudere, & qui magis pertinaciter, quàm ueraciter, ſuam iuſticiam aſſerat, de contentioſis enim ſcriptum eſt: à cõtentioſis ſeiungaris, & iterũ: cõtentiones & pugnas le-*

gis deuita: & uulgato apophthegmate hæc sentẽtia celebratur, Veritas altercando amittitur. Omiserũt itaq; amici contentionem, existimantes prudentius esse, alienam importunitatem ferre, quàm altercatione nimia, maledicentiæ uirulentijs, ac in Deum blasphemiæ ansam dare. Elihu uero, qui interim ita citus controuersiæ auditor adstiterat, prudens rerũ æstimator, utrosq;, tam Hiobem, quàm amicos arguit, erãt enim utriq;, reprehensione digni: Hiob, quod in Deum blasphemarit, & importunus in iudicũ Dei, tantũ non insanierit: amici uero, quod nõ ea parte Hiobem arguerint, qua reprehẽsibilis, sed qua innocens & sanctus, etiã Dei testimonio erat.

ET INCANDVIT IRA ELIHV. Habet enim zelus, suam iram, non impiam, unde & in Psal. dicitur: Irascimini, et nolite peccare, est enim ira fidei, est & ira carnis, quæ sola pro scelere reputatur. Porrò, quod Elihu Buzites dicatur, à Buz descendit, qui est filius Nahor, fratris Abraham. Gen. 22. de quo Hieronymus, in traditionibus Hebraicis super Genesim, ita scribit. Secũdus natus de Melcha, est Buz, quẽ Septuaginta Bauz trãsferre uoluerũt, & ex huius genere, est Bileam ille, diuinus, ut Hebræi tradũt, qui in libro Hiob dicitur Elihu, primum uir sanctus & Prophetes Dei, postea per in-

Elihu, forte ille Bileam, diuinus erat.

per inobedientiam & deſyderium munerum dum Iſrael maledicere cupit, diuini uocabulo nuncupatur: dicturq; in eodem libro, Iratus Elihu filius Baracheel Buzites, de huius uidelicet Buzi radice deſcendens: hactenus Hieronymus. Quod uero de cognatione Ram, Elihu eſſe ſcribitur, non certo conſtat, an de proſapia illius Ram fuerit, qui 1. Chron. 2. filius Eſron dicitur, et corrupte, Matth. 1. in Genealogia Chriſti, Aram legitur: ſiue igitur ille Elihu, Bileam fuerit, ſiue alius quiſpiam, parum curabimus: qualis qualis enim fuerit, certe prudentiſsime & ueriſsime, de controuerſia Hiobis & amicorum pronunciat, neque etiam à Domino, condemnatus eſt impietatis: ſi enim omnino reprehenſibilis fuiſſet, Dominus, iudicio ſuo, quo tres amicos condemnat, ut habes ultimo Cap. eum non præteriiſſet.

Reſpõdet Elihu filius Baracheel Buzites, & dixit,

Iunior ego ſum annis, et uos ſeniores, propterea expaui, et timui explanare ſententiam meam uobis.

Dixi, dies loquantur, & multi-

tudo annorum doceat ſapientiam.

Veruntamen ſpiritus eſt in homine, & adſpiratio omnipotentis intellectificat eos.

Nõ ſunt ſapientes magiſtri (noſtri) & preſbyteri non intelligunt iudicium.

Propterea dico, audi me, explanabo & ego ſcientiam meam.

Ecce expectaui ſententiã ueſtrã, animaduertebã prudentiã ueſtrã, donec inueſtigaretis ſermones.

Et ad uos animaduertebam, & ecce non eſt, qui Hiobem reprehendat, & reſpondeat uerbis eius, ex uobis.

Forte dicetis, inuenimus ſapiẽtiam, Deus proiecit eũ, nõ homo.

Non eſt diſpoſitionis meæ ſermo

mo (ueſter) & iuxta uerba ueſtra, non reſpondebo ei.

Exterriti ſunt, nõ reſpõdent ultra, auulſi ſunt ab eis ſermones.

Quãdo igitur expectaui, & nõ loquuntur, ſteterunt, & non reſpondent ultra.

Reſpondebo certe ego partem meam, explanabo etiam ego ſcientiam meam.

Quoniam plenus ſum ſermonibus, coartat me ſpiritus uẽtris mei.

Ecce uenter meus eſt ſicut muſtum non apertum, lagunculas nouas diſrumpens.

Loquar ut reſpirem, aperiã labia mea, ut reſpondeam.

Nõ reſpiciam perſonã alicuius, & homini non adulabor.

Quoniam nescio si adularer; num paulo post auferat me creator meus.

IVNIOR EGO SVM ANNIS. &c. Hactenus deterruit me à sermone, partim mea iuuentus, partim senum autoritas, dicebã tacitus mecum, dies loquantur, & multitudo annorum, doceat sapientiam, id est, maiores natu, loquantur: iuniores audiant, senes doceant, adolescentes discant. Pulcherrima disciplinæ sententia, adolescentis enim bonæ indolis est, seniorum consiliũ ac sermonem expectare, & silentio suo, caniciem uenerari, propterea quod seruẽs iuuentutis ætas, imprudenter plerũq;, & illotis manibus, in præceps consiliũ irruat, nulla habita imminentiũ periculorũ ratione: senes uero, multo usu occaluerũt, proinde prudentius & circũspectius de quauis re cõsultãt. Nota est historia, de adolescentũ & seniorũ consilio, Rehabeam dato. 3. Reg. 12. Sed ut maxime seniorum consilia expectanda sint, & autoritas eorum uenerãda, nõ tamen omnia ipsorũ consilia & sensa, citra delectum, ueluti oracula, susciPi debent, neque enim cõsilij spiritus aut prudẽtiæ, alligatus est ætati, nec annorum numero captiuus: proinde, honorare presbyteros, disciplina est, nõ ueritatis præiudiciũ.

Disciplina pro adolescẽtibus.

VERVNTAMEN SPIRITVS EST IN HOMINE. Id eſt, re ipſa cõperio, prudentiam animis nõ cõſtare, nec quẽquam hoc ſapientiorẽ eſſe, quo ſeniorẽ, ſed ſpiritus, homines facit prudẽtes et intelligẽtes, qui nõ eſt alligatus Rabinorũ autoritati, & magiſtrorũ noſtrorũ capitijs, nec preſbyterorũ aut ſeniorũ annoſitati, unde Eſa. 11. inter alia ſpiritus dona enumerãtur etiã, ſapientia, intellectus, cõſiliũ, & ſciẽtia. Similiter 1. Corinth. 12. huic per ſpiritũ datur ſermo ſapiẽtiæ, alij ſermo ſciẽtiæ. & omnia hæc, efficit unus ille & idẽ ſpiritus, diuidẽs peculiariter unicuiq;, ſicut uult, nõ ſicut nos uolumus, ubi enim ſpũs eſt, ibi libertas eſt: proinde dona ſpũs, nulli ætati, nulli hominũ ſtatui, nulli tẽpori, nulli loco, adeoq; nulli omnino creaturæ, captiua fiũt, ſed pro libertate ſpũs, diſtribuũtur in quosuis hominũ ſtatus, in quasuis ætates, quocũq; tẽpore et loco, ipſi adlubeſcat. Iam quanq̃ prudẽtiæ & conſilij dona, ſpũſſancti opera ſint, nõ tamẽ iuſtificant, ut uides in Achitophele, & in Ethnicis, tam apud Græcos, q̃ apud Romanos, nobilibus, ſola uera fides, donũ illud eximiũ eſt, quo iuſtificamur. Dona ſpiritus Dei libera ſunt.

NON SVNT SAPIENTES MAGISTRI Ex hoc loco, ruit impiorũ argumẽtũ, quod ab autoritate maiorũ ducere ſolẽt: nã & ſic apud Hieremiã

Cap. 15. dicũt: nõ peribit lex à ſacerdote, neq; con
ſiliũ à ſapiente, nec ſermo à Propheta, hoc eſt; ma
iores nõ errãt, quaſi uero alligata ſit ueritas maio-
rum ſeculo, non item omnibus ætatibus communis.
PROPTEREA DICO, AVDI ME &c.
Id eſt, propter cauſſas tam enumeratas hactenus ſi-
lui, nõ tam mea iuuentute, quàm ueſtra canicie de-
territus: ſed quando ſapientes deſipiant, & ſenes
delirent, ac nullus ſit, qui Hiobem ea parte, quare-
prehenſione dignus eſt, arguat: age, tempus nunc
eſt, ut & iuniores loquãtur, ſiquidem uana fuit ha-
ctenus expectatio mea, qua ſperauerã me, docto-
rem à ueſtra controuerſia diſceſſurum.

FORTE DICETIS. &c. Id eſt, Re-
ſpondebitis forſitan uos, prudenter agere tacendo,
quandò in propatulo ſit, Hiobem eſſe impium, &
à Deo protectum, nec hominum egere argumen-
tis, ut impius probetur, propterea quod ſeſe iu-
ſtificet, Deum autem iniquitatis condemnet, hoc
enim non ſolum ſtultum, uerum etiam inſanũ eſſe
quemuis, quamlibet deplorati ingenij, intelligere
poſſe, & ſtulto iuxta ſtultitiam ſuam reſpondere
prohibet Solomon, ne ipſi ſimilis efficiaris: non ta-
men eſt diſpoſitiõis meæ, ſermo ueſter, hoc eſt, alu
ter ego Hiobẽ reprehẽdã, q̃ uos, nõ enim priorẽ etiã

uitam

uitam culpabo, nec cauſſam eius iniuſtam crimina-
bor: quod enim crucem fert, Domini fauore, non
tra fert, ſed adcuſabo importunitatem eius, imò bla
ſphemias, quas in hoc iudicio in Deum indignabun
de, expuit.

EXTERRITI SVNT NON RESPON.

Quaſi contemptu quodam, tertia perſona, pro ſe
cunda utitur: uide, inquit, q̃ imprudentes ſint iſti ſe
nes, effutierunt hactenus multa, ubi nihil opus erat:
cæterum, ubi maxime reſpondendum, & arguen-
dum eſſet, tibi piſcibus magis muti ſunt, quandò igi
tur obmutuerunt & ignorantiam ſuam, ac impru-
dentiam ſilentio fatentur, explanabo ego ſententiam
meã & eloquar, quod ſpiritus Domini me docuerit.

QVONIAM PLENVS SVM &c.

Rumperer meduis, ſi non erumperet ſermo intra me
conceptus, uſq; adeo cogit me animus meus quod ſen
tio, loqui: Porrò, ſiue hæc adroganter, & è carne,
ſiue è ſpiritu loquatur Elihu, non pronuncio: cer-
tum eſt talia uerba, ut maxime carnalia & arrogan
tia uideantur, poſſe tamen eſſe ſpiritualiſsima, ut
Hierem. 4. Ventrem meum, uentrem meum doleo,
ſenſus cordis mei turbati ſunt in me, non tacebo: &
20. Factus eſt ſermo Domini in corde meo, quaſi ig
nis exæſtuans, claufuſq; in oſſibus meis & defeci

ferre non sustinens. Ita Elihu ait, nisi eloquerer quæ sentio, non posset fieri, quin uenter meus creparet medius, adeo me coartat sermo conceptus. Pulchra autem similitudine declarat, quantum, sermo in corde eius æstuauerit, quemadmodum enim nouum mustum, nondum plene decoctum, disrupto uase effluit, nisi aërem admittas: ita uenter meus disrumperetur, nisi loquerer ut respirarem.

NON RESPICIAM PERSONAM. Nihil loquar ad gratiam, nec adulabor in hac oratione cuiquam hominum, nam & Paulus ait: Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem: & Hierem. 17. Diem hominis non desyderaui: proinde uera, inquit Elihu, loquar, non respiciens ullam hominis personam, propterea quod nesciam, quando ex hoc mundo, & hoc corporis ergastulo, me sit uocaturus creator meus, omni hora & momento expecto mortem, expecto aduenientem patremfamilias, si igitur me imparatum, hoc est, iniqua agentem, auram popularem captantem, & ad gratiam hominum concionantem, inuenerit, quantis plagis uapularem?

Pius semper talis inueniatur

CAP. XXXIII.

Quamob

QVamobrem audi Hiob ſermonem meum, & o[illegible]a uerba mea animaduerte.

Ecce adperui os meũ, loquetur lingua mea in gutture meo.

Simplicitas cordis mei uerba mea ſunt, & ſcientiam labia mea pure loquentur.

Spiritus Dei fecit me, & ſpiraculũ omnipotentis uiuificauit me.

Si potueris reſponde mihi, ad uerſus faciem meam conſiſte.

Ecce ego iuxta ſermonem tuũ, Dei ſum, de luto formatus ſum etiam ego.

Ecce frons mea, non terreat te, & inclinatio mea ſup te non grauet

Enimuero dixiſti in auribus meis, & uocem ſermonis audiui.

Pũrus ſum ego ſine ſcelere, innocẽs ego, et nõ eſt iniquitas in me.

Ecce cauſſas contra me inuenit, reputat me inimicum ſibi.

Poſuit in neruo pedes meos, obſeruat omnes ſemitas meas.

Ecce hoc ipſo te non iuſtificatũ eſſe reſpondeo, quoniam longe excellit Deus hominem.

Quare cum ipſo contendiſti, quod ad omnia uerba tua non reſponderit?

Si ſemel loquatur Deus, poſtea an rectũ ſit, non eſt inueſtigandũ.

QVAMOBREM AVDI. *Elihu excuſata adoleſcentia ſua, nam & Paulus Timotheo ſcribit: Nemo iuuentutem tuam deſpiciat, ſimiliter captata benenolentia à neceſſario, coactum enim ſe dicit ut loquatur, nõ tam obmuteſcentia ſenum, q̃ ſpiritu uentris ſui: proinde, ſe ea loquuturum, quæ nõ ſint ad aucupandam gloriã, & auditoris adplauſum*

compoſita

compoſita, ſed ſimplicia, & uera, ſiquidem ſimplex eſt ueritatis oratio: audi, inquit, quoniã omnino mihi loquendũ fuerit, ea maxime loquar, quæ ſimplicia, pura & uera ſunt: faceſſant ambages, diſcedant hominum nugæ, quod loquar, ſimplex ueritas erit.

SPIRITVS DEI FECIT ME &c.

Non eſt ut in ſermone meo, quantumuis aduleſcens, contemnar, quando & ego perinde ac tu, Dei ſim, Spiritus Domini etiam me fecit, & ex luto creans, ſpiraculo ſuo me uiuificauit. Eſt autem hæc potiſſima ratio, cur alterum, alter non contemnat, nec naſo ſuſpendat adunco: nam ab eodem Deo, per idem Verbum, in eodem ſpiritu, omnes formati ſumus: communem terram, aquam, aërem, & cœlum, habemus. Quod ſi Chriſtianos reſpicias, habent illi arctius uinculum, quo colligantur, ſic enim Epheſijs 4. dicitur: Vnum corpus, unus ſpiritus, unus Dominus, una fides, unum baptiſma, unus Deus & pater omnium. Sic & Roma. 14. Noli fratrem perdere pro quo Chriſtus mortuus eſt: quod ſi hæc ſententia, alta fide repoſita fuerit, nulla difficultate retraheret nos ab iniurijs, cõtemptu, & blaſphemijs fratrũ. Nempe ſi credideri mus, tantæ dignitatis fratrẽ eſſe, ut Chriſtus unigenitus Dei filius, propter eum è cœlo deſcenderit, & ſanguinẽ fuderit

Contẽptus fratrũ tollitur his argumẽtis

SI POTVERIS RESPONDE MIHI. Quæliacũq; loquutus fuero, ſemper dabitur tibi reſpondendi copia, non enim agam tecũ imperio, ſed autoritate, non cogo ut in uerba mea iures: ſi quid ueri dixero, adripe: ſin falſi aliquid, reijce.

ECCE EGO IVXTA SERMONEM. Nullam habes me cõtemnendi occaſionẽ, propterea quod et ego, quemadmodũ tu ipſe adſeueras, Dei creatura ſim, & ex puluere formatus: ſepone igitur adoleſcentiam meam, ſepone conditionem meam uilem, & memineris me, Dei hominem eſſe, ut diligentius ad orationem aures arrigas.

ECCE FRONS MEA. Græcus frontem expoſuit ἀν φόβον terrorem, hoc eſt, non dabo tecum loquar, q̃ par ſit: proinde, confide, ne obſtupeſcas, reſponde ſi quid potes: non agemus, pro Papiſtarum ingenio & conſuetudine, qui non audita uel reſponſione, uel excuſatione, aduerſarium, niſi mox palinodiam canat, hæreticum pronunciãt, ad ignem conclamãt, & diris uotis Satanæ tradunt: nos uero, tractabimus cauſſam noſtram mitius, & humanius.

ENIMVERO DIXISTI. Ad cauſſam tractandam Elihu adcedit, dicens: Amici tui tres calumniatti ſunt uitam, è qua iniquitatem tuam probare

bare conabantur, mihi alia tecum ratio est, nam iniquum te, probabo, non è uita tua priori, sed tuo ipsius uerbo, & testimonio, hoc est, proprio te gladio confodiam, dixisti enim innocens & iustus sum, nulla est iniquitas in manibus meis, nulla sycophantia decepi proximum, Dominus tamen inimiciter adfligit me, & iniuria adficit, propterea, quod citra omnem iniquitatis caussam posuerit pedem meum in neruo, hoc est, cruciat me, & omnes semitas meas obseruat, quasi impie egerim, omnem meam uitam cruce explorans. Agno scis opinor, uerba tua: probabo itaque, ex ipsissimis tuis uerbis, te iniustum esse, nullus enim iustius & innocens, cum Deo contendit, nec iniustitiæ eum adcusat: quis enim illi fuit à consilijs? aut quis prior, dedit illi, & reddetur ei? & quis audet dicere, cur hoc facis? quoniam ut est Esaiæ 55. Sicut exaltantur, inquit Dominus, cœli & terra, ita exaltatæ sunt uiæ meæ, à uijs uestris, & cogitationes meæ, à cogitationibus uestris: proinde, cum tu Hiob, Deum iniusticiæ adcuses, præterea indigneris quod facti sui, tibi non det rationem, qui potes esse iustus & innocens?

SI SEMEL LOQVATVR DEVS.

Deus ut iustus, ita & sapiens est, proinde quicquid

fecerit, etiamsi captus humanus non intelligat, iuste & sapienter esse factum confitendum, non curiosius inuestigandum est, confessio enim iusticiæ operum Dei, obsequium fidei declarat: inuestigatio uero, infidelitatem cordis, arguit. Est igitur huius loci sententia: noli Hiob, rationem factorum Dei curiosius inuestigare, & si non adsequeris, eum iniusticiæ calumniari, quod enim semel, Deus aut loquitur aut facit, hoc postea, non est humana prudentia inuestigandum, num uere dictum, aut iuste factum fuerit: sed obedientia credendum est, & fide adorandum: tradidit Dominus te potestati Satanæ, ut pro libidine sua te, tuaq; omnia tractare possit: crede igitur hoc, prudenter factũ, utcunq; eam prudentiam, humana ratio non capiat. Disces etiam ex hoc loco, concilia, quæ uocant Generalia, aut Synodos, Verbum Dei confirmare non posse, nec iudicare, quod enim Deus semel loquitur, hominis testimonio aut confirmatione non eget, & concilia humana ex Verbo autoritatem adcipient, non aũt Verbum, ex concilijs, aut hominum decretis.

Opera Dei adoranda, non scrutãda curiosius.

Verbum Dei iudicat oẽs, at ipsum nemo iudicat.

In somnio uisionis nocturnæ, cadente somno super uiros, in dormitionibus super lectum,

Tunc adperit aurem uirorũ, & in eruditione eorũ terrefacit eos.

Vt auertat hominis opus, & corpus a uiolentia protegat.

Vt auferat animam eius a corruptione, & uitam eius ne tranſeat in gladium.

Et arguit eum dolore in lecto ſuo, & iudicat oſſa eius fortiter.

Vt abominabilis fiat ei in uita ſua panis, & anima eius cibum non deſyderet.

Tabeſcit caro eius ut non uideatur, cõterunt oſſa eius ut euaneſcãt.

Et adpropinquat ad corruptionem anima eius, & uita eius ad mortuos.

IN SOMNIO VISIONIS NOCTVR.

Antea Elihu Hiobem iniuſtum probauit, propterea quod importunior aduerſus iudicium Dei con-

tenderit, & iniquitatis eum arguerit, nunc explicat flagellorum & operum Dei in homine rationem, quando scilicet, & quare contingat adflictio. Aut enim, Deus adflictionem incipit in somnio uisionis nocturnæ, dum sopor occupat homines, hoc est, præsto adest adflictio, eo maxime tempore, quum omnia horrēdis tenebris, & cæco silētio plena sunt, quum longe aliud cogitamus, & mente nostra alio peregrinamur: quemadmodum & Hiob, longe aliud propter ingentem Domini benedictionem, quam crucem, futurā suspicabatur. Porrò Scriptura, repentinos casus, & inopinatos euentus, per nocturnum tempus describere solet, quo omnia summum agunt silentium, & propter somnum, incuria iacent, ut Matth. 25. Medio noctis clamor factus est, Ecce sponsus uenit: & 1. Thess. 5. Dies ille Domini, ut fur, in nocte ita uēturus est. Eo itaq; tempore, quo alias, uisiones & somnia fiunt, ut Dan. 7. & quo omnes homines securi quiescunt, adperit Dominus aurem hominum, turbans eos per legem occidentem, & erudiens per crucem. Nam hæc præcipua ratio est, cur Deus homines lege occidat & cruce adfligat. Adfligit enim non ut perdat, sed ut hominem erudiat, ab infœlicitate & impijs operibus reuocet, à tyrannide & insultu Satanæ defen

Crux adcidit securis.

defendat, ne anima eius æterno tradatur supplicio, & uita eius, sempiternæ morti. Quis uero, omnia crucis bona enumerare posset? est nanq; crux uoluntatis Dei schola, morum disciplina, fœlicitatis meditatorium, gaudij spiritus sancti officina: breuiter, bonorum omnium thesaurus, nunq; enim Dominus piũ propius complectitur q̃ in cruce. Crucis commoda.

ET ARGVIT EVM &c. Conijcit Deus hominem in omnia mala, ossa eius & uires, per crucem ita eneruat, ut cibus ei nausea fiat, caro eius ita præ dolore contabescit, ut pendere putares pectus, & à spinæ tantummodo crate teneri: ita indurescit cutis, ut per eam spectari uiscera possent. Adeoq; non contentus his malis Deus, conijcit hominem etiam in medias mortis, & inferni fauces. In his operibus nemo Deo contradicere audet, neq; arguendo cum eo expostulare, Deus enim est, non homo. Omnia aũt Dei opera iusta, recta & sapientia sunt.

Si fuerit pro eo angelus, mediator unus de mille, ut adnũciet pro homine rectitudinem suam,

Tunc miserebitur eius & dicet, libera eum, ne descendat in corru

ptionem, inueni propiciationem.

Germinet caro eius ab adulescentia, reuertatur ad dies iuuentutis suæ.

Orabit ad Deum & gratificabitur ei, & ostendet ei faciem suam in iubilo, & retribuetur homini iustícia eius.

Adspiciet ad homines & dicet, peccaui, & uere deliqui, & nondũ æquo supplicio adfectus sum.

Liberauit animã meã ne abiret in corruptionem, ut uita mea lumẽ uideret.

Ecce omnia ista facit Deus tribus uicibus cum uiro.

Vt reducat animam eius a corruptione, ut illuminet eum, lumine uiuentium.

Animad

Animaduerte Hiob, audi me, tace, & ego loquar.

Si fuerit tibi sermo, responde mihi, loquere, ut placeat mihi iustitia tua.

Si uero non, audi tu me, tace, & docebo te sapientiam.

SI FVERIT PRO EO ANGELVS.

Paucis antea uerbis Elihu, legis uim, & crucis rationem exposuit, adperit enim, inquens, Dominus aurem noctu, *& terrefacit homines: hoc est, per legem occidit, nam, etiamsi Hiobis tempore nondũ lex fuerit scripta, habet tamen unusquisq; eam in corde suo insculptam, attestante conscientia, & cogitationibus inter se adcusantibus, aut etiam excusantibus, qua patefacta, occiditur conscientia: dein crux oritur & mors, quæ est peccati per legem ostensi, autoramentum. Quid igitur in tantis angustijs faciendum? si enim lex intus occiderit per peccatum, & foris crux, morte comitata adfixerit, quo confugiendum est? Respondet Elihu, Euangelij energiam clarissime ob oculos ponens: si fuerit, inquit, pro eo angelus mediator, hoc est, terruta*

Vis Euangelij.

per legem conſcientia, & toto homine per crucem concuſſo, non eſt alia ſpes, q̃ in Euangelio, in Chriſto IESV Domino noſtro, qui eſt magni conſilij angelus, mediator, ac interceſſor inter Deum & hominem, per quem omnis conſcientia, quantumcũq; per legem occiſa, uiuificatur, per quem, omnis crux uitæ & liberationis initium eſt, qui eſt propiciatio, pax, redemptio, & ſanctificatio noſtra. Vides aũt q̃ clare hoc loco Elihu de Chriſto contionetur? putares, eum non ante legem, quo Chriſtus ad huc occultiſſime latebat, ſed poſt Euangelion reuelatum prædicaſſe. Cæterum quod uocet eum angelum unũ de millibus, hoc eſt, ni fallar, quod Eſaias dicit, conſilij magni angelus, nec mireris quod ſimpliciter angelus dicatur, quando & Moſe cum Prophetam uocauerit, Deute. 18. eſt enim angelus, ſecut, inquit, pater miſit me ut facerem uoluntatem eius, ſed & angelorum Dominus: eſt Propheta, ſed & Prophetarum omnium κορυφαῖος. Prodiatore Hebræus habet מליץ quod à ליץ deſcendit, & ſignificat interpretem agere, mediare uobis, unde מליץ interpretẽ, mediatorem, & interceſſorem ſignificat. Sic Chriſtus à Paulo dicitur 1. Timoth. 2. Vnus mediator, Dei & hominum & Hebr. 8. Præſtantioris teſtamenti interceſſor

De millibus id eſt, innumerabilibus.

Chriſtus mediator.

VT ADNVNCIET PRO HOMINE. Si unus ille mediator, suam iusticiam homini comuni quaerit, & pro eo intercesserit, tunc miserebitur eius Dominus, & liberabit animam eius à corruptione: qui enim credit in filium non perit, sed habet uitam æternam, & qui sermonem eius seruauerit, nō gustabit mortem in æternum.

IV LIBERA EVM. Verba Dei sunt liberantia hominem à maledictione crucis per Euangelion, & absoluentis eum à iure peccati, ubicunq; enim inuenit Dominus filium suum mediatorem, ibi propitiationem inuenit, ipse enim est propiciatio pro peccatis nostris.

GERMINET CARO EIVS. Adhuc Deus loquitur, uiuificans Euangelio eum, qui antea per legē mortuus erat: redeat, inquit, ad adulescentiam, & resumat omnes uires suas, ante per furorē iudicij mei collapsas: nolo enim mortem morientis, sed magis ut conuertatur, & uiuat.

ORABIT AD DEVM. Ex regeneratione & uiuificatione Euangelij, uberrimi fructus pullulant: Primus, oratio, qua maius donum, ferè à Deo homini contigisse non poterat, hoc enim ipso, quo spiritum orandi largitur Dominus, largitur etiam orationis impetrationem, hoc est, unà cum spiritu Fructus regenerationis.

orandi se, captiuum dedit: sic Iacobo captiuus factus est, Gene. 32. Sic Mosi, Exod. 32. per orationem à fide profectam.

ET OSTENDET EI FACIEM &c. Secundus fructus est, gaudium spiritus sancti quod est facies Dei iucunda, exhilarãs cõscientias nostras. II

RETRIBVETVR HOMINI &c. Qui enim bona egerit, ibit in uitã æternam, & his qui ad dextram sunt, dicetur, Venite benedicti patris mei.

ASPICIET AD HOMINES. Tertius fructus regenerationis est confessio, non illa auricularis, sed quæ est uera cordis agnitio peccatorum, hæc enim confessio Deo grata est, si agnoscamus omnes uires nostras sub peccato, et Satana captiuas fuisse, & nihil in unuersa carne nostra situ esse, quod Deo gratum fuerit: sic enim se humiliare, est se exaltare: sic se peccatorem agnoscere, est se in Domino iustificare. III

ET NONDVM AEQVO. Ita enim fides dicit: Domine si iniquitates obseruaueris, quis sustinebit? adfluxisti, sed nondum, pro merito peccatorum: punisti, sed maiora sunt delicta, q̃ ut tantilla cruce expiari possint. Infidelitas autem, semper putat se minus peccasse, q̃ adflugatur.

Libera

LIBERAVIT ANIMAM &c.

Confeßio eius, qui per Euangelion renatus eſt: liberauit Dominus me à morte, peccato, & inferno: non eſt quod nunc timeam ullos Sathanæ inſultus, habitabo confidenter, ſiquidem eo lumine illuminatus ſum, quo illuminat Deus omnem hominẽ in hũc mundum uenientem.

ECCE OMNIA ISTA FECIT.

Omnia hæc, inquit Elihu, Deus operatur in uno quouis per Euangelion renato, idq; tribus uicibus, hoc eſt, ſæpe & frequenter, nunc enim eleuat pium, nunc rurſus deijcit, iam exaltat, iam humiliat, modo mortificat, modo uiuificat, pro ut ſuo animo allubeſcat: nam & Hiobem ad eundem modũ tractauit, primum eum exaltando: dein humiliando per crucem & iudicium: poſtremo rurſum eleuando, ut eſt in ult. Cap. hac enim uarietate erudit pios, ut in ſolam ipſius manum reſpiciant, & ex ipſo uitam, ſalutem & omne bonum petant.

ANIMADVERTE HIOB, AVDI ME.

Id eſt, uerißima nunc dixi: proinde æquum erit, ut obticeſcas, & aures arrigas. Quod ſi exiſtimaueris, me inique pronunciaſſe, te eſſe iniuſtum: age itaq; mendatium meum arguito, & tuam declarato iuſticiam, ſi forte & ego perſuaſus, iuſticiæ tuæ pa-

tronus fiam: nunc uero quum nihil habes, quo possis patrocinari tuæ iusticiæ, quam habebas quidem, priusq̃ adfligereris, sed posteaq̃ iudicio Domini comprehensus es, euanuit omnis iusticia. Proinde diligẽter audi sermonem meum, prudenter enim de tua causſa pronunciabo.

CAP. XXXIIII.

ADdens Elihu, dixit,

Audite sapientes sermonẽ meum, & docti animaduertant me.

Quoniam auris sermonem probat, sicut guttur gustat cibum.

Iudicium eligamus nobis, cognoscamus inter nos quid bonum.

Quoniã dixit Hiob, iustificatus sum, & Deus declinauit iudicium meum.

Super iudicio meo mentior, flagellor sagitta mea (etiamsi) nullũ scelus (in me sit).

Quis uir ſicut Hiob, bibens ſub ſannationem quaſi aquas?

Et graditur ad participandū cū facientibus iniquitatem, & uadit cum uiris impijs.

Quia dixit, non reputatur uir, etiamſi ambulauerit cum Deo.

Idcirco uiri cordati, audite me, abſit, ut Deus impius ſit, & omnipotens iniquus.

Quia opus ſuum homini retribuit, et iuxta uias ſuas unumquēq; inuenit (ſeu iudicat).

Vere enim Deus, non impie cōdemnat, & omnipotens non peruertit iudicium.

Quis cōſtituit cum ipſo terrā? & quis poſuit orbem uniuerſum?

Si poneret ad ſe cor ſuū, ſpiritū

ſuum, & flatum ad ſe cõgregaret. Cõſumeretur omnis caro pariter, & homo ad puluerẽ reuerteret.

AVDITE SAPIENTES SERMONEM.

Secunda oratio Elihu, qua probat Deum non eſſe iniquum iudicẽ, tum quod ſit mundi iudex, tum quod omnium rerum potens adminiſtrator ſit. Audite, inquiens, ô ſapientes ſermonem meũ, & docti dẽ eo iudicent. q. d. nolo ego meipſius iudex eſſe, iudicent inter uos ſapientes ac eruditi.

QVONIAM AVRIS SERMONEM &c.

Similitudo eſt, quod guttur eſt cibo, hoc auris eſt ſermoni: iam guttur cibum probat, ſapidus ne an inſipidus ſit: ita aurium iudicium probat ſermonem, uerus ne an falſus ſit, nam ut non credis niſi audias, fides enim ex auditu eſt: ita probare ſpiritus non licet, niſi ſermonem audieris: hinc delicatas aures habere dicuntur, qui nullum ſermonem, niſi ad unguẽ expolitum probant. Agite itaq;, inquit Elihu, uos ſapientes, iudicate inter me & Hiob, uter uerius ſentiat: iudicium prudentiũ non detrecto. Ergo VERBVM Dei iudicio hominum cõmittendum eſt? abſit, VERBVM enim Dei ueritas eſt, omnis autem homo mendax: iam quî poſſet mendacium, ueritatem iu-

ritatem iudicare? Item, VERBVM Dei eſt omnipotens, per quod homo creatus eſt: quomodo igitur poſſet creatura iudicare ſuum creatorem? Ad hæc VERBVM Dei, hominis iudex eſt: ſiquidem pater dedit omne iudicium filio, qui eſt VERBVM. Proinde fieri nequit, ut homo, VERBVM iudicem ſuum iudicet: cur ergo Elihu uerbum ſuum, quod iactat eſſe Dei VERBVM, hominum iudicio permittit? Reſpondeo, nullus homo, quantumcunq; ſpiritualis, poteſtatem habet iudicandi VERBVM Dei, ſed uerbum hominum, hoc eſt, an quod homines pronunciant, docent & ſtatuunt, ſit VERBVM Dei? ut Chriſtus effudit ſanguinem pro peccatis noſtris: hoc VERBVM iudicare, nulli hominum conceſſum eſt, ſed oportet omnes ſeſe huic captiuos dare & credere: interim tamë multi, multa & uaria de hoc VERBO pronunciarunt: initio enim eccleſiæ Chriſtianæ, ut eſt Act. 15. aliquot Apoſtoli docebant, etiam legem ad expiationem peccatorum neceſſariam eſſe, aliquot diuerſum, ſolam ſcilicet fidem purificare cor hominis: igitur ſpirituales iudicabant, non ipſum Dei VERBVM, ſed quis inter diuerſa ſentientes, VERBVM Dei loquereſtur. Hinc Paulus ait 1. Corinth. 2. Spiritualis om-

Verbum Dei alios iudicat, ipſum non poteſt iudicari.

Iudicãdũ an ſit Verbum Domini:

Iudicium apud ecclesiam.

nia dijudicat. & .1. Corinth. 14. Prophetæ duo aut tres loquātur, & cæteri dijudicēt. Quid? VERBVM Dei? absit, ipsum est enī oīm hominū iudex, sed uerbū & doctrinā hominum, an fidei ac VERBO Dei consentanea fuerint: & probent spiritus, non Dei, sed hominū, an ex Deo sint. Omnes igitur in ecclesia, sed iusto ordine, & disciplina, audiendi sunt: nemo quantūuis abiectus contemnendus est: nā & Dominus asinæ os aliquādo aperuit, & sæpe etiā est holitor ualde opportuna loquutus. Sed probādus est sermo & doctrina omniū, per spūales, an sit Dei sermo & fidei doctrina: id quod fit, si hominū doctrina nō ad captū humanū & rationē carnis, sed ad VERBVM Dei & fidei regulā exigatur.

Probari spiritus.

QVONIAM DIXIT HIOB &c.

Hæc est Hiobis sententia, ego inquit, iustus sum, nihilominus tamen adfligor & crucior ueluti iniustissimus, oportet igitur Deum iniustū esse, qui declinet iudicium meum, id est, mihi iusto & bono æquitatem iudicij deneget: appello quidem æquum iudicium, ut supra Capite 19. & 23. sed ipse flagella, flagellis addit, clamorem meum ueluti surdus, negligens, cum tamen in me, ne tantillum quidem sceleris, inueniatur. Adhæc super iudicio meo mentior, hoc est, cogor, uclim nolim, mendax esse, ut Deus

ueras

uerax sit: quicquid ego loquutus fuero, mendaciũ oportet esse, quicquid uero Deus dicit, uere dictũ est, quicquid agit, recte actum est, siue meo merito, siue immerito: quomodo igitur potest esse iustus iudex, tyrannide potius, quàm æquitate iudicans? Hæc Hiobis, inquit Elihu, sententia est, sed quàm pia, uiderint nunc iudices, siquidem neminem unquam uidi Hiobe, aut stultiorem, aut magis furibundum: bibit enim subsannationem, quasi aquas, hoc est, stulticia & furore, quasi aquarum inundatione, totus plenus est, nihil prorsus differens ab extreme iniquis & impijs, propterea quod palàm dicat, ut supra Capite 13. & 19. Deum nullam respicere quantumuis iustum & bonum, nec reputatare ambulantem in uijs eius, præ iniquo, & mandata eius contemnente, sed in uniuersum, omnes simul perdere & conculcare, siue iustos siue iniustos. Est aũt ambulare cũ Deo, iuste uiuere, sicut scriptũ est de Enoch, Gen. 5. Ambulauit Enoch cum Deo. Ambulare cũ Deo quid sit.

IDCIRCO VIRI CORDATI &c.

Id est, quando iudices aurem præbuistis Hiobi beneuolam, eam & mihi concedite: nam natura uidetur, ideo duabus auribus hominem donasse, non ut quod una aure audiamus, per alterã auolet: sed ut altera auris actori, altera reo, patula reseruetur.

ABSIT VT DEVS IMPIVS &c. Ratione probat Deum non esse impium, quia iudex mundi est: quomodo autem iudex impius esse posset? Eadem Paulus Rom. 3. iusticiam Dei in iudicando probat, dicens: Quod si iniusticia nostra, Dei iusticiam commendat, quid dicemus? num iniustus Deus, qui inducat iram? Humano more loquar: absit, nam quomodo iudicabit Deus mundum, scilicet, si iniustus esset? Ille igitur iudex unumquenq; iuxta uias suas iudicat, & reddit unicuiq; iuxta facta sua, non aliena, hoc est, iuxta fidem: sola enim fides impletio mandatorum Dei est, & legem factis exprimit.

VERE ENIM DEVS NON IMPIE &c. Quod Deus non inique condemnet, aut iniuste iudicet, ac adfligat, alia probatur ratione, quia omnium rerum creator est. Quomodo autem creator iniustus esse posset? ait enim Elihu:

QVIS CONSTITVIT CVM IPSO TERRAM &c. Id est, Deus creauit solus terram, adeoq; uniuersum orbem: quis igitur tanto Heroi iniusticiæ notã inurere posset? Huc accedit potentia eius: nam si animo suo allubesceret, uno momento posset omnia creata perdere, & spiritum suum omnia uiuificantem, ad sese retrahere: spi-

ritus

ritus enim Domini ſuper creaturas uolitans, omnia fouet, uiuificat, conſeruat, alióqui, mox in cineres ruitura: nã & homo, ſpiritu Domini, per Verbum creatus eſt, Gen. 2. Formauit Deus hominem de limo terræ, & inſpirauit in faciem eius, ſpiraculum uitæ, & factus eſt homo in animam uiuentem: nam ſi Dominus Verbũ ſuum, unà cum ſpiritu, ad ſeſe reduceret, quomodo cõſtaret homo? nonne mox in puluerem reuerteretur.

SI PONERET AD SE. *Id eſt, ſi animo ſuo placeret, tunc poſſet manum ſuam & potentiam retrahere, quia creaturas continet, & omnia rurſus in nihilum redirent.*

Si intelligis, audi iſtud, animad uerte ad uocem ſermonis mei.

Nunquid qui odit iudicium, ideo rebellet, & iuſtum tumidus condemnet?

An dicet quiſpiã regi, Belial? impii, ad principes?

Qui non reſpicit faciem princi-

pum & non agnoſcit magnificum (uel diuitem) præ paupere, quoniã opus manuũ eius omnes ſunt.

Subito moriũtur, & media nocte conturbantur populi, ac peſſum eunt, & auferentur potẽtes ſine manu.

Quoniam oculi eius ſuper uias uniuſcuiuſq; , & omnes greſſus eius reſpicit.

Nõ ſunt tenebræ, neq; umbroſitas, ut abſcondantur illic facientes iniquitatem.

Neque eſt in cuiuſquam poteſtate ſitum, ut ueniat cum Deo in iudicium.

Cõterit multos nullo numero, & ſtatuit alios pro eis.

Propterea quod agnoſcit opera eorum,

ra eorum, & ſubuertit noctu, ut conterantur.

Simul impios concutit, in loco uidentium.

Propterea quod receſſerunt ab eo, & omnes uias eius non intellexerunt.

Vt ingrediatur ad eum clamor pauperis, & clamorem adflicto-rum audiat.

Si ipſe quietem dederit, quis cõdemnabit? ſi abſconderit faciẽ, quis aſpiciet eum, & inter gentes & homines ſimul?

Regnare facit hominem hypocritam, ad capiendum populum.

SI INTELLIGIS, AVDI ISTVD. &c.

Si in te eſt Hiob, ullus prudentiæ ſenſus, diligenter rogo, animaduertas, & alta mẽte, quæ dico repo nas, non enim ideo iniuſtus eſt Deus, quod tu aut

odio habeas, aut non intelligas iustitiam diuini iudicij, adflixit te Dominus, nõ quidem merito tuo, sed tamen nec iniuste, iustitiæ enim eius non est numerus, nam, etiam si in te adflictionis meritum nõ inuenerit, inuenit tamen in se ipso causſam, quare cõdueibile sit, ut adfligaris: proinde, nõ est quod ideo rebelles iudicio Dei, quia tu indigneris, nec ratione capias iusticiam eius: nec ideo cõdemnes iustũ Deũ, iniustitiæ, quod tu arroganter inflaris aduersus prudentem eius administrationem, qua te innocentem adfligit, sed trade te, manui eius captiuum, & crede, si enim crediderís, intelliges &c.

AN DICET QVISPIAM. &c. Argumentum à minori: non impune fert, qui regẽ quẽpiam huius terræ, iniustum, Belialem, aut Satanæ ministrum appellauerit: nec impunitus relinquitur, qui principes huius mundi, impietatis adcusat, & impiorum cognomine uocat, quanquàm ij errare ut homines, possunt, nolunt tamẽ erroris, aut impietatis reprehendi, & tu putas, te impune laturum, quod iniusticiæ & impietatis, calumnieris regem, omnium regum, ac principem omnium principum: putás ne, Deum aut surdastrum esse, qui tanta conuicia non audiat? aut impotentem, cui uires sese ulciscendi desint?

Qui non

QVI NON RESPICIT FACIEM.

Alia probat ratione, Deum non esse iniustum iudicem, siquidem non respicit personas, de iustis enim iudicibus scribitur, quod personas non admirentur: ita in iudicio, Dominus non respicit uel principem, uel diuitem, præ abiecto & paupere, sed caussam: si iustã pauper caussam habuerit, pro paupere, cõtra principem pronũciat, si uero iniustam, pro principe contra pauperem decernit, quia omnes, tam principes quàm uulgus, tam diuites quàm paupores, opera manuum eius sunt, & in potestatẽ eius cõclusi, nec ulli hominum licet, siue ille primas, siue infimas fuerit, sententiæ eius iudicium detrectare, aut alió adpellare. Deus nõ respicit personas, ideo iustus.

SVBITO MORIVNTVR. &c. Ad iustitiam Dei, & rectum eius iudicium, adcedit POTENTIA, quem enim recto iudicio condemnat, eum subito conterit, & media nocte, hoc est, inopinato conturbat, quãtumuis potentes, nullis externis utribus, sed sine manu, & duntaxat oris sui spiritu. Esa. 11. Spiritu labiorum suorum interficiet impium.

QVONIAM OCVLI EIVS. &c.

Non est Deus ut homo, qui iuxta speciem & exteriorem laruã iudicet, sed internas & occultas uniuscu- Omnia Deo patent.

iuſq; uias cognoſcit, iuxta quas ſententiam ſuã pronunciat: non enim poteſt ſe abſcondere impius, ne in impietate ſua comprehendatur, nullæ ſunt tenebræ, nullum eſt latibulum tam opacum, quo cælari poſſit. Pſalm. 138. Quo ibo à ſpiritu tuo, & quo à facie tua fugiam? Amos. 9. Non erit fuga eis, et qui fugerit ex eis, non ſaluabitur: ſi deſcenderint uſque ad infernum, inde manus mea educet eos: ſi aſcenderint uſq; ad cœlum, inde detraham eos: ſi abſconditi fuerint in uertice Carmeli, inde ſcrutans, auferam eos: ſi cælauerint ſe ab oculis meis in profundum maris, ibi mandabo ſerpenti, & mordebit eos: ſi abierint in captiuitatẽ corã inimicis ſuis, ibi mandabo gladio, & occidet eos.

NEQVE EST IN CVIVSQVAM POTESTATE. Quæcunq; Dominus fecerit, recta & iuſta ſunt, nec eſt ſitum in hominis poteſtate, diuina opera, pro ſuo arbitrio uel iuſtificare, uel condemnare, ut ſupra Cap. 33. Si ſemel loquatur Dominus, poſtea in rectum ſit, non eſt inueſtigandũ, & Rhom. 9. O homo, tu quis es, qui reſpondeas Deo? nunquid dicit figmentum ei, qui ſe finxit, cur me ſic feciſti?

CONTERIT MVLTOS. &c.

Mirabilia ſunt Dei opera, non tamen iniqua, hos enim

enim humiliat, illos exaltat: hos exaltat, illos humiliat, & ut potenter, ita non iniuſte, innumerabiles è ſublimi deijcit, agnoſcit enim opera eorum impia, propter quæ non immerito opprimuntur. Porrò, huius gnomæ exempla, habes in omnibus ferè huius mundi regnis: nam Babylonicum ſeu Aſſyriacum regnũ, principio, toti orbi dominabatur: quo contrito, ſurrogauit Dominus regnum Perſarum: hoc item deiecto, ortum eſt regnum Græcorũ: quo ſimiliter ſubuerſo, Rhomanorum ſubinde excreuit potentia: quia enim Dominus, impietatem regum agnoſcit, ideo inopinatis malis cõterit eos, ut Daniel. 5. de Balthazare. *Mutatio regnorũ, opus Domini.* *Quatuor mũdi regna.*

SIMVL IMPIOS CONCVTIT. &c.

Impij florent aliquandiu, & uidentur impunes, ſed iudicante Domino, omnes ſimul, prouerbium ac fabula fiunt, & in extremas deriſiones cõijciuntur: nam quod hoc loco dicitur, in loco uidentium, hunc habet ſenſum. Videre in ſcriptura, plerumq; pro gaudio affici ſumitur: impij ergo concutiũtur in loco uidentiũ, hoc eſt, ſic deijciũtur, ut eorũ caſus, magno gaudio aduerſarios afficiat. Cæterum, quod impij pereant, non fit citra cauſſam: recedũt enim à Domino, nec intelligũt uias eius, Verbũ cõtẽnũt, & opera eius calũniantur, opprimẽtes pauperem, *Videre* *Caſus impiorum ratio iuſta.*

& egenum negligentes: proinde, intrante pauperum clamore in conſpectum Dei, pereunt impij: ut habes in Pharaone, qui clamore filiorum Iſrael, ad Deum, turpiſsima morte tandem occubuit.

SI IPSE QVIETEM DEDERIT. &c. Saluante Deo, & conſcientiæ pacem dante, nemo condemnare poteſt, Rhom. 8. Si Deus pro nobis, quis contra nos? quis eſt qui condemnet? Chriſtus IESVS, qui mortuus eſt & reſurrexit, ac interpellat pro nobis.

SI ABSCONDERIT FACIEM. &c. Domino ſe abſcondente, nemo eum reperire poteſt, & Domino gratiam abnegante, nemo ſaluat, ſed omnes quotquot in terra uiuunt homines, pereunt, unde etiam ex ira Domini, datur impius magiſtratus, & hypocrita: nam, ut populi ſalus externa, è pio magiſtratu conſtat, ita deuaſtatio eius, ex hypocrita manat, neq; enim quiſquàm aut perniciosius, aut τυραννικωτέρως dominatur, quàm hypocrita: quemadmodum apud Ethnicos, Philoſophi, & inter Chriſtianos principes, Papiſtæ, & Abbates religioſi, ac EPISCOPI, nõ tam ferro, q̃ gladio, non illo, qui eſt VERBVM Dei, ſed ueneginato & cruento conſpicui. Porrò, ubi nos legimus, ad capiendum populum, Hebræus habet

Crudele imperium HYPOCRITAE principis.

מִמִּקְשֵׁי עָם *id est, à laqueis, aut decipulis populi. Sunt autem leges iniquæ, & exactiones iustæ principum hypocritarum, laquei & decipule, quibus populum sibi subiectum uenantur & capiunt.*

Quoniam pro Deo dictum est, intermittam (sermonem) non addam (aliquid).

Si non adprehendero, tu doce me, si iniquitatẽ feci, nõ adiiciã.

Nonne a te responsio danda est, quoniam spernis (aliorum bene dicta) cum tu incœperis (seu elegeris) & non ego? quod igitur noueris loquere.

Viri cordati loquantur mihi, & uir sapiens audit me.

Hiob non prudenter loquitur, & uerba eius non sunt sapientia.

Pater mi probetur Hiob usq;

ad finem, propterea quod conuertat se ad uiros iniquitatis.

Quia addit ultra peccatum suũ iniquitatem, inter nos cõcutiatur, & contendat uerbis suis cum Deo.

QVONIAM PRO DEO &c.

Quia nunc finuui orationem meam, & uindicaui Deum ab iniusticia, cuius tu eum insimulas, igitur canam receptui, cessabo loqui, neq; quicquam addam: quod si non omnia assequutus fuero, doce tu meliora: si male loquutus sum, testimonium perhibe de malo, & uictum me fatebor, neq; committam ut plura loquar, siquidem tibi nunc respondendum est: tum quod aliorum benedicta rideas & contemnas: tum quod, prior hanc contentionem mouisti, non ego: proinde nihil habes, quo te ab improbo silentio excuses.

VIRI CORDATI LOQVANTVR &c.

Stultus ego sum, qui à te in hac caussa, prudentem sententiam expectem, cum hactenus uana & imprudentia loquutus fueris. Sapientes potius, uiros, & prudẽtes iudices appellabo, qui me audient, & deiñ huius caussæ sententiam ferant.

PATER

PATER MI PROBETVR HIOB.

Quid? orat ne Elihu, ut Hiob adfligatur? an non etiam inimicis bene precandum est? Respondeo, Elihu non imprecatur Hiobi aliquid mali, sed rogat, ut Hiob in cognitionem blasphemiæ suæ ducatur, id quod non potest fieri, nisi per crucem & adflictiones: proinde, quum orat ut crucifigatur, usq; ad finem, orat etiam, ut resipiscat: quandò crux resipiscentiæ schola sit: quemadmodum & David sæpe precatur in Psalm. ut impij inimici confundantur: Spiritus enim non rogat, ut impietas nõ imputetur pro peccato, sed orat, ut impio per cõfusionem & crucem impietas reueletur, ne impietatem pro ueritate credendo pereat. Ita & Elihu precatur Dominum, ut tantisper Hiobem adfligat, dum eruditus cruce, agnoscat suum errorẽ & resipiscat: ait enim, Domine Deus, fac ut Hiobem non prius a cruce liberes, q̃ suam blasphemiam agnoscat: nunc enim conuertit se ad uiros iniquos, hoc est, impijs similis efficitur, propterea quod suã iniquitatem excusset, & sibi, quasi iure quodã licere putet, quicquid cõtra Deũ loquutus fuerit: adeoq; peccata peccatis, blasphemias blasphemijs addit: quid igitur optarẽ, nisi ut probe per crucẽ cõcutiatur? Si forte Domini uoluntatẽ per eã discat: deinde uero, cruce affectus, cõ

Oratio cõtra inimicos, ut cõfusi resipiscant.

tendat, uel in sempiternũ cũ Deo, q̃ diu libuerit: ut mea aũt fert opinio, si paulo durius eũ tractaueris, nõ libebit diutius aduersus Deũ insanire, & eius iudicia blasphemare: sed potius hũiliatus uentã precabitur.

CAP. XXXV.

REspondens Elihu, dixit,

An istud existimas pro iudicio, quod dicis iustior sum Deo?

Quod ais, quis reputatur corã te? quid proderit (si recessero) a peccato meo?

Ego respondebo tibi sermonẽ & amicis tuis tecum.

Aspice cœlum, & uide, & contemplare nubes, altiora te sunt.

Si peccaueris quid facies ei? & si multiplicatæ fuerint impietates tuæ, quid ages ei?

Si iuste egeris quid dabis ei? uel

quid de manu tua adcipiet?

Viro tibi simili impietas tua (nocebit) & filio hominis iustitia tua (proderit).

AN ISTVD EXISTIMAS &c.

Obmutescente Hiob, manifestius Elihu blasphemias eius proponit, dicens: An istud pro iudicio existimas? hoc est, credis ne hoc uere & recte te sentire, quod pronuncies te, multo iustiorem Deo esse? nam quanquàm hæc non cõceptis uerbis protuleris, ea tamen est animi tui sententia, cum enim te iniuste & inique à Deo adfligi adseras, & Deum iniusticiæ adcuses, quid ex hoc aliud conijci possit, quàm quod te iustiorẽ Deo existimares? Ad hanc blasphemiam addis aliam, Deum scilicet, non respicere iusticiam, nec quicquam prodesse, etiamsi quis ab iniquitate recesserit, ut supra Capite 9. Etiamsi innocens fuero, deprauabit me: & postea: si lotus fuero aquis niuis, & purificauero in fonte manus meas, tamen sordibus intinges me, id est, innocentia & iusticia nihil prosunt, coram Dei iudicio, quid igitur iuuabit ab iniquitate recedere, & iusta operari? Sic Hiob manu Domini in iudicio destitutus sentit, sic & impij quiq; sentiunt: Rom. 9. nam quum au-

Caro sic stupet ad prædestinationem & iudicium Dei.

diant omnes tam pios q̃ impios, iudicio Dei obnoxi os esse, & neminem posse aut cursu suo, aut uolun tate & conatu humano, sed sola Dei gratia, salute consequi: mox obijciunt, quid ergo de nobis cõque ritur Deus? agite, uiuemus pro libidine nostra: ut cunq; enim uixerimus, sententia Dei super nos la ta, non retractabitur.

EGO RESPONDEBO TIBI &c.

Id est, quia Hiob falso, Deum calumniaris, quod Deo non nemine iustum respiciat, aut parcat: igitur audi, cõmodare ego non tam tibi q̃ amicis tuis recta respondebo: prin iustitia posſ cipio, quod dicis iustitiam tuã non prodesse Domi sumus, nec no, adde, nec impietatem tuam ei obesse: uera loque incõmoda ris: altius enim est cœlum, quod est Dei sedes, al re iniqui= tiores sunt nubes Dei habitacula, q̃ ut possis impieta tate. tibus tuis, ea penetrare, & Deo incõmodare. Pre terea quum Deus sit omnium bonorũ thesaurus, tan tum abest, ut possis et aliquid tua iustitia cõferre, ut cuius, mare uastũ, unica aquæ guttula, auctius red das, Psalm. 49. Non accipiã de domo tua uitulos, neq; de gregibus tuis hircos, quoniã meæ sunt oẽs fe ræ syluarũ, iumenta in montibus, & boues, Mich. 6. Nũquid offerã Deo holocautomata, & uitulos anni culos? nũquid placari põt Dominus in millibus aru tũ? &c. Cui igitur prodest humana iustitia? aut cui obest iniquitas? Sequitur

VIRO TIBI SIMILI IMPIETAS &c.

Deo nihil obest nostra iniusticia, nec prodest iu
stitia, sed hominũ nobis simili, hoc est, prodest iu
stitia, & obest iniquitas, nobis ac proximis nostris.
Sunt enim duo opera, iuxta quæ Dominus iudicatu
rus est, scilicet, fides & charitas: utrunq; uero,
nec tantillum quidem Deo confert. Fides enim om
nia bona à Deo accipit, tantum abest, ut aliquid ei
largiatur: ita & charitas proximum, non Deum iu
uat. Contra: infidelitas nihil Deo incommodat, sed
nobis potius, propterea quod per infidelitatem bo
na Dei prædicatione Euangelij, nobis oblata, re
pellamus: similiter φιλαυτία, cum charitate ex
diametro pugnans, Deo nihil aufert, sed proximo
nostro, quem pro nostri amore negligimus. Cur er
go Deus adfligit peccatores, si propter peccata ho
minum, nihil suæ maiestati decedat? Ad hoc respon
det Elihu in fine Capitis, dicens: iudicium coram
Domino est, nam etiamsi nostra iusticia, Deo non
proderit, nec iniquitas oberit, est tamẽ pctõres puni
turus, tũ quod per infidelitatẽ suam ipsorũ salutẽ ne
glexerint, & bona misericordia Dei oblata, cõtem
pserint: tum quod sibi factũ computet, quodcunq;
proximo fecerimus, siue bonũ siue malum, Zach.
2. Qui tetigerit uos, tanget pupillam oculi mei,

Per iniquitatẽ nobis & proximo nocemus.

Cur Deus puniat iniquitatem.

Matth. 25. Amen dico uobis, quatenus fecistis uni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis.

Propter multitudinem calumniantium clamabunt, uociferabuntur a brachio magnatum.

Et nō dicūt, ubi est Deus factor meus, dans carmina in nocte.

Docēs nos præ bestijs terræ, & præ uolatili cœli sapientificās nos.

Illinc clamabūt, & nō exaudiet, a facie superbiæ adfligentium.

Profecto uanitatē non exaudit Deus, & omnipotēs nō respicit eā.

Etiam tu dicis, nō respicis nos, iudiciū coram eo est, & expecta eū.

Et nūc quoniā nō uisitat ira ei⁹, & nō cognoscit iniquitatē multā.

Ideo Hiob uane adperuit os suum (et) nulla scientia, sermonē multiplicat.

PROPTER MVLTITVDINEM CALVMN. Quod Deo nō incommodet iniquitas humana, impij coniiciunt: partim ex tyrannide impiorum, quæ miseri quiq; , tantum non dilaniantur: partim e uallo, sed tamen frustraneo clamore, uim & calumnias patientiū: nam si quic quàm Deo officeret hominū malitia, quomodo posset tantā impiorū tyrānidem tam diu ferre? aut clamores iniqua patientiū nō exaudire? Vnde Elihu ait: clamāt oppressi, & uociferātur propter brachiū, hoc est, tyrannidē magnatū, sed quia tyrānis nō cessat, nec mox liberātur, ideo nō curāt Deū, et cōtēnūt, ut sequitur.

ET NON DICVNT, VBI EST DEVS FACTOR. &c. Qui enim tyrannide premūtur, clamant quidem, & uociferantur aduersus oppressores, sed quia nō clamant ex fide, nō exaudiūtur, nō autē exauditi, cōtemnunt Deū, neq; requirunt eū: nam cū sinat impios, pro sua libidine in se miseros furere, cōiiciunt Deū, nō curare mortalia: proinde, eo cōtempto, dicunt: Flectere si nequeo superos Acheronta mouebo. Atqui sic à Domino recedere, summa est impietas, quasi uero Dominus nō dederit sufficiētissima, præsentiæ suæ, in adflictionibus argumēta: primū enim nos creauit: an qui creauit, in adflictiōe nos derelinqueret? absit, qui enim nos

Argumenta præsentis dei in adflictione

fecit, idem ille est, qui & nos fouet, conseruat, ac sustentat in omnibus aduersis: dein, carmina dat in nocte, hoc est, Dominus excitat in nocte, carmina & cõcentum auiũ, quo ueluti aperto argumẽto, testatur se, in adflictionibus præsentẽ esse, & gaudio afficere, cor cõtritum & humiliatũ: nox enim per sese, horrẽdis tenebris & alto silentio, terrorẽ hominibus incutit: sed rursus, terrorẽ mitigãt, nocturni cantus auiũ, præsertim lusciniarũ, de quibus Plinius scribit: luscinijs, inquiens, diebus ac noctibus cõtinuis quindecim, garrulus, sine intermissu cantus: ita & afflictiões molestissimæ sunt, sed rursus, consolatione Euãgelij mitigantur. Postremo, nõne & hinc colliges, nobis Deũ præsentẽ ac fauentem, quod prona cũ spectent animalia cætera terram: Os homini sublime, dedit, cœlumq; uidere, Iussit & erectos, ad sydera tollere uultus: nam cum bestias & uolucres finxerit ἄλογα, nos homines ita creauit, ut essemus sapiẽtes, ratione præditi, & creaturarũ Domini. Gen. 1. Creauit Deus hominẽ, ad imaginẽ & similitudinẽ suã. &c. Quis igitur, hæc alta mente considerans, in adflictionibus Domũ non inuocaret, aut eius auxilium non speraret?

Ratio cantus nocturni uolucrum.

ILLIC CLAMABVNT. &c. Hoc est, impij à tyrannis oppressi, clamant, sed nõ exaudiun-

tur,

tur, propterea quod nõ ex fide, sed ex impatientia doloris clament, nec expectant Domini auxiliũ, sed nisi mox liberauerit, ad alienos Deos conuertuntur, aut desperant. Non igitur mirum, quod clamantes propter tyrannidem & superbiam adfligentiũ, non exaudiantur, siquidem Deus nõ respicit uana uota, nec omnipotens exaudit infidelem orationem.

Impij oppressi si frustra clamant.

ETIAM TV DICIS, NON RESPICIT NOS. Non solum ij, quos modo recensui, Deum propterea, quod non mox ut adfligantur, eos liberet, perfricta fronte contemnunt: uerum etiam Iob, in eodem impietatis luto hæres, opinaris enim certo, Deum non respicere nos, nec curare quid nobis accidat, sic enim supra dixisti, Cap. 9. Si inuocauero & exaudierit me, non credo quod audierit uocem meam: & Cap. 30. Si clamauero ad te, non exaudis me, si stetero coram te, nõ animaduertis me: quid autem hoc aliud est, quàm abnegare Dei curam, quam in adflictos habet? promisit enim se adfore in adflictionibus: iam quum conscientia sentit eum absentem, non potest non negare Dei curam & sollicitudinem, pro afflictis.

Impie sentit caro, Deum sua non curare.

IVDICIVM CORAM EO EST. &c. Vel tandem respondet Elihu, non tam ad Iobis, quam omnium impiorũ sententiam, qua pronũciant

Deũ negligere res humanas, nec prodesse iusticiã, nec obesse iniquitatem, quãdoquidem sinat, quæq; pro sua libidine ferri, & nec parcat iusticiæ, nec puniat iniusticiã, ait ergo: iudiciũ est coram Domino, expecta eũ, hoc est, Deus nequaq̃ mortalia negligit, sed est uerus & iustus iudex, exequutionẽ tamẽ iudicij sui, reseruat usq; in illũ diẽ, quẽ solus nouit: expecta igitur tu, noli festinare, infidelitas enĩ festinat, fides uero expectat: proinde, si expectaueris fide, uidebis tãdem Dominũ, grauitate supplicij, tarditatem suam, in futuro seculo recompensaturum.

IDEO HIOB VANE ADPERVIT.

Id est, quandoquidem Dominus, non mox punit furore suo, tyrannos malos, ac quodammodo uidetur iniquitatem impiorum nescire, ob tolerantiã suam, nec continuo clamantes exaudit, ideo Hiob imprudenter dicit, eum non respicere mala agentes, & contemptores non iudicare: atqui patiẽtia, inquit, & expectatione opus erit: nam etiam si seruus ille malus, in Euangelio Matth: 24. dixerit, in corde suo: cũctatur Dominus meus uenire, cœperitq; percutere seruos, imò edere & bibere cum ebrijs, ueniet tamen Dominus serui illius in die, quo non expectat, & hora qua ignorat, & dissecabit eum, partemq; eius ponet cum hypocritis, ubi erit ploratus

ratus & ſtridor dentium: ad eos autem qui à dextris erunt, dicet: uenite benedicti patris mei, poſsidete regnum paratum uobis, ab exordio mundi.

CAP. XXXVI.

ADdens Elihu, dixit,

Suſtine me paululum, & indicabo tibi, quoniam adhuc pro Deo ſermonem (habeo)

Repetam ſcientiam meam a longinquo, & creatorem meum probabo iuſtum.

Etenim uerus, abſq; mẽdacio, ſermo meus eſt, perfecta ſcientia (mea) coram te.

Ecce Deus potentem non abiicit, potens robore cordis.

Non uiuificat impium, ſed iudicium pauperibus dat.

Nō ſubtrahit a iuſto oculos ſuos, & reges a ſolio, & ſedere facit eos in æternum, ut eleuentur.

Et ſi uincti fuerint, in cathenis (&) comprehendantur in funiculis miſeriæ,

Tunc adnunciat eis opera eorum, & impietates eorum, quod tyrannos egerint.

Et reuelat aures eorum, ut erudiantur, & dicit ut reuertantur ab iniquitate.

Si audierint & ſeruierint, inueterascent dies eorum in bono, & anni eorum in iocunditate.

Et ſi nō audierint, per gladium tranſibunt, ac peribunt inopinato,

SVSTINE ME PAVLVLVM. &c.

Nondum pro ſua dignitate, inquit Elihu, iuſtitiam Dei declarauit: proinde altius repetam, ac e longinquo

inquo, hoc est, ab operibus Dei, ut comprobem Deum iustum esse, uera loquar, non ero mendax, nec sermo meus coram te reprehensibilis erit: suffer igitur adhuc pauliſper sermonem meũ, donec iustitiam Dei uindicauero, recensebo enim, potentia et magnifica eius opera, è quibus unicuiq; cognoscibile fiet, Deum quàm longissime ab iniusticia abesse.

ECCE DEVS POTENTEM. &c.

Vbi nos potentẽ habemus, Hebræi habẽt בבִיר id est, fortẽ, grandem, Græcus interpretatur ἀκακον, id est, innocentem, & habet hanc sententiã: quãdo Deus sit innocens, iustus, magnus & potẽs, robore fortitudinis suæ, igitur non abijcit nec spernit innocentes, & iustitiæ nomine, præclaros: impium quidem abominatur, nemo uero unquam dixerit, piam à Domino sperni: quî enim posset spernere sibi cognatum, aut similem? nam ut est in cõmuni prouerbio: pares cũ paribus, facillime cõgregantur, ita nunquàm cõtingit, ut Dominus sibi parem pietate, innocentia, & id genus bonis, abominetur. In lege dicitur Deus ignis consumens, propterea, quod uniuersa sibi dissimilia deuorat ac consumat, igitur sibi simillima, maxime complectitur, tantum abest, ut ea consumat.

NON VIVIFICAT IMPIVM. &c.

Impius à Domino maledicitur, sed pius afflictus, oppressus, & pauper aduuuatur, modo manũ Domini patienter ferat, & expectet. Sic & diua urgo canit: Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes, est enim Deus, adiutor in necessitatibus: proinde conniuet, ad piorum adflictiones, donec in extremam necessitatem uenerint, ut ex desperatis periculis liberando, gloriam suæ liberationis celebriorem reddat, sic enim ad Paulum Dominus ait: uirtus mea in infirmitate perficitur. Igitur tu Hiob, falsò adcusas Deũ, quod te, quàmuis pũ, adflictum tamen & pauperem, suo auxilio destituat: si enim pius fueris, non derelinquet te Dominus, ut maxime conijciat in crucẽ, & extremas calamitates: quomodo enim à iusto oculos suos auerteret, cum sit promissionibus, adeoq; iuramento, iustis fidelibus addictus?

Iusti reges, prosperantur æternum.

ET REGES A SOLIO. &c.

Adcedit aliud opus, quod Dei iusticiam declarat: nam Dominus, reges iustos & principes, in lege Domini ambulantes, non deijcit è solio regio, sed firmat regnum eorum de progenie in progenitem, eleuans eos maiestate, potentia, & gloriæ celebritate, ut habes de Dauide. 2. Sam. 7. Fidelis erit domus tua, & regnum tuum usq; in æternũ,

Ante

ante faciem meam, & thronus tuus erit firmus iugiter. Similiter de Iehu. 4. Reg. 10. Dixit Dominus ad Iehu, quia studiose egisti quod rectum erat, & placebat in oculis meis, & omnia quæ erant in corde meo fecisti, contra domum Achab: filij tui, usq; ad quartam generationem sedebunt super thronum Israel. Contra, impios reges & iniustos principes Dominus è solio regni deijcit, ut in captiuitatem ducantur, & in uincula miserabiliter conijciantur, in quibus reuelat aures, aperiens eis sua ipsorum scelera, ac in subditos tyrannidem: & quos antea nulla lege, nulla admonitione, nullis promissis, potuit erudire, & ab iniquitate auertere, eos postea erudit uinculis et captiuitate: huius gnomæ exemplū habes, in Manasse rege impijssimo, & Sedekia. Impij reges adfliguntur.

SI AVDIERINT ET SERVIERINT. Si reges aut principes, non, ut in libertate sic in captiuitate, & uinculis, eruditionem Domini contemserint, sed potius recta monenti & per crucem castiganti obtemperauerint, resipiscentes à scelere suo, tunc propicium habebunt Dominum, qui ignoscet quæcunq; ante, facinora designata fuerint, & inueterascent dies eorum in bono, & anni eorum in iocunditate, hoc est, Dominus eis benedicit, ut non tam diu q̄ iucunde uiuant: huius rei exemplar, si-

militer in Manasse habes, qui compedibus uinctus & in Babylonem ductus, postq̃ coanguſtatus eſt, orauit Dominum Deum ſuum, & egit pœnitentiã coram Deo patrum ſuorum exauditusq; Dominus orationem eius, & reduxit eum in Hieruſalem in regnum ſuum. 2. Chron. 33.

Quod ſi uero nec in cruce reſipiſcant, qualis pro pemodum eſt mos impiorũ, qui quo plus à Domino percutiũtur, eo longius ab ipſo recedũt, quid ſupereſt, niſi ut gladio occidantur, & inopinato pereant: ut Pharao, qui nullis minis, nulla adflictione ad obſequium Dei flecti potuit, ſed ſubinde indurator fiebat: proinde, tandem aqua obrutus, ad ſempiternum interitum deſcendit.

Mos impiorum.

Si hypocritæ cordis diſperdantur ira, non clamant, quoniam uincti ſunt.

Moritur in tẽpeſtate anĩa eorũ, & uita eorum inter fornicarios.

Liberat pauperẽ in miſeria ſua, & reuelat in adflictione aures eorũ.

Atq; etiam eripiet te ab ore anguſtiæ lato, ſub quo nullũ eſt fun

damentum, & requieſcet menſa tua impleta pinguedine.

Tu uero cauſſam impii imples, cauſſa & iudicium (impii) ſuſtentantur (a te)

Quoniam ira forte incitauit te, in concuſſione, & multitudo munerum (ſeu uillarū) declinare te fecit.

Nunquid conſtabit potētia tua nulla tribulatione, & omnia robora fortitudinis?

Ne poſtules noctem ut extermines populos in ea.

Cuſtodi ne uertaris ad iniquitatem qm̄ elegiſti eam præ miſeria.

SI HYPOCRITAE CORDIS DISPERDANTVR. Vt in regibus, ita & in hypocritis Deus ſuum iudiciū declarat, hypocritæ .n. in proſperis rebus ſolū confidūt. Nam imaginantes è cultibus factitijs, ac nugis à ſeſe cōceptis, ſibi propiciū Deū, tantiſper conſtant, dum imaginatio eorum conſtat; *Hypocritarū iudiciū confuſio.*

at ea non diutius durat, quàm res prosperæ: itaq; in aduersis, cum uincti fuerint, & calamitatibus obruti, ut derelinquuntur à Deo, falsa opinione imaginato, ita desperant, & clamare ad Deum nec sciũt, nec audent, quem enim adclamarent, cum nullum iam Deum sibi reliquum sentiant? Sic Iudæi uerbum Prophetarũ abominantes, Aegypto tanq̃ Deo confidebant: sic & Sedechias, contempto Verbo, intẽplũ, & carnales cultus, tanq̃ in Deum sperabat, sed iudicio reuelato, & deuastatione ob oculos posita, non potuerunt uera fide, eum inuocare, cuius Verbũ antea contempserant. Hypocritas igitur, ore Deũ confitẽtes, cæterũ, corde contẽnentes, nec agnoscentes se uincula meritos, nihil manet nisi desperatio, et turpis confusio: quod hoc loco dicitur, uita eorũ inter fornicarios erit, hoc est, hypocrita peribit turpiter.

LIBERAT PAVPEREM. Aliud indicium, quo iudicium Dei manifestũ sit, liberat enim Dominus pauperẽ de adflictione, et adperit aures eius, hoc est, cõsolatur eũ in adflictiõe, & eripit eũ ab ore angustiæ, à perditiõe, & inferno, ubi summa est profunditas, & nullũ fundamentũ, qui .n. semel in infernũ cadit, subinde magis atq; magis decidit, nullũ unq̃ fundũ attingens: ab hoc periculo liberat Dominus pauperem adflictum, & ex fide sese inuocantem.

Atque

ATQVE ETIAM ERIPIET.

Vt Dominus pauperes liberat, ita & teipſum liberabit ab inferno et abyſſo perditionis, modo patienter manum eius ſuſtineas, & in fide eũ inuocaueris: requieſcet quoq; menſa tua pinguedinis plena, hoc eſt, impleberis omnibus Dei bonis, produces uitam tuam gaudio ſpiritusſancti, & pace conſcientiæ, & abundabit menſa tua benedictione diuina.

TV VERO CAVSSAM IMPII &c.

Ex his modo recenſitis, manifeſtum eſt, coram Deo eſſe iudicium, tu uero Hiob Deũ blaſphemans, quod non iuſta iudicet, impiorum calumniam imples, ac iuſtificas, & cauſſam, iudiciumq; eorum, uera ac iuſta, Deum uero iniuſtum eſſe, pronuncias. Solent enim impij, falſo Deum adcuſare iniuſticiæ, ſiquando pro eorũ libidine non iudicet, neq; unq̃ eis diuinum iudiciũ placet: ait, negant: negat, aiunt: proinde, quum tu Hiob, nunc in hac adflictione qua affectus es, Deum iniuſticiæ adcuſes, ſententiam impiorum confirmas, & opinionem de Deo impiam, tuo calculo comprobas, ac ſuffulcis. Poteſt & hæc eſſe ſententia, ideo tu Hiob blaſphemas, quia maledictiones & iudicia impiorum ſuſtines, & tanquam impius adfligeris: proinde, cura ut patienti animo, manum Domini feras, & liberaberis.

Impijs iuſta uidẽtur iudicia Dei.

QVONIAM IRA FORTE INCITAVIT. Quandò igitur impiorum ſententiam, tua blaſphemia comprobas, uide queſo, ne te huc impulerit magnitudo iræ, hoc eſt, adflictionis, & doloris, quem ſuſtines: excute te ipſum, ne tribulationum grauitas, qua concuteris, in has blaſphemias te incitauerit, aut ne forte multitudo uillarum, hoc eſt, ingens amiſſarum opum dolor, quibus & multis & precioſis ſpoliatus es (fuerunt enim uillæ ueterum opes & diuitiæ) te à pietate & patientia in blaſphemias & impatientiam coniecerint: ſunt enim diuitiæ ſpinæ, quibus facile manum lædas: & ut Apoſtolus inquit, diuites huius ſeculi incidunt in laqueum & tentationes Satanæ: itaq; noli Hiob Deum iniuſticiæ adcuſare, ſed uide potius, ne tu paulo infidelius & ſerullus, diuitias tractaueris, ut propter earum amiſsionem, nunc in Deum blaſphemes, qui enim animum ſuum, prorſum ab opibus abdicârunt, & ſic utuntur, ac ſi non poſsiderent, non ſolent ob earum amiſsionem, tanta animi indignitate, in Deum debacchari. Hæc autem Elihu præneſis, ualde pia eſt, neutiq̃ contemnenda, nam quantumcunq; puus fueris, ſi manu Domini deſtitueris, non poteſt fieri, ut graue damnum, grato animo feras, fuit enim & Hiobi, præſente adhuc Domino

Diuitiæ ſpinæ & laquei.

mino, non difficile opes ſuas latronibus relinquere: poſtq̃ uero Dominus manum ſuam ſubduxiſſet, nihil eſt, quod patienter tolerare potuerit.

NVNQVID CONSTABIT POTENTIA. Nulla contingit in rebus humanis fœlicitas citra calamitatem: nullum priuilegium citra incommodum: & unaquæq; huius mũdi proſperitas, ſuam crucẽ habet adnexã: falſo itaq; Hiob exiſtimaſti, tuã potentiã et diuitias, tibi æternũ duraturas fuiſſe, nulla admixta tribulatione: gratum erat quondã quod potens, quod diues, & magnificus incedebas: gratum item nũc ſit, quod Dominus priorẽ fœlicitatẽ, cruce obduxerit, & adflictione condierit. Porrò ſi percurramus omnia terrenorum bonorũ genera, nullũ reperitur ſine ſuo malo: diuitiæ comitẽ habent curam, & ſollicitudinem: maieſtas regia, inſidiarũ timorem, & moleſtiæ carnificinam: uoluptas, triſticiam: uertere quocunq; uolueris, nihil ſyncerum, & à ſua cruce alienum, niſi in futuro ſeculo inuenies. Stultus igitur es Hiob, qui putaſti te, opes tuas & maieſtatem poſſeſſurum, uſq; ad ultimum uitæ exitum, citra moleſtiam & anxietudinem. Nulla fœlicitas ſine calamitate

NE POSTVLES NOCTEM. Id eſt, Noli impie agere: uidetur enim mihi hic uerſus periphraſi quadã deſcribere impietatem. Nã ut latrones

ad iugulandos homines noctu surgẽtes, impie agunt: ita qui Deum in aduersis blasphemant, & impatienter eius manum ferunt, impie agunt: proinde, inquit Elihu, ne postules Hiob, noctem sicut latrones solẽt, hoc est, ne sis impius, sed ab impietate recede, ut clarius sequitur, custodi, hoc est, cura, ne ad iniquitatem uertaris, nam huc uidetur te nunc miseria atq; dolor impulisse, ut non nisi blasphemias ex ore tuo spires, capesse potius crucem, quæ est iusticiæ ua, & pietatis instrumentum, impijs quidem crux, impietatis est occasio: pijs uero cognitionis Dei, & gratiarum actionis officina.

Ecce Deus excelsus est in fortitudine sua, quis est legislator sicut ipse?

Quis uisitat super eũ uias eius? & quis dicit, facis iniquitatem?

Memento quod ignores opus eius, quemadmodũ cecinerũt uiri.

Omnis homo uidet eum, unus quisq; adspicit eum de longe.

Ecce Deus magnus & incogno

ſcibilis, numerus annorum eius eſt inperueſtigabilis.

Quoniã diminuit guttas aquæ, diſtillat pluuiam ad nubem ſuam,

Vt fluant nubes, & ſtillent ſuper homines multos.

Quod ſi decreuerit diſperſiões nubium, ablationes tegumẽti eius.

Ecce expandit ſuper ea lumen ſuũ, & radices maris tegit (lumĩe)

Quoniam per illa iudicat populos, dat cibum multipliciter.

Manibus tegit lumen, & præcipit ei ut rurſus occurrat.

Adnunciat de eo amicus eius, & qui ab eo poſſidetur (annũciat) etiam de excelſo.

ECCE DEVS EXCELSVS EST.

An adhuc quiſpiam conqueritur de iniuſticia Dei, & quod nullum coram Deo ſit iudicium: at quomodo

potest is esse iniustus, qui non tam fortitudine sua, magnus, quàm æquus legislator est, & omnis iustitiæ absolutißimum exemplar, si enim lex Dómini sancta & immaculata est, quomodo non & legislator sanctus & immaculatus eßet? quis igitur ille est qui Deum iniquitatis adcusat? & opera eius calumniatur? Qui dicere audet ad Deum, impie facis: tu enim homo, ut Paulus inquit, quis es qui ex aduersa respondes Deo? Num dicet figmentum ei qui finxit, cur me finxisti ad hunc modum.

MEMENTO QVOD IGNORES.

Etiamsi uideatur nunc Deus, te iniuste adfligere, nō tamen audes eum iniquitatis adcusare, quia opera Dei, non sic cognobilia sunt, ut obuia: uidemus quidem & sentimus opera eius, at nondum sapientiam & iustitiam operum intelligimus, id quod & prudentes uiri, olim ueluti gnoma quadam, & communi sententia iactarunt, dicentes: omnis homo aspicit & uidet Deum de longe, non prope, habitat enim Deus in caligine & nebula, & opera eius abscondita sunt: próinde nemo potest Deum nisi ex longinquo (id est, per fidem) aspicere, nec poßunt opera eius intelligi, nisi postremo & nouissime. En adcipe tibi paßionem Christi, quæ est opus Dei, sed ita absconditum, ut prima facie, non nisi perditio

uisa

uisa fuerit: in nouissimo igitur, hoc est, in resurrectione, clarissime adparuit, passionem nõ aliud fuisse, q̃ resurrectionis meditatorium, & ascensionis officinam: proinde, si te Hiob, Dominus adflixerit, & auxilium suum distulerit, nolt propterea iniusticiæ eum adcusare, sed crede, expecta, & adparebit uel tandem. Pro ignores, Hebræus habet תשגיא cuius radix ignorare, & exaltare significat, ambo autem hæc significata, clariorem reddunt huius uersus sententiam. Ideo enim opera Dei ignorat captus humanus, quia exaltata & magnifica sunt.

ECCE DEVS MAGNVS. Tú ne Deũ prope uideres, aut ratione comprehenderes, qui est maximus omnium, & numerus annorum eius inperuestigabilis? hoc est, æternus & perpetuus: æternitas uero, nulla ratione comprehendi potest, ita & Paulus ait: ô profunditatem diuitiarum & scientiæ cognitionis Dei, quàm inscrutabilia sunt iudicia eius, & inperuestigabiles uiæ eius. Porrò hanc immensam Dei inperuestigabilitatem, utcunq; opera eius declarant, sed ita, ut partim ea, ueluti per transennam ostendatur, partim abscondatur. Ostẽdit enim Deus operibus se aliquantum esse, sed quantus sit, rursus operibus inuoluit.

QVONIAM DIMINVIT GVTTAS.

E pluuia cognoſcitur utcunq; , Dei maieſtas . Diminuere enim aquæ guttas , hoc loco , eſt pluuiam facere , id quod Deus mirabiliter operatur . Primum enim aqua , hoc eſt , humida & alitâs propter uapores fumida caligo , exhalat è terra in aërem , in ſublime : deinde in nubẽ cogitur , & diſtillatur : poſtremo effunditur aqua in nubem coacta , ſuper terram & ſuper homines . Pſal . 146 . Operit cœlum nubibus , & parat terræ pluuiam .

QVOD SI DECREVERIT DISPERSIONES . Poſt pluuiam , adducit Dominus ſerenitatem , quæ & ipſa mirabiliter fit , hoc ordine : primum diſpergit Deus nubem uento , & aufert eas ne obducant & abſcondant cœlum (ſunt enim nubes cœli tegumentum) dein expandit lumen ſolis ſuper uniuerſum orbem , terram & mare , è quo potiſſimum per exhalationes generantur nubes , unde mare hoc loco , nubium radix dicitur .

QVONIAM PER ILLA IVDICAT . Per illa , id eſt , pluuiã & ſerenitatẽ , ſeu ſiccitatem benedicturus enim Dominus populũ ſuum , dat pluuiam matutinã & ſerotinam , ut habeãt uaria ciborũ genera : maledicturus uero , facit cœlum æneum , ne pluat : & terram ferream , ne frumenta producat , ut homines fame pereant , Deute . 28 . Leuit . 26 .

Mani

MANIBVS TEGIT LVMEN. *Id est, utcunq; Deo placuerit ita operatur, nunc enim obducit cœlum nubibus, ut quodamodo manu sua uideatur splendorem tegere: nunc rursus præcipit soli, ut expandat lumen suum, & splendore suo nos inluminet. Sed quis tam mirabilia Dei opera agnoscit, & de eis prudenter disserere potest? Addit Elihu dicens.*

ADNVNCIAT DE EO AMICVS. *Amicus Dei est, qui credit: proinde, solus fidelis agnoscit mirabilia Dei opera, & de eis artificiose disserere potest. Solus quoq; is, qui per fidem Dei seruus & possessio factus est, intelligit excelsum Deũ, & excelsa ac mirabilia eius opera. Impius aũt nec Deũ nec opera Dei intelligit, quia nõ credit in Verbũ eius.*

Fideli homini cognita opera Dei.

CA. XXXVII.

E Tenim propter hoc expauit cor meũ, & exiliit de loco suo.

Audite terrorem uocis eius, & murmur quod ab ore eius egredit.

Subtus omnes cœlos ille aspicit

& lumẽ eius ſuper terminos terræ.

Poſt eum rugit ſonitus, tumultuat uoce magnitudinis ſuæ, & nemo retinebit ea, cum audita fuerit uox eius.

Tonat Deus uoce ſua mirabiliter, facit magna & inſcrutabilia.

Si ad niuẽ dixerit, tunc eſt (ſup) terrã, & hymbri pluuiali, tunc hymber pluuiarũ fortitudĩe ſua (adeſt)

Opere cuiuſq; hominis ſignatur, ut agnoſcant oẽs uiri, opus eius.

Ingreditur beſtia in latebras, & in habitaculis ſuis habitat.

A cõmotione uenit tempeſtas, & a diſperſione nubium frigus.

A ſpiraculo Dei datur glacies; & latitudo aquarum in effuſione.

Etiam denſam cogit nubem, ut diſper

dispergat nubes lumen suum.

Et ipse circumgyrationes (nubium) circumuertit funiculis suis, ut faciant omnia quæ præcepit eis super faciem orbis terrarum.

Siue super generationem, siue super regionem cum misericors inuenitur.

ETENIM PROPTER HOC EXPAVIT. Ex alijs operibus probat Elihu sapientiam Dei, & iudicium eius imperuestigabile: nam quoties & mihi, inquit, diuinæ maiestatis abyssus, in mentem uenerit, expauescit cor meum, usq; adeo exhorrens, ut præ horrore tantũ non contabescat, & è loco suo concutiatur: primum enim è cœlo, tonitruum strepitu, suam maiestatem Deus declarat, dicitur autem tonitruum tumultus, hoc loco, terror uocis Dei, & murmur oris eius. Deinde excitato tumultu, fulgur emicat, & coruscatio, omnia sub cœlo usq; ad terminos terræ, subito splendore illuminans. Postremo rugit sonitus, hoc est, auditur tonitru, & ingẽs tumultus: quanq̃ ante fulgur fiat, sed nos citius fulgur uidemus q̃ tonitrua audiamus. Tonitru Dei.

uisus enim obiecta citius ad uisum penetrant, quàm obiecta auditus, ad auditum. Porrò tantus est tonitruum fragor, ut præ horrore eius, nemo possit homines continere, quin exhorrescant aut fugiant, & tanta est eius tumultus potentia, ut eum nemo possit cohibere & impedire. Hæc autem omnia manifestissime ob oculos ponũt, immẽsam Dei maiestatem. Porrò Physici aiunt tonitruum caussari ex ἀναθυμιάσει exhalationis calidæ & siccæ, in humido & calido inclusæ: quæ per calidum & humidum iam in nubem coactũ, erumpere gestiens, frangit nubẽ: & horrendum illum sonitum, quem tonitrum uocamus, excitat: quemadmodum calor ignis, superueniens humori calido in lignis incluso, fragore quodã erumpere cogit, humorem intus latentem: de qua re Plinius lib. 2. Cap. 43. ita scribit. Non eam in ficias, posse in nubes, ignes stellarũ superne decidere, quales sereno sæpe cernimus, quorũ ictu cõcuti aëra uerũ est, quando & tela uibrata, stridũt: cũ uero in nubem peruenerint, uaporẽ dissonũ gigni, ut candẽte ferro, in aquam demerso, & fumidũ uorticẽ uolui: hinc nasci procellas, & si in nube luctetur flatus, aut uapor, tonitrua edi: si erumpat ardens, fulmina: si longiore tractu nitatur, fulgetra &c. hactenus Plinius: Neque est quod putes hæc, quæ naturali quodam

Vnde tonitrua fiãt physicis.

quodã ordine fiunt inter miracula & opera diuina, non esse referenda. Habent enim opera Dei hanc rationẽ, quod quædã fiant ordine, quem nos naturam uocamus: quædã uero citra ordinem: nam ut Christus unigenitus Dei filius, in Euangelio aliquot sanauit, quarundam rerum interuentu medio: sic enim fecit lutum ex sputo, & liniuit oculos cæci: sic manu tetigit adulescẽtis demortui feretrum, aliquot uero citra media & ordinem, sanitati restituit, sed solo Verbo, ut Centurionis filium: ita Deus in orbe terrarum, quædam operatur communi ordine, & hæc naturalia uocamus: quædam solo nutu, & nullo ordine nec medio, & hæc miracula dicuntur, magis nostro sensu, q̃ facti ratione: utrobiq; enim est par Dei potentia, utrobiq; sunt miracula, è quibus per fidem, inuisibilia eius cognoscuntur, ut disserit Paulus Rom. 1. Omnia opera Dei sunt miracula.

TONAT DEVS VOCE SVA &c.

Expositio priorũ: facit enim Deus magna, quia tonitru omnes homines terrefacit, & fulgure, omnia sub cœlo adspicit, & orbẽ terræ subito splendore illuminat: quis igitur nõ admiraretur Dei maiestatẽ?

SI AD NIVEM DIXERIT &c.

Deus niuem creat Verbo suo, & pluuiam, ut est in Psalm. 148. Ignis, grando, nix, glacies, spiri

Vnde nix et pluuiæ.

tus procellarũ, fiunt à Verbo eius &c. Iam habent & ſuæ generationis ordinem nix & pluuia, fiunt enim é uapore humido, à terris eleuato, et in aëre in nubem coacto per frigidũ: quæ nubes, poſtea & in niues & in pluuias reſoluitur: quẽadmodũ & in homine μικροκόσμῳ aſcendunt uapores in caput, ubi ob cerebri frigiditatẽ mutãtur in denſum & nubeculus, quæ poſt ĩ aquã reſolutæ fluxus generãt: atq; hæc iã recenſita, operis ordo ſunt, nõ cauſſa, Deus enim ſolus, nuiis et pluuiæ opus, potẽti ſuo Verbo operatur.

OPERE CVIVSQVE HOMINIS &c.

Ratio tonitruũ eſt, maieſtatẽ Dei agnoſcere.

Hoc eſt, ipſo hominum opere, ueluti ſigillo quodam, confirmatur potentia & maieſtas Dei: cum enim inſonuerit tonitru, aut immineat hymber repẽtinus, uſq; adeo exterrentur, ut omnes ad latibula ſua fugiant: hoc enim ipſo declarant ſuam ipſorum infirmitatem, & creatoris maieſtatem, & fugiendo agnoſcere ſe teſtantur, Dominum ſuum in cœlis habitantem: nam externo hoc ſonitu, qualiſcunq; træ diuinæ umbra, delinatur: unde & cum lex daretur in monte Synai, præſentiã ſuã, & legis ratio nẽ tonitru teſtatus eſt, lex enim tram operatur &c.

INGREDITVR BESTIA &c.

Id eſt, propter fragorem tonitruum, non ſolum homines, ſed & beſtiæ quærunt latebras, & fugã ſua teſtantur Dei maieſtatem.

A COMMOTIONE VENIT TEMP.

Vbi nos habemus commotione, Hebræus habet זרחרר qđ terrorẽ & cõmotionẽ significat, Lutherus interpretatus est meridiem, Græcus ἐκ ταμιείων, id est, ex penetralibus: uetus tralatio habet, ab interioribus. Pro dispersione nubiũ, Hebræus habet מזרים quod Lutherus interpretatus est septentrionẽ, uetus tralatio habat arcturũ, Græcus ἀπὸ ἀκρωτηρίων. i. à promontorijs, seu extremitatibus. Ego simpliciſsime sic intelligo hũc uersum: et tẽpestates, & frigora, opus Dei sunt, tempestates tum maxime oriuntur, quum solis æstus feruentiſsimus est, ut in æstate, frigus uero in hyeme: utrunq; Deus operatur, quo suam maiestatem declaret.

A SPIRACVLO DEI DATVR &c.

Venti, qui spiracula Dei dicũtur, congelant frigore aquas, & in glaciem cogunt, similiter pluuiæ & hymbres, à uentis adducuntur, idq; rursus mirabili Dei opere.

ETIAM DENSAM COGIT &c. Aliud opus diuinæ maiestatis indiciũ, nam Dominus nunc cogit nubes, ut lumen solis abscõdatur, nunc rursus dispergit, ut lumen solis fulgeat, & à nube non intercipiatur. Ratio hæc omnia uentis adscribit, qui omnes nubes pellunt, solus Cæcias adtrahit:

fides uero non in ordinem operis, ſed in autorem, oculos ſuos dirigit.

ET IPSE CIRCVMGYRATIONES.

Nubes iræ aut fauoris Domini inſtrumenta.

Vertit Dominus *& reuertit, ducit & reducit nubes, quaſi fune quodam, pro ut animo ſuo collibitum fuerit, nemine prohibente: adeoq; ipſæ nubes,* Domino *ſuo, promptiſsime obediunt, & quicquid eis ille præceperit, exequuntur: nam* Dominus *nubes ita traducit, ut his, uel iuxta iuſticiam ſuam adfligat homines, pluuiam retinendo: uel iuxta liberalitatem ſuã & miſericordiã benefaciat, dando ſerotinum & matutinũ hymbrem, ut habes 3. Reg. 17.*

SIVE SVPER GENERATIONEM.

Id eſt, Dominus *per nubes toti familiæ & regioni benedictionẽ ſuã effundit, ſi modo beneficus & liberalis eſſe uoluerit. Contra, propter impietatẽ, per nubes toti familiæ & regioni maledicit. Sunt enĩ nubes, diuinæ iræ & miſericordiæ inſtrumenta.*

Animaduerte iſtud Hiob, ſta, & intellige mirabilia Dei.

An nouiſti quando ponat Deus (iſtud) ſuper eas, & educat lumen nubis ſuæ?

An nouiſti reuolutiones (uel di

ſtinctiones) nubium mirabilia perfectis cognita?

Quomodo ueſtimenta tua calida ſunt, dum quieſcit terra a uento meridionali?

Extendes cū eo nubes fortes ad ſpectu (ſicut) fundamentum.

Demōſtra nobis quid dicamus ei (nos enim) non penetramus (illuc) præ tenebris.

An recenſebit ei quod loquor? ſi quis loquatur deuorabitur.

Et nunc nō uidet lumē, lucidita tē ipſe in nubibus (facit) & uentus tranſiens clarificat eas.

Ab aquilone aurum uenit, ut Deus terribilis laudetur.

Omnipotentē nō inuenient magnū fortitudine, iudicio & cauſſæ iuſticiæ nō reſpōdebit.

Propterea timent eũ hoīes, ip se aũt nullos sapiẽtes corde timet.

ANIMADVERTE ISTVD HIOB &c. Quæ hactenus recensuit Hiob, mera Dei mirabilia sunt, quanquam enim uideantur communi naturæ cursu fieri, eorum tamen omnium potens autor Deus est. Proinde ut hæc intelligas, non adrigendæ sunt aures carnis, sed fidei, quæ sola potest in mirabilia Dei penetrare.

AN NOVISTI &c. Tú ne consiliarius Dei fuisti, ut scias quando nubes suas circumgyraturus sit? aut quando gentes & regiones fœcunditate benedicturus, aut siccitate maledicturus sit? putás ne Deum in his operibus, præceptore quodam egere, qui præscribat, quando lumen solis sit producendum, & quando nubes sint pellendæ? scis ne nubium reuolutiones, qua ratione iam huc, iam illuc impellantur? Atqui hæc Domini mirabilia, solis perfectis, id est, credentibus, cognita sunt, & spiritualibus: nemo enim nouit, ut Paulus ait, ea quæ Dei sunt, nisi spiritus Dei, et hi quibus spiritus datus est: nam quod carnales mirabilia Dei non intelligant, uel hinc manifestum est, quod nondum inter Philosophos uel sapientissimos, de tonitruum, fulgurum, nubium

Opera seu mirabilia Dei, solis spiritualibus cognita.

nubium & pluuiarũ ratione conueniat. Aliter enim de ijs disputat Anaximander: aliter Metrodorus: aliter Anaxagoras: aliter Stoici: aliter Aristoteles: cui adcedendũ? quãdo omnes ex æquo ferè sapientes fuerint, & unusquisq; sua habeat probabilia: de quibus si uoles, uide Plutarchũ in placitis Philosophorum. Non autẽ potest fieri, quin mundi sapiẽtes frustrentur per suas cogitationes, propterea quod diuina opera, humano captu, nõ fide tractent. Iam si nemo prudens, mirabilia Dei in rebus naturæ cõmunibus intelligat, quî possit homo abscondita eius opera, hoc est, CRVCEM cõprehendere? Proinde cũ tanta sit Dei maiestas, ut oia sua potẽtia creauerit, & sua sapiẽtia administret, nõ debet protinus inusticiæ accusari, si nõ cõtinuo rationẽ operũ eius adsequãtur.

QVOMODO VESTIMENTA &c.

Agnoscis ne rationem, qua uenti à Domino gubernantur? nam quod nobis exiccentur, & calida fiant uestimenta nostra, cum quieuerit pluuius ille auster, qui est uentus meridionalis, qua quaeso ratione à Domino administratur? tú ne eius consiliarius es, ut hæc omnia pernoscas? Puto autem Elihu, sub unius uenti nomine, intelligere omniũ uentorũ administrationem, quam miro quodam modo Dominus, pro sua libidine dispensat: quod uero dicat, calida nobis Auster.

fieri ueſtimenta, quieſcente auſtro, hinc uenit, quia auſter uentus eſt pluuialis, unde & dictũ eſſe uolunt, auſtrum ab haurtendis aquis, ſiue Græce ὑότερον, ἀπὸ τοῦ ὑοτίδος, ab humore, propterea qđ terra nubibus aſsiduis, pluuioq; madeſcit ab auſtro.

EXTENDES CVM EO NVBES &c.

Ironia eſt. q. d. Tú ne ille gigas es, qui Deum uiderit, quando præparabat cœlos, quando circulũ conſtituebat abyſſo, quando nubes certa lege diſponebat: quæ nubes adſpectu adeo fortiter compacta ſunt, ut uideantur firmamentũ eſſe? an ne igitur tuo auxilio Dominus, hæc oĩa ordinauit et diſpoſuit? Age itaq;, ſi tantus uir es, quantũ te oſtentas: dum audes aduerſus Dei iudiciũ contendere, & cum eo congredi, demonſtra nobis diuinæ œconomiæ rationẽ, & doce nos, quid Deo reſpondendum ſit, quum à nobis ſuorum operum rationem poſtulabit? nos enim abiectæ ſortis, & deplorati ingenij homines, non poſſumus præ imbecillitate intellectus noſtri, in tantas diuinæ maieſtatis tenebras penetrare. Hæc omnia mordaci ironia dicta ſunt, quia Elihu Hiobem arguit, quod impie, Dei iudicium, ſenſui & captui humano inueſtigabile, inuſticiæ adcuſauerit, et non ſe per fidem, expectationemq;, in manus Domini adfligentis, captiuum dederit, nam quod Hiob

conqueſtus

conqueſtus ſit, ſe iniuria à Deo affectum, ſupra ex orationibus eius, manifeſtum eſt.

AN RECENSEBITVR. Id eſt, omnino Deus in abſcondito & in nebula habitat, ad quem nullus mortalium penetrare poteſt (niſi fide per Chriſtum) Proinde, nec uerba mea, inquit Elihu, coram eo recenſebuntur: altior enim eſt Deus, quàm ut humana uerba, ad eum aſcendere poſſint, & fragiliora ſunt hominũ uerba, quàm ut in tãtam altitudinem, in qua Deus habitat, peruenire queant: ergo nec orationem Deus audit? abſit, audit enim & uidet, quicquid ex fide proficiſcitur: ſine fide autem, nec reſpicit hominem, nec audit uerba eius.

SI QVIS LOQVATVR, DEVORAB.

Hoc eſt, ſileat à facie Domini omnis terra, quicunq; enim coram eius iudicio loquitur, & ei reſiſtit, is à gloria maieſtatis diuinæ deuoratur, & in æternum perit.

ET NVNC NON VIDETVR. &c.

Verum lumen, quod eſt Deus, non poteſt uideri, nec offert ſeſe oculis carnalibus: uidemus quidem ſplendorem quendam nubium, uidemus lucem ſolis, quãdo à uentis nubes pelluntur, uidemus etiam, ab aquilone aurum uenire, hoc eſt, ut Græcus interpretatur ἀπὸ βορρᾶ νεφέλη χρυσαυγοῦντα, id eſt,

à Borea (qui est uentus frigidissimus, impetuoso stre pitu, à septentrione flans) nubes uelut aurum splen dentes, & claram serenitatē ortri, quæ omnia sunt spectacula, è quibus pius animus, ad laudem Dei magni & terribilis, assurgit, ut sicut cœli enarrant gloriā Dei, ita homines, ex operibus diuinis, Deū uerum agnoscant, & glorificent.

OMNIPOTENTEM NON. Quàmuis opera Dei, utcunq; nobis obuia sint, ipse tamen in comprehensibilis est, maximus enim est potētia, & clarissimus maiestate: proinde à nullo hominum, in ius uocari potest, ut respōdeat iudicio & accusatio ni, tu enim homo quis es, qui ex aduerso respon deas Deo? aut cur creatura, creatorem in ius uoca ret? num dicit figmentum ei, qui finxit, inique me cum agis? Non igitur æquum fuit, mi Hiob, quod tanto fastu, aduersus Deum & eius iudicium, tan quàm iniquum, contenderis, uixisti quidem probe, & iustitiæ tuæ, Deum testem habes, sed postea quàm Dominus te dereliquit, pro more impiorum, in diuinam iustitiam debacchatus es, magis præfra cte, quàm pie: est enim solus Deus timēdus & tre mendus, ante quem omnes creaturæ genua flectūt, & Dominum suum agnoscunt: ipse uero, nullos quantumuis sapientes & sanctos, timet: proinde

oportet

oportet ſeſe, manu eius captiuos dare, & opera eius iuſta confiteri, ſiue adſequatur ea, ſiue nõ adſequatur, humana ratio.

CA. XXXVIII.

REſpondens Dominus Hiobi, de turbine dixit,

Quis eſt iſte, qui abſcondit conſilium, ſermone imprudenti?

Accinge ſicut uir lumbos tuos, interrogabo te, & demonſtra mihi.

Vbi eras cum fundabam terram, adnuncia, ſi noueris intelligentiam?

Quis poſuit menſuras eius, an nouiſti? aut quis extendit ſuper eã perpendiculum?

Super quid columnæ eius de-

fixæ sunt? aut quis posuit lapidem angularem eius?

Cum laudarent (me) simul stellæ matutinæ, & iubilarent omnes filii Dei.

Quis occuluit ostiis mare, cum erumperet (quasi) de uulua egrediens?

Cum ego ponerem nubem uestimentum eius, & caliginem, involutionem eius,

Cum contererem fluxum eius, statuto meo, & ponerem uectem, & ostia.

Et dicerem, usq; huc uenias, et non pergas, & hic colloces tumentes fluctus tuos.

RESPONDENS DOMINVS. &c.

Hactenus Elihu, oratione sua uindicauit Deum, ab iniustitia, qua adcusauerat eum Hiob, conquestus se in iudi-

in iudicium, magis ſeuerum, quàm iuſtum coniectũ eſſe: præterea docuit, è mateſtate diuinorum operum, nulli hominum licere Deo reſiſtere, & creatori ſuo dicere, quid facis? eum enim ſolum habere, rerum omnium poteſtatem, cui nemo reſiſtere, nec audeat, nec poſsit: nunc Dominus ſuijpſius patronus factus, & huius diſputatiõis ſequeſter, his ſequentibus capitibus, à calũnijs & iniuſtitia, auctoritatem ſuam uindicat, docens id, quod breui quodam compendio, Paulus Rhom. 11. complexus eſt. O profunditatem diuitiarum, & ſapientiæ, & cognitionis Dei, quàm inſcrutabilia ſunt iudicia eius, & imperueſtigabiles uiæ eius, quis cognouit mentẽ Domini? aut quis illi fuit à conſilijs? Iam ſi imperueſtigabiles ſunt uiæ Domini, quis tanquàm omniũ conſiliorum eius gnarus, audebit eum inuſticiæ, in operibus ſuis, dum afflgit pios, adcuſare? Eſt autem huius orationis Dei ſtatus, nemini licere Dominum, inuſticiæ adcuſare: cõfirmatio eius eſt, quia Dominus ſolus, eſt omnium rerum CREATOR, quæ confirmatio, amplificatione quadam, per ſingulas ferè creaturarũ partes probatur. Porrò, Dominus dicitur de turbine loqui, quia quæ ſequuntur, legis uerba ſunt, quibus declaratur & autoritas maieſtatis Domini, & imprudens, ac impium Huobis

Diſputatio.

Dominus iuſtus eſt, quia omnium creator.

Turbo.

peccatũ: lex enim, non datur niſi tumultu & tempeſtate, ut habes in Exod. & alibi è tali etiam turbine, loquutus eſt Dominus Heliæ, quum corrigeret falſam eius opinionem, exiſtimantis ſe ſolum, in Iſraël relictum, qui Deum uerũ colat, ſed audit ex turbine: dereliqui mihi ſeptẽ millia utrorũ, quorum genua nõ ſunt curuata ante Baal. 3. Reg. 19.

QVIS EST ISTE QVI ABSCONDIT.

Proœmij interrogatio, tratũ oſtendit Deum, habet enim in ſe, neſcio quid, latentis mordacitatis & iracundiæ, interrogatio: loquitur autem Dominus, non de Elihu, qui probe peroranit contra Hiobem, ſed de Hiobe, dicens: quem hic audio mihi reſiſtentem, mea iudicia blaſphemantem, me iniuſticiæ arguentẽ? quis eſt iſte Hiob, qui aduerſus me, & occulto cordis cogitatu, ac murmure, & ſermone impio inſurgit? Tú ne Hiob, audes uel hiſcere, contra meã maieſtatem? age itaq;, para te, & ut mihi reſpondeas, accinge ſicut uir, lũbos tuos, id eſt, expeditus eſto: accingere enim lumbos, eſt ſeſe parare, ut in Euangelio: ſint lũbi ueſtri accincti, id eſt, ſitis parati & expediti. Tu igitur Hiob, paratus ſis, ut audias me, & cõtra, mihi reſpõdeas: quanquam enim poſſem uel ſola autoritate mea, tibi os cohibere, rationibus tamen tecum agam, ne rurſum conqueraris,

queraris, te potius autoritatis maiestate, quàm iu-
re caussæ, opprimi.

VBI ERAS CVM FVNDABAM.

Probat Dominus à creaturarũ cõditione, nemini li-
cere, diuinã autoritatem, iniustitiæ adcusare, aut ei
resistere: nemo enim ex omnibus creaturis, Dei cõ-
siliarius fuit, nec ei quicquàm in orbis cõditione, au
xilij contulit: proinde, potest pro sua uoluntate, ci
tra omnẽ iniquitatẽ, quasuis creaturas tractare, &
aliud uas in honorem, aliud in cõtumeliam, pro ut
animo suo collibitũ fuerit, creare. Principio Deus,
nullo consiliario, nullo auxiliatore, terram creauit,
in sua mensura, numero, pondere, & stabilitate:
extendit super terram, perpendiculũ suum, hoc est, Perpendicula terræ.
suis finibus eam circunscripsit, & columnas eius Columna terræ.
defixit, hoc est, manu sua, quasi columna, terram
sustinet, ne in aquas demergatur, natura enim sua,
terra, medium aquæ centrum adpetit, sed poten-
ti manu, & VERBO Domini, ex aquis eleua-
ta est, Gen. 1. Congregentur aquæ sub cœlo in
unum locum, & adpareat arida. Deus quoq; sup-
posuit terræ, angularem lapidem, hoc est, fundauit Angularis lapis terræ, Verbum.
terrã firmiter, tanquàm fundamento, ne in profun-
dam aquarum abyssum, pro natura sua decidat: quis
autem hæc omnia facientem, & inenarrabili sua

sapientia disponentem, audebit iniustitiæ, in operibus suis accusare? nam etiam si in aliquibus uideatur nobis iniustus, semper tamē, quia inscrutabiles sunt uiæ eius, iustus & bonus prædicādus est: fieri enim potest, ut quis sine merito sicut Hiob, adfligatur, nō tamen fieri potest, ut Dominus iniuste & impie, quantūuis piū hominē, adfligat: quēadmodū ecōtra fieri potest, ut quis merito adfligatur, qui tamē adfligit immerito, & iniuste adfligit, ut Iudei iustissima caussa, deuastati sunt, propter impietatē, tēpore Hieremiæ: sed Nebucadnezar rex Babylonis, iniuste eos deuastauit, quia sine fide: omne aūt quod nō ex fide est, peccatū est. Porrò, Deus in creatione, nullū auxiliatorem aut cōsiliatorem habuit, præter VERBVM, quod est, æternum patris consilium, IESVM Christū, qui est thesaurus sapientiæ & scientiæ Dei. Prouerb. 8. Dominus possedit me initio uiæ suæ, ante opera eius eram, ab æterno ordinata sum, ab initio ante terrā.

Filius Dei, sapientia est patris.

Omnis creatura laudat Dominum.

CVM LAVDARENT ME SIMVL. Vbi eras, cum initio creabam stellas, & filios Dei, qui sunt angeli, laudem meam adnunciantes? omnia enim, ad laudem Dei prædicandam, creata sunt, et ut aues cātu, ita stellæ splendore suo, & angeli inenarrabili uoce clamantes: sanctus, sanctus, sanctus, Dominū creatorem celebrant.

QVIS OCCVLVIT OSTIIS MARE.

Mare opus Domini.

Est & mare incomprehensibile sapientiæ Dei opus: primum enim erupit mare ex οὐσίᾳ, tanq̃ ex uulua materna: dein, erant tenebræ super faciem abyssi, hoc est, maris seu aquarum, ut habes Gen. 1. quæ tenebræ, hoc loco dicuntur nubes & caligo, quibus mare initio, tanquam uestimento inuolutum erat: postremo, cum aquæ cœlestes diuisæ essent ab aquis sub cœlo, congregauit Dominus mare, seu aquas in unum locum, & concluſit eas suis terminis & ostijs, ne latius erumpant q̃ à Domino mandatum fuerit, Gen. 1. Congregentur aquæ sub cœlo in unum locum. Hoc uerbo, Dominus concluſit fluctus marinos, ut sequitur: posui uectem & ostia, & dixi, usq; huc uenies &c. hoc est, Dominus mandauit mari, ne ultra progrediatur q̃ conceſſum sit: quo mandato tanq̃ uecte & freno continetur, ne pro natura sua totam terram inundet. Porrò si allegoriam spectes, sunt & marinis fluctibus, hoc est, adfluctionibus huius mundi, sui limites positi: non enim sinit nos Dominus tentari, supra id quod possumus.

Nunquid in diebus tuis præcepisti matutino, ostendisti auroræ locum suum?

Vt adprehendãtur fines terræ, & concutiantur impĳ de ea.

Subuertetur ſicut lutũ, ſignaculũ,& ſtatuetur ſicut ueſtimentum.

Et remouebitur ab impĳs lumẽ eorum, & brachium excelſum conteretur.

Nunquid ingreſſus es uſq; in profundum maris, & in exploratione abyſſi ambulaſti?

Nũquid reuelatæ ſunt tibi portæ mortis, & portas umbroſitatis uidiſti?

Intellexiſti quantæ ſunt latitudines terræ? adnuncia, ſi noueris omnia.

Vbi eſt uia qua habitat lumen? & ubi eſt tenebrarum locus?

Vt adducas illud ad terminum ſuum,

ſuum, & intelligas ſemitas domus eius?

Sciebas quod tunc naſciturus eras, & numerum dierum tuorū multum?

Nunquid ingreſſus es ad theſauros niuis, & theſauros grandinis uidiſti

Quæ abſcondi ad tempus tribulationis, ad diem pugnæ & belli.

Qua uia ſpargitur lux? diſpergitur uentus orietalis ſuper terrā?

Quis diuiſit inundatiōi curſum, & uiam adparitioni tonitruum?

Vt pluat ſuper terram, ubi nullus eſt, in deſertum, ubi non eſt homo.

Vt impleat deſolata loca, & deſerta, ac faciet germinare florem herbæ.

NVNQVID IN DIEBVS TVIS. *Sunt & mane & aurora mirabilia Dei opera, Psal. 73. Tuus est dies, & tua est nox, tu fabricatus es auroram & solem.*

VT ADPREHENDANTVR &c. *Id est, quis tenet terram, ut impij de ea concutiantur, nisi solus Deus: nam ut Deus creauit & fundauit terram, ita solus eam in manu sua tenet, excutiens de ea impios, nunc diluuio, nunc incendio (ut in Sodoma) nunc deuastatione, & id genus malis: unde sequitur: Subuertetur sicut lutum signaculi, hoc est, securitas impiorum, qua ueluti sigillo quodam, ratificati & confirmati sibi esse uidentur, dicentes: Percussimus fœdus cum morte, & pactum cum inferno fecimus, conculcabitur & dissipabitur sicut lutum: confunduntur enim impij in sua confidentia, & sicut uestimentum statuuntur, hoc est, inueterascunt, computrescunt & pereunt: quanq; enim uideantur aliquandiu probe constare, repentino tamen interitu aufertur ab eis lumen, & fœlicitas eorum & superbia eorũ, ac fastus adrogans cõteritur, ut habes in diuite apud Lucam 12.*

Domini opus est impiorũ de terra perditio.

NVNQVID INGRESSVS ES VSQVE &c. *Solus Deus omnia scrutatur, nihil est ei inuium, abyssus non tam profunda est, quin in*

eū non deambulet: huius rei unica hæc est causſa, quia Deus est omnia in omnibus, & omnia implet, ut Psalm. 138. Quo ibo à ſpiritu tuo, & à facie tua quo fugiam? ſi aſcendero in cœlum, tu illic es &c. Qua autē ratione, & quibus modis id fiat, mens humana comprehendere nequit: tam ſi nemo inueſtigare poterit œconomiā eius, quā profundiſſima quæq; & abyſſos altiſſimas adminiſtrat, quis explorare poterit rationem iuſticiæ eius, multo plus occultatam, aut ſi non comprehenderit adcuſare?

NVNQVID TIBI REVELATAE &c.

Mors est omnium rerum obſcuriſſima, & ſouea tenebricoſa undiq; concluſa caligine, ſemper tamen illuminata coram Domino patet, Prouerb. 15. Infernus & perditio Deo patent: quanto magis corda hominum &c. Nobis autem mors est undiq; tenebricoſa, & horrendis tenebris obducta: proinde, nemo est, qui ſine maximo ſuo damno, ingrediatur in mortem, niſi uero lumine munitus ſit, qui est IESVS Chriſtus: qui ſermonem, inquit, meum ſeruabit, non guſtabit mortem. Si igitur nemo ſine malo, ingreditur noctis portas, quomodo quis ingredi poſſet abyſſum iuſticiæ?

INTELLEXISTI QVANTAE &c.

Eccleſ. 1. Altitudinem cœli, & latitudinē terræ, et

profundum abyßi, quis dimenſus eſt? Iam ſi nullus hominum dimetiri poterit corporalia & viſibilia, quanto minus poteſt ſpiritualia & inuiſibilia, ut ſunt ſapientia & iuſticia Dei perſeuerat: hinc etiam colligis Geometrarum computationem eſſe uanam, propterea quod nec terra, nec cœlum, menſura humana comprehendi queant.

VBI EST VIA QVA HABITAT &c.

Quis unquam tam ſapiens fuit, qui ratione explorauerit, unde, è qua domo, è quibus regionibus uenant ad nos alternis, & ordine uicario, lux ac tenebræ? & quò rurſus abeant? ſolus enim Dominus adducit lumen, & intelligit ſemitas eius, & fides in Verbum Domini reſpiciens, nonnihil in his rebus comprehendit.

SCIEBAS QVOD TVNC NASCIT.

Solus Dominus creat, ſolus igitur ante creationē nos agnoſcit: ait enim Apoſtolus Epheſ. 1. Elegit nos in Chriſto, anteq̃ fundamenta orbis iacta eſſent: naſcimur autem nobis planè inſcijs & octoſis. Proinde ſi mirabilē Dei, in nobis operationem, priuſq̃ naſcamur, explorare nequiuerimus, quomodo poſſemus iuſticiā eius inſcrutabilem, inueſtigare? Porrò, ut in creatione, tunc propinquiſſimus nobis fuit Dominus, quum nihil minus nobis conſcium erat:

ita in adflictione, tunc nobis proximus est, quum longissime abesse uidetur.

NVNQVID INGRESSVS ES AD &c.

Nemo potest ascendere in sublime, ubi nues & grandines generantur: quis igitur poterit in cœlum ascendere, ad explorandam diuinam iusticiam & Dei sapientiam, in operibus eius, nisi quis fide conetur? Est autem grando, iræ Dei instrumentum, quo adfligit homines propter peccata & Idololatriam, Exodi 9. Percussit grando in omni terra Aegypti, cuncta quæ fuerunt in agris, ab homine usq; ad iumentum. Iosue. 10. Mortui sunt multo plures lapidibus grandinis, q̃ quos gladio percusserãt filij Israël. Vnde aut hoc loco, quam abscondi ad tempus tribulationis, hoc est, repono grandinem, ut proferam eã ad pœnã impiorum hominum, & ea adfligantur.

Grando iræ, Dei instrumentum est.

QVA VIA SPARGITVR LVX &c.

Lux, uenti, aquarum cursus, tonitrui adpartio, hymbres, & pluuiæ deserta irrigantes, & florem germinare facientes, habent suas semitas & uias, quibus ad nos feruntur, quas quis hominum explicare potest?

Quis est pluuiæ pater? uel quis peperit guttas roris?

De cuius utero egressa est glacies? & pruinam cœli quis peperit?

Vt quasi sub lapide, aquæ abscõdantur, & facies abyssi comprehendantur.

Nunquid coniunxisti colligationes pliadum, uel uincula orionis adperuisti?

Nunquid produces luciferum in tempore suo, & arcturum ad filios suos duces?

Nunquid nouisti statuta cœli, aut pones preconem eius in terra?

Nunquid eleuabis ad nubes tonitru tuũ, & copia aquarũ teges te?

Nũquid mittes fulgura ut eant & dicant tibi, ecce hic sumus?

Quis posuit in absconditis sapientiam? uel quis dedit cogitationi intelligentiam?

Quis numerabit nubes in ſapientia & lagenas cœli, quis facit quieſcere?

Dum cogitur puluis in effuſione, & glebæ compinguntur.

QVIS EST PLVVIAE PATER?

Pluuia, ros, pruina, & glacies, qua aquæ, quaſi in lapidem coguntur, & quæ uſque ad profunditates fluminum penetrat, non ab homine, nec ab ulla alia creatura fiunt, ſed à Domino. Simpliciſſime autem, hũc locum intelligas, cum dicitur, Deus eſt pluuiæ pater, peperit gattas roris, peperit pruinam, de eius utero egreſſa eſt glacies, quod nihil aliud eſt, quàm Deus creat & dat pluuiam, guttas roris, pruinam, & facit glaciem.

VT QVASI SVB LAPIDE. &c.

Aqua enim, ita in glaciem indureſcit frigore, ut cryſtallum putares, ſiue glacies ita tegit aquas, ſub ſe nondum congelatas, ut uideantur quaſi ſub lapidibus abſconditæ: præterea, non in ſuperficie ſolũ aquarum concreſcit glacies, ſed congelatur etiã uſque ad imas fluminum profunditates, quod hic ait, comprehendit facies abyſſi.

NVNQVID CONIVNXISTI. &c. Nõ ſolum pluuia, rore & glacie, Deus ſapientiam ſuam oſtentat, ſed etiam in mirabilibus ſtellarũ, cõiungit enim colligationes pliadum. Pro pliadibus, Hebræus habet כימה, de quo etiã ſupra, Cap. 9. Scribunt autem quidã eſſe cõgregationẽ ſeptẽ ſtellarũ, in fine ſigni arietis, unde hoc loco, dicuntur colligationes pliadum cõiungi: ſunt enim ſeptem illæ ſtellæ, quas gallinas uocant, ita diſpoſitæ, ut ab inuicẽ non ſeparentur, ſicut nec galliña à pullis ſuis. Pro oriona Hebræus habet כסיל quod ſcribũt ſydus eſſe, ex ſtellis fixis, unde forte, quia ſydus fixũ eſt, hoc loco dicitur, neminem adperire uincula eius, ut fiat erraticum. Pro Lucifero Hebræis eſt מזרות quod ſcribunt eſſe conſtellationem meridionalem: Græcus intactũ reliquit μαζουρώθ. Pro arcturo Hebræus habet עיש quod plauſtrũ uocant, & eſt totũ ſydus draconis, ab adglomeratione & collectione plurũ ſtellarũ, ſic dictũ: ſignificat enim עוש cõuenit, uel adglomerauit, unde hoc loco dicitur: ducés ne plauſtrũ ſuper filios ſuos. i. tuá ne potentia ſic adglomerãtur plures draconis ſtellæ?

NVNQVID NOVISTI STATVTA. Nemo nouit cœlorum ſtatuta, aut, ut uocant, influentias, nec quiſquàm inter homines, poteſt eſſe cœlorum

cælorũ præco & caduceator, qui adnunciet ac præcipiat eis, ueluti dominio quodam, ut nunc hâc, nunc illâc circũuoluantur, & nunc hanc, nunc illã uirtutem ex se præbeant.

NVNQVID ELEVABIS. &c. Dominus tonitru, iram suam declarat, neq; est ulla creatura, quæ sua potentia, tam horrendum sonitum in nubibus, excitare possit: tormenta illa bellica, quæ bombardas uocamus, horrorem quidem tumultu suo incutiunt, sed collata ad tonitrua, uix sibilus sunt.

ET COPIA AQVARVM. &c. Id est, an ne potes efficere, ut in caput tuum pluuia descendat de cœlo? si igitur Hiob, hæc nõ potes, tam pusilla, consulo ut obmutescas, & me tanquàm iniustum iudicem, non adcuses.

NVNQVID MITTES FVLGVRA. Eiusdem omnipotentiæ, est fulgura excitare, quod opus, humana imbecillitas, admirari duntaxat potest, efficere non potest: nam etiam si homo, fulguri quidpiam præcipiat, non tamen emicat: quod si Deus dixit, uel minimum uerbum, mox præsto adest, & mandatum eius exequitur.

QVIS POSVIT IN ABSCONDITIS. Homo cum brutis, si externos sensus respicias,

uteunq; conuenit, longe autem excellit, si ratione, sapientiam, aliasq; animi dotes consideraueris: posuit enim Deus sapientiam, in hominis abscondito, idest, in corde, & intellectu, in anima, quæ sunt egregia Domini dona, sed ad suas, non alienas functiones deputata: nam ut inter corporis membra, unumquodq; suum habet munus, ab alieno abstinens, neq; enim manus uidet, neq; oculus ingreditur, neq; pedes audiunt: ita & animæ dotes, sua habent munera: prudentia enim & ratio, ad tractandas res ciuiles ordinatæ sunt, ad diuina uero prorsus sunt incommodæ, propterea, quod diuina, fide, non ratione, comprehendi queant.

QVIS NVMERABIT NVBES. &c.

Dominus enim est νεφελεγερέτης, id est, nubicoga, nubes congregans & disponens: inter homines uero, nullus reperitur, qui possit aut cogere, aut concludere cœli lagenas (quæ sunt nubes) ne aquam effundant, postquàm terra satis fuerit compluta, & glebæ eius sufficienter pluuiarum guttulis cõpactæ sint: iã si hæc pusilla, nõ potueris Hiob, qua frõte, audes mihi hæc omnia operãti, resistere?

CAP. XXXIX.

NVnquid uenaberis leenæ prædã, & beſtiis catulos iplebis?

Vt incuruentur in habitaculis, ſedeãt in tabernaculo ad inſidias?

Quis præparat coruo eſcã ſuã, quãdo pulli eius ad Deũ clamant, errantes ſine cibo?

Nũquid cognouiſti tẽpus partus rupicaprarum, partum ceruarum obſeruaſti?

Dinumeraſti mẽſes quibus impregnantur, & cognouiſti tẽpus partus earum.

Inclinãtur in partubus ſuis, diſſecantur, partus ſuos proiiciunt.

Pingueſcunt filii earũ, creſcunt foris, egrediuntur, & non reuertuntur ad eas.

Quis dimiſit onagrũ liberũ? &

uincula onagri quis ſoluit?

Cui dedi deſertū pro domo, et pro habitatiõibus ſuis, ſterilia loca

Ridet tumultum ciuitatis, clamores exactoris non audit.

Inueſtigat montium paſcua, & omnia uirentia inquirit.

Nunquid deſyderabit Rhinoceros ſeruire tibi? aut habitabit ad præſepia tua?

Nunquid alligabis rhinocerōti in ſulco iugum ſuum? aut occabit profunda poſt te?

Nūquid cõfides ei, propterea quod multæ ſit fortitudinis, & dimittes ei labores tuos?

Nunquid credes ei, ut reducat frumentum tuum, & in horreum tuum congreget?

NVNQVID VENABERIS. &c.

Hactenus à creaturis inanimis, Dominus ſuam maieſtatem declarauit, nunc eandem, à beſtijs terræ, & uolatilibus cœli probat, ut per exempla manifeſtum fiat, uias Domini eſſe imperueſtigabiles, & iudicia eius incõprehenſibilia, utcunq; ſeſe aliquatenus in creaturis prodant: porrò, ut leo inter beſtias princeps eſt, ita hic principem locum tenet: Plinius & Ariſtoteles ſcribunt, leones multa ſoli- da, ſine ullo diſſectu, deuorare: quis igitur tantum ciborum, leoni uenatur? unde parantur beſtiæ, quibus cibentur leonum catuli? quis ſic docuit, catulos leonum, in ſpeluncis ſuis, alijs beſtijs inſidias tendere? nõnne hæc omnia, à Domino fiunt? ut legis Pſal. 103. Catuli leonum rugientes, ut rapiant & quærant à Deo eſcam ſibi, omnia à te expectant, ut des illis eſcam in tẽpore: & Pſal. 144. Oculi omnium, in te ſperãt Domine, & tu das eſcã illis in tempore opportuno, adperis tu manum tuã, & imples omne animal benedictione.

Leones male ſtatis Dei indices.

QVIS PRAEPARAT CORVO ESCAM SVAM. Aiũt quidã, eorũ derelinquere pullos ſuos recens natos, donec plumæ nigreſcãt, arbitrãtur eni pullos nõ ſuos, cũ uiderint plumas eorũ albeſcere, interim pulli à parentibus derelicti, muſcas nidã

circũuolantes captãt: ita Domino mirabiliter disponente, ut eo maxime tẽpore, quo à parẽtibus derelinquuntur, muscæ nidum circũuolitent: sed huius rei fides, penes autores sit, certius est, quod tradũt Plinius & Aristoteles: coruus, aiunt, incubat uiginti diebus, & pullos nido expellit: quis igitur interim eos cibat, dum grandescant, & cibum quæritare discant? Dominus: nam & huius auis pulli, aliâs nobis in scriptura, in fidei argumentum proponuntur, Psal. 146. Qui dat iumentis escã ipsorum, & pullis coruorũ inuocantibus eum. Matth. 6. Respicite uolatilia cœli, quæ nõ serunt, neq; metunt, neq; cõgregãt in horrea, & pater uester cœlestis pascit illa: nónne uos pluris estis illis?

Coruorũ pulli, nos docẽt fidem.

NVNQVID COGNOVISTI. &c. Sunt enim capræ syluestres, quas rupicapras uocãt, quæ inter petras, nullis hominibus habitabiles, pariunt.

PARTVM CERVARVM. &c. De cerua, ita scribit Aristoteles li. 9. Cap. 5. de natura animalium: inter quadrupedes, inquit, cerua maxime prudentia præstare uidetur, tum quia circa semitas pariat, quò scilicet beluæ, propter homines, minus adcedunt: tum etiam, quia quando peperit, inuolucrum primum exedit, mox seselim herbam petit, quam cum ederit, redit ad prolem: præterea

Prudẽtia Dei in ceruis.

præterea hinnulum ducēs in ſtabula, aſſuefacit quo refugere debeat, ſaxū, hoc eſt, abruptum, uno aditu: quo loco eam ſi quis inuadit, expectare repugnaréq; affirmant. Mas item, quum pinguerit, pingueſcit autem admodum, idq; autumno, nuſq; adparet, ſed longe ſecedit, ut qui pondere, ſuæ corpulentiæ capi ſe, poſſe facilius ſentiat: cornua etiam locis difficilibus amittit, & quà inueniri nequeant, unde illud prouerbiū ortum. Quà cerui amittunt cornua, quaſi enim ſua amiſerit arma, cauet ne inermis reperiatur, hactenus Ariſto. Quæ eo copioſius libuit hic referre: partim, quod in hoc animali maxime omnū, ſeſe declaret diuina maieſtas: partim, quod non nihil faciant ad huius loci ſenſum. Recenſet enim Dominus non tam partum ceruarum, q̄ partus geſtum, & mores, ut eo altius ſuam prudentiam, utcunq; in cerua adumbratam, inculcet. Ceruæ, inquit, incuruantur, & inclinant ſeſe, in partu diſrumpuntur, ut partus in lucem proijciant: hinnuli uero & mares, iam adulti pingueſcunt, idq; autumno, ut iam ex Ariſtotele relatum eſt, & tum abdunt ſeſe in ſecretiora loca, ut non conſpiciantur, ne propter corpulentiam capi poſsint, quod hoc loco dicit, egre duntur, & non reuertuntur.

Vbi nos habemus, foris: Hebræus eſt בבר *quod*

significat foris: sed uidetur mihi commodius esse, si pro duabus dictionibus sumatur pro (in trutico, seu pabulo) est enim בר *frumentum uel pabulum, ut conueniat cum eo, quod supra dictum est: Maeres pingueſcere autumno, frumenti tempore.*

QVIS DIMISIT ONAGRVM &c.

Onager. *Onager bestia est, minime omnium domabilis: montibus gaudet, ridet tumultū hoim, quod sciat suæ fortitudini neminem posse resistere, non curat clamores insequentiū, in mōtibus escas quærit, & uirentia prata inquirit: hæc igitur bestia, non mediocre mirabilis Dei potentiæ uestigium est. Sub onagris aūt Scri*

Adulescētes, Tyranni, onagri. *ptura, sæpe nobis proponit indomita adulescentum ingenia, & feroces tyrannorum animos, qui nullis Dei beneficijs, nulla gratia, cicurari possunt.*

NVNQVID DESYDERABIT RHINOCEROS. *Rhinoceros, simi'iter animal indomabile est, unus in nari cornu, hostis Elephanti:*

Rhinoceros. *cornu ad saxa limato, præparat se puguæ, in dimicatione aluum maxime petens, quam scit esse molliorē: in hac igitur bestia, rursus prodit sese sapientia Domini, quam nobis proposuit, ueluti exemplar, & doctrinam, ut discamus quibus artibus sit cum hoste congrediendū, hostes enim ea maxime parte, aduersariorum urbem adgrediuntur: qua infirmior*

est,

est: sic & Satanæ æstus discendi sunt, ut eos caueamus, nam & ipse ea parte nos oppugnat, qua sumus imbecilliores, scilicet per concupiscentias & uoluptates quibus facile capimur. Porrò, Rhinoceros usq; adeo indomabilis est, ut nulla arte ad præsepia alligari possit, & sub iugũ mitti, ut aret agros equorum aut boũ more, & occet sulcos paulo profundiores. Nam etiãsi curru alligatus fuerit loris, non tamẽ ob natiuam eius ferocitatẽ audebis ei credere, ut uehat ad horrea labores tuos, hoc est, frumẽta, pabula & uina. Quod si hanc, qualemcunq; bestiam, in tuam potestatem redigere non poteris, quomodo præualeres contra eius creatorem?

Penna struthionũ iucunda est, præpenna ardeæ & accipitris.

Cum dereliquerit in terra oua sua, tu ne in puluere calefacies?

Obliuiscit quod pes conculcare ea posset, & bestia terræ triturare.

Induratur ad filios suos quasi non essent sui, frustra laborat nullo timore.

Quoniam priuauit eum Deus ſapientia, & nulla eſt ei pars in intelligentia.

Tempore quo eleuatur & exaltatur, ridet equũ & aſcenſorẽ eius.

Nunquid dabis equo fortitudinem? nunquid ueſties collum eius hinnitu.

Nunquid tremefacies eum quaſi locuſtam (uel alliſione manuũ) gloriarium eius terror.

Fodit in profundum, & lætatur in fortitudine ſua, egreditur ad obuiandum armato.

Ridet ad formidinem & nõ terretur, neq; retrocedit a facie gladij.

(Etiamſi) contra ipſum inſonuerit pharetra, acies lanceæ & clypei.

In fremitu & tumultu deuorat terram

terram, & non credit quod uox tu bæ (clangat)

Fortiter (clangente) tuba dicit Hui, & de longinquo olfacit bellū, tumultum principum & iubilum.

PENNA STRVTHIONVM IVCVNDA. *Supra in principio orationis ſuæ, Dominus contra Hiobis inſultum, probauit ſapiētiam ſuam in perueſtigabilem eſſe, utcunq; in creaturis adumbratam, ut Paulus ait: ex uiſibilibus cognoſcuntur inuiſibilia Dei: hinc fit, ut totus mundus miraculis plenus ſit, quanq; ob frequentiam uileſcant. In eodem adhuc perſeuerat argumento, ex multis pauca enumerans, quibus ſuam admirandam ſapientiam oſtentat, ut adparet in Struthiocamelo. Pro Struthione Hebræus habet* רְנָנִים *quem nōnulli pauonem eſſe ſcribūt, aſpectu pennarum ſuarum admirabilē: unde & hoc loco dicitur, pennam pauonū eſſe aſpectu iucundiorem, pennis ardeæ aut accipitris. Sunt & qui dicant eſſe nocturnā, horrendi clamoris auē. Ego ſtruthiocamelum eſſe puto hac maxime cauſſa, quod quæ hic enumerantur de natura huius auis, ſē rè conueniant cum ijs quæ aliās de Struthiocamelo, ſcripta ſunt: primum enim, pennæ eius ſuperant iu*

In Struthiocamelo ſapiētia Dei negata.

cunditate & aſpectu pennas ardeæ & accipitris, nã in precio habentur, propterea quod coros bellicos, & galeas adornant. Cæterum, autore Plinio, auium grãdiſſimi, & penè beſtiarum generis ſunt Struthio camelꝰ Aphrici uel Aethiopici: altitudinem equitis inſidentis equo excedunt, celeritate uincunt: adhoc demũ datis pennis, ut currentẽ aduuuent: cætero, nõ ſunt uolucres, nec à terrã tollũtur, ungulæ ijs cerui similes, quibus dimicant, biſulcæ: comprehendendis lapidibus utiles, quos in fuga contra inſequẽtes ingerunt pedibus, concoquẽdi ſine delectu deuorata, mira natura. Sed non minus ſtoliditas, in tãta reliqui corporis altitudine, cũ colla fruticẽ occultauerint, latere ſeſe exiſtimantium, hactenus Plinius.

Huc adde, quod hoc loco de natura eius refertur, adeo enim ſtolida auis eſt, ſi modo auis eſt dicenda: ut ouũ (quæ propter magnitudinem pro uaſis habentur) in harenam abſcondat, & eorum obliuiſcatur, nec curãt, ſiue conculcentur, ſiue deuorentur à beſtijs, cum aliãs, uniuerſo animali natiuum ſit, pro ſuo fœtu curãre: ex ouis autem in harena derelictis, propter calorem ſolis incubantem, fœtus tandem excluduntur: unde hoc loco dicitur, induratus eſt contra filios ſuos, quaſi non eſſent ſui, quia obliuiſcitur ouorum, nec curat quid eis in harena abſconditis

abiderit, ſecure uiuens, nullo fœtus affectu. Niſi forte uolueris hoc, quod dicitur, fruſtra laborat, referre ad ſoliditatem eius, quod ſe fruſtra occultet capere, cum interim tota corporis mole promineat.

Pro ardea Hebraeus habet חסידה quod uertit herodium, aut porphyrionem, Græcus uertit ἐρωδιὸν εἰ ἐρωδιὰν.

TEMPORE QVO ELEVATVR.

Hoc eſt; quod Plinius ait, altitudinem equitis inſidentis equo excedit, celeritate uincunt. In hac itaq; beſtia, ſumma Dei maieſtas adumbratur: primum enim huic, ut ita dicam, moli, prudentiã ademit, ut ſcias fortitudinem corporis, prudentiam non conferre: exemit & curam fœtus ſui, ut declaret hoc opus, pro fœtu curare, non naturæ proprium, ſed Dei autoris eſſe, ſi enim eſſet naturæ, cur non & in hac beſtia eluceret? dein declarat Deus in hoc animali, ſe & prudentiæ & inſipientiæ diſpenſatorem eſſe: prudenter enim Struthio ingerit lapides contra inſequentes, imprudenter collum frutice duntaxat occultat, putans ſe latere. Poſtremo etiã hinc elucet mirabilis Dei ſapientia, quod Struthioni pennas affinxit, pennis ardeæ aut accipitris, aſpectu multo iucundiores, uirtute interim uolandi adempta. Pennæ enim Struthionis currentem ſolum adiuuãt,

uolatilem non reddunt, id quod tamen reliquarum auium natiuum est. Hinc uerum discis, Deum uni non oïa dare, nec oës omnia posse, ut ille ait, οὔτως οὐ πάντεσι θεὸς χαρίεντα δίδοῦσι, ἀνδράσιν. NVNQVID DABIS EQVO FORTITVDO. Vbiq; est obuia Dei gloria, omnia clamant Deum, et laudē eius enarrant. Nam & equus, mirabilis Dei sapientiæ, exemplar est, quis fortitudinem eius explicabit? scribunt & in eo docilitatem esse, uniuersus enim, ut Plinius ait, Sybaritani exercitus equitatus, ad symphoniæ cantum saltatione quadam mouebatur: ijdem præsagiunt pugnam, quod hic dicitur de longinquo olfacit bellum, et amissos lugent dominos: lachrymasq; interdum desyderio fundunt, interfecto Nicomede rege, equus eius inedia uitam finiuit. De Bucephalo item Alexandri equo, mira legis. Porrò Dominus hoc loco, ita equi naturam describit, ut uenustius describere non potuerit: est enim admirandæ fortitudinis, hinnitus sonori, nulla manuum complosione terretur, tantum abest ut formidet arma, ut olfactu narium, gloriationem suam, aduersus bellorum strepitus demonstret, & si qua sonum procul arma dedere, stare loco nescit, micat auribus, & tremit artus, collectumq; premēs uolut sub naribus ignem, cauat tellurem: & solido

In equo maiestas Dei relucet.

grauiter

grauiter ſonat ungula cornu: quod hic dicitur fremitu & tumultu deuorat terram, id eſt, cauat καὶ ἀφανεῖ, euertit, demolitur: & quod ille ait, quadrupedante putrem ſonitu quatit ungula campum, clangentem tubam negligit: non credit, id eſt, non curat eam, ſed inſilit in armatas acies, fremitu, qui hoc loco Hui dicitur, et potius clangore tubæ, in prelũ accendutur, q̃ quod deterreatur. Eſt igitur equus ingens, contemplandæ diuinæ maieſtatis, inſtrumentum. Iam cum ubiq; obuia ſit, Dei ſapientia & maieſtas, quis tu es Hiob, qui ex aduerſo reſpõdes Deo?

Nunquid per tuam intelligentiam plumeſcit accipiter, expandens alas ſuas ad auſtrum?

An ad præceptum tuum eleuatur aquila, & exaltat nidum ſuum?

In petra manet, & habitat ſuper prominentes & præruptas petras.

Illinc explorat cibum, ad longinquum oculi eius proſpiciunt.

Pulli eius lambunt ſanguinem, & ubi cadauera, illic adeſt.

NVNQVID PER TVAM INTEL. Hebræum dictionem בִּינָתְךָ quidam interpretantur, uolat: ut ſimpliciter intelligas, accipitrem expanſis alis, in aërem ad aues aucupandas uolare. Homines enim & accipitres ſocietate quadam aucupantur. hi ex ſyluis & arundinetis excitant aues, illi ſuperuolantes deprimunt: quidam interpretantur plumeſcit, propterea quod accipiter, ſingulis annis flante auſtro meridionali uento, alas ſuas expandat: ut excuſſis ueteribus pennis, nouæ ſuccreſcant: ad hæc ſententiam uertit Græcus ἐκ σῆς ἐπιστήμης ἔστηκεν ἱέραξ ἀναπετάσας τὰς πτέρυγας ἀκίνητος καθορῶν τὰ πρὸς νότον, id eſt, an ex tua ſcientia ſtetit accipiter expandens alas, immotus adſpiciens ea quæ ſunt ad auſtrum? Habes tu ergo in hac aue, unde Dominum creatorẽ admireris.

AN AD PRAECEPTVM TVVM. De aquilarum natura lege Plinium lib. 3. Cap. 10. & Ariſtotelem de natura animalium libr. 9. Cap. 32. Habitant aũt aquilæ in montibus, & ſyluis: niduluntur in locis non planis, ſed celſis: præcipue quidem arduis ſaxis, & præcipitibus ſed arboribus: etiam uolant ſublimes, ut perquam maxime procul aſpiciant, uenantur lepores, hinnulos, uulpes, & reliqua, quæ uincere ualeant: unde hoc loco dicitur,

pulli

pulli eius lambunt sanguinẽ, id est, sanguinolẽta corpora, condunt enim & reseruant in suo nido corpora, unguibus lacerata, ut pulli habeant unde uiuant.

ET VBI CADAVERA ILLIC &c.

Quo loco Christus Matth. 24. utitur, & in Prouerb. traduxit: ubicunq; fuerit, inquit, cadauer, illinc congregabuntur aquilæ.

Respondens Dominus Hiobi, dixit.

Nunquid contendens cum omnipotente, recedet? arguens Deũ non respondebit?

Respondẽs Hiob Domino, dixit.

Ecce maledixi, quid respondebo tibi? manum meam ponam ad os meum.

Semel loquutus sum, & non respondere possum, proinde secundo non adiiciam (ut loquar)

NVNQVID CONTENDENS CVM.

Quasi diceret, Ex his iam recensitis mirabilibus,

uides Hiob nunc clarissime, quanta impietate iudicio meo restiteris, & iniusticiæ me adcusaueris. Quid enim est homo, ut resistat Deo, tantarum rerum mirabilium, quæ iam aliqua ex parte enumeratæ sunt, creatori, & Domino? nunquid igitur uel tandem, ab impietate tua recedes? an putas, tibi nũc impune licere ut abeas, et ad ea nõ respõdeas, quæ tibi obieci.

ET RESPONDENS HIOB DOMINO. Agnoscit Hiob peccatum suum, Domino dicens: blasphemaui, quid igitur responderem? silentio agnoscam, & confitebor iniquitatem meam: Domino enim arguente, nullus hominum respondere potest. Habacuc. 2. Sileat à facie eius omnis terra: & Zach. 2. Sileat omnis caro à facie Domini, quia surrexit de habitaculo sancto suo, semel, inquit Hiob, loquutus sum, hoc est, peccaui resistendo, & loquendo aduersus iudicium Dei, tacebo nunc, & manui Domini me captiuum reddam.

CAP. XL.

RESpondens Dominus Hiobi de turbine, dixit.

Accinge sicut uir lumbos tuos,

interrogabo te & notifica mihi.

Nunquid irritū facies iudicium meū? condēnabis me ut iuſtificeris

Etiamſi brachium quaſi Dei tibi eſſet, & uoce, quanta ipſe, tonares.

Orneris ſublimitate, & eleueris, gloria & honore ueſtiaris.

Diſperge indignatiões iræ tuæ, & aſpice oēs elatos, & deiice eos.

Aſpice omnes ſuperbos & humilia eos, & p̄cipita ipios deorſum.

Abſconde eos in puluere ſimul, facies eorum obuolue, abſcondito.

Tūc & ego laudabo te (ſeu confitebor tibi) quod ſaluet te dextera tua.

ACCINGE SICVT VIR LVMBOS.

Rurſus è turbine, Dominus maieſtatis ſuæ potentiā declarat: turbo lex eſt, quæ increpat & docet peccatum: accingere aūt lumbos, eſt ſeſe promptū exhibere. Hortatur itaq; Dominus Hiobem ut pāret ſe,

ad respondendum, & blasphemias suas excusandas, si possit. Confertur autem, in principio huius captionis, humana imbecillitas cum diuina potentia, ut manifeste concludatur, ex ingenti Dei potentia & extrema hominis ἀυσθένεια, nihil posse ab homine crimini Deo imputari, nec ullum hominem quantumuis fortem, posse maiestati diuinæ resistere.

NVNQVID IRRITVM. Scriptura pronunciat omnes homines mendaces & uanos esse, ut igitur Deus sit uerax, qui hanc sententiam super omnes homines Scriptura pronunciante, tulit, oportet unumquemuis hominem sese mendacem agnoscere, Roma. 3. & Psal. 50. Tibi soli peccaui, ut iustificeris in sermonibus tuis &c. Impij uero diuersum sentiunt: ut enim ipsi ueraces sint, oportet Deum mendacem esse. Nam pius, quanquam in se non uideat adflictionis caussam, aut ullius peccati externi, sibi male conscius sit, & per omnem uitam honestissime uixerit, tradit tamen se in manum Domini adfligentis, & rectum iudicium eius probat: ab hoc animo, omnino alienus est impius, qui mox Dominum adfligentem accusat, quàm primum adflictionis causam non uiderit: quod, quid aliud est, quàm Deum condemnare ut homo iustificetur? Ita & Dominus, ad Hiobum ait: an iudicium meum quo aut adfligo pios, aut

Omnis homo mendax.

pronuncio

pronuncio omnes homines esse mendaces, tua sententia uanum erit, & irritum? an oportet me iniustum esse, ut tua iusticia constet? iustus quidem es, cuius rei testimonium à me ipso habes: supra Cap. 2. Sed non propterea tibi licebit iudicia Dei calumniari, in afflictionibus piorum.

ETIAMSI BRACHIVM QVASI. Confertur humana imbecillitas cum potentia Dei, ut cognobile fiat, Deum nunq̃ posse ab homine iustitiæ accusari, siue ille merito affligatur, siue immerito. Brachium in Scriptura pro potentia sumitur, potentia uero Dei, undequaq; diffusa est: cœlum inquit, mihi sedes est, & terra scabellũ pedum meorũ: proinde, habet brachium extentißimum, cui nemo resistere potest. Confer nunc hominis quantumcũq; magnatis brachium: reges terræ dominantur quidem, sed regionibus non usq; quaq; latis: Deus uero dominatur in omni creatura: præterea, quẽ inter homines, reperias tanto tumultu et horrore tonantẽ, quanto Dominus tonat? quem inuenias tanto decore, gloria, & honore coronatum, quanto Deus est? uel unum hominem ostende, cuius indignatio promoueat: nam etiamsi multi sint qui irascantur, multitamen ex altera parte sunt, qui eam iram palàm contemnunt. Quoties autem Deus indignatur, tũs. Brachium.

nemo est qui eius iræ resistere, aut eam effugere possit: habet enim ira Domini suam energiam, semper promouet, nunq̃ egreditur uana. Adhæc tanta est ei potestas, ut omnes elatos deijciat, omnes superbos humiliet, omnes impios solo spiritu oris sui conterat, in puluerem deducat & annihilet. Oppone nunc hominis uirtutem, quid queso inuenies? quæ enim conuentio immensi & dimensi? quæ comparatio fortissimi & inualidissimi? Quid enim de homine fragilius & contemptius dici posset, q̃ si suo proprio nomine uocetur HOMO? ut Esaiæ. 31. Aegyptus homo & non Deus &c. Quod si uero, in homine uel tantillum esset, quod conferri posset cum diuina maiestate, non iniuria forte, homo Deum adcusare posset: & ego, inquit Dominus, si tu Hiob, uel minima eorum quæ nunc recensui, exequi posses tua propria potentia, faterer me uictum, & uictoriæ palmam tibi cõcederem, ac summis laudibus celebrarẽ.

Homo.

Ecce Behemoth quem feci tecũ, fœnum sicut bos comedet.

Ecce uirtus eius in lumbis eius, & fortitudo eius in umbilico uentris eius.

Constrin

Conſtringitur cauda eius ſicut cedrus, nerui teſticulorũ eius perplexi ſunt.

Oſſa eius fortia æris, oſſa eius quaſi baculus ferreus.

Ipſe eſt principium uiarum Dei, qui fecit eum, adpropinquat (ei) gladio ſuo.

Fruticem montes ferunt ei, & omnis beſtia campi, ludit corã illo.

Sub umbris dormit, in abſcondito calami & luti.

Tegũt eum umbræ obumbrantes, circundant eũ ſalices torrentis.

Ecce abſorbet flumen, & non trepidat, cõfidit quod haurire poſſet Iordanem in os ſuum.

Oculis ſuis capitur ipſe, decipulis perforatur naris.

ECCE BEHEMOTH QVEM FECI.

Supra per beſtias, ceruum, leonem, corium, rhinocerota, ſtruthionem, equum, accipitrem & aquilam, inuiſibilia Dei, hoc eſt, potentia eius æterna, & diuinitas eius declarata ſunt: in eodem adhuc perſeuerat argumento DOMINVS, *docens, uaſtas illas, & grandes beſtias, Behemoth, ac Leuiathan, præcipua diuinæ potentiæ exemplaria eſſe: oportet enim planè eum eſſe Deum, qui tam immenſas beluas, aut moles potius creârit: rurſus oportet eum potentiſſimum eſſe, qui Behemoth in terra, & Leuiathan in mari uinciat, ne ille terram, hic totum mare conturbet. Eſt autem Behemoth Hebræum nomen pluralis numeri, cuius ſingulare eſt* בהמה *behemah: latine, animal aut beſtiam ſignificans: Behemoth uero multitudinem animalium terreſtrium, aut ſi máuis ingentes beſtiarum moles: Græcus uertit* θηρία, *id eſt, feras.*

Behemoth Leuiathan argumentum potẽtiæ Dei.

Sub Behemoth autem abſcondite deſcribitur hoc loco Sathanæ potentia: ſic enim Dominus Behemoth, quaſi corporalem quandam beſtiam proponit, cum interim in Sathanam oculos dirigat, ut primum declaret ſe potentiſſimum eſſe qui ſolus Sathanam uincere poſſit: dein, hominem eſſe maxime omnium, imbecillem, qui uel ſola natiuitate, Sathanæ captiuus

Sathan Behemoth

uus fiat. Postremo, ut doceat nulli creaturæ licitũ esse, Deo resistere tantarũ bestiarũ creatori et victori.

QVEM FECI TECVM.

Nam Behemoth, hoc est, Sathan, angelus principio à Domino factus est, quemadmodum & homo, non quidem eodem tempore, sed eisdem donis: homo enim creatus est in similitudinem & imaginem Dei, hoc est, in sapientia, iustitia & bonitate, in eisdem donis, omnes angeli tam boni quàm mali imitio conditi sunt. Imago Dei in qua homo & angeli conditi.

FOENVM SICVT BOS COMEDET.

Hoc est, tanta est mea potestas, ut quantumcunq; ingens Behemoth moles sit, captiuetur tamen mea potenti manu, & cicuretur solo etiamnum oris mei spiritu. Videtur enim mihi quoties de feris bestijs dicitur, quod fœnum comesturæ sint, sicut bos, metaphorica quadam facie dici, qua innuitur, eas mansuefieri & cicurari, ut de leone scribitur Esaiæ 11. Leo sicut bos comedet paleas, id est, mansuefiet sicut bos: & 65. Leo & bos comedent paleas, id est, unà cicurati habitabunt. Hanc autem cicurationẽ Sathanæ manifestauit Dominus, per IESVM Christum filium suum, qui in Euangelio ait: Nunc princeps huius mundi eiectus est. Alij interpretantur Sathanã deuorare fœnum, hoc est, homi

nes. Omnis enim caro fœnum, & homo sicut fœnũ uelociter exaresceț.

ECCE POTENTIA EIVS IN LVMB.

Vt igitur scias quanta mea sit potentia, enumerabo Sathanæ potentiam, enumerabo eius utres, quibus aperte cognosces neminem, nisi solum Deum, uincere eum posse. Ecce fortitudo eius in lumbis et umbilico eius est, Sathanæ enī potestas, ut semper est paratissima, ita & fortissima: proinde nō tā princeps q̄ Deus huius seculi dicitur, residet enī potētia in lumbis, hinc impotētes elumbes uocamus. Et ut umbilicus in hoie mediũ est: ita fortitudo mediũ Sathanã circũplexa est, hoc est, totus est potēs et fortis.

CONSTRINGITVR CAVDA &c.

Id est, bestia illa Behemoth longissimã habet caudam quemadmodũ cedrus exaltata in Libano, & neruos testiculorũ perplexos ac fortes, quare adumbratur impiorũ numerus et potētia: impij enī Sathanæ pedissequi sunt, et cauda eius, quorũ ipse caput est.

OSSA EIVS FORTIA SICVT AES.

Ossa Sathanæ, sunt potestas & fortitudo eius: hæ aũt sunt, sicut æs & ferrũ, hoc est, fortissima et potētissima, totũ enī humanũ genus, adeo potēter captiuũ tenet, uinculis non tam ferreis, quàm adamantinis, pctō scilicet, morte & inferno: ut nemo

etiam

etiã potẽtißimorũ regũ, potuerit ſeſe aut alios ab huius regis tributo uindicare, unus eſt Chriſtus IESVS, qui Sathanã uicit.

IPSE EST PRINCIPIVM VIARVM.

Eſt enim Sathan principio conditus & decoratus excellentißimis Dei donis, propter quæ in arrogantiam elatus, thronum ſuũ altißimo æqualem ponere uoluit. Proinde in profundißimã abyſſum proiectus eſt, ducens ſecum in idem baratrum omnes, quotquot mendacio credunt.

QVI FECIT EVM ADPROPINQVAT &c. Id eſt, tantæ eſt potentiæ, ut nunquam uinci poßit, niſi gladio illius, qui fecit eum, qui gladius eſt Verbum, ſeu ſpiritus, neq; ullus hominum ei adpropinquare audet, niſi hoc gladio munitus fuerit.

FRVTICEM MONTES &c.

Loquitur de Sathana, quaſi de beſtia campi, quæ paſcua ſua, in montibus quærit, & minores beſtias, pro libidine ſua tractat, & eſt ſenſus: Sathan ubiq; circumit, quærens quem deuoret, eſt enim mundi princeps, & in omni loco dominatur, & omnis beſtia campi, hoc eſt, omnis homo ludit coram Sathana: omnes enim nos natura noſtra, propter Adæ præuaricationem, in uinculis Sathanæ tenemur, et

Omnes homines peccati rei, captiui Sathanæ.

ut sic dicam, ludus eius sumus, propterea quod nos pro libidine sua tractet. Auaricia (exempli gratia) Sathan est: quod si quem inuaserit, uide quibus modis eum tractet: noctes cogit insomnes ducere, peierare, decipere, furari, & quid non mortalia pectora cogit, auri sacra fames? Sic & inuidia ipsa suum est supplicium: idem de superbia, & id genus malis dicendum est.

SVB VMBRIS DORMIT.

Vt Sathan in umbris latet, ita impij boni prætextu uestiuntur.

Pulcherrime adfinguntur Sathanæ & corpus et corporales actiones, ut eo clarius, eius & impiorum natura, ob oculos ponatur. Sic enim & humanus captus, solet corpora carnalia, inuidiæ, famæ, fami, & id genus incorporalibus rebus adfingere. Quod uero dicatur Sathan, sub umbris dormire, hunc habet sensum: nihil abominabilius est Sathana, proinde non prodit aperta fronte, sed latet in umbrosis locis, abscondit se illuc, ubi calami & iunci crescunt, inter salices steriles sese occultat: amat enim sterilia & lutosa. Cæterum si prodierit, non nisi alia specie, utpote angelo lucis tectus, prodit, ut Paulus ait: Transfigurat se in angelum lucis: nam & auaricia, usq; adeo sua facie abominabilis est, ut non aperte prodeat, sed si prodierit, prouidentiæ uocabulo se uestit. Sic & inuidia Pharisæorum

riſæorum & Scribarum in Chriſtum, non aperte ſe ſe manifeſtabat, ſed Reipublicæ nomine: non enim dicebant, perdamus Chriſtum, quia inuidemus ei, ſed, ne Romani ueniant, & tollant locum noſtrum & gentem. Ita & Cato ait: Equidem nos uera rerum uocabula agnoſcimus, quia bona aliena largiri, liberalitas: malarum rerum audacia, fortitudo uocatur. Cato

ECCE ABSORBET FLVMEN &c.

Inſatiabilis eſt poteſtas Sathanæ, ut & Solomon dixit: Infernum & perditionem nunquam repleri, totum enim fluuium Sathan abſorbet, id eſt, omnem populum humanum (aquæ enim multæ, populi multi ſunt) atq; nihil trepidans, omnia deuorat: neq; à Iordane os ſuum cohibet, confidit enim ſe cum totum ebibiturum. Iordanis populus electus eſt, ad Iordanem enim habitârunt Iudæi, gens ſancta & electa: igitur Sathan, non ſolum mala, malis intentat, uerumetiam bonis & pijs, quæq; peſſima ſubingerit, ut uides in Hiob, & Apocal. 12. accuſator fratrum noſtrorum dicitur.

OCVLIS SVIS CAPITVR &c.

Quantacunque beſtia fuerit Behemoth, capitur tamen, ſed oculis duntaxat & naribus, nam alioqui ueluti anguilla lubrica eſt, & quo plus

Sathan ui ctus est, si us, & a- stus deprehenderis.

eam compresseris, eo citius elabitur, nisi eam comprehendas oculis, ac naribus suis, hoc est, astus & consilia Sathanæ deprehendenda sunt, spiritu dei, alioqui enim capi non potest, propterea quod soleat nobis semper, boni specie imponere. Potes & sic intelligere hunc locum, Sathan non uincitur, nisi oculis & naribus præhensus, hoc est, suis ipsius armis: unde & Christus non alio pugnæ genere, cũ uicit, quàm proprio gladio, scilicet peccato, morte & inferno. Sunt enim persecutio et crux, Sathanæ commentum: itaq; Christus adcepta in humeros suos cruce, pugnauit contra eius potestatem, & gloriose triumphauit: neq; enim est alia uictoria celebrior, quàm quæ paratur PASSIONE.

CAP. XLI.

EXtrahes ne Leuiathan hamo, & fune ligabis linguam eius?

Nunquid pones circulũ in naribus eius? & spina perforabis maxillam eius?

Nunquid

Nunquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur ad te mollia?

Nūquid percutiet fœdus tecū, ut adcipias eū in ſeruū ſempiternū,

Nunquid ludes cum eo quaſi cū aue, aut ligabis eum puellis tuis?

Concident eum ſocii, diuident eum inter mercatores.

Nunquid implebis ſagenas pel le ſua, & fiſcellam piſcium capite eius?

(Si) poſueris ſuper eum manū tuā, memineris belli, ne adiicias.

Ecce ſpes eius fruſtrabitur, & manifeſte proiicietur.

EXTRAHES NE LEVIATHAN.

Vt antea ſub Behemoth, Satanæ potentia deſcripta eſt, ita nunc deſcribitur ſub Leuiathan, quem admodum & ſpiritus alibi Eſa. 27. facit: eſt autē deſcribitur Leuiathan, draco marinus, unde & Græcus uertit

Sub Leuiathan, Satan

δρέπανα, qui non capitur hamo, nec fune liga-
ri potest, nec uncino adprehendi, nec à furore suo
cõpesci: nam circulũ seu uncinum in naribus pone-
re, est furorem cõpescere, & à conatu retrahere.
4. Reg. 19. Ponam circulũ in naribus tuis, & cha
mum in labijs tuis, & reducã te in uia per quam ue-
nisti. &c. Metaphora ducta à bubalis, qui circulo
naribus iniecto, ducuntur. Iam ut iste marinus Dra
co, nullis retibus capi, & nullo fune ligari potest,
ita nec Satan, ullis humanis uiribus, astutijs, aut cõ
silijs prehenditur, nec cõpescitur, ne pro libidine
sua dominetur, à solo autem Domino nostro IESV
Christo, uinci potest, et per eũ ab oĩbus credẽtibus.

Omnes homines sunt captui Satanæ.

NVNQVID MVLTIPLICABIT AD TE. Natura sumus filij iræ: proinde, Satan non allicit nos in sui potestatẽ, blandutijs, quãdo nos captuos teneat, natiuitate nostra: præterea tanta est eius sæuitia, ut non precibus: sed potenti manu & tyrannide, totum orbem occupet.

NVNQVID PERCVTIET FOEDVS. Impij existimant se, cum Satana confœderatos, securi enim uiuũt, perinde ac nullus esset Satan: percussimus, inquiunt, fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum: uerum, enimuero tam immanis & efferus tyrannus est Satan, ut nullo fœdere,

nobis

nobis concilietur, nec ullis delinimentis in obsequi-
um nostri ducatur: iam, quum uideamus, quanta
sit Satanæ in nos tyrãnis, facile conijcere licet,
quàm necessarius nobis sit Christus, per quem uin-
camus.

NVNQVID LVDES CVM EO.

Solent parentes pueris suis, auiculas captas, fi-
lo alligare, quibus ludant, Satanam non ita filo al-
ligaueris, ut cum eo ludas, nullis enim uinculis hu-
manis captiuari potest, nec, ut aiunt, intelligit lu-
dum, & locum nescit.

CONCIDENT EVM SOCII.

Tam uastus est hic piscis, ut solus inter socios,
ad mercaturam sufficiat: nam quum sint, qui mer-
caturam exercent, aut panno, aut pipere, aut fer-
ro, possent etiam hoc unico pisce, si in partes di-
uideretur, complures mercatores, negociationem
exercere, adeo ingens belua est. Habet autem Sa- Mundus ne-
tan, propè uniuersum orbem, in sui negociationem gociatur Sa-
congregatum, omnes enim homines mendaces & tanæ.
peccatores sunt. Iam cum Satan sit mendacij pa-
ter, & peccatorum fons, consectaneum est, homi
nes in rebus Satanæ, negociari. Leuiathan igitur in
suas partes diuiso, alius auaritia, alius fastu, alius
inuidia, alius luxuria negociatur, unusquisq; suam

partem in hac negociatione capit: tantus nanq; est, ut uniuersis sufficiat, nec est ulla sagena, quæ pellē eius capiat, nec fiscella, quæ caput, nedum reliquū corpus comprehendat: dominatur enim Satan, in uniuerso orbe, non in uno orbis angulo.

Meliora cōnātibus, resistit Satan in membris suis

SI POSVERIS SVPER. &c. Id est, si restiteris Satanæ, uel tantillum memineris tibi belandum esse cum ipso, & succumbendum, nisi fide suffultus fueris, mox enim, ut aduersariū sentit, graiter insurgit, & bellum ciet: restiterunt Satanæ Prophetæ, tumultuabat igitur per reges & sacerdotes, donec occiderentur: restitit Satanæ Christus, sed uide, quem tumultum inter scribas & pharisæos excitarit? Restiterunt & Apostoli, sed quid non calamitatū, contra eos machinatus est? hinc Christus ait: in mundo afflictionem habebitis, Christianus enim, ponit manū suam super caput Leuiathan, id est, adoritur Satanā, resistit potestati eius: proinde, nihil non mali pio, Satan intentat, ut maneat mundi princeps.

MEMINERIS BELLI. Id est, tale bellū excitabis, si restiteris Satanæ, in quo succumbes, & non uinces, nisi fide.

ECCE SPES EIVS FRVSTRABITVR. Quanquàm toto conatu, Satan pijs resistat, nō tamen

tamen uincet, sed frustrabitur spe sua, & manifestissime confundetur: quàm primũ enim reuelatus fuerit, confusus abit, propterea quod non maneat, nisi aliena larua, & specie boni, tectus fuerit. Exempla confusionis Satanæ habes in Ioseph, nam cognabatur populum Israël perdere, cuius externa salus, è Ioseph, per oraculum diuinum electo, pendebat: proinde ferè, in mortem cõiectus est, Satanæ dolis: liberatus autem, populum suum frumento pauit, hoc est, cõfusus est Satan, in consilijs suis. Agitabat etiã in Pharaone, ut perderet Israëlem, sed rursum confusus est, quanto enim magis opprimebãtur, tanto magis crescebãt: quid uero nõ egit in Prophetas, Christum, & Apostolos, donec mortiti traderentur? sed eo ipso, uel maxime omniũ, spe sua frustratus est: quid nõ & nostra tempestate, in Euãgelion machinatur, nunc diris Pontificum mandatis, nunc seditionibus, nunc hæresibus? sed semper confusus abit. Satan confusissime eius deprehẽsos sentit.

Non (sic) crudelis (erit) cum fuerit excitatus, & quis est iste, qui coram me consistet?

Quis præuenit me, & reddam

ei? omnia ſub cœlo mea ſunt.

Nõ facient, ut obmuteſcã, mẽbra eius, nec uerba potentia, nec (uerba) ad deprecationẽ cõpoſita.

Quis reuelabit faciẽ indumenti eius, in duplex capiſtrum eius, quis intrabit?

Oſtia faciei eius quis adperiet, circuitus dentium eius, terror,

Corpus (ſicut) fortia ſcuta conſtrictum, obfirmatum anguſte,

Alterum alteri adhæret, & ſpiritus non intrat inter ea.

Vnumquodq; in altero hæret, cõplexa ſunt ſe, ut nõ ſeparentur.

Sternutatio eius ſplendor luminis (eſt) & oculi eius ſicut palpebræ auroræ.

De ore eius lãpades procedũt, quaſi

quasi tedæ ignis egrederentur.

De naribus eius egreditur fumus, sicut de chaldari feruente, & aheno.

Halitus eius carbones adcēdit, & flāma de ore eius egreditur.

In collo eius habitat fortitudo, & ante ipsum gaudet dolor.

Discrimina carnis eius adhærent (sibi inuicem) angustiant eum, ne commoueatur.

NON SIC CRVDELIS ERIT. &c.

Crudelissimus est Satan, si pie & fideliter uiuendo, à nostris excitatus fuerit: uide enim, quanta tormenta, in Prophetas, & in Christianos martyres excogitarit, alij distenti sunt, alij ludibrijs & flagris exploratisunt, insuper & uinculis & carcere, lapidati sunt, dissecti sunt, occisione gladij occubuerunt: Esaias, serra sectus dicitur: Amos, palo per tēpora transfixo, interemptus est: quibus uerò tormentis, & q̄ crudelibus, martyres sancti occubuerint, lege Euseb. in Ecclesiastica historia, quæ omnia,

crudelitate Satanæ, excogitata sunt. Sed quid hoc loco Dominus ait? Facile, inquit, eum omnipotenti meo Verbo, quantumcunq; crudelis sit, compescam, quis enim est, qui possit mihi resistere? quis præuenit me beneficijs, aut meritis, ut reddam ei? Quis prior mihi dedit, ut quicquàm ei retribuatur? ego solus omnia possum, omnia in mea potestate sunt, nulli creaturæ obnoxius sum, sed omne genu, cœlestium, terrestrium, ac infernorum, in nomine meo se flectit: omnia enim sub cœlo, mea sunt, Psal. 49. Meæ sunt omnes feræ syluarum, iumenta in montibus, & boues.

NON FACIENT VT OBMVTESCAM. &c. Membra Satanæ, sunt impij, per quos in hoc mũdo dominatur, nullus autẽ impiorũ, Dominum compescit, aut ei resistere potest, neque quisquàm eorum, à Domino aliquid impetrabit, siue manuũ potentia, siue precationibus: nihil enim corã Domino efficiunt, aut uires, aut preces impiorum, conãtur multa, sed nihil promouent, et potius opus Dei, suo aduerso conatu iuuãt, q̃ impediunt; opus Dei, erat liberatio hominis, uolebat hoc Satan impedire, per impios pharisæos, sed tantum abest, ut impedierit, ut magis atq; magis adiuuerit.

Impij, membra Satanæ.

QVIS REVELABIT FACIEM IND.

Satan

Sathan non uult uideri propria ſpecie, ſed occultat ſe ſub boni larua: ſolus autem Dominus huic beluæ λειοντὴν detrahit. Similiter & ſpiritualis, qui per ſpiritum Domini, aſtus Sathanæ intelligit: ut Apoſtolus ait 2. Corinth. 2. Non ignoramus Sathanæ cogitationes: & aliâs dicitur, probate ſpiritus, num ex Deo ſunt.

IN DVPLEX CAPISTRVM &c.

De Simſone legitur, quod leonem in fruſta dilacerauerit: at nullus eſt Simſon, qui Leuiathan diſrumpat, & manum ſuam inter capiſtrũ & dentes eius immittat: crudelior enim eſt, quàm ut uel leniter tractari queat, & fortior, quàm ut manum illæſam, ſi in os eius immiſeris, extrahas: tantus nanq; terror dentibus eius exertis ineſt, ut ſolo adſpectu adpropinquantes reddat ſtupidos. Quæ omnia huc ſpectant, quod Sathanæ terror pluſquàm formidabilis ſit, adeoq; inuincibilis: nemo enim hominum, qui cum eo pugnam iuit, illæſus & inuictus recedit: ſolus Chriſtus immiſit manum ſuam, in dentes eius, et reduxit eam illæſam: nam cum peccata ſuſtinuerit, ac mortem & infernum, quæ ſunt Sathanæ dentes, Chriſtus in humeros ſuos ſuſceperit, peccata diluit, & per nobis uimortem ac infernum in uitam & cœlum migrauit: cit Leuiaproinde quicunq; uolueris cum hac beſtia dimica- than.

re, uide, ne tuis uiribus cõfidas, sed priusquàm in eas pugnam, sedens prius tecum computa futuri belli sumptus, an possis cum decem millibus occurrere ei, qui cum uiginti millibus uenit contra te, ut est Luc. 14. Quod si defuerint uires pugnandi, abeo pete, qui dat omnibus simpliciter sine improperio.

CORPVS SICVT FORTIA SCVTA.

Corpus & membra Sathanæ, sunt impij: quod uero dicantur esse sicut fortia scuta, constricta, & anguste quasi sigillo quodam conligata: alterumque alteri tam arcte inhærere, ut nec leuis aura seu uentus perflare possit. Descriptio est conditionis impiorum: sunt enim fortia scuta, id est, in mundo, non tam seculari quod uocant, quàm spirituali potestate potentissimi sunt, ualent gladio & hypocrisi, doctrina & tyrannide, autoritate & imperio. Præterea colligati sunt arctissime: nam fœderibus inter se, principes & Episcopi ita sunt coniuncti, ut nullus hominum NODVM dissoluere possit. Quanquàm enim alioqui clericis (ut etiam stultis eorum uerbis utar) laici, opido sint infesti, & Pilatus non usq; adeo Scribis & Pharisæis faueat, sunt tamen inter sese coniunctissimi & amicissimi, quoties contra Christum, Verbum & populum Dei, aliquid audendum fuerit: nam ut Dæmones inter sese, quasi

Fœdera inter impios

catena

catena colligati sunt: adducit enim Sathan secũ septem spiritus pejores se: ita impiorum cohors catena, est arctissime composita: sed rursus solo Domini spiritu dissilit. Vsq; adeo potentes sunt impij, si humanas uires respicias, sin Domini spiritum consideraueris, nihil eis est impotentius. Vetus tralatio habet, compactum squamis se prementibus: per squamas autem arcte compactas, intellige impios, indissolubili humanis uitibus nexu coniunctos.

STERNVTATIO EIVS &c.

Omnia in hac bestia terribilia inuenies, efflat è naribus ignem, ex oculis eius horribilis splendor emicat, de ore egrediuntur lampades, hoc est, terribiles ignis splendores, fumus de naribus, halitus eius tam feruidus est, ut carbones incendat. Præter alia autẽ terribilia Sathanæ machinamenta in pios, hoc loco pulchre etiam describitur fulmen excõmunicationis, quo hactenus Antichristus in orbe dominatus est. Quid enim aliud est fulmen excõmunicationis Papisticæ eiaculari, q̃ ignem è naribus spirare? halitu carbones incẽdere: breuiter, oia terribilia minitari? nã ait, quisquis hoc nõ fecerit, nouerit se in cursurũ indignationẽ oipotẽtis Dei, & btorũ Apostolorũ Petri & Pauli &c. An hoc nõ est ignẽ & infernũ spirare. Non hic loquor de Christiana excom

Excommunicationis fulmen.

munication, quam in eccleſia, quis non optaret? nec uideo qua diſciplina, cœnæ dominicæ communionem tractare queamus, deſyderata uera excommunicationis regula. At hoc loco PAPISTICA *fulmina intelligas, quæ plerunq; in inſontes, præditionis ille filius, eiaculatur. Huc etiam accedit quod Iohan. Apocal. 13. ſcribit: Datum eſt, inquit, beſtiæ os, loquens magna, & blaſphemias, & aperuit os ſuum in conuitia ad Deum &c.*

IN COLLO EIVS HABITAT FORT.

Sathan uincit agendo.

Sathan, eſt princeps mundi, proinde ſemper uincit fortitudine agendi. Regnum autem Chriſti, non eſt de hoc mundo, non igitur præualet fortitudine agendi, ſed patiendi: & Sathan uincit, ut ita loquar, actione: Chriſtus uero paſſione: nam quum Sathanæ tripudium ſit, perditio, ac calamitas, nihil non agit modo perdat & deuaſtet: contra, Chriſti gaudium eſt, ſaluare, ut igitur ſaluet, omnia ſuſfert, omnia patitur.

Chriſtus patiendo fert palmam.

DISCRIMINA CARNIS EIVS ADHAERENT. *Id eſt, partes & mẽbra Sathanæ, arctiſſimo & anguſtiſſimo uinculo, ſibi inuicem adhærent connexa, ut ab inuicem ſeparari non queant, niſi ſpiritu Domini.*

Cor eius durũ eſt ſicut lapis, durum ſicut pars inferioris molaris.

Ab eleuatione eius terrẽtur fortes, fluctus turbantur.

Ab attactu gladij nõ ſurgit, lanceæ, haſtæ & thoracis.

Reputat pro palea ferrum, pro ligno putrido æs.

Non fugabit eum filius ſagittarij, ad ſtipulam uertuntur ei lapides fundæ.

Filius ſagittarij, Hebraiſmus pro ſagittario, ſicut filius hominis, pro homine.

Quaſi ſtipula reputantur ab eo iacula, & ridet ad trementẽ clypeũ.

Sub eo acutæ teſtæ, reclinatur (ſuper) clauam dentatam (quaſi) ſuper lutum.

Facit ebullire ſicut ollã, pfundũ mare ponit ſicut unguentarium.

Poſt eum lucet ſemita, reputat abyſſum quaſi canum.

Non est super terram similis ei, factus est ut nullum timeat.

Omne excelsum uidet, ipse est rex super omnes filios superbiæ.

Filij superbiæ, id est, superbi, arrogantes, Hebraismus.

COR EIVS DVRVM EST SICVT &c. *Sathan duricordior est Marpesia cautes, & lapide molari: quomodo igitur ab homine uinci posset? Dicitur autem durus corde, uel propter immisericordiã, nullus enĩ misericordiæ locus apud Sathanã est, uel propter fortitudinem & potentiã eius, Græcus pro parte lapidis molaris transtulit* ὥσπερ ἄκμονα ἀνήλαρον, *id est, sicut incus indomabilis.*

AB ELEVATIONE EIVS TERRENTVR. *Vt in mari Leuiathan, sua tyrannide omnibus cetibus quantumcunq; uastis, terrorẽ incutit: ita in mundo dominatur Sathan per impios tanta fortitudine, ut etiam potentes eius tyrannidẽ sustinere nequeant. Pro* אלים *quod significat fortes & potentes, uetus tralatio habet, angeli: quæ expositio huc nihil facit, quando de cetibus marinis sermo sit, non de angelis. Græcus sic interpretatur,* φόβος θηρίοις τεθάπται ὠδὶ γῆς ἁλλομένοις, *id est, timor bestijs in terra saltantibus: nam &* אלים *interim arietes aut cernos significat.*

FLVCTVS TVRBANTVR &c.

Vt enim in mari Leuiathan undas commouet, ita in mundo Sathan omnia turbat.

AB ATTACTV GLADII &c.

Epheſ. 6. dicitur: Non eſt nobis lucta aduerſus ſanguinem & carnem, ſed aduerſus principatus, poteſtates, mundi dominos, rectores tenebrarum ſeculi huius, & ſpũales aſtutias in cœleſtibus, qua propter aſſumenda eſt armatura non carnalis, ſed ſpiritualis: Sathan enim, nec inſtrumenta eius impij, non timent lanceam, ferrum, æs, gladios, ſagittas, lapides bombardarum, iacula, clypeos, & thoraces: proinde, ſi uolueris Sathanæ potentiã uincere, alijs armis opus eſt: nempe patientia, expectatione & fide, ut Apoſtolus ait: State lumbis circuncinctis baltheo, per ueritatem, & induti thoracem iuſticiæ &c.

SVB EO ACVTAE TESTAE.

Vſq; adeo contemnit acutas gladiorum acies, & clauas dentatas, ut gradiatur ſuper eas, quaſi in luto, illæſus: Sathan enim nullis carnalibus armis læsi aut confodi poteſt.

FACIT EBVLLIRE &c.

Profundum eſt mare, mare autem eſt mundus: iam ut draco in mari omnia uertit ac reuertit: ita

Sathan in mundo procurat, nunc seditiones, nunc bella, nunc intestina odia, nunc alia facinora, quibus non tam publicam pacem, quàm cõscientiarum tranquillitatem concitat, & nunquam discedit sine ingenti damno, post se relicto: hoc est quod hic dicitur POST IPSVM, lucet semita.

MARE PONIT SICVT VNGVENTA. Hoc est, quemadmodum unguenta, inter sese commiscentur: ita Sathan, in mundo omnia sursum ac deorsum uoluit ac reuoluit.

REPVTAT ABYSSVM &c. Senes & cani homines, per ætatem imbecilles, & inualidi sunt uiribus suis naturalibus destituti: unde sicut Leuiathan, in abyssο maris dominatur, tanquàm potens tyrannus, super impotentem & imbellem populum: ita Sathan uniuersum mundum, pro cano & sene homine reputat: nam in eo dominatur pro sua libidine, & impotẽtioxes sunt homines, q̃ ut ei resistere possint, unde sequitur: Non est ei similis super terrã, nullũ enim timet, sed omnes terrefacit.

OMNE EXCELSVM VIDET. Potentissimus est Sathan: proinde, pro more potentũ, nõ nisi in excelsis arcibus & montibus habitat, & sola excelsa speculatur: tenet enĩ in hoc mundo captiuos eos qui sunt præcipui, scilicet potẽtes, sapiẽtes, et sanctulos.

ctos. Rursus de Domino scriptū est, Psal. 137. Excelsus Dominus, et humilia respicit in cœlo & in terra: respicit enim Dominus, cōtrita & humiliata corda: cum econtra, Satan infimus sit, & excelsa respiciat: qui ergo se ipsum exaltat, humiliabitur.

IPSE EST REX SVPER. &c. Pro superbiæ filijs, Hebræus habet בני שחץ quod quidam exponunt, pro filijs potentibus & fortibus, Græcus habet βασιλεὺς πάντων τῶν ἐν τοῖς ὕδασιν, id est, rex omnium eorum, quæ in aquis sunt. Communiter autem transfertur, per superbiam, ut sit sensus: iste draco marinus, dominatur omnibus potentibus in mari, & superbis, ita & Satan, est rex omnium superborum & arrogantium, qui ob arrogantiam suam, in infimum barathrum detrusus est. Nunc itaq; uides Hiob, neminem posse Deo resistere, quando dominetur etiam super Behemoth et Leuiathan, immanissimas, crudelissimas & uastissimas bestias, alióqui inuincibiles: cohibe igitur tu Hiob, os tuum, & aduersus Dominum, ne mutias quidem, propterea quod & potentissimus, & iustissimus sit.

CAP. XLII.

REspondens Hiob Domino, dixit,

Noui quod omnia possis, et nõ absconditur a te cogitatio.

Quis est iste qui cælat consiliũ imprudẽter? propterea loquutus sum & non intellexi, mirabilia super me, quæ nescio.

Audi obsecro, & ego loquar, interrogabo te, & notifices mihi.

Auditu auris audiui te, & nunc oculus meus uidit te.

Ideo reprobo (me ipsum) et pœnitentiã ago in puluere & cinere.

NOVI QVOD OMNIA POSSIS.

Agnoscit secundo Hiob, blasphemias suas, dicẽs ad Dominũ: nunc uere scio, te nõ solum omnia posse, sed etiã omnia nosse, quãdo & Satanã uincas: aliõquin inuincibilẽ, & abscondita cordis mei cognoueris: proinde nõ tam stultũ, q̃ insanũ fuerit, aut tibi resistere, aut cõsilia cordis arcana, à te occultare: quocunq;

quocunq; enim quis se uerterit, inuenit potentem, & præsentem Deum.

PROPTEREA LOQVVTVS. Quæ loquutus est Hiob imprudẽter, & nullo intellectu? Maledictus dies, in quo natus sum: quare de uulua eduxisti me? utinã cõsumptus essem &c. Etiã si clamauero, nõ audit me Deus, auertit iudicium meum, adfligit me inique, & alia id genus, in iudicium Dei blasphema: hæc enim traducunt Deũ, tanq; impiũ, mera libidine, & nullo recti discrimine, iudicãtem: sic uero sentit cor à Domino, suis uirtibus relictum, ac interim, cruce & adflictionibus pressum.

AVDI OBSECRO, ET EGO LOQ. Hoc est, nunc resigno me tuæ uoluntati, hæc enim est uera, humanæ uoluntatis, in diuinã resignatio, si quis interroget Deũ, & nõ ex se ipso sapiat: est autẽ Deũ interrogare, ex Verbo Domini, non è ratione humana, uoluntatẽ eius discere: exempli gratia, si adflugeris immeritus, ut Hiob, unde petenda est uoluntatis Dei ratio? si solas adflictiões respexeris, cõferens eas cũ innocentia tua, nõ cohibebis os quin blasphemes, & indigneris, aduersus iudicium Dei: quod si uero in Verbũ, præsentiã Dei, et fauorẽ in adflictione promittens, oculos direxeris, nõ solũ disces, bonã Dei uoluntatẽ (qua adfligit te, ut probet & erudiat, non ut perdat) uerum etiam

In adflictionibus, Verbũ Domini speres quin blasphemes, & indigneris, aduersus iudicium Dei: quod si uero in Verbũ, præsentiã Dei, et fauorẽ in adflictione promittens, oculos direxeris, mittat. auxiliũ pro-

gloriaberis in adflictione, tantum abest, ut Deum blasphemas, Rhom. 5. Gloriamur in adflictionibus.

AVDITV AVRIS AVDIVI TE. &c. Deum nemo uidit unquam, nec auditur auribus carnalibus: cur igitur Hiob, ait se uidisse & audisse Deum? Respondeo, Deus non uidetur nec auditur, nisi per VERBVM, quod est facies et imago Dei, ut Christus ait: qui me uidet, patrem uidet, hoc est, ego qui sum VERBVM, sum & facies Dei: & Ioan. 1. Deum nemo uidit unquam, filius unigenitus, qui est in sinu patris, ipse enarrauit nobis, hoc est, Deus est inuisibilis, sed per VERBVM, quod est filius Dei, fit nobis uisibilis. Itaq;, qui VERBVM credit, is audit & uidet Deũ: qui uero Deum uidet, fieri non potest, quin sese adcuset, contemnat & deijciat: sic Mose Deum uidens, factus est impedutioris & tardioris linguæ: sic Esa. 6. Videns Dominum sedentem super solium, exclamauit: uæ mihi, quia pollutus sum labijs. Nõ enim certius cognoueris tuam impuritatem, quàm si diuina puritas opposita fuerit, ita & Hiob dicit: oculus meus uidit te, & auris audiuit te, hoc est, credo VERBVM tuum, quapropter, resigno me tuæ uoluntati, & adcuso ac reprobo meipsum. &c.

Verbum est facies patris.

Videtes Deũ, humiliabũtur

ET POENITENTIAM AGO. &c.

Pœniten-

Pœnitentiã agere, est pro malo bonũ reponere, ut si blasphemus fueris, pietatem: si fornicarius, castitatem: si fur, liberalitatem: si inuidus, animum amicũ: si superbus, τὰ πενοφροσύνην, reponas: & ut breuiter dicã, pœnitentiã agere, est pro Satana, in cuius potestate nati sumus, Christũ per fidem reponere, neq; enim uera est pœnitẽtia: si pro blasphemia, superstitiosa opera: pro furto, trium dierum ieiuniũ: pro impudentia, peregrinationem sanctorũ: pro inuidia, templorũ uisitationem posueris, hæc enim, ut sunt à carne efficta, ita nõ expurgãt carnis fermentũ. Sed quid est illud, quod additur, in puluere & cinere? erant hæc duo quondã, pœnitẽtiæ symbola, qui enim cinere aspersi, in puluere sedebãt, ij facto ipso cõfitebãtur se terrã esse, & perditionẽ meritos: reuelato aũt Euãgelio, ut sacrificia legis, ita et pœnitẽtiæ symbola abrogata sũt.

Et factũ est, postquã loquutus est Dominus, uerba ista ad Hiobẽ, dixit Dominus ad Eliphaz Themanitem, succenset furor meus cõtra te, & contra duos amicos tuos, quoniam non estis loquuti coram

me rectũ, ſicut ſeruus meus Hiob,

Et nunc adcipite uobis ſeptem boues & ſeptem arietes, & ite ad ſeruum meum Hiob, ut offeratis holocauſtum pro uobis, & Hiob ſeruus meus oret pro uobis, quoniam faciem eius reſpiciam, ut nõ imputetur uobis ſtulticia, quoniã non eſtis loquuti coram me rectũ, ſicut ſeruus meus Hiob.

Et iuerũt Eliphaz Themanites, & Bildad Suhites, et Sophar Naemathites, & fecerũt quẽadmodum loquutus eſt ad eos Dominus, & reſpexit Dominus faciem Hiob.

Et Dominus cõuertit ſe ad Hiob cum oraret pro amicis ſuis, & adiecit Dominus omnia quæ habuit Hiob dupliciter,

Succenſet

SVCCENSET FVROR MEVS. &c.

Tres amici male loquuti ſunt, Hiob bene, cum interim & Hiob male, & amici bene diſputarint: amici enim impie ſentiebant, ex adflictione tratum Deum, & impium Hiobem ſtatuentes, cætera probe de omnipotentia & ſapientia Dei diſſerunt: & Hiob bene loquitur, quod conſtanter aſſeueret adflictiones, nullo merito ſibi adcidiſſe, nec eſſe impietatis ſuæ, aut irati Dei ſigna: male uero, quod iudicio Dei indignetur, & Deum blaſphemet. Iam quum cauſſam contra amicos recte tractet, quam quàm interim in cauſſæ actione peccet, & amici à ſcopo cauſſæ aberrent, igitur Dominus pro Hiobe, cõtra amicos ſententiam fert, nam blaſphemias eius ſupra redarguit.

ET NVNC ADCIPITE VOBIS. &c.

Cognobile eſt omnibus, ueterum ſacrificia, umbrã fuiſſe, unici & ueri ſacrificij, paßionis Domini noſtri IESV Chriſti, & propter hãc fidẽ in Chriſtũ, Dominus ueterum ſacrificia reſpexit, nõ quia delectatus fuerit odore, imò potius fœtore cõbuſtorum boum, ſed quod in ſolo filio IESV Chriſto, cõplacitũ fuerit: iubentur autem amici, ſeptẽ tauros, & Septem ſacrificia ſũt Chriſtus.

septem arietes immolare, quia perfectissimum est sacrificium Christi, una expiatione omnia peccata delens, perfectus enim numerus, est septenarius:

Resipiscentibus prodest aliena oratio.

mittuntur autē ad Hiobem, qui pro eis oret, & interim præcipitur, ut offerat holocaustū, quia ut oremus pro nobis inuicem, mandat Dominus, sed oratio pro alio facta, non proderit, nisi proprium holocaustum offerat, id est, nisi propriam habeat fidem, & ab impietate resipiscat: unde Hieremie prohibetur, ne oret pro populo suo, propterea q̄ populus incurui ceruicus, noluerit resipiscere, & uerbo Prophetarum credere: orat igitur Hiob, pro amicis. & credunt amici in Dominum: proinde remittuntur eis peccata.

ET RESPEXIT DOMINVS FACIEM HIOB. &c. Ergó ne Dominus est acceptor personarum? absit, Dominus enim, solam fidem respicit, & personam propter fidem: nisi enim oratio Hiobis, ex fide profecta esset, Dominus faciem eius nūquàm respexisset. Ex hoc etiam loco, cognosces quod Paulus Rhoman. 9. dicit: non est uolentis, neque currentis, sed miserentis Dei: & cui uult misereturr: nam si Hiobem respicias, planè blasphemus & impius fuit, Domini iudicio indignanter resistens, respicit tamen eū Dominus, quia, inquit,

miserebor cuiuscunq; misereor, & miserabor quem cunq; commiseror.

ET IVERVNT ELIPHAS THEM. *Resipiscentia ex fide constans.*

ET ADIECIT DOMINVS OMNIA QVAE. *Vides nunc re ipsa, quorsum cuadat tentatio, non enim ideo quicq̃ alicui, à Domino aufertur, ut perdat: sed ut multo plura restituat. Iacob. 5. Tolerantiam Hiob audistis, & finẽ Domini uidistis, quoniam misericors est Dominus & miserator. In Scriptura passim mandatur, ut uindictam Deo relin quamus: mea, inquit, est ultio & ego retribuam, & si quis te percusserit ad dextram maxillam, præbe ei & alteram: quæ sapientibus huius mundi, ridicula & stulta uidentur, sed si probe consyderaueris, prudentissimæ sunt leges, uera enim prudentia est, paruo compendio, magnum acquirere: & paucissima sorte, plurimas opes parare: proinde, præcipit Dominus, ut resignemus in manum suam ultionẽ, qua resignatione paramus nobis, pro imbecilli, longe omnium fortissimũ ultorem. Ita nullo alio cõsilio conuuet Dominus, ad bonorũ huius seculi direptionẽ, quàm quod augere uelut opes & benedicere, si modo ei uindictam relinquamus, & malũ ab aduersarijs acceptum, uincamus bono, nemo enim suas opes, quas*

Nihil carius uẽditur q̃ quod inique rapitur iusto.

perdit aut incendio, aut alia calamitate, carius uendere posset, in nundinis etiamnum publicis, q̃ si manui Domini resignentur. Videmus quanto fœnore, singulis annis terra, granum seminatũ reddat, quod seminando penè perdi uidetur: ita, si quod ablatum fuerit per hostes, per alios rerum casus, & manui Domini resignatur, uere seminatur, ideo enim Dominus aufert, ut probato, abundãtius reddat: adeoq; huius rei clarissimum exemplar in Hiobe proponit, ne putares uanas esse promissiones. Nam quum partim à Satana, partim ab hostibus omnia Hiobi ablata essent, dixit: Dominus dedit, Dominus abstulit, uocem ingentis fidei & animi, uindictam Deo resignantis, ac malum bono uincentis. Quid interim fiebat, bona direpta manui Domini commissa, non potuerunt non crescere, aucta enim sunt dupliciter, sed ais: Hæc Hiobi contigerunt, cæteris non item contingent. Audi, quisquis hæc obijcis: an scripta sunt hæc propter Hiob, & non potius propter nos quibus cum similiter Dominus operabitur, si modo ex fide, bona ablata manui eius cõmittamus? an non idem Deus nunc est, qui olim tempore Hiob fuit? An non idem Verbum promissionis habemus, imò clarius? Matthæi 19. Omnis qui reliquerit domum uel fratres uel sorores, aut patrem aut matrem, uxo-

rem

rem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, & uitam æternam poſſidebit. Crede igitur, & per fidem, pro bonis ablatis, recipies Dominum fauentem, qui eſt theſaurus longe omnium copioſiſſimus.

Et uenerunt ad eum omnes fratres eius, & omnes ſorores eius, & omnes noti eius priores, & comederunt cum eo panem in domo eius, & admouerunt ſe, & conſolati ſunt eum ſuper omnem adflictionem, quam adduxerat Dominus ſuper eum, & dederũt ei unuſquiſq; numum unum, & unuſquiſq; torquem auream unam.

Et Dominus benedixit poſtremæ Hiob, ſuper priora eius, & facta ſunt ei quatuordecim millia ouium, & ſex millia camelorũ, & mille iuga boum, & mille aſini,

Et nati ſũt ei ſeptẽ filii & tres filiæ.

Et uocauit nomẽ uni Iemimah, & nomen alterius keziah, & nomẽ tertiæ kerenhapuch.

Et non inuentę sunt mulieres pulchriores filiabus Hiob, in omni terra, & dedit eis pater earũ hæreditatem in medio fratrum earũ.

Et uixit Hiob post hoc, centum & quadraginta annis, & uidit filios suos, & filios filiorum suorum quatuor generationum.

Et mortuus est Hiob senex, & satur dierum.

DIVERSA LECTIO.

Vbi nos iumũ habemus, in Hebræo est, קשיטה *quod Græcus interpretatur* ἀμνάδα, *id est, ouem. Alij pro obolo uertunt: qualecunq; autem sit, certum est amicos Hiob hoc dono, animum suum beneuolentem, erga Hiobem, testatos esse. Pro torque, Hebræus habet* בקם *quod Græcus interpretatur* τετράδραχμον *quadridrachmum. Alij inaurem aut torquem.*

ET VENERVNT AD EVM OMNES. *Vide queſo rerum commutationem, & dextram excelſi, & interim diſce timorem Domini, antea enim Domino Hiobem derelinquente, inuidebant maiores, illudebant pueri, irridebant famulicia, ut ſupra legis Cap. trigeſimo. Nunc uero Domino rurſus fauorem ſuum declarante, offerunt amici dona, conuiuia honorifica, & familiaria celebrant, omnes ſibi Hiobem demereri ſtudent, certant ſecum ipſi, utrum contumelioſius ante, eum contempſerunt, an nunc honoratius tractant, & cui pauloante omnem humanam opem denegauerant, eum ſi queant in cœlo poſuiſſe, cupiunt: explent contumelias honoribus, detrimenta muneribus, execrationes precibus, cui enim Dominus cit. fauet, ei omnia fauent: atque hoc eſt huius mundi ingenium, quod eum complectatur, quem Dominus manifeſta benedictione complectitur, & eum odio habeat, quẽ Dominus manifeſta maledictione reijcit*

Mundi ingenium ut eos cõplectatur quibus Dominus foris benedicit.

ET DOMINVS BENEDIXIT POSTREMA. *Vt manifeſte declaretur, quanta munificentia Dominus pios quoſq; tractet, ideo ſpiritus ſanctus, ſumma diligentia, benedictiones Hiobis ob oculos noſtros ponit, ut ab ijs corporalibus benedictionibus diſcamus, quantæ ſpirituales futuræ*

Exemplũ benedictionis piorum.